

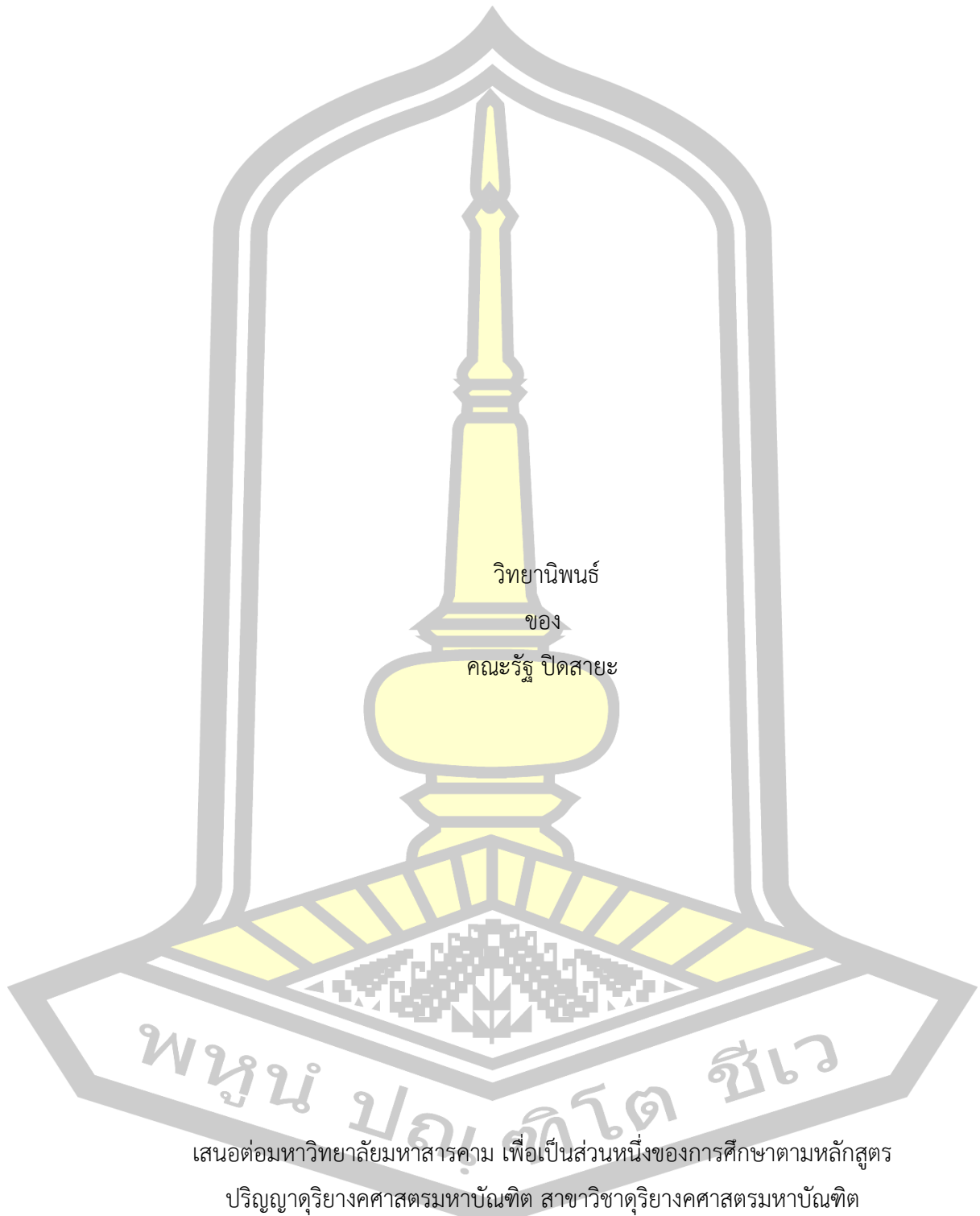
ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวด ในจังหวัดร้อยเอ็ด

วิทยานิพนธ์
ของ
คณะรัฐ ปิตสายะ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต
มิถุนายน 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวด ในจังหวัดร้อยเอ็ด

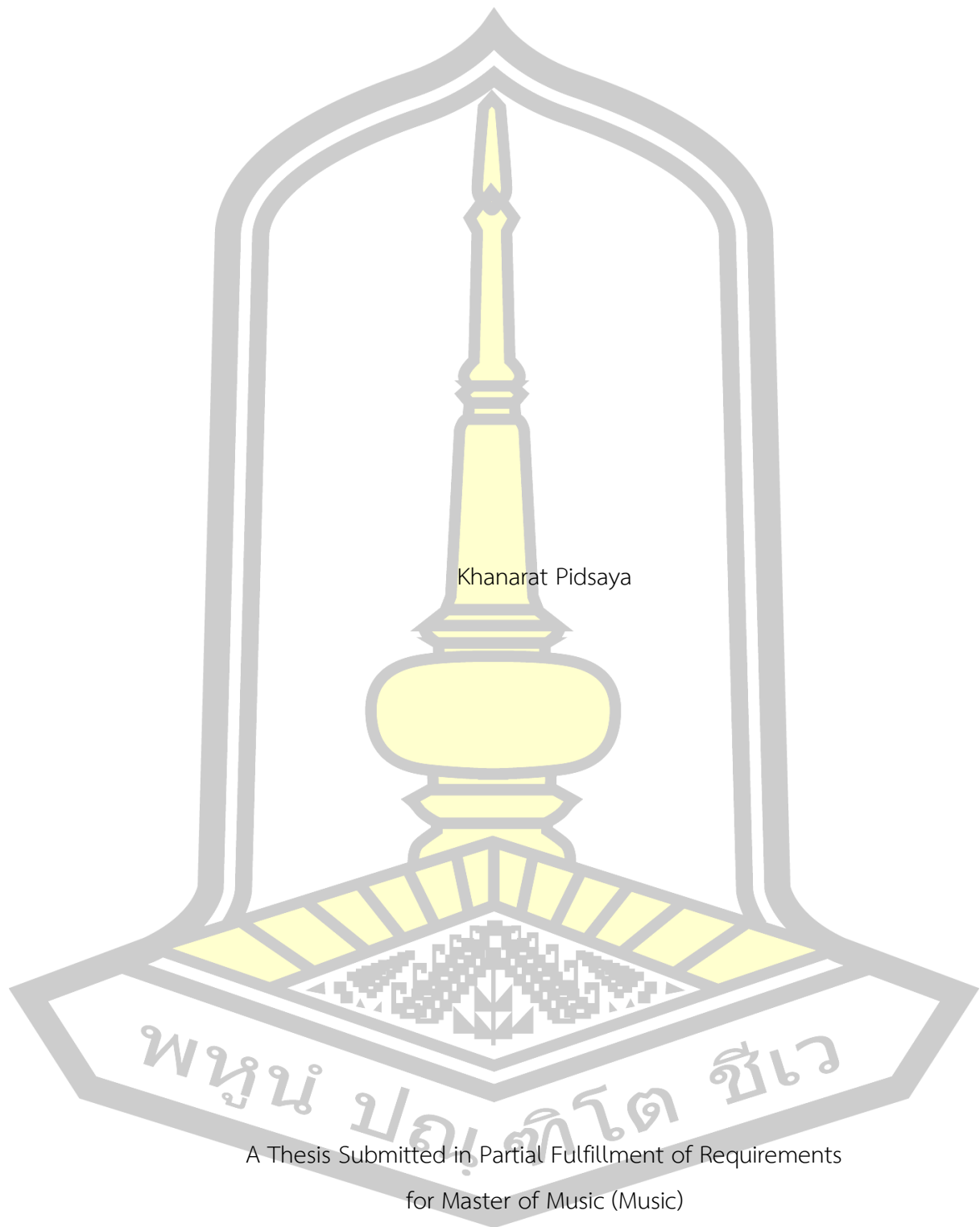
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

มิถุนายน 2567

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The musical characteristics of the Vode band In Roi-Et Province

Khanarat Pidsaya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Music (Music)

June 2024

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายคณะรัฐ ปิตสายะ แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ณรงค์รัช วรมิตรไมตรี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ดร. สัญชัย ดั่งบัง)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. วีรยุทธ สีคุณหลัว)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. พิทยวัฒน์ พันธะศรี)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร. คมกริช การินทร์)

คณบดีวิทยาลัยดุริยางคศิลป์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวด ในจังหวัดร้อยเอ็ด
 ผู้วิจัย คณะรัฐ ปิตสายะ
 อาจารย์ที่ปรึกษา ดร. สัญชัย ดั่งนั้ง
 ปริญญา ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต
 มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2567

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) ศึกษาบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงวงโหวด ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวด เป็นการนำเสนอรูปแบบของวงดนตรีและลักษณะของเพลงให้เป็นแบบประยุกต์ ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวด แคน พิณ ซออีสาน และพิณเบส ส่วนกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ และฉาบเล็ก นอกจากนี้วงโหวดยังมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยและน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยการนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาร่วมบรรเลงประกอบด้วย กลองชุด และกีตาร์เบส เพื่อเพิ่มอรรถรสของวงโหวดให้แตกต่างจากวงพื้นบ้านอื่น ๆ

บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด ปี พ.ศ.2563 – 2566 มีดังนี้ 1) บทเพลงส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด 2) ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน (ลายบังคับ) คือ ลายสาวน้อยหยิกแม่ 3) บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 4) ลายเพลงบรรเลงเปิดวง 5) บทเพลงออนซอนหอโหวด 101 และ 6) บทเพลงเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 เป็นการเลือกบทเพลงที่เหมาะสมกับนักดนตรี ที่ได้แสดงออกถึงทักษะการบรรเลง นักร้องได้ถ่ายทอดเทคนิควิธีการขับร้องอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ : วงโหวด, ลักษณะเฉพาะทางดนตรี, บทเพลง

TITLE	The musical characteristics of the Vode band In Roi-Et Province		
AUTHOR	Khanarat Pidsaya		
ADVISORS	Sanchai Duangbung , Ph.D.		
DEGREE	Master of Music	MAJOR	Music
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2024

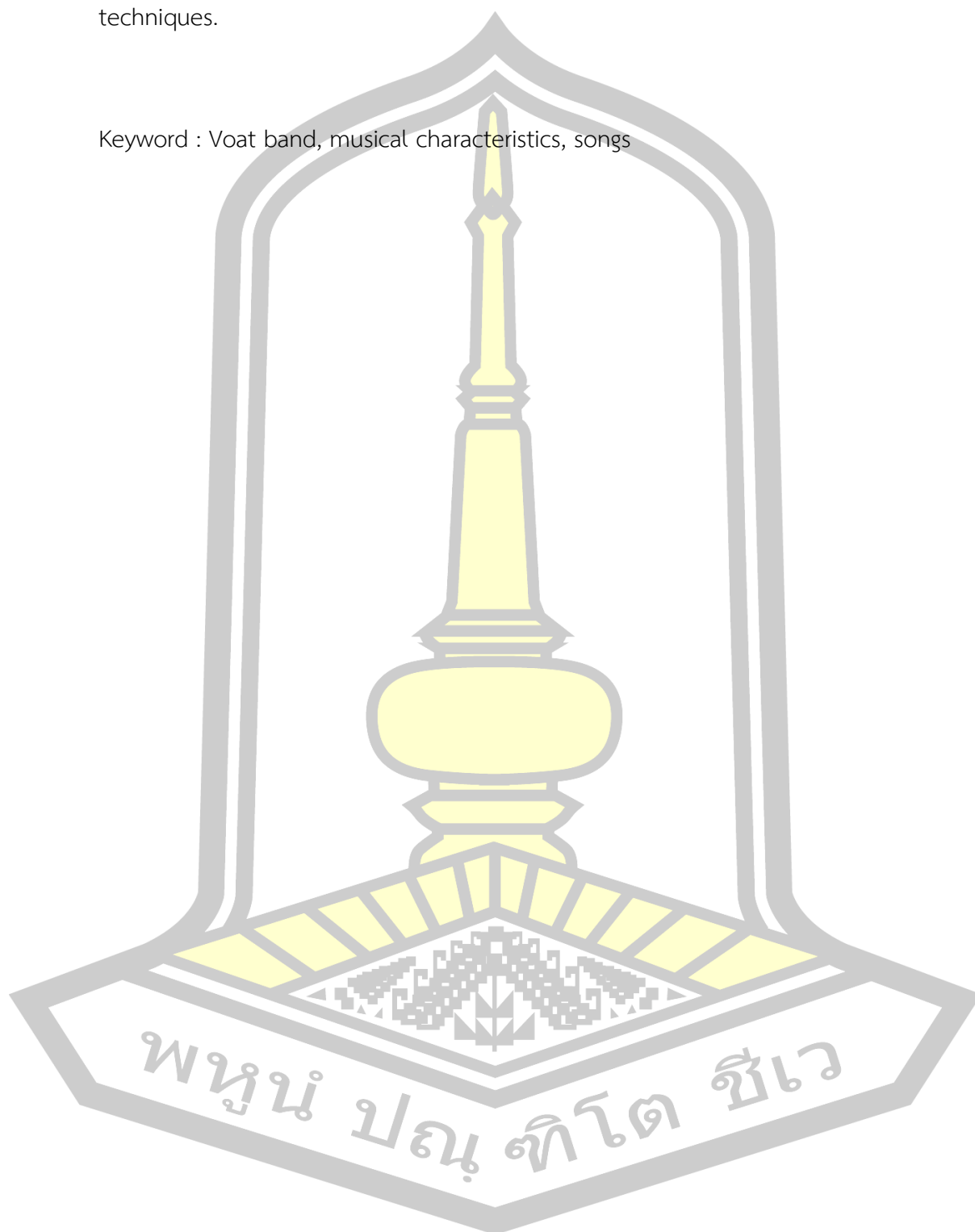
ABSTRACT

Research on the musical characteristics of Voat bands in Roi Et Province The objectives are to 1) study the musical characteristics of the Voat band in Roi Et Province and 2) study the songs used in the Voat band performance. The results of the study found that Musical characteristics of the Voat band It presents the style of the band and the characteristics of the songs in an applied way. Change according to the era It consists of 2 groups of musical instruments: the group of melodic instruments, namely the hod, khaen, harp, Isaan fiddle, and bass harp. The group of rhythmic instruments includes the tail drum, the Isaan tambourine drum, the armor, the cymbal, the large cymbal, and the small cymbal. In addition, the voting circle has been improved to be more modern and interesting. By bringing in western musical instruments to play, including a drum set and bass guitar, to add to the experience of the Voat band, making it different from other folk bands.

Songs used in the performance of the Voat band in the years 2020 - 2023 are as follows: 1) Songs to promote tourist attractions in Roi Et Province 2) Isaan folk song pattern (Bangchan pattern) which is the pattern of a little girl pinching her mother 3) Song honoring His Majesty the King. His Royal Highness Prince Kanitthathirachao Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn 4) the theme of the band's opening song, 5) the Onson Hor Voat song 101 and 6) the song about beliefs and traditions, Heat 12. It is the selection of songs that are appropriate for the musician.

who have shown off their playing skills The singer has conveyed proper singing techniques.

Keyword : Voat band, musical characteristics, songs

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก อาจารย์ ดร.สัญชัย ค้างบั้ง กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์รัชช์ วรมิตร ไมตรี ประธานกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัช สีสกุลหลิว ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทยวัฒน์ พันธะศรี กรรมการ ที่ได้ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่ต้นจนจบ ด้วยความเอาใจใส่ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หิรัญ จักรเสน อาจารย์ ดร.คำล่า มุสิกกา ผู้เชี่ยวชาญที่ช่วยตรวจเครื่องมือการวิจัย ขอขอบคุณ ดร.นายอนุชากร มาศมามาตล รอง นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ดฝ่ายการศึกษา คุณ ธนันท์ ดิษเจริญ นักวิชาการการศึกษาเทศบาลเมือง ร้อยเอ็ดที่ได้ให้ข้อมูลการจัดประกวดการแข่งขันวงโหวด และขอขอบคุณ ผู้ควบคุมวงโหวดเพชรพลาญ ชัย วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด วงโหวดแสนล้านช้าง โรงเรียนพนมไพรวิทยาคาร นักดนตรี นักแสดงใน วงทุกคนที่ให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ให้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณ อาจารย์วิจิต ภัคศิริรัตน์ ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล ตลอดจนให้ คำปรึกษาในการทำงานวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อณอม ปิตสายะ คุณแม่เอมอร สุจารย์ นายอรรถพล ปิตสายะ นางสาว ชนิดากร ปิตสายะ เป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจให้การช่วยเหลือการวิจัย จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี รวมทั้งผู้ มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ในที่นี้ คุณค่าและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ขอมอบแด่บิดา มารดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยด้วยความเคารพยิ่ง

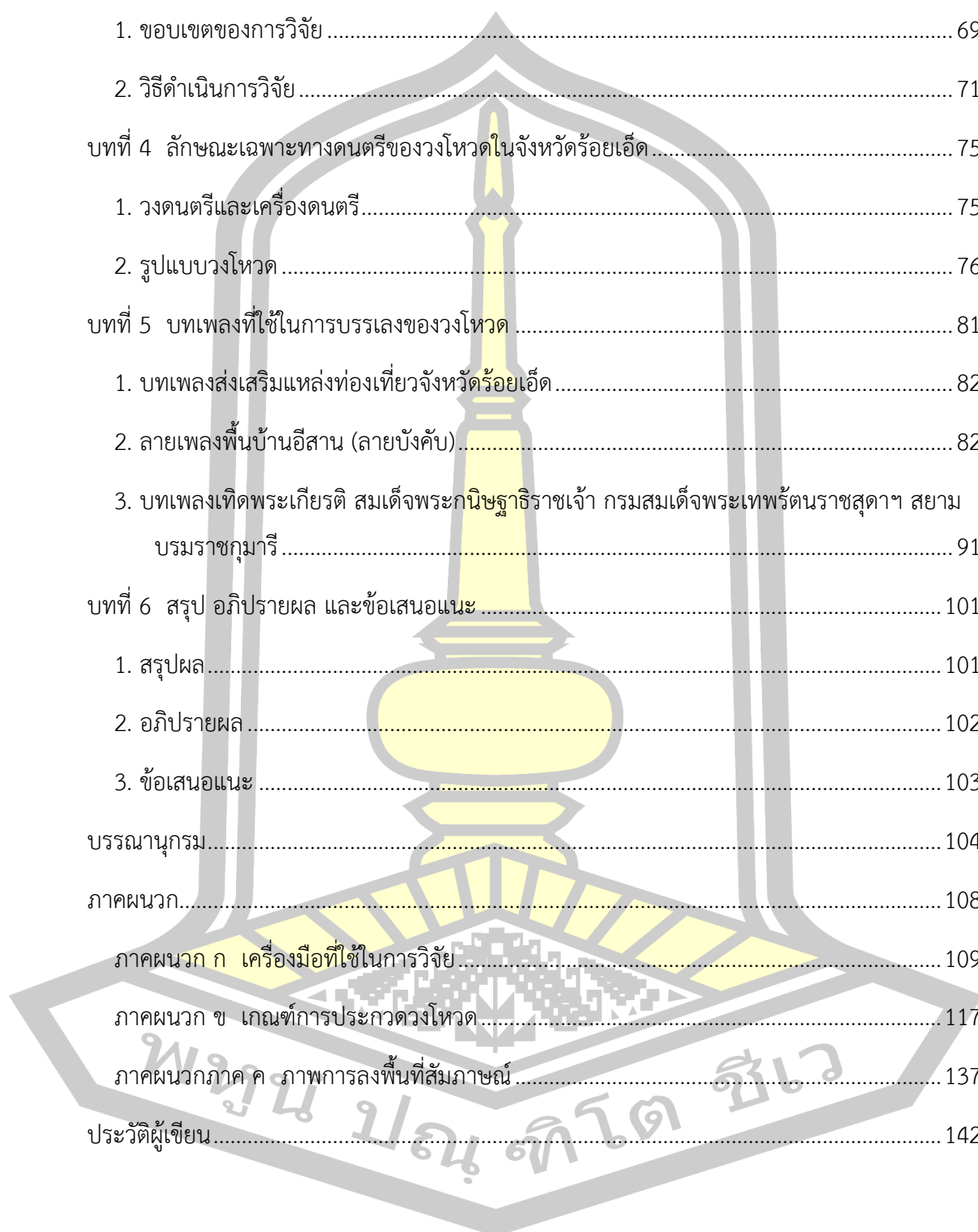
คณะรัฐ ปิตสายะ

พูน ปณ จิต ชีเว

สารบัญ

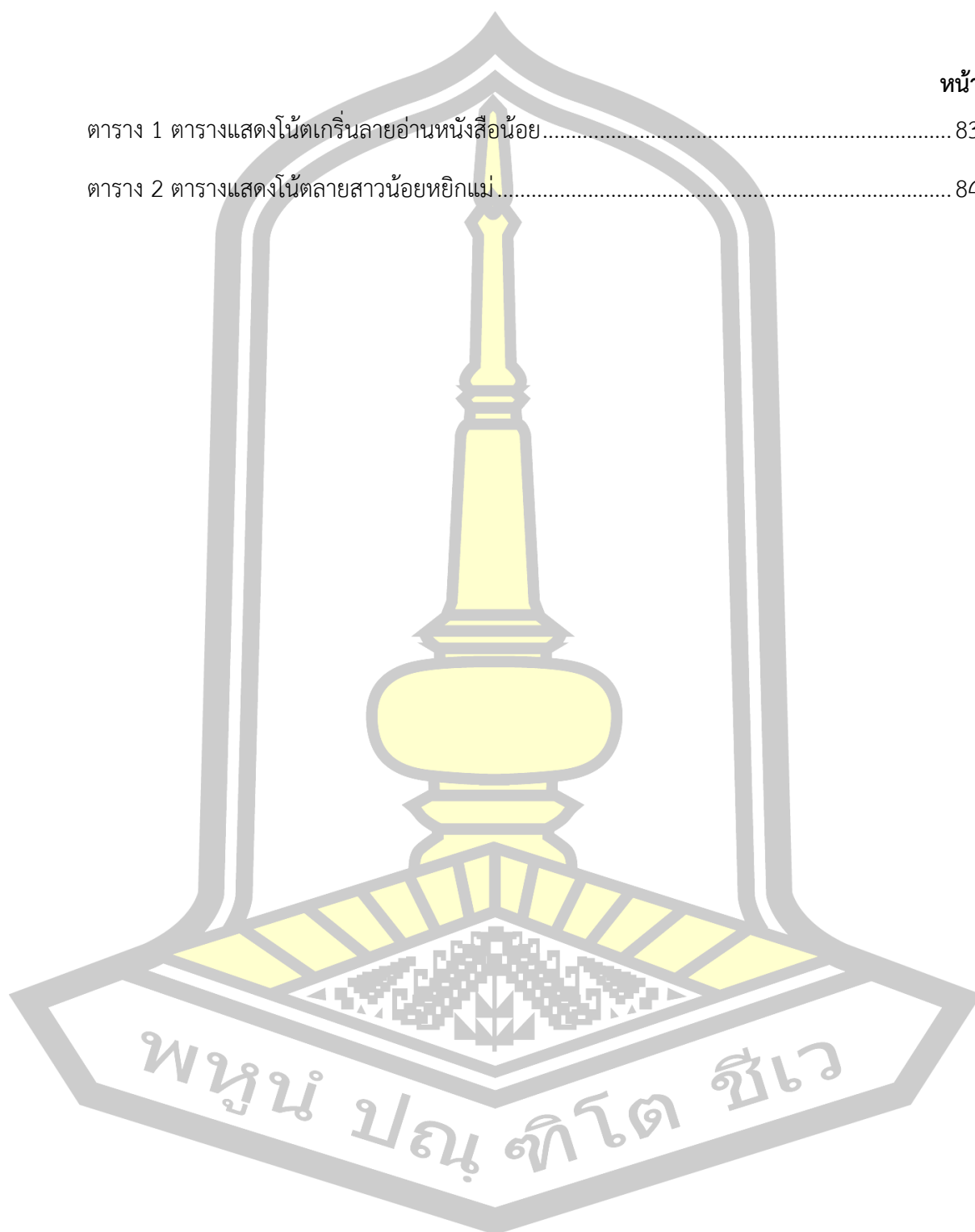
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
คำถามของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
1. องค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีอีสาน.....	6
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับโหวด.....	17
3. พัฒนาการของวงโหวด.....	40
4. บริบทพื้นที่วิจัย.....	53
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	56
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	69
1. ขอบเขตของการวิจัย	69
2. วิธีดำเนินการวิจัย	71
บทที่ 4 ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด	75
1. วงดนตรีและเครื่องดนตรี	75
2. รูปแบบวงโหวด	76
บทที่ 5 บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด	81
1. บทเพลงส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด	82
2. ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน (ลายบังคับ)	82
3. บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยาม บรมราชกุมารี	91
บทที่ 6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	101
1. สรุปผล	101
2. อภิปรายผล	102
3. ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	104
ภาคผนวก	108
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	109
ภาคผนวก ข เกณฑ์การประกวดวงโหวด	117
ภาคผนวกภาค ค ภาพการลงพื้นที่สัมภาษณ์	137
ประวัติผู้เขียน	142

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ตารางแสดงไนต์เกรินลายอ่านหนังสือน้อย.....	83
ตาราง 2 ตารางแสดงไนต์ลายสาวน้อยหยิกแม่.....	84

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
ภาพประกอบ 2 นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์กำลังปรับเสียงโหวด.....	32
ภาพประกอบ 3 ส่วนประกอบของโหวด.....	33
ภาพประกอบ 4 โหวดระบบ 5 เสียง.....	36
ภาพประกอบ 5 ท่าจับโหวด.....	37
ภาพประกอบ 6 การนำหัวโหวดเข้าไปหนุนที่รองคาง.....	37
ภาพประกอบ 7 ลักษณะปากเป่าโหวดคล้ายเป่าปากขวด.....	38
ภาพประกอบ 8 วงแสงล้านช้างรับรางวัลชนะเลิศ.....	51
ภาพประกอบ 9 แผนที่จังหวัดร้อยเอ็ด.....	53
ภาพประกอบ 10 รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2563.....	76
ภาพประกอบ 11 รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2564.....	77
ภาพประกอบ 12 รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2565.....	78
ภาพประกอบ 13 รูปแบบวงแสงล้านช้าง ปี พ.ศ.2566.....	79
ภาพประกอบ 14 โน้ตยลายสาวน้อยหยิกแม่.....	85
ภาพประกอบ 15 โน้ตยลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2563 วงเพชรพลาญชัย.....	86
ภาพประกอบ 16 โน้ตท่อนเกริ่นลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2564 วงเพชรพลาญชัย.....	87
ภาพประกอบ 17 โน้ตท่อนเดินลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2564 วงเพชรพลาญชัย.....	88
ภาพประกอบ 18 โน้ตท่อนเดินลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2565 วงเพชรพลาญชัย.....	89
ภาพประกอบ 19 โน้ตเครื่องดนตรีอื่น ๆ ลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2565 วงเพชรพลาญชัย.....	90
ภาพประกอบ 20 โน้ตท่อนเกริ่นลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2566 วงแสงเมืองล้านช้าง.....	90
ภาพประกอบ 21 โน้ตการเปลี่ยนคีย์ลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2566 วงแสงเมืองล้านช้าง.....	91

ภาพประกอบ 22 โน้ตเพลงออนซอนหอโหวด	95
ภาพประกอบ 23 โน้ตประสานในท้ายห้อง	95
ภาพประกอบ 24 ท่อนเข้าการประสานโหวด	96
ภาพประกอบ 25 ท่อน Finale	96
ภาพประกอบ 26 สัมภาษณ์ อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้านอีสาน) ประจำปี 2562	138
ภาพประกอบ 27 สัมภาษณ์ อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้านอีสาน) ประจำปี 2562	138
ภาพประกอบ 28 สัมภาษณ์ ดร.นุชากร มาศมมาตล รองนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่าย การศึกษา)	139
ภาพประกอบ 29 สัมภาษณ์ ดร.นุชากร มาศมมาตล รองนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่าย การศึกษา)	139
ภาพประกอบ 30 สัมภาษณ์ ดร.นุชากร มาศมมาตล รองนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่าย การศึกษา)	140
ภาพประกอบ 31 สัมภาษณ์ นายวุฒพงษ์ พาหา ครูผู้ควบคุมวงโหวดเพชรพลาญชัย วิทยาลัยนาฏ ศิลป์ร้อยเอ็ด	140
ภาพประกอบ 32 สัมภาษณ์ นายวุฒพงษ์ พาหา ครูผู้ควบคุมวงโหวดเพชรพลาญชัย วิทยาลัยนาฏ ศิลป์ร้อยเอ็ด	141
ภาพประกอบ 33 สัมภาษณ์ นายวรพจน์ จันทยา ครูผู้ควบคุมวงโหวดแสนล้านช้าง โรงเรียนพนมไพร วิทยาคาร	141

พูน ปณ จิต ชีเว

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรีเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มนุษย์ได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาทีละน้อยจนในที่สุดได้กลายเป็นสิ่งสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิตอันที่จริงมนุษย์ที่เกิดขึ้นมานั้นทุกคนมีจังหวะดนตรีอยู่ในตัวพร้อมมาแล้วตั้งแต่ต้น นั่นคือการเต้นของหัวใจ มนุษย์มีเสียงที่เกิดจากปอดหลอดลมกล่องเสียงและรู้จักใช้อวัยวะเช่น ปากจมูกลิ้น ลำคอ ทำให้เสียงนั้นเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นเสียงต่าง ๆ กลายเป็นเสียงที่ทำให้เกิดทั้งอำนาจ การสื่อความหมายแสดงเจตนาอารมณ์ความรู้สึกและก็คือดนตรีในมนุษย์ที่พระเจ้าประทานมา แต่ความสามารถของมนุษย์ที่จะผลิตเสียงดนตรีจากตัวเองนั้นค่อนข้างจำกัดมนุษย์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างเครื่องเสียงอย่างอื่นเพิ่มอีกเพื่อใช้ตามความประสงค์ (พูนพิศ อมาตยกุล, 2535)

ดนตรีเป็นผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยจินตนาการและเอกลักษณ์ อันส่งผลต่อการบรรยายอารมณ์ความรู้สึก และสะท้อนภาพวิถีชีวิตความเป็นอยู่ แบบแผนพฤติกรรมในสังคม ตลอดจนอธิบายความหมายในลักษณะนามธรรมออกมาเป็นเสียงดนตรี ผ่านการร้อยเรียงเสียงสูงต่ำและการใช้ความสั้นยาวของจังหวะ ในที่สุดเมื่อผลงานดนตรีได้รับการยอมรับจากสังคมจึงเกิดการถ่ายทอดบทเพลงต่อ ๆ กันไป กลายเป็นวัฒนธรรมการแสดงและวัฒนธรรมการสืบทอดความรู้ในเรื่องดนตรีอย่างเป็นระบบ แต่ละท้องถิ่นมีดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะซึ่งสามารถบอกเรื่องราววิถีการดำรงชีพของผู้คนในสังคมได้เป็นอย่างดี (บุษกร บิณฑสันต์ และข้าคม พรประสิทธิ์, 2553) และดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์มาตั้งแต่เกิด และยังคงดำเนินความสัมพันธ์กับชีวิตมาตลอด ดนตรีจึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต จนยากจะแยกออกจากกันได้ เพราะอาจจะถือได้ว่าศิลปะดนตรีนั้น เป็นปัจจัยที่ห้าของมนุษย์ ที่สร้างดนตรีขึ้นเพื่อระบายความคิด ความรู้สึก หรือสร้าง มโนภาพ และประสบการณ์จริง ซึ่งอาจเป็นความสุขหรือความทุกข์ ด้วยเหตุนี้จึงสร้างศิลปะขึ้นมาเพื่อชีวิต ดนตรีจึงเป็นศิลปะที่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ดนตรินั้นยังเกี่ยวข้องกับสังคมในแต่ละท้องถิ่น เรียกว่าดนตรีพื้นบ้านหรือดนตรีพื้นเมือง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดสืบเนื่องกันมาของชาวบ้านที่ประกอบพิธี ต่าง ๆ ดนตรีจึงมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน ทั้งในด้านบันเทิงใจของคนในสังคม ในด้านการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน และในด้านการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และพิธีกรรมที่เกิดในช่วงชีวิตของชาวบ้านจะสะท้อนความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลหรือกลุ่มชนในระยะเวลาต่าง ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มชนยังรักษาไว้และนิยมเล่นกันในปัจจุบันอย่างเช่น ดนตรีพื้นบ้านอีสาน (หิรัญ จักรเสน, 2560)

ดนตรีพื้นบ้านเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สืบทอดความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านและสะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมของชาวบ้านได้มากที่สุดดนตรีพื้นบ้านจึงถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนแต่ละเผ่าพันธุ์ ในอดีตดนตรีพื้นบ้านถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของชาวบ้านเพราะบริบทต่าง ๆ ของดนตรีพื้นบ้านไม่ว่าจะเป็นเนื้อร้องท่วงทำนองสำเนียงและเครื่องดนตรีล้วนแต่สร้างขึ้นจากบริบทของสังคมนั้นนั่นดนตรีพื้นบ้านจึงเปรียบเสมือนแก่นแท้เกี่ยวกับชีวิตของชาวบ้านเพราะดนตรีพื้นบ้านเป็นดนตรีที่สร้างขึ้นโดยชาวบ้านองค์ประกอบต่าง ๆ ของดนตรีพื้นบ้านจึงมักจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้านเสมอ(ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์, 2536)คนอีสานมีการใช้เครื่องดนตรีเล่นในตามโอกาสต่างในงานบุญหรือเล่นเพื่อการผ่อนคลาย ให้มีความสุข มีการนำเครื่องดนตรีที่มีอยู่ในชุมชนออกมาเล่น

สำหรับเครื่องดนตรีที่ถือว่ามีความสำคัญต่อชุมชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดมากที่สุดได้แก่ แคน และโหวด ในฐานะที่มีการผลิตและการจำหน่ายสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างถาวรและมั่นคง ส่วนโหวดนั้นสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับการพัฒนามาจากเครื่องเล่นของเด็กมาเป็นเครื่องดนตรีที่มีโทนเสียงครบทั้งเจ็ดเสียงโดยชาว อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จนกลายเป็นเครื่องดนตรีที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลกและสามารถบรรเลงผสมกับเครื่องดนตรีอื่นได้อย่างกลมกลืนและมีเอกลักษณ์ (ปกิณกัวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด อ้างในเล่าเรื่องเมืองร้อยเอ็ด, 2554)

โหวด จากของเล่นเด็กเลี้ยงควายถูกพัฒนามีชื่อเสียงไปทั่วประเทศ นอกจากจะเป็นเครื่องดนตรีที่เล่นในวงดนตรีพื้นบ้านแล้ว ยังถูกพัฒนานำไปบันทึกเสียงห้องอัดเพลงลูกทุ่งหลายบทเพลง และในวงการภาพยนตร์ เสียงโหวดยังเข้าไปสืบทอดแทรกในภาพยนตร์เรื่องต่าง ๆ เพื่อสร้างอารมณ์สุนทรีให้กับผู้ชม ถือได้ว่าโหวดเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญอีกชิ้นหนึ่ง ที่มีเสน่ห์ในตัวของมันเอง สามารถบรรเลงเดี่ยวได้อย่างไพเราะและเครื่องดนตรีโหวดเอง ยังมีกายภาพที่ความงามทางด้านลักษณะรูปร่างของโหวด ที่ใช้วัสดุจากธรรมชาติ คือไม้ไผ่เหี้ย ขี้สุดหรือชันร่ง มาประกอบเข้ากัน ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โหวดกลม โหวดแผง และโหวดแวง ความสุนทรีของโหวดที่เกิดจากเสียง รูปลักษณ์ที่น่าสนใจได้เข้าไปซึมซับในสายเลือดคนอีสานเมื่อได้ฟังเสียงโหวด จะทำให้นึกถึงแผ่นดินอีสาน

วงโหวดเป็นวงดนตรีพื้นบ้าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2511 บ้านเลขที่ 1 หมู่ 10 ตำบลหนองพอก อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด แรกเริ่มมีสมาชิกวงในขณะนั้นจำนวน 4 คน ได้แก่ นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ นายสายัญ ขอบบุญ นายสมเจตน์ ศรีธรรมย์ และนายจำลอง พันธุ์สีมา โดยมีนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ เป็นหัวหน้าคณะ เครื่องดนตรีในวงประกอบด้วย โหวด พิณ แคนและกลอง บทบาทของวงโดยทั่วไปเป็นการบรรเลงดนตรีในหมู่บ้านหรืองานวัด สมาชิกในชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ จึงมีแนวคิดอยากตั้งชื่อวงดนตรีพื้นบ้านเป็นของตนเองเพื่อให้มีชื่อเรียกที่จดจำได้ง่ายและมีความหมายเป็นเอกลักษณ์

ปรากฏการณ์ของวงโหวดในปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมในวงการการศึกษา ผู้บริหารหลาย ๆ โรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ดให้ความสำคัญกับการจัดตั้งวงดนตรีโหวด มีการสร้างสรรค์งานใหม่ขึ้นมากมาย แต่จากการสร้างงานใหม่นี้ จะนำมาซึ่งแนวทางการพัฒนางวงโหวดในอนาคต เพื่อเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของการแสดงที่เป็นแก่นแท้ของวงโหวดทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งการคิดงานใหม่ เพื่อเป็นการพัฒนาศิลปะการแสดง เนื่องจากการแสดงวงโหวดในช่วงก่อนกำเนิดกับการแสดงวงโหวดในปัจจุบันมีความแตกต่าง และเปลี่ยนแปลงไปมาก ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ ที่สำคัญคือวัฒนธรรมจากภายนอก ทั้งวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมอื่น ๆ

ปัจจุบันจังหวัดร้อยเอ็ดได้หิบบกเครื่องดนตรีโหวดเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัด และยังมี การสร้างหอโหวดเป็นแลนด์มาร์คสำคัญของจังหวัด จนทำให้คนทั่วโลกได้รู้ว่า เครื่องดนตรีโหวด เป็น เครื่องดนตรีที่สำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ โดย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้เล็งเห็นความสำคัญ ของวงโหวด จนมีการจัดแข่งขันวงโหวด จัดกิจกรรมส่วนนี้ขึ้นมา เพื่อส่งเสริมวงโหวด และสืบสานให้ เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะบอกได้ว่าการแข่งขันวงโหวด มีเพียงที่เดียวคือที่จังหวัด ร้อยเอ็ดเท่านั้น โดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ได้จัดเวทีประกวดวงโหวดมาแล้ว 4 ครั้ง ตั้งแต่ปี 2563- 2566 และเป็นการแข่งขันชิงถ้วยพระราชทานจาก กรมสมเด็จพระเทพฯ ถึง 3 ปี ซึ่ง ถือได้ว่าวงโหวดเป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานที่เกิดขึ้นในจังหวัดร้อยเอ็ด มีพัฒนาการ การสร้างตัวตน ของวงโหวดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่า จังหวัดร้อยเอ็ดได้เล็งเห็นความสำคัญที่จะส่งเสริม โหวด ให้ผู้คนได้เห็นถึงเครื่องดนตรีโหวดในรูปแบบต่าง ๆ (ธนนท์ ดิษเจริญ, 21 กุมภาพันธ์ 2567: สัมภาษณ์)

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษา ปรากฏการณ์ปรับเปลี่ยนของวงโหวดใน จังหวัดร้อยเอ็ด ที่มีลักษณะเฉพาะของวงโหวดทั้งด้านเครื่องดนตรีและรูปแบบวง ตลอดจนบทเพลงที่ ใช้บรรเลง อีกทั้งรูปแบบการนำเสนอการแสดงที่เป็นลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัด ร้อยเอ็ด โดยจังหวัดร้อยเอ็ดส่งเสริมให้ความสำคัญของเครื่องดนตรีโหวดให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด

คำถามของการวิจัย

1. ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างไร
2. เครื่องดนตรีและรูปแบบของวงโหวดเป็นอย่างไร

3. บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวดเป็นอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. การวิจัยทำให้ทราบถึงลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. การวิจัยทำให้ทราบถึงบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด

ผลที่คาดว่าจะได้จากงานวิจัยครั้งนี้

1. ได้ทราบถึงลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. ได้ทราบถึงเครื่องดนตรีและรูปแบบของวงโหวด
3. ได้ทราบถึงบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด

นิยามศัพท์เฉพาะ

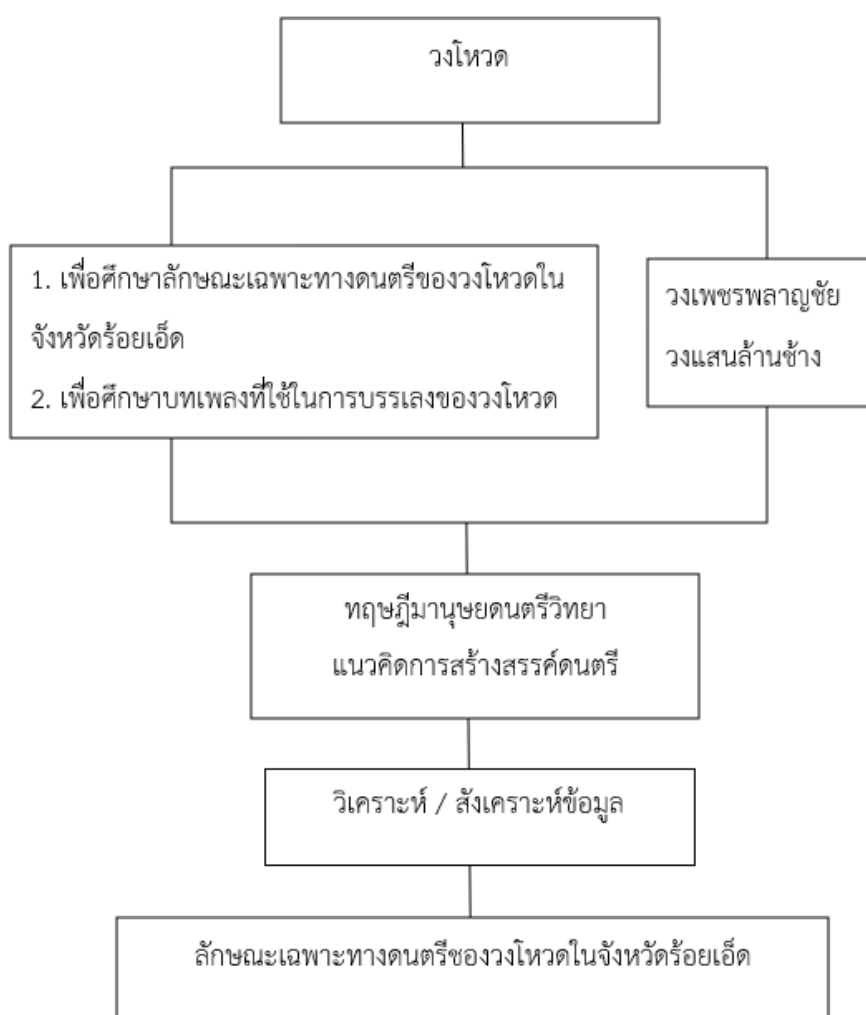
ลักษณะเฉพาะทางดนตรี หมายถึง เครื่องดนตรี รูปแบบวงดนตรี บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงทั้งคำร้องและทำนอง ตลอดจนวิธีการนำเสนอการแสดงของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด

วงโหวด หมายถึง วงดนตรีพื้นบ้านในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ใช้โหวดเป็นเครื่องดนตรีนำ มีวงโหวดเพชรพลาญชัย และ วงโหวดแสนล้านช้าง

บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลง หมายถึง บทเพลงส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน (ลายบังคับ) บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี บทเพลงออนซอนหอโหวด 101 ลายเพลงบรรเลงเปิดวง และบทเพลงเกี่ยวกับความเชื่อประเพณีฮีต 12

พูน ปณ จิต ชีเว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2566

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการรวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางในการจัดทำรายงานผลการใช้ การวิจัยเรื่อง ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยผู้วิจัยได้เรียบเรียงลำดับและจัดหมวดหมู่ออกเป็น 6 กลุ่ม ข้อดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีอีสาน
 - 1.1 ลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 1.2 เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 1.3 วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับโหวด
 - 2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อ
 - 2.2 การพัฒนาโหวดมาเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 2.3 รูปแบบของโหวดและลักษณะทางกายภาพ
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการวงโหวด
 - 3.1 ประวัติและความเป็นมาของวงโหวด
 - 3.2 พัฒนาการของวงโหวด
4. บริบทพื้นที่วิจัย
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 ทฤษฎีมานุษยดนตรีวิทยา
 - 5.2 แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรี
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีอีสาน

เจริญชัย ชนไฟโรจน์ , 2526 ได้กล่าวไว้ว่า ภาคอีสานมีดนตรีพื้นบ้าน เป็นดนตรีประจำภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประวัติความเป็นมานับพันปี และสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน โดยยังดำรงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นบ้านไว้อย่างมั่นคง ในการศึกษาอาจสืบค้นจากการใช้คำว่า “ดนตรี” ในวรรณกรรมพื้นบ้านได้บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

1. ประวัติการปรากฏคำว่า “ดนตรี” ศัพท์ที่ใช้อยู่ในภาษาไทยกลางและไทยอีสาน ในปัจจุบันนี้ เดิมเป็นคำภาษาสันสกฤต “ตันตริ” หรือจากภาษาบาลีว่า “ตฺริยะ” หรือ “มโหรี” คำว่า “ตันตริ” ที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเขียนว่า “นนตริ” ซึ่งก็คือ “ดนตรี” นั่นเอง นอกจากนี้ยังมีคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกันดังนี้

1.1 คำว่า “นนตริ” พบในวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานหลายเรื่อง ได้แก่ สิ้นไซ์ แดงอ่อน การะเกด ดังตัวอย่างดังนี้ “...บัดนี้จักกล่าวถึงภูซัยท้าว เสวยราชเบ็ญจาล ก่อนแล้ว ฟังยินนนตริประดับ กล่อมซอซุง...”

1.2 คำว่า “ตฺริยะ” อาจเขียนในรูป “ตฺริยะ” “ตฺริยา” “ตฺริเยศ” หรือ “ตฺริยาคัง” เช่น “...เมื่อนั้นภูบาลอุ้มนตริขานชอบ ฟังยินตฺริเยศย้าย กลองฆ้องเสพเสียง...” อย่างไรก็ตาม ดนตรีอีสานย่อมมีอัตลักษณ์ (Identity) และตัวตนอย่างโดดเด่นตามลักษณะพื้นถิ่นและภูมิทัศน์วัฒนธรรมสถานที่ตั้งและการประดิษฐ์สร้างดนตรีแต่ละชนิด

1.3 คำว่า “มโหรี” อาจมาจาก “มโหรี” ที่เป็นชื่อปี หรือมาจากคำว่า “โหรี” ซึ่งหมายถึงเพลงพื้นเมืองชนิดหนึ่งของอินเดีย คำว่า “มโหรี” พบในวรรณคดีของอีสานดังนี้ “...มีทั้งมโหรีเหล่าน ทั้งละเม้งพ่อนม่ายสิงแกวงเหลื่อม โชนเดินไล่สาว (สิง = นางพื่อน นางรำ)...”

จะเห็นได้ว่า คำว่า “นนตริ” “ตฺริยะ” และ “มโหรี” เป็นคำที่นิยมใช้ในวรรณคดีและหมายถึงดนตรี ประเภทบรรเลงโดยทั่วไป แต่ในปัจจุบันคำว่า ดนตรี หมายถึง ดนตรีของราชสำนักภาคกลางหรือดนตรีไทยสากล ส่วนดนตรีพื้นบ้านของชาวอีสานจะมีชื่อเรียกเป็นคำศัพท์เฉพาะเป็นอย่าง ๆ ไป เช่น ลำ (ขับร้อง) กล่อม สวดมนต์ สู้ขวัญ แข่ง เว้าผญา หรือจ่ายผญา สวดสภัญญะและอ่านหนังสือผูก เป็นต้น

ดนตรีพื้นบ้านอีสานดนตรี หมายถึง เครื่องบรรเลงมีเสียงทำให้เกิดเพลิน ทำให้อารมณ์คล้อยตามเสียงที่เกิดขึ้นเป็นทำนอง (ราชบัณฑิตสถาน, 2526)

ดนตรี หมายถึง เสียงที่มีระบบและระเบียบ เป็นศิลปะแห่งการผลิตเสียงอันไพเราะที่มีธาตุประกอบจังหวะทำนองเสียงประสานและทำนองสด (สำเริง คำโหมง, 2537)

ดนตรีพื้นบ้าน (Folk Music) หมายถึง ดนตรีที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่นำเอาวัสดุที่มีอยู่ในระบบท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องดนตรีตามภูมิปัญญาของตนเพื่อความบันเทิงและตอบสนองความเชื่อของตน (จารุวรรณ ธรรมวัตร. ม.ป.ป.) จากความหมายของดนตรีพื้นบ้านที่กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านที่มีการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน สภาวะเครื่องดนตรีต่าง ๆ และมีการถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป และยังเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ดังนั้นดนตรีจึงเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมการแบ่งดนตรีตามกลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มวัฒนธรรมอีสานออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2529)

1. กลุ่มวัฒนธรรมโคราช เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยโคราชที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา อำเภอบางระจัน อำเภอหนองกี่ อำเภอลำปลายมาศ และอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์มีการละเล่นและการแสดงที่เป็นหลัก คือ เพลงโคราช และลิเก

2. กลุ่มวัฒนธรรมกันตรึม เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยเขมรและชาวส่วย ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ อำเภอประโคนชัย อำเภอบ้านกรวด อำเภอสตึก และอำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ มีการละเล่นและการแสดงประกอบดนตรีที่เป็นหลัก คือ เจริญ กันตรึม มโหรีและปี่พาทย์

3. กลุ่มวัฒนธรรมหมอลำ เป็นวัฒนธรรมของชาวไทยลาวที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ยโสธร มุกดาหาร นครพนม หนองคาย เลย ขอนแก่น อุตรดิตถ์ หนองบัวลำภู สกลนคร ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ มหาสารคาม ชัยภูมิ นอกจากนี้ยังมีอำเภอราชสีห์ อำเภอกันทรารมย์และอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, อำเภอรัตนบุรี อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์, อำเภอพุทไธสงอำเภอลำปลายมาศ อำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์, อำเภอบัวใหญ่ อำเภอสูงเนิน และอำเภอประทาย จังหวัดนครราชสีมา ยังมีการละเล่นและการแสดงที่มีดนตรีประกอบ คือ หมอลำ – หมอแคน

1.1 ลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ลักษณะดนตรีพื้นบ้านอีสาน ชาวอีสานที่ใช้ประกอบการฟ้อนเป็นดนตรีที่ง่าย ๆ เช่น เสียงกระทบของสาก เสียง กลอง จนถึงการผสมวงมีเครื่องดนตรีหลาย ๆ อย่างประกอบกันคนตรีอีสานแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ดนตรีบรรเลง ได้แก่ การบรรเลงเดี่ยว การบรรเลงผสม

2. ขับร้อง ได้แก่ การร้องหมอลำพื้น ลำกลอน ลำหมี่ อาโย เพลง สวด การแหล่สรภัญญะ ดนตรีของชาวอีสานจะแตกต่างกันไปตามกลุ่มวัฒนธรรม แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่

1. ดนตรีชาวอีสานเหนือ ซึ่งส่วนมากจะเป็นดนตรีประเภทหมอลำ หมอแคน

2. ดนตรีชาวอีสานใต้ จะเป็นดนตรีประเภทเรียง และกันตรึมภาคอีสานทิศเหนือติดประเทศลาว ทิศใต้ติดกัมพูชา ดังนั้น ดนตรีของชาวอีสานจึงได้รับอิทธิพลจากทั้ง 2 ประเทศ ดังนี้

กลุ่มที่ติดประเทศลาว หรือ กลุ่มไทยลาว จึงมีวัฒนธรรม ประเพณี ภาษาพูดวิถีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับชาวลาว จึงมีวัฒนธรรมระหว่างไทย - ลาว เป็นวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงเป็นวัฒนธรรมด้านหมอลำ หมอแคน เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขงรวมเรียกว่า วัฒนธรรมดนตรีอีสานเหนือ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทดนตรีบรรเลง ได้แก่ แคน พิณ โปงลาง โหวด ฯลฯ

2. ประเภทขับร้อง ได้แก่ หมอลำกลอน (หมอลำคู่) หมอลำพื้นหมอลำซิ่งซู้ หมอลำหมู่ หมอลำสามเกลอ หมอลำเพลิน สรภัญญะ หมอลำอัครจริย หมอลำเรื่อง หมอลำเวียง เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ดนตรีพื้นบ้านอีสานมีวิวัฒนาการ มายาวนานนับพันปี เริ่มจากในระยะต้น มีการใช้วัสดุท้องถิ่นมาทำเลียนเสียงธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเสียงสัตว์ไม่ก้อง ในระยะต่อมาได้ใช้วัสดุจากธรรมชาติมาเป่า เช่น ใบไม้ ผีเสื้อ กล้วยไม้ ปล่อยให้เสียงมีความพลิ้ววาวขึ้น จนในระยะที่ 3 ได้นำหนังสัตว์และเครื่องหนังมาใช้เป็นวัสดุสร้างเครื่องดนตรี ที่มีความไพเราะและรูปร่างสวยงามขึ้น เช่น กรับ เกราะ ระนาด ฆ้อง กลอง โปงลาง ปี่ พิณ แคน ซอ โหวด เป็นต้น โดยนำมาผสมผสานเป็นวงดนตรีพื้นบ้านภาคอีสานที่มีลักษณะเฉพาะตามพื้นที่ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอีสานเหนือ และอีสานกลางจะนิยมดนตรีหมอลำที่มีการเป่าแคนและตีพิณประสานเสียงร่วมกับการขับร้อง ส่วนกลุ่มอีสานใต้จะนิยมดนตรีกันตรึม นอกจากนี้ยังมีวงพิณพาทย์และวงมโหรี ชาวบ้านจะบรรเลงดนตรีเพื่อความสนุกสนาน ใช้ประกอบการละเล่นการแสดง และพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ลำผีฟ้าที่ใช้แคนเป่ารักษาโรค และงานศพ แบบอีสานที่ใช้วงมโหรีบรรเลง นับเป็นลักษณะเด่นของดนตรีพื้นบ้านอีสาน ดนตรีพื้นบ้านประกอบไปด้วยโครงสร้าง 4 ลักษณะ ได้แก่

1. จังหวะ (Rhythm) คือ ลีลาของเสียงที่ใช้ในการร้อง หรือเสียงจากเครื่องดนตรี
2. ทำนอง (Melody) คือ เสียงที่จัดเข้ากับจังหวะเป็นระดับสูง ระดับต่ำอย่างต่อเนื่องกันไป ตามกฎแห่งการดำเนินของระดับเสียง
3. การประสานเสียง (harmony) คือ การประสานเสียงร้อง กับเสียงของเครื่องดนตรี
4. คุณลักษณะของเสียง (tone color) คือ คุณลักษณะของเสียง เครื่องดนตรี ซึ่งแตกต่างกัน เช่น เสียงอ่อนหวาน เสียงดังมีอำนาจ

ดนตรีพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นบ้าน ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Folk Music หรือ Folk Song ทั้งสองคำนี้ใช้แทนกันได้ และคำว่าเพลงพื้นบ้าน (Folk Song) จะนิยมใช้มากกว่าดนตรีพื้นบ้าน (Folk Music) นักปราชญ์บางท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากดนตรีพื้นบ้าน กำเนิดด้วยเพลงขับร้อง ไม่ใช่กำเนิดด้วยเพลงบรรเลง และบางท่านบอกว่าใช้คำว่า เพลงพื้นบ้าน (Folk Song) แทนคำว่าดนตรีพื้นบ้าน (Folk Music) เนื่องจากดนตรีพื้นบ้านประเภทขับร้องมีมากกว่าประเภทบรรเลง เครื่องดนตรีที่ใช้สำหรับบรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ เครื่องตี เครื่องดี และเครื่องเป่า

1.2 เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน

เป็นเครื่องดนตรีที่คิดประดิษฐ์ขึ้นจากฝีมือชาวบ้านโดยใช้วัสดุที่มีในท้องถิ่น เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานไม่มีความละเอียดประณีตในการทำเมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องดนตรีสากล เครื่องดนตรีพื้นบ้านสามารถแบ่งประเภทออกตามลักษณะการบรรเลงเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องดนตรีประเภทดีด (Plucked string Instruments)
2. เครื่องดนตรีประเภทสี (Bowed string Instruments)
3. เครื่องดนตรีประเภทตี (Percussion string Instruments)
4. เครื่องดนตรีประเภทเป่า (Wind string Instruments)

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด

1. พิณ พิณเป็นเครื่องดนตรีที่ทำให้เกิดเสียงโดยการดีด มีชื่อเรียกแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เช่น ซุง หมากได้ดอง หมากจับปี มีส่วนประกอบที่เป็นกล่องเสียง และคันพิณ ทำด้วยไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ขนุน ไม้โมกมัน หรือไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้พยุง เป็นต้น กล่องเสียงสามารถประดิษฐ์เป็นรูปสี่เหลี่ยม รูปทรงกลม หรือวงรีได้ โดยทั่วไปจะมีขนาดกว้างประมาณ 25 ซม. หน้า 7-10 ซม. และยาว 30-35 ซม. คันพิณยาวประมาณ 40-50 ซม.ปลายคันพิณแกะสลักไม้เป็นรูปหัวพญานาค ก่อนถึงหัวพญานาค จะขุดเป็นร่องลึกสำหรับใส่ลูกบิดขึ้นสาย ตามจำนวนของสาย ซึ่งอาจจะมี 2 3 หรือ 4 สาย ขึ้นอยู่กับความถนัดของผู้เล่น สายทำจากด้ายป่าน ไหม ลวด นอกจากจะใช้อุปกรณ์การดีด (Pick) ที่ทำจากเขาสัตว์แผ่นบาง ๆ หรือตีไม้ไผ่เหลาขุดให้บาง คันพิณต้องทำขึ้น หรือนมพิณ (Flet) โดยใช้ไม้ไผ่ หรือไม้เนื้อแข็ง เขาสัตว์ หรือโลหะ ทำขึ้นเสียง แต่ละช่วงเสียงนิยมทำขึ้นเสียง 5 ขึ้นเสียง คือ เสียง โด เร มี ซอล ลา เป็นระบบ 5 เสียง (Pentatonic) เล่นในเพลงพื้นบ้านทั่วไป ปัจจุบันได้พัฒนาช่วงเสียงขึ้นครบทั้ง 7 เสียง คือ เสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที เพื่อให้สามารถบรรเลงเพลง ในรูปแบบเพลงลูกทุ่ง และเพลงประเภทอื่น ๆ ได้ครบเสียง

2. พิณไม้ไผ่ หรือพิณบั้งไม้ไผ่ เรียกชื่อแตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่น ตัวพิณทำด้วยกระบอกไม้ไผ่ ช่วงยาวประมาณ 30 ซม.อยู่ระหว่างช่วงข้อไม้ไผ่ 1 ช่วง นำมาเจาะรูด้านหนึ่งแล้วใส่ลูกบิดตามจำนวนสายที่ต้องการ อีกด้านหนึ่งเจาะรูเป็นบั้งพิณ และใส่หย่อง เพื่อรองสาย 23 หรือ 4 สาย ใช้ดีดเหมือนพิณ หรือซุง

3. พิณไห หรือ ไหซอง เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ดีดทำเสียงในแนวประสานให้ทำนองหลักมีความไพเราะมากขึ้นเช่นเดียวกับการเล่นกีตาร์เบส ในวงดนตรีสากล พิณไห หรือไหซองประกอบด้วย ไห ซึ่งเป็นไหที่ทำจากดินเผาเพื่อใส่อาหาร หรือทำการหมักดองอาหาร คัดขนาดใบที่ลัดหลั่นกัน นิยมใช้ 3-5 ใบ ตามต้องการ นำมายึดมาซึ่งบนปากไห ไม่ให้หย่อน หรือตึงเกินไปให้ได้เสียงกังวาน และเทียบ

เสียงโดยการเทน้ำลงในไห เพื่อให้ได้ระดับเสียงที่เป็นแนวเสียงเบส เวลาบรรเลงใช้มือตึงเส้นยางยึดที่ขึงไว้บนปากไห การพ้อนรำในขณะตีไหปรากฏในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน รวปี 2520 โดยอาจารย์จิรพล เพชรสม และคณะได้คิดนำมาใช้ในวงดนตรี เข้าใจว่าเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจจากผู้ชมมากกว่าต้องการเสียงทำนองประสานจากพิณไห หรือไหซอง เนื่องจากมีลีลา การร่ายรำตีไหหลากหลายรูปแบบอย่างสวยงาม

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี

ซอ เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้คันชักสีที่ตัวกะโหลกซอเพื่อทำให้เกิดเสียง โดยมีส่วนประกอบ คือ

1. กะโหลกซอ ทำด้วยวัสดุชนิดต่าง ๆ เช่น กะลามะพร้าว กระจ่าง ปิ๊ป หน้าซอขึงด้วยหนังสัตว์ เช่น หนังงูเหลือม หนังวัว เจาะรูกะโหลกซอไว้ใส่คันทวน
2. คันทวน ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง ยาวประมาณ 60-65 ซม. วางแนวตั้งเพื่อสอดใส่กะโหลกซอปลายด้านบนจะใส่ลูกบิด เพื่อร้อยสายมี 2 สาย
3. คันชัก ทำด้วยไม้เหลากลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 10 ซม. ยาว 50 ซม. เจาะรู 2 ข้าง เพื่อร้อยหางม้า ประมาณ 100-150 เส้น ปัจจุบันใช้เอ็นขนาดเล็ก
4. สายซอ ทำด้วยสายลวด เช่น สายลวดเบรกรถจักรยาน
5. หย่อง ทำด้วยไม้เหลาแบน ๆ สั้นๆ ตั้งไว้ที่หน้าซอ เพื่อให้สายซอขึงผ่านทำให้เกิดเสียง
6. ลูกบิด ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง 2 อัน ผ่านคันทวนที่เจาะรู 2 รู สำหรับขึงสาย โดยสายจะผูกไว้ที่ลูกบิด และผ่านลงไปที่รัดอกแล้วลงไปปลายคันทวนด้านล่าง

ซออีสานมีชื่อเรียกหลายชนิด ขึ้นอยู่กับวัสดุที่ใช้ทำกะโหลกซอ เช่น หากใช้กะลามะพร้าวทำกะโหลกซอ เรียกว่า ซอกระโป้ หากใช้กระจ่างหรือปิ๊ปทำกะโหลกซอ เรียกว่า ซอกระจ่าง หรือซอปิ๊ป

บางครั้งอาจใช้ไม้ไผ่ 1 ปล้อง คล้ายกับการทำพิณไม้ไผ่ แต่ใช้ขึงสาย 2 สาย และใช้คันชักสี ที่สายเรียกว่า ซอขึงไม้ไผ่ หรือ ซอ ฝูไท

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี นิยมนำมาบรรเลงในดนตรีอีสานมีทั้งที่ประกอบจังหวะโดยเฉพาะ เช่น กลอง ฆ้องกับแก้ว ฉิ่ง ฉาบ พังฮาด อีกประเภท คือ เครื่องตีที่ทำทำนอง เช่น โปงลาง ดังนี้

1. โปงลาง เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่มีชื่อเรียกตามท้องถิ่นหลายชื่อ เช่น หมากเต๋เต๋ หมากกลิ้งกล่อม หมากเต็ดเต็ด หมากเกราะล่อ (ขอลอ) หมากโต้โตง ลูกโปงลางมีลักษณะ

เป็นท่อนไม้กลมทำจากไม้มะหาดที่แห้งสนิท เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5-8 ซม. ปรับระดับเสียง โดยการถากตรงกึ่งกลางท่อนไม้ทั้ง 2 ด้าน โปลงามี 12-13 ลูก มีความยาวลดหลั่นตามระดับเสียง มีระบบ 5 เสียงเป็น Pentatonic คือ โด เร มี ซอล ลา ผู้รวมกันด้วยเชือก โดยการเจาะรูทั้ง 2 ด้าน ลักษณะคล้ายกับ Marimba ร้อยเชือกผ่านไปแต่ละลูกรวมกันเป็นผืน ใช้แขวนโยงกับไม้กับเสา เวลาจะเล่น นิยมเอาลูกใหญ่แขวนไว้ด้านบน และเรียงลงมาจนถึงลูกเล็กสุดจะอยู่ด้านล่าง การบรรเลงใช้ผู้บรรเลง 1-2 คน บรรเลงทำนอง และบรรเลงประสาน (เรียกว่าตีเสฟ) และทำจังหวะเสียงตัด เสียงสรว้อย โดยตีในลักษณะชั้นคู่เสียง (Chord) ส่วนใหญ่จะตีเป็นคู่ 5 คือ เสียง ลา และ เสียงมีไปพร้อม ๆ กัน

2. กลอง กลองอีสานมีอยู่หลายชนิดมีทั้งที่บรรเลงในวงดนตรี และตีเฉพาะเหตุการณ์ต่าง ๆ

2.1) กลองตั้ง เป็นกลองซึ่งหนังข้างเดียว ตัวกลองทำด้วยไม้ รูปทรงกลมข้างในกลวง เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 50-55 ซม. ความหนา ประมาณ 30-40 ซม. ใช้ตัวเข้ากับกลองยาวอีสาน กลองตั้งใช้ตีลงจังหวะหนัก เป็นจังหวะลูกตกของบทเพลง

2.2) กลองยาวอีสาน หรือกลองหาง เป็นกลองที่หนังเดียว ตัวกลองทำด้วยไม้ขนุน ถือว่าดีที่สุดในชุดเป็นโพล่งกลองข้างใน หน้ากลอง ซึ่งด้วยหนังวัว หรือหนังควาย แล้วใช้เชือกซึ่งหนังยึดตัวกลองส่วนอีกด้านหนึ่ง ที่เรียกว่า ตีนกลอง จะกลวง ตรงกลางจะคอดสำหรับ เข้าเอาได้พอดี การบรรเลงนำไปรวมบรรเลงกับกลองตั้ง โดยมีกลองตั้ง 1 ใบ กลองยาว 4 ใบ

2.3) หมากกับแก๊บ กรับคู่ เป็นเครื่องตีประกอบจังหวะทำจากไม้เนื้อแข็ง ไม้ยาวหนา 2 ซม. กว้าง 5 ซม. ยาว 30 ซม. ไม้สั้น หนา 2 ซม. กว้าง 5 ซม. ยาว 17 ซม. ชุดหนึ่งมี 2 คู่ ใช้ตีประกอบกัน

2.4) หมากขอลอ (เกราะ) เป็นเครื่องตีบอกสัญญาณ และได้นำมาเป็นเครื่องประกอบจังหวะในวงดนตรีพื้นบ้านอีสานในเวลาต่อมา ทำจากไม้เนื้อแข็ง เป็นแผ่นเจาะรูร้อยเชือกสำหรับแขวนตี ส่วนที่นำมาใช้ในวงดนตรีพื้นบ้านอีสานทำขึ้นจากไม้ไผ่ 1 ปล้อง บากเป็นช่องเสียงตรงกลางใช้ไม้เนื้อแข็งตี

2.5) ฉิ่ง เป็นเครื่องประกอบจังหวะ ที่สามารถควบคุมจังหวะให้บรรเลงซ้ำเร็ว ใช้ตีประกอบในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน

2.6) ฉาบเล็ก หรือที่ชาวอีสานเรียกว่า สาบ หรือแสง ใช้ตีประกอบจังหวะ โดยตีขัดจังหวะกับฉิ่ง มีเสียงดัง แสงสับ แสงสับ ทำให้จังหวะมีน้ำหนัก ที่สมบูรณ์ขึ้น

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า

เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ของชาวอีสานที่รู้จักกันแพร่หลาย ได้แก่ แคน โหวด นอกจากนั้นเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในเฉพาะท้องถิ่น เช่น ปี่ภูไท สะโน

1. แคน เป็นเครื่องเป่า ที่ทำจากไม้ตระกูลไผ่ เรียกว่า ไผ่เอี้ย หรือไผ่กู่แคน มีส่วนประกอบ ดังนี้

1.1) เค้าแคน ทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้ประดู่ ไม้เท้าเกลี้ยง เพื่อเป็นที่ยึดกับลูกแคน และเป็นที่ยึดสายไปยังลิ้นแคน

1.2) ลูกแคน ทำด้วยไผ่กู่แคน ตัดตามขนาดความยาวของแคนแต่ละประเภท ต้องตากให้แห้ง แล้วเจาะข้อให้ทะลุ ตัดให้ตรงแล้วเจาะรูเพื่อใส่ลิ้น

1.3) ลิ้นแคน ทำด้วยโลหะทองเหลือง ทองแดง หรือเงิน โดยนำมาหลอมด้วยความร้อนแล้วนำมาตีให้เป็นแผ่นบาง ๆ จากนั้นนำมาตัดให้ได้ขนาดเท่าช่องรูลิ้นของลูกแคน

1.4) ขี้สูด หรือชันนระง เป็นสารจำพวกขี้ผึ้ง ได้จากรังของแมลงชนิดหนึ่ง ตระกูลผึ้ง ช่างทำแคนจะนำเอาขี้สูดมาติดระหว่างลูกแคนกับเค้าแคน เพื่อไม่ให้มีลมรั่วออกจากเค้าแคน และใช้ขี้สูดติดลูกแคน เพื่อให้สามารถเป่าได้หลายทำนองลายแคน

ประเภทของแคน ถูกแบ่งตามขนาดของลูกแคน ดังนี้

1. แคนหก มีลูกแคน 6 ลูก หรือ 3 คู่ ยาวประมาณ 45-50 ซม. มีเสียง 5 เสียง คือ โด เร มี ซอล ลา แคนชนิดนี้ไม่นิยมมาบรรเลงรวมวง

2. แคนเจ็ด มีลูกแคน 7 คู่ ยาวประมาณ 95-100 ซม. มีเสียงครบ 7 เสียง คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที แคนชนิดนี้นิยมเป่าเดี่ยว

3. แคนแปด มีลูกแคน 8 คู่ ยาวประมาณ 95-100 ซม. มีเสียงครบ 7 เสียง คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที และเพิ่มเสียงสูงเข้ามาอีกช่วงเสียง (1 Octave) นิยมบรรเลงประสมวง และประกอบหมอลำ เป็นแคนที่ได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน

4. แคนเก้า มีลูกแคน 9 คู่ มีขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาแคน ยาวประมาณ 5 ศอก ขึ้นไป มีเสียงใหญ่ ทุ้ม ต่ำ มีครบ 7 เสียง โด เร มี ฟา ซอล ลา ที มีเสียงเพิ่มเป็นเสียงสูง อีก 2 เสียง คือ ซอล ลา

2. โหวด เป็นเครื่องเป่าที่นิยมในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน สามารถเล่นทำนองที่เยือกเย็น สดใส หดหู่ โหยหวน โหวดทำมาจากไม้ไผ่ ที่เรียกว่า ไผ่เอี้ย ขนาดเล็ก เหลาทำเป็นโหวดที่ตัดตามขนาดความสั้นยาวของแต่ละเสียง ยาวตั้งแต่ประมาณ 6-7 ซม. ถึง 20-25 ซม. ลดหลั่นตามลำดับเสียงสูง-ต่ำ ติดลูกโหวดรอบแกนไม้ที่ทำจากไม้ไผ่รวก ลูกโหวดมีจำนวน 6-13 เล้า ได้เสียงครบ 5 เสียง หรือ 7 เสียง วิธีการเป่า ใช้ลมเป่าผ่านช่องลมด้านบนหัวโหวด หมุนรอบ ตามเสียงที่ถูกเรียงไว้ตามลำดับคือ มี ซอล ลา โด เร

จากการกล่าวข้างต้นดนตรี มาจากคำว่า นนตรี ในภาษาบาลี คำว่าดนตรีพื้นบ้าน จึงหมายถึง ดนตรีที่ถูกสร้างขึ้นโดยเรียบง่ายจากวัสดุที่มีได้ในท้องถิ่น การทำเครื่องดนตรีจะมีความยากง่ายไป แตกต่างการ การนิยมในกลุ่มพื้นที่กลุ่มชนพื้นเมืองนั้น ๆ ภาคอีสานมีดนตรีพื้นเมืองเป็นของตัวเองถูก แบ่งออกเป็นสามกลุ่มคือ กลุ่ม อีสานใต้ เจริญ-กันตรึม กลุ่มอีสานตอนบน และกลุ่มหมอลำ เครื่อง ดนตรีอีสานถูกจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มคือ ดิด สี ตี เป่า มีการจำแนกตามอากัปภิกขของการบรรเลง เครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ มีบันไดเสียงอยู่ในกลุ่ม 5 เสียง คือ เพนทาโทนิค และกลุ่ม 7 เสียงคือ ไดอา โทนิค การขับร้องกันตรึมจะพบได้ที่อีสานใต้ มีการขับร้องไปตามภาษาถิ่นพื้นเมืองของพื้นที่ตัวเอง กลุ่มหมอลำ มีการจำแนกแยกไปตามประเภทของหมอลำซึ่งมีทำนองต่างกัน เช่น ลำหมู่ ลำเพลิน ลำ กลอน

1.3 วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน

ภาคอีสานมีความหลากหลายวัฒนธรรม แตกต่างกันไปตามพื้นที่ แต่ละกลุ่มวัฒนธรรมก็มี ศิลปะทางด้านดนตรี วงดนตรีพื้นบ้านอีสานที่พบได้ทั่วไป มีทั้งแบบดั้งเดิม และแบบที่ถูกพัฒนามา จากดั้งเดิม และมีการรับเอาวัฒนธรรมข้างเคียงเข้ามาด้วย ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ

1. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานดั้งเดิม
2. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประยุกต์

ดนตรีอีสานมีทั้งใช้บรรเลงเดี่ยว เช่น แคน ซึ่งนิยมเป่าประกอบการขับลำบรรเลงผสมวง เช่น วงโปงลาง วงพิณแคนซอ แคนวง วงกลองยาว วงดนตรีผู้ไท วงมโหรีพิจารณาการผสมวงโดยใช้เกณฑ์ โอกาสและชนบนิยมน โดยแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม

- (1)การผสมวงเพื่อใช้บรรเลงในขบวนแห่ เช่น วงกลองยาว มโหรี กลองตุ้ม
- (2) การผสมวงเพื่อใช้บรรเลงมขับกล่อม เช่น วงมโหรีอีสาน วงแคนหรือแคนวง
- (3) การผสมวงเพื่อใช้บรรเลงและประกอบการแสดง เช่น วงกันตรึม วงโปงลาง วงพิณแคน ซอ สำหรับงานวิจัยนี้แบ่งวงดนตรี 2 กลุ่มใหญ่ ตามวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ คือ

- 1.วงดนตรีในกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท-ลาว เช่น ลาวอีสาน, ผู้ไท, ญ้อ
- 2.วงดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลมอญ-เขมรเช่น เขมรถิ่นไทย, กูย, ญ้อกร (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2550)

วงดนตรีอีสานเป็นผลงานของคนในท้องถิ่น มีขึ้นเพื่อตอบสนองความบันเทิงหรือใช้ประกอบ พิธีกรรมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยทั้งหมดมีลักษณะร่วมกันคือ (สุกัญญา สุฉายา, 2545)

1) เป็นงานของชาวบ้าน ถ่ายทอดโดยปากต่อปาก อาศัยการฟังและการจดจำ ไม่นิยมจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร บางครั้งอาจได้รับอิทธิพลจากชาวเมือง แต่ในที่สุดก็มักกลายรูปเป็นพื้นบ้านไป

2) มีกำเนิดไม่แน่นอน เนื่องจากสืบทอดกันมาจนไม่ทราบต้นตอที่แน่ชัด มักเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน จนไม่อาจสืบทราบได้ว่าผู้แต่งดั้งเดิมนั้นเป็นใคร มีจำนวนน้อยที่จะสามารถสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นโดยใคร แต่ผู้แต่งนั้นก็มักจะบอกว่าแต่งขึ้นตามเค้าที่มีมาแต่เดิม

3) เป็นของกลุ่มชน คนในสังคมมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ ชาวบ้านร่วมกันถ่ายทอดหรืออย่างน้อยเคยฟังและรู้จัก

4) ส่วนใหญ่มีเนื้อหาหรือทำนองไม่ตายตัว สามารถขยายออกไปได้เรื่อย ๆ หรือตัดทอนให้สั้นเข้าก็ได้ ตามใจของคนเล่นหรือคนร้อง

5) ส่วนใหญ่มีความเรียบง่าย ความเรียบง่ายนั้นปรากฏในถ้อยคำ และการแสดงออกใช้สำนวนโวหารเปรียบเทียบง่าย ๆ จากสิ่งที่อยู่รอบตัว ไม่มีทำนองที่ถูกต้องที่สุด ไม่ต้องมีอุปกรณ์ประกอบมากมาย

6) สามารถยกย้ายได้หลายทำนอง เพียงแต่เพิ่มหรือลดหรือเปลี่ยน โน้ตเพลงเล็กน้อย

21.1 วงดนตรีในกลุ่มวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท-ลาว (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2550)

1) แคนว หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "วงแคน" เป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานเหนือที่บรรเลงในสมัยดั้งเดิมมาก่อน ซึ่งปัจจุบันนี้หาดูได้ยากแล้วเนื่องจากแคนวงได้พัฒนาเป็นวงโปงลาง ขนาดวงและรูปแบบมีการเปลี่ยนแปลงไปโดยเพิ่มเครื่องดนตรีประเภทอื่น ๆ เข้าไปประกอบมากขึ้น จึงทำให้แคนวงหรือวงแคนไม่ได้รับความนิยมนำมาบรรเลงในโอกาสต่อไป อย่างไรก็ตาม ถือว่าแคนวงเป็นวงทำให้เกิดแรงจูงใจจากนักดนตรีให้ได้มีการพัฒนางานดนตรีพื้นบ้านรูปแบบอื่น ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ส่วนขนาดของวงดนตรีประเภทนี้มีหลายขนาดขึ้นอยู่กับจำนวนของแคนที่ใช้บรรเลงประกอบดังนี้

แคนวงขนาดเล็ก ประกอบด้วย แคนใหญ่ (แคน 9) แคนเล็ก (แคน 8) แคนเล็ก (แคน 7) เครื่องประกอบจังหวะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก

แคนวงขนาดกลาง ประกอบด้วย แคน 8 และแคน 9 โดย แคน 8 ประกอบด้วย ขนาดใหญ่ 2 ตัว ขนาดกลาง 3 ตัว และขนาดเล็ก 3 ตัว แคน 9 ประกอบด้วย ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็กอย่างละ 4 ตัว เครื่องประกอบจังหวะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก

แคนวงขนาดใหญ่ ประกอบด้วย แคน 8 และแคน 9 แต่ละประเภททอด้วยแคนใหญ่ แคนกลางและแคนเล็ก อย่างละ 4 ตัว เครื่องดนตรีประกอบจังหวะโดยรวมทั้ง ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง กั๊บแก๊บ

2) วงพินแคนซอ เป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานขนาดเล็กที่บรรเลงในแนวเพลงพื้นบ้านเชิงอนุรักษ์ ส่วนใหญ่จะบรรเลงลายเพลงแบบโบราณ รูปแบบการจัดวงไม่หรูหรา มีเครื่องดนตรีน้อยชิ้น บรรเลงในหมู่เฉพาะ อาจจัดรูปแบบวงกลมล้อมวงกัน และบรรเลงในกลุ่มผู้ฟังที่รักดนตรีฟังดนตรีเพื่อดนตรีกันจริง ๆ ไม่นิยมมีการแสดงประกอบเนื่องจากต้องเน้นทางด้านดนตรีโดยเฉพาะ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวง ได้แก่ พิน แคน นิยมใช้แคน 8 ซอพื้นบ้านอีสาน เครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบ โอกาสที่ใช้บรรเลง ใช้บรรเลงในกลุ่มเพื่อนฝูง ญาติมิตร จำลองเพื่อพูดคุยสนทนาเรื่องของดนตรีเป็นหลักหรืออาจเป็นการบรรเลงเบา ๆ แนวเพลงเรียบ ๆ ออกเป็นแนวพื้นบ้านไม่นิยมมีการร้องหรือลำประกอบ เพื่อให้ได้บรรยากาศแบบพื้นบ้านด้านดนตรีพื้นบ้าน

3 วงกลองยาว นิยมนำมาใช้ในขบวนแห่ในงานรื่นเริงและบุญประเพณีต่างๆเช่น แห่บั้งไฟ แห่เทียนเข้าพรรษา แห่นาค แห่บุญผะเหวด เป็นต้น เครื่องดนตรีที่ใช้ผสมวง ได้แก่กลองยาว ใช้กลองยาว 1 ลูก สำหรับเป็นตัวหลักในวง นอกเหนือจากนั้นไม่จำกัดจำนวนอาจเป็น 5 ลูก หรือ 8 ลูก หรือตามที่เห็นสมควรและตีได้พร้อมเพรียงกัน กลองตุ้มและกลองตั้งใช้ตีลงจังหวะหนักให้กั๊วบวง คือดำเนินจังหวะหลักคล้ายกับการตีกลองใหญ่ (Bass Drum) ในวงแตรวนนั่นเอง การตีกลองตุ้มจะใช้คนหาม 2 คน และขณะเดินคนที่หามและเดินตามจะเป็นผู้ตี โดยใช้จำนวน 1 ลูกกลองตั้งใช้ตีจังหวะสอดประสานกับกลองตุ้มให้จังหวะไพเราะมากขึ้นใช้ 1 ลูก บางครั้งตีทำให้เกิดความสนุกสนาน ถ้าตีสอดประสานในจังหวะเพลงที่เร้าหรือบางครั้งตีจังหวะขัดกันหยอกล้อกันตามจังหวะการตีกลองพื้นบ้านอีสาน ซึ่งมีการตีหลายวิธีหรืออาจมีการแสดงการต่อตัว หรือ การฟ้อนรำจำวัด ตลก

4) วงดนตรีผู้ไท ใช้บรรเลงประกอบการขับลำผู้ไทหรือประกอบการฟ้อนส่วนใหญ่จะบรรเลงเพลงแคนลายผู้ไทใหญ่หรือลายผู้ไทน้อย เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของวง โดยปกติจะมีเครื่องดนตรีประกอบด้วย ปี่แคน หรือปี่ลูกแคน เป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญในการบรรเลงให้เห็นถึงลักษณะของความเป็นผู้ไท แคน พินใช้เครื่องดำเนินทำนองเพลงผู้ไท ซอไม้ไผ่หรือซออีสาน หมากกลิ้งกล่อม คือ โป่งลางนั่นเอง ชาวผู้ไทนิยมเรียกหมากกลิ้งกล่อมดีลีลาเพลงผู้ไททำกลองตุ้มและกลองตั้ง เครื่องประกอบจังหวะใช้สังข์ (ฉิ่ง) แสง (ฉาบ) หมากกับแก๊บ (กรับ) ซ้อง (โหม่ง) และพวงฮาด

5) วงมโหรีอีสาน เป็นวงดนตรีที่มีเครื่องดนตรีบางส่วนเหมือนกับวงมโหรีภาคกลางและผสมวงกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน สันนิษฐานว่าคงได้รับอิทธิพลจากภาคกลางนำมารวมวงกันครบทั้งเครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตีและเครื่องเป่า เครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวงประกอบด้วย เครื่องดีด ได้แก่ หุ่น (เหินหรือเหิน) หรือจิ้งห่อง ตามภาษาเรียกของภาคอีสาน เครื่องสีได้แก่ ซอฮู้ ซอด้วง ซอพื้นบ้าน เครื่องตี ได้แก่ ฉิ่ง ฉาบเล็ก ฉาบใหญ่ กลองตั้งเครื่องเป่า ได้แก่ ปี่ใน (ชาวบ้านเรียกตามเสียงที่ได้ยินว่า

ปีแอ้) จำนวนของนักดนตรี หรือขนาดของวงขึ้นอยู่กับจำนวนของเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง ส่วนใหญ่ประมาณ 4-9 คน โดยมีเครื่องดนตรีหลักตามจำนวนของผู้บรรเลงเช่น ปีโน 2-4 เลา ซอด้วงซออู้ และซอพื้นบ้าน อาจ 2-3 หรือ 4 คัน ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก อย่างละ 1 คู่ กลองตั้ง 1 ใบ ชลุ่ม 1-3 เลานอกจากนั้นบางวงอาจเพิ่มเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น โหวด แคนเข้าไปผสมด้วยก็ได้ ชลุ่ม 1-3 เลานอกจากนั้นบางวงอาจเพิ่มเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น โหวด แคนเข้าไปผสมด้วยก็ได้

6) วงดนตรีประกอบหมอลำหมู่ นิยมนำเครื่องดนตรีทั้งสากลและดนตรีพื้นบ้านมาผสมกันบรรเลงประกอบการแสดง เนื่องจากสามารถดึงดูดใจผู้ชมได้มากกว่าหมอลำแบบเดิม เครื่องดนตรีที่ใช้ผสม ได้แก่ พิณ แคน ดิ่ง ฉาบ ซอ และพิณ ซึ่งจะเลือกใช้ในบางโอกาส และในบางคณะเท่านั้น ส่วนเครื่องดนตรีสากลที่นิยมนำมาผสมวง ได้แก่ กีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบสไฟฟ้า แซกโซโฟน ทรัมเป็ต และทรอมโบน (เฉพาะบางคณะ) อิเลคโทน ซินธิไซเซอร์ และเครื่องเคียบอร์ดอื่น ๆ กลองชุด กลองทอมบา เป็นต้น

7) วงโปงลาง เป็นวงดนตรีที่นิยมบรรเลงในแถบจังหวัดภาคอีสาน เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี และจังหวัดอื่น ๆ ที่ใช้ภาษาไทย-ลาว เครื่องดนตรีที่ใช้ในการผสมวง ได้แก่ โปงลาง พิณ (อาจเป็นคอเดียว หรือ 2 คอ ก็ได้) พิณเบส แคน กลองชุดอีสาน ไหซอง โหวด ซออีสาน หรือซอบังไม้นึ่ง เครื่องประกอบจังหวะ เช่น ฉิ่ง ฉาบ กั๊บแก๊บ โหม่ง

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับโหวด

โหวด เป็นเครื่องดนตรีของภาคอีสานที่ทำจากไม้ไม่มีลักษณะแตกต่างกันไป สามารถพบเห็นได้ในวงโปงลางทั่วไป โดยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและเรื่องเล่าที่แตกต่างกัน และโหวดยังถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัด ร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและสรุปไว้ดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อ

โหวดของภาคอีสานในประเทศไทยนั้น เกิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อใดนั้นยังไม่มีผู้สามารถบอกได้ จากการสันนิษฐานคงเกิดขึ้นก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งสังเกตได้ว่าเรื่องราวต่าง ๆ ของโหวดจะมีความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่าง ๆ ตามความเชื่อของผู้คนในท้องถิ่น ซึ่งความเชื่อเหล่านี้เป็นการนับถือเทพเจ้าหรือภูติผีโดยมีมาก่อนที่การถือพระพุทธศาสนา ในส่วนใหญ่มักมีการบอกประวัติของโหวดออกมาเป็นในลักษณะเนื้อเรื่องหรือนิทานตำนานที่แตกต่างกันออกไป จากการวิเคราะห์จากข้อมูลที่รวบรวมมาแล้ว ประวัติของโหวดในภาคอีสานสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประวัติดังนี้

ประวัติที่ 1 โหวดเกิดมาจากเครื่องเป่าที่ใช้เป็นสัญญาณในการล่าสัตว์ประวัติมีอยู่ว่า ในสมัยโบราณภาคอีสานซึ่งเต็มไปด้วยพืชพันธุ์และสัตว์ต่าง ๆ อุดมสมบูรณ์ นอกจากการทำนาแล้วชาวบ้านยังหากินด้วยการล่าสัตว์ป่าประเภทต่าง ๆ โดยมีอุปกรณ์ล่าสัตว์ที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของสัตว์ที่ล่าและยุคสมัย ส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของโหวดมีรากฐานมาจากอุปกรณ์ล่าสัตว์โดยประกอบไปด้วย เกง น่าง (มีลักษณะเป็นบ่วงหรือตาข่ายเป็นอุปกรณ์ล่าสัตว์ของชาวอีสาน) ปืนเพิงหรือปืนเพลิง (ปืนในสมัยก่อนที่ใช้หินไปเป็นตัวจุดดินปืน) มีด เป็นต้น ในการล่าสัตว์ในป่าจะไปเป็นกลุ่มคณะ โดยก่อนออกล่าสัตว์จะมีสายสืบไปลาดตระเวนหารอยของสัตว์ ถ้าพบก็มารายงานให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มรับทราบ จากนั้นจึงรวมกลุ่มกันเข้าป่าเพื่อล่าสัตว์ พอถึงป่าแล้วก็แบ่งกลุ่มกันออกเพื่อล้อมสัตว์ป่าตามรอยที่เห็น จากนั้นนำอาหารของสัตว์เหล่านั้นมาวางเพื่อล่อให้สัตว์ออกมา เนื่องจากตามสัญชาตญาณของสัตว์ป่าจะไปตามรอยเดิมของตนเอง เมื่อเห็นสัตว์ก็ให้สัญญาณกับเพื่อนโดยใช้เสียงของ “หวอด” (คงเรียกตามชื่อของเสียง) โดยหวอดทำจากไม้ไผ่ปาเป็นทรงกระบอกกรวยยาว เมื่อเป่าตรงปลายปากกระบอกจะมีเสียงดัง “หวอด หวอด” ประโยชน์ของหวอดในการล่าสัตว์ ได้แก่ ประการแรกเพื่อบอกตำแหน่งอยู่ของตนเองให้เพื่อนรู้กันมิให้ยิงปืนไปในทางที่มีคนอยู่ ประการที่สองเพื่อให้สัญญาณว่าสัตว์ไปในทิศทางใดและไม่ให้สัตว์ตื่นตกใจหนีไปก่อน ประการสุดท้ายเพื่อป้องกันผีป่าเนื่องจากมีความเชื่อว่า เวลาเข้าป่าห้ามผิวปากเพราะจะเป็นการลบลู่ผีป่า จากนั้นพอถึงเวลาวางในคนที่มื่ออารมณ์ศิลปินก็นำหวอดเหล่านี้มาทำเป็นหลาย ๆ ลูกโดยไม่ได้ตั้งเสียง แล้วนำมาเรียงไว้ในอุ้งมือโดยใช้นิ้วมือกำไว้เพื่อไม่ให้ลูกหวอดหลุดจะอยู่ลักษณะโหวดแฉงหรือคล้ายคลึงกับแพนไปป์ของตะวันตก โดยใช้เป่าเล่นเพื่อประโคมจิตใจตนเอง จากนั้นจึงพัฒนามาเป็นเครื่องดนตรี โหวด

ประวัติที่ 2 โหวดเกี่ยวข้องกับบุญประเพณีบั้งไฟ ประวัติของโหวดจะเกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้านของอีสานเรื่องพญาแถนกับพญาคันคาก (คางคก) ในเนื้อเรื่องมีอยู่ว่ากาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ เมืองพันธุมาลี เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์มากเต็มไปด้วยพืชพรรณธัญญาหาร เนื่องจากประชาชนนับถือเทพเจ้าองค์หนึ่งซึ่งอยู่บนฟ้าทรงมีพระนามว่า “พญาแถน” ซึ่งเทพเป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์ในการบันดาลฝนให้ตกมายังโลกมนุษย์ ดังนั้นฟ้าฝนจึงตกต้องตามฤดูกาลทำให้โลกมนุษย์มีความอุดมสมบูรณ์แต่อยู่มาวันหนึ่ง “พระโพธิสัตว์” ได้กลับชาติลงมาเกิดยังโลกมนุษย์เป็น “พญาคางคก” เมื่อชาวเมืองเห็นก็เกิดความนับถือเพราะเป็นคางคกที่มีลักษณะประหลาดสามารถพูดเป็นภาษามนุษย์ได้ จึงหันมานับถือพญาคางคก เมื่อพญาแถนรู้จึงเกิดความไม่พอใจขึ้นจากนั้นฝนก็ไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้ชาวบ้านเดือดร้อนเป็นอย่างมาก พญาแถนทรงตรัสว่าถ้าต้องการให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ต้องส่งพญาคางคกกลับขึ้นไปบนสวรรค์เพื่อทำการต่อสู้กับตน ดังนั้นพญาคางคกจึงวางแผนเตรียมการสู้รบโดยให้พญาปลวกก่อจอมปลวกเป็นทางขึ้นสู่สวรรค์แล้วให้พญามอดขึ้นไปกัดแทะอาวุธของพญาแถนแล้วให้เหล่าอสรพิษต่าง ๆ เช่น งู แมงป่อง ตะขาบ กิ้งกือ เป็นต้น ไปซ่อนอยู่ในตู้เสื้อผ้าของพญาแถนพอถึงวัน

เวลานัดหมายรพบพญาแสนก็พ่ายแพ้ต่อการทำศึกสงครามต่อพญาคางคกไป จึงให้สัญญาว่าจะให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาลเหมือนเดิมแต่ต้องมีข้อแม้สามประการอันได้แก่

1. ถ้ามวลมนุษย์ต้องการให้ฝนตก จะต้องให้สัญญาต่อพญาแสนให้รู้โดยการจุดบั้งไฟขึ้นสู่ท้องฟ้าเพื่อขอฝน
2. ถ้าฝนตกแล้วต้องให้พญาคันคากส่งเสียงร้อง
3. ถ้าต้องการให้ฝนหยุดตกต้องให้มนุษย์ทำโหวด แล้วแกว่งขึ้นบนฟ้าเพื่อให้สัญญาอีกครั้ง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมากลายเป็นตำนานเรื่องเล่าของคนเผ่าคนแก้วว่า โหวดเป็นเครื่องมือในการส่งสัญญาณให้ฝนหยุดตก ฉะนั้นในช่วง เดือน 6 ถึง เดือน 8 จะต้องไม่มีการเล่นโหวด เพราะจะทำให้ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวบ้านจึงนิยมเล่นโหวดในช่วงหลังฤดูฝนเท่านั้น จากตำราคำบอกเล่าดังกล่าวจึงเป็นที่มาของโหวดที่เห็นในปัจจุบันนี้

ประวัติที่ 3 โหวดเกิดขึ้นมาพร้อมกับตำนานแคน ในตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมามีอยู่ว่า กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้วมีกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่า “พระเจ้าพรหมทัต” เป็นผู้ครอบครองนครเป็งจาววันหนึ่งขณะที่พระองค์ออกล่าสัตว์ ทรงได้ยินเสียงของนกการเวกร้องไพเราะจับใจเป็นอย่างมากและอยากเก็บมาไว้ในพระราชวังด้วยแต่ไม่สามารถจับนกการเวกมาได้ แต่ให้ข้าราชการบริวารจำเสียงของนกนั้นไว้พอถึงวังจึงประกาศว่าถ้าผู้ใดมีความสามารถประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่มีเสียงคล้ายคลึงกับเสียงของนกการเวกมากที่สุดจะได้รับรางวัลอย่างงาม จากนั้นมาก็มีผู้นำเครื่องดนตรีหลากหลายชนิดแต่ไม่มีอันใดคล้ายเสียงของนกการเวกเลย ในจำนวนนี้มีเครื่องดนตรีอยู่ชนิดหนึ่งที่ทำจากกระบอกแล้วนำมามัดรวมกับแกนไม้ไผ่ใช้ลมเป่าเข้าท่อจะเกิดเสียงขึ้น แต่พระเจ้าพรหมทัตทรงตรัสว่าเสียงเครื่องดนตรีนั้นมันไม่เหมือนเสียงของนกการเวกเลย โหว...โหว...โหว...อย่างไรขอกลับจากตำนานนี้ผู้คนจึงพากันเรียกเครื่องดนตรีที่มีรูปร่างกระบอกนี้ว่า “โหวด” ตั้งแต่บัดนั้นมาจึงสังเกตได้ว่า โหวดมีต้นกำเนิดมายาวนานแต่ยังไม่มีหลักฐานชี้ชัดเจนแน่นอน ยังเป็นเพียงตำนานที่เล่าสืบต่อกันมาจนถึงบัดนี้

ประวัติที่ 4 โหวดถูกสร้างเพื่อเป็นเครื่องละเล่น จากการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าโหวดในภาคอีสานนั้นมีสาเหตุในการเกิดขึ้นอีกประเด็นหนึ่งคือ โหวดได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการละเล่นของผู้คนในสมัยโบราณด้วย แต่ก่อนนั้นโหวดถูกทำขึ้นด้วยไม้ไผ่ปาและตอฟางข้าว หรือแล้วแต่วัสดุที่มีตามท้องถิ่นซึ่งมีลักษณะเป็นรูปร่างกระบอกเป็นท่อ แกนกลางของโหวดทำจากกระบอกไม้ไผ่ปาหรือไม้ไผ่ชนิดอื่น ๆ ส่วนหัวโหวดติดด้วยดินเหนียวที่ขุดได้ตามขอบสระน้ำหรือขี้ผึ้งแล้วนำลูกมาติดเข้าด้วยกันมัดด้วยเชือกป่าน ที่ทำด้วยเถาวัลย์หรือหญ้าที่นำมาร้อยกันเป็นเชือกซึ่งนิยมทำในช่วงฤดูเก็บ

เกี่ยวข้าวโดยไม่จำกัดลูกและไม่ได้ตั้งเสียงมีชื่อเรียกของเล่นชนิดนี้ว่า โหวดหวูด โปด หรือหวอด เป็นต้น (วรารกร สิริโย, 2554)

ในสมัยก่อนพุทธกาล มีเมืองหนึ่งชื่อเมืองพันทุมาลัย เมืองนั้นมีพระโพธิสัตว์ เสวยชาติมาเป็นพระยาकाณคค สมัยก่อนมีความเชื่อเรื่องพระยาแณน เรื่องฝน ฟ้า อากาศ เจ็บไข้ได้ป่วยก็ไปบนบานศาลกล่าวต่อพระยาแณน แต่พอมีพระยาकाณคค ก็ทำให้คนและสัตว์หันไปนับถือพระยาकाณคค ทำให้พระยาแณนไม่พอใจ ฝนฟ้าที่เคยตกต้องตามฤดูกาล ก็ทำให้เมืองนี้แห้งแล้งเป็นเวลา 7 ปี 7 เดือนคนและสัตว์รวมทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารล้มตาย ทำให้มวลมนุษย์และสัตว์เดือฉรรรอนก็เลยทำสงครามกับพระยาแณน แต่มนุษย์ก็ไม่ชนะสักที จึงมาปรึกษากับพระยาकाณคค พระยาकाณคคก็รับอาสาจะไปสู้กับพระยาแณน พระยาकाณคคก็นำทัพไปรบกับพระยาแณน แต่งตั้งให้พระยาปลวกทำสะพานดินเป็นถนนขึ้นสู่เมืองพระยาแณน ให้พระยามดขึ้นไปสู่เมืองพระยาแณนก่อนเพื่อไปเจาะดาบอาวุธยุทธโธปกรณ์ให้จนจะหัก และพระยาตะขาบ แมงป่อง อสรพิษทั้งหลายไปดักอยู่ตามเสื่อผ้า อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ทหารพระยาแณนใช้ พอถึงวันแรม 7 ค่ำ พระยาकाณคคก็นำทัพขึ้นไปเจาะดาบของฝนกับพระยาแณน พระยาแณนก็โกรธและไม่ประธานฝนให้ แล้วก็ประกาศสงครามกัน แผนต่าง ๆ ที่พระยาकाณคค วางเอาไว้ก็เริ่มปฏิบัติการ ตะขาบ แมงป่อง ก็ออกมากัดทหารให้ล้มตาย ส่วนพระยาकाณคคกับพระยาแณนก็ต่อสู้กันบนหลังช้าง สู้กันไปกันมา พระยาแณนใช้ดาบฟันพระยาकाณคค ดาบก็หัก จะใช้ตะขอเกี่ยวตะขอหัก ในที่สุดพระยาकाณคคได้จังหวะ ก็ใช้บ่วงศ์ (บ่วงนาคนาศก) ดับพระยาแณนได้จนตกจากหลังช้าง พระยาแณนจึงยอมตกลงตามสัญญา โดยมีเงื่อนไขกันอยู่ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 ให้พระยาแณน ประทานน้ำฝนให้เหมือนเดิม ถึงเดือนหก ถ้าฝนไม่ตกมนุษย์จะทำบังไฟ จุดขึ้นไปเป็นการบอกกล่าว เตือนพระยาแณนให้ประทานฝนลงมาให้มนุษย์

ประการที่ 2 การได้ยินเสียง กบ อึ่งอ่าง เขียดร้อง แสดงว่ามนุษย์ได้รับน้ำฝนแล้ว

ประการที่ 3 เมื่อใดที่ฝนเพียงพอแล้วก็จะแกว่งโหวดขึ้นสู่ท้องฟ้าให้เกิดเสียงดังเป็นสัญญาณให้พระยาแณนทราบว่าได้รับน้ำฝนเพียงพอแล้วเพื่อให้ลดปริมาณฝนลง หรือให้ฝนหยุดปัจจุบันนี้โหวดเป็นเครื่องดนตรีที่ได้รับความนิยมมาก และเป็นเครื่องดนตรีที่นำมาบรรเลงเข้ากับเครื่องดนตรีอีสานได้ เช่น พิณ แคน โปงกลาง กลอง และเกิดเป็นวงดนตรีพื้นเมืองอีสานดังปรากฏในปัจจุบันนี้ (กฤษฎากรณ์ อ่อนตาแสง, 2561)

นอกจากนี้ (คณาวิทย์ โธตะบุตร, 2544) ยังได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของโหวดไว้อีกว่า

ตำนานที่ 1 เกี่ยวข้องกับประเพณีทำบุญบังไฟชาวอีสานมีพิธีกรรมขอฝนส่วนสำคัญของพิธีนี้คือ การเทศน์พญาคันคากของพระสงฆ์ในนิทานพื้นบ้านเรื่องพญาคันคาก ความมีว่า พญาแณนได้ทำสงครามกับพญาคันคากด้วยพญาคันคากกล่าวหาว่า พญาแณนไม่เอาใจใส่ดูแลสรรพสัตว์ในโลก ทำให้เกิดความอดอยาก พืชผลล้มตายด้วยสาเหตุฝนไม่ตกตามฤดูกาล การรบครั้งนี้พญาจอมปลวก พญาโมด พญาแมงป่อง ร่วมให้ความช่วยเหลือพญาคันคาก จนสามารถรบชนะทัพพญาแณน และพญา

แผนสัญญาว่าจะปล่อยน้ำให้กับโลกมนุษย์ตามฤดูกาลตลอดไปทุกปี พญาคันคากพอใจและแจ้งกับพญาแถนว่าจะส่งสัญญาณให้ปล่อยน้ำฝน เมื่อชาวโลกจุดบั้งไฟขึ้นไปบนสวรรค์และให้หยุดปล่อยน้ำฝนเมื่อชาวโลกเล่นโหวดในฤดูเก็บเกี่ยวข้าว

ตำนานที่ 2 โหวดมีความเป็นมาพร้อมกับแคนโหวดมีความเป็นมาตามตำนานพร้อม ๆ กับแคน ดังตำนานที่ว่าพระเจ้าพรหมทัตพอใจเสียงนกการเวกในขณะออกไล่สัตว์ และอยากจะเก็บเสียงนั้นมาฟังในวังด้วย พระองค์จึงประกาศหาผู้มีความสามารถประดิษฐ์เครื่องดนตรีที่มีเสียงคล้ายเสียงนกการเวกนั้นถ้าผู้มีความสามารถทำเครื่องดนตรีชนิดนี้ได้ และนำมาถวายพระองค์จะทรงบำเหน็จให้อย่างงาม และได้มีผู้นำเครื่องดนตรีมาถวายหลายชนิดแต่ไม่มีเครื่องดนตรีใดที่มีเสียงเหมือนนกการเวกเลย และในจำนวนนั้นมีเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มีลักษณะเป็นกระบอกไม้ไผ่เล็ก ๆ หลายกระบอกมีความยาวลดหลั่นกันนำมามัดรวมกันรอบแกนไม้ไผ่ หัวกระบอกติดด้วยขี้สูดเมื่อเป่าถวายพระเจ้าพรหมทัตพระองค์จึงตรัสว่า เสียงไม่เหมือนเสียงนกการเวก แต่มันดัง โหวด โหวด คนจึงเรียกชื่อเครื่องดนตรีดังกล่าวว่า “โหวด” ตั้งแต่นั้นมา ดนตรีพื้นบ้านเองชาวอีสานประกอบด้วย การขับร้อง การฟ้อนรำ ดนตรีที่ใช้ประกอบการบรรเลงมีอยู่หลายชนิดด้วยกัน เช่น โหวด พิณ แคน ซอ ฉาบ กลอง ผางฮาด โปงลาง ฉิ่ง เป็นต้นปัจจุบันนี้ดนตรีพื้นบ้าน ซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมอีสานได้มีการกำหนดให้เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดต่าง ๆ เช่น จังหวัดกาฬสินธุ์ คือ โปงลาง จังหวัดขอนแก่น คือ แคน และจังหวัดร้อยเอ็ด ได้กำหนดให้โหวดเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัด โหวดแต่เดิมเป็นเพียงเครื่องเล่นสำหรับเด็กหนุ่มในขณะเลี้ยงควาย ซึ่งใช้แกว่งโยนขึ้นสู่ท้องฟ้าเพื่อทำให้เกิดเสียงในฤดูฝน เนื่องจากมีความเชื่อว่าจะทำให้ฝนหยุดตกเสียงของโหวดเกิดมาหลายพันปีแล้ว เพราะใช้เป่าหรือแกว่งให้เกิดเสียงดังเป็นการบนบานพญาแถน ซึ่งผู้ประทานให้ฝนตกในเมืองมนุษย์และขอให้ฝนหยุดตกเพื่อจะได้เกี่ยวข้าวในปี พ.ศ. 2511 อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ได้นำโหวดมาผลิตเป็นเครื่องดนตรีเล่น ร่วมวงกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ เป็นครั้งแรก (สำเร็จ คำโหมง, 2537)

ในปัจจุบันโหวดกำลังเป็นที่นิยมในการนำมาบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ ในวงโปงลาง โหวดจึงเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้าน ภาคอีสานที่มีความโดดเด่นทั้งด้านสำเนียงเสียง อารมณ์เพลง และเทคนิค การบรรเลง (เป่า) ถึงแม้ในอดีตโหวดเคยเป็นของเล่นเด็ก และได้มีการนำโหวดที่เคยใช้เป็นของเล่นเด็กในภาคอีสานมาประยุกต์เป็นเครื่องดนตรี โดยนำมาประสมกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในวงโปงลางโดยที่โหวดทำหน้าที่ให้เสียงเป็นลูกเล่นประสานเสียงกับแคนหรือใช้เป่าเกริ่นก่อนการบรรเลงเพลงอื่น ในวงโปงลาง (คณาวิทย์ โถตะบุตร, 2544)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถอนุมานได้ว่า โหวด ในสมัยก่อนเป็นอุปกรณ์ไล่สัตว์และปรากฏในนิทานชาดกทางพุทธศาสนา มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเป็นเรื่องเล่าสืบต่อ ๆ กันมาหาข้อสรุปที่แน่นอนชัดเจนไม่ได้ รูปลักษณะของโหวดมีความแตกต่างกันตามยุคสมัยต่าง ๆ เช่นโหวดแบบแผงโหวดแบบกลม แต่เดิมโหวดเป็นอุปกรณ์ใช้ทำเลียนแบบเสียงสัตว์เพื่อการไล่สัตว์ในสมัยก่อน และมีข้อมูล

เกี่ยวกับโหวดปรากฏอีกในเรื่องเล่าสมัยพุทธกาล ซึ่งปัจจุบันโหวดมีการพัฒนามาเป็นเครื่องดนตรีร่วมบรรเลงอยู่ในวงโปงลาง มีรูปลักษณ์ที่แตกต่างไปจาก “โหวด” ในอดีต แต่ยังคงใช้วัสดุจากธรรมชาติในการทำโหวด

2.2 การพัฒนาโหวดมาเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน โหวดมีการพัฒนามาเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

2.2.1 การนำโหวดมาทำเป็นเครื่องดนตรีอย่างง่ายเพื่อใช้จีบสาวจากประวัติของโหวดในภาคอีสานที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า โหวดไม่มีพัฒนาการจากเครื่องมือที่ใช้เป็นสัญญาณในการล่าสัตว์มาเป็นเครื่องเล่นเพื่อประโลมใจ และโหวดยังเป็นสิ่งที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเพื่อสนองความเชื่อของตนเองต่อเทพเจ้า อีกทั้งนำมาใช้ออกกำลังกายและเป็นเกมกีฬาเพื่อความสนุกสนาน ในเวลาต่อมาโหวดกลายเป็นเครื่องดนตรีอย่างง่ายที่หาวัสดุได้ตามท้องถิ่น และยังเป็นเครื่องดนตรีที่ง่ายในการพกพา จนโหวดได้ฝังตัวเข้าไปในวัฒนธรรมของชาวอีสานไปในตัว จึงทำให้โหวดถูกพัฒนาขึ้นใช้เป็นเครื่องดนตรีเพื่อจีบสาว โดยในปลายฤดูหนาวหลังจากทำไร่นาเสร็จเรียบร้อยแล้ว พ่อแม่จะเปิดโอกาสให้บ่าวสาวได้เจอกัน เนื่องจากในสมัยก่อนนั้นไม่มีเครื่องสื่อสาร เช่น โทรศัพท์ จดหมาย อีเมล เป็นต้น ส่วนมากได้แต่แอบมองซึ่งกันและกันเท่านั้น และได้คุยบ้างเป็นครั้งคราวในช่วงไปตักน้ำที่บ่อเพื่อมาบริโภคในเวลาเพียงสั้น ๆ สวนในหน้าหนาวนั้นพ่อแม่จะเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายพบกัน ถ้าฝ่ายชายชอบฝ่ายหญิงคนใดก็จะมีอาการขึ้นช่วงเพื่อจีบกัน คำว่า “ช่วง” เป็นคำอีสานซึ่งหมายถึงการทำร้านให้สูงขึ้นจากพื้นดิน ทำจากไม้ไผ่เป็นลักษณะคล้ายกับเวทีไม่สูงนัก เพื่อป้องกันอันตรายจากสัตว์ต่าง ๆ เช่น แมงป่อง ตะขาบ หมาหิ้ว (หมาบ้า) เป็นต้น โดยใช้ช่วงเป็นที่ขึ้นฝ่ายทอผ้าหรือทอเสื่อ ในช่วงขึ้นฝ่ายชายจะนำเครื่องดนตรีของตนเองมาบรรเลงเพื่อจีบสาว ในสมัยนั้นจะมีเครื่องดนตรีหลัก ๆ คือ แคนและพิณ พอเล่นดนตรีก็จะคุยกันจีบกันถ้าฝ่ายหญิงถูกใจฝ่ายชายก็จะขึ้นช่วง “ขึ้นช่วง” หมายถึง ลงจากช่วงขึ้นไปบนบ้าน เพื่อคุยกันเพียงสองคนในเรื่องราวต่าง ๆ

เห็นได้ว่าโหวดเริ่มมีพัฒนาการจากเครื่องเล่นมาเป็นเครื่องดนตรีในทำนองอย่างง่ายเพื่อใช้ในการจีบกันของหนุ่มสาวชาวอีสานเนื่องจากวัฒนธรรมและความเป็นมิตรไมตรีความแยบยลในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมอยู่ในศีลธรรมจารีตที่ดีงามอันมีมาแต่เก่าก่อน ซึ่งดนตรีก็เข้ามามีบทบาทสำคัญหรือกล่าวได้ว่าดนตรีเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสานเลยก็ได้ ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอย่างโหวดเองนั้นก็เดิมมีบทบาทและส่วนร่วมกับวัฒนธรรมต่าง ๆ ในวิถีของชุมชนอย่างเห็นได้ชัดเจน

2.2.2 โหวดถูกพัฒนาขึ้นอย่างแท้จริงโดยใช้บรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่นโหวดถูกพัฒนาปรับรูปแบบให้เป็นเครื่องดนตรีที่มีระดับเสียงและสามารถบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น

ได้ดังที่เห็นในปัจจุบันนี้ ถูกทำขึ้นเป็นครั้งแรกโดยชาว อำเภอนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์เป็นหมอโหวดคนสำคัญที่เป็นผู้คิดเอาโหวดมาประสมประสานบรรเลงร่วมกับแคนและพิณ

ประวัติมีอยู่ว่าประมาณก่อนปี พ.ศ. 2510 โหวดถูกใช้ในการเป่าเวลาจีบสาวขึ้นช่วงโดยมีระดับเสียงที่ไม่แน่นอนและวัสดุที่ใช้ทำลูกโหวดยังเป็นไม้ไผ่เซียงไฟ โดยพบมากในภาคอีสานตามท้องทุ่งนาซึ่งไม่ได้ทำจากไม้กู่แคนเหมือนในปัจจุบัน เหตุการณ์มีอยู่ว่าในช่วงเวลานั้นเพลงลูกทุ่งเป็นกระแสที่นิยมกันมาก ศิลปินนักร้องเพลงลูกทุ่งได้แก่ พูล ทองใจ นิราศ เวียงพิงค์ รุ่งเพชร แหลมสิงห์ เป็นต้น ด้วยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ เป็นคนที่ชื่นชอบเพลงเป็นอย่างมากและยังได้เห็นเพื่อนที่ฐานะดีซึ่งมีกีตาร์โปร่งเล่น พอตกเย็นว่างในกลุ่มเพื่อนก็จะนำพิณและแคนไปนั่งร่วมวงเล่นร้องเพลงกับคนที่มิกีตาร์ จากนั้นจึงเกิดความคิดที่จะหาเครื่องดนตรีของตนเองเล่นบ้างก็ได้้นำโหวดมาลองเป่าตามเมโลดี้คำร้องของเพลงลูกทุ่ง โดยเริ่มจากทำนองง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น เพลงโปรดเกิดดวงใจโปรดได้ฟังเพลงนี้ก่อน เป็น โหว์โหว์โหว์โหว์โหว์โหว์...โหว์โหว์ พอฝึกเป่าได้สักระยะหนึ่งจึงเกิดความคิดว่าระดับเสียงของโหวดไม่เพียงพอต่อการบรรเลง และได้นำไม้กู่แคนจากแคนที่ไม่ใช้แล้วของพ่อมาทำเป็นลูกโหวดแทนวัสดุเดิม ซึ่งให้คุณภาพเสียงที่ดีกว่าพอเป่าได้สักระยะหนึ่งโหวดมีจุดบอดตรงที่มีระดับเสียงเพียงแค่ 5-9 เสียง เลยได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่เป็น 12-13 เสียงในช่วงระยะแรกยังไม่ได้คิดลาย หรือเทคนิคการเล่นอะไรมากมายเพียงแต่หารูปแบบการเล่นของโหวดอยู่ประจำบเหมาะกับคนในหมู่บ้านหนองพอก นั้นมีความสามารถในเครื่องดนตรีอยู่หลายคนเลยชวนรวบรวมหาสมาชิกเป็นวงเล็ก ๆ มาซ้อมกันเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น

จากเหตุการณ์นี้เป็นครั้งแรกที่นำเอาโหวดมาผสมผสานกันกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ เช่น พิณ แคน กลอง เป็นต้น โดยโหวดนั้นอาศัยทำนองจากลายพิณลายแคน เวลาผ่านไปทำให้เกิดความคิดที่จะสร้างลายขึ้นใหม่โดยอาศัยทำนองจากหมอลำ ทำนองจากสรภัญญะ แต่นำมาดัดแปลงทำนองของโหวดวงดนตรีนี้ได้ออกแสดงสู่สายตาประชาชนในครั้งแรกประมาณปี พ.ศ.2511- 2512 โดยเป็นงานเผาศพของหลวงปู่ปานได้ตั้งชื่อว่า “วงพื้นบ้าน” ครั้นต่อมาวงดนตรีนี้ได้ออกแสดงและประกวดอยู่หลายครั้งด้วยกันจนมาถึงเหตุการณ์สำคัญในปี พ.ศ. 2516-2518 โดยประมาณ วงดนตรีพื้นบ้านของหนองพอกได้ไปประกวดที่จังหวัดสกลนครทุกปีทีไปประกวดนั้นมีนางรำท่วงยุกเห่ของหนองพอก ซึ่งมีโหวดเป็นเครื่องดนตรีชนิดใหม่ที่คนยังไม่เคยเห็นด้วยเสียงที่ไพเราะจำใจจึงทำให้วงดนตรีของหนองพอกชนะการประกวดในคราวนั้นไปจนได้รับฉายานามว่า “วงโหวดเสียงทองหนองพอก” โดยสถานีวิทยุ 909 สกลนครซึ่งออกอากาศบันทึกการแสดงสดของวงโหวดเสียงทองหนองพอกเหตุการณ์นี้ทำให้ทุกคนได้รู้จักโหวดในฐานะที่เป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่ง จนมีพัฒนาการมาถึงทุกวันนี้โดยโหวดนั้นเข้าไปอยู่ในวงลูกทุ่งที่โด่งดังหลายเพลง ดนตรีประกอบหนังหลายเรื่องวงดนตรีหลากหลายชนิดเป็นต้น แสดงให้เห็นว่าโหวดนั้นมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้(วรกร สียอ, 2554)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถอนุมานได้ว่า โหวด ถูกนำมาเป็นเครื่องดนตรีเริ่มแรกคือ การใช้โหวดเป่าเพื่อจิบสาวในสมัยก่อน หลังจากการทำไร่ทำนาเสร็จแล้วหนุ่มสาวก็จะมีโอกาสได้เจอกัน โดยจะใช้โหวดเป็นสื่อในการจิบสาว และโหวดถูกพัฒนามาบรรเลงเข้าร่วมกับพิณแคนโดยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ชาวจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งในสมัยนั้นเพลงลูกทุ่งเป็นกระแสนิยมมากนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ จึงได้นำโหวดมาเป่าเล่นเป็นทำนองง่าย ๆ ของเพลงลูกทุ่ง โดยเกิดความคิดที่จะเพิ่มระดับเสียงโหวดให้มากขึ้นเพื่อที่จะสามารถบรรเลงเพลงได้หลากหลายยิ่งขึ้น และได้นำโหวดมาบรรเลงร่วมกับพิณแคนมีการคิดลายโหวดขึ้นใหม่จากทำนองของหมอลำ ได้ก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านขึ้นในหมู่บ้านหนองพอกไปประกวดในงานต่าง ๆ ได้รับความนิยมเป็นที่สนใจ เนื่องจากโหวดเป็นเครื่องดนตรีชิ้นใหม่ที่ไม่ค่อยมีใครรู้จักและประกอบกับเสียงโหวดที่มีความไพเราะ โหวด จึงเป็นที่รู้จักได้รับความนิยมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

2.3 รูปแบบของโหวดและลักษณะทางกายภาพ

โหวดมีการพัฒนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจากอุปกรณ์ลำสัตว์ ของเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน จนมาเป็นเครื่องดนตรี ซึ่งมีรูปลักษณ์หลายแบบด้วยกันแต่ยังคงเรียกชื่อว่า โหวด และวัสดุที่ใช้ทำยังคงเป็นไม้ไผ่เหมือนเดิม ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารและสรุปไว้ ดังนี้

ส่วนประกอบของโหวด

2.3.1 ลูกโหวด ทำมาจากไม้ไผ่เฮี้ยเป็นไม้ชนิดเดียวกันในตระกูลไม้ไผ่ โดยในประเทศไทยอยู่ในเขตร้อน ซึ่งมีจำนวนไม้ไผ่มากมาหลายชนิด เท่าที่ปรากฏในเอกสารประเทศไทยมีจำนวนไม้ไผ่ทั้งหมด 13 สกุล แบ่งออกเป็นประมาณ 60 ชนิด และยังมีหลงเหลืออีกมากที่ยังคงสำรวจไม้ไผ่แคนเป็นไม้ไผ่ชนิดหนึ่งที่ตกการสำรวจ ส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่าไม้ไผ่แคนเป็นไม้ไผ่หาง แต่ความเป็นจริงแล้วต่างขนาดกัน ซึ่งไม้ไผ่แคนจะมีเส้นผ่าศูนย์กลางน้อยกว่าไม้ไผ่หาง และมีขนาดความยาวระหว่างข้อปล้องยาวกว่าไม้ไผ่หาง ไม้ไผ่แคนในประเทศไทยพบได้ตามภูมิประเทศที่เป็นภูเขา เช่นภูพาน ภูหล่น หรือเทือกเขาพนมดงรัก แต่ไม้ไผ่แคนส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการทำเครื่องดนตรีนำมาจากภูเขาควายที่อยู่ระหว่างแขวงคำม่วนและแขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยมีพ่อค้าจากประเทศลาวตัดมาขาย จากนั้นก็มีพ่อค้าคนไทยรับ ไม้ไผ่แคนจากประเทศลาวมาขายต่อในประเทศไทย ช่วงจะคัดเลือกซื้อเป็นมัด ๆ ราคาประมาณมัดละ 80 บาทมีจำนวนประมาณ 200 ลำ ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพดีกว่าไม้ไผ่แคนที่เกิดในประเทศไทย เนื่องจากดินที่อยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะกับการเจริญเติบโตของไม้ไผ่ชนิดมากเพราะไม้ไผ่แคนชอบเกิดได้ดีในดินร่วนทราย และเกิดแทรกในหมู่ของต้นไม้อื่นเพราะลำของไม้ไผ่แคนที่เหมาะสมกับการทำเครื่องดนตรีนั้นต้องมีขนาดพอเหมาะไม่หนาหรือบางเกินไป ปัจจุบันทางหมู่บ้านท่าเรืออำเภอนา

หว่า จังหวัดนครพนม ได้มีการศึกษาที่จะปลูกไม้ไผ่ชนิดนี้ในประเทศไทย เนื่องจากกำลังประสบปัญหาขาดแคลนไม้ชนิดนี้ แต่ยังไม่เป็นที่ประสบผลสำเร็จ

2.3.2 แกนโหวดและหางโหวด ทำมาจากไม้ไผ่สร้างโพหรือไม้ไผ่ “เซียงโพ” ชื่อทางพื้นเมืองในอีสานใต้เรียก “ไผ่น้อย” ส่วนทางอีสานเหนือเรียก “ไผ่สร้างโพ” หรือ “ไผ่เซียงโพ” มีลักษณะเป็นพืชร่มลูกอายุหลายปีเป็นไม้พุ่มเป็นกอลำต้นตั้งตรง กลมทรงกระบอกกลวงขนาด 1-4.5 เซนติเมตร ผิวเกลี้ยง สีเขียวไม่มีหนาม เนื้อแข็ง มีข้อปล้องชัดเจนแต่ละปล้องยาว 20-30 เซนติเมตร มีเหง้าใต้ดินสั้นไม่ทอดขนานไปทางระดับใช้ในการทำแกนโหวด

2.3.3 จมูกโหวด ทำมาจาก ชันโรงหรือซี่สุด ลักษณะทางกายภาพเหมือนกับซี่ผึ้งแต่ซี่สุดจะมีสีดำถ้าสัมผัสอุณหภูมิสูงจะเกิดความเหนียวหรือละลายตัว แต่ถ้าอุณหภูมิที่เย็นจะแข็งตัวเป็นก้อน ซี่สุดเกิดจากแมลงชนิดหนึ่งคล้ายกันกับผึ้ง เรียกว่า “แมงน้อย” แต่ไม่มีพิษและไม่ค่อยส่วนที่เกิดมาเป็นซี่สุดคือ ส่วนที่เป็นของแมงน้อย ซึ่งชอบทำรังตามโพหรือโพรงไม้ซึ่งใช้ซี่สุดในการทำหัวโหวดและอัตรูของลูกโหวด (วรกร สีย, 2554)

ขั้นตอนในการทำโหวด

1. นำไม้ไผ่เอี้ย ตามขนาดที่ต้องการตัดไว้ทำลูกโหวดโดยตัดเป็นท่อนจำนวน 13 ท่อน หรือจำนวนท่อนที่ความต้องการ (9-10-11-12) ลูกที่ยาวที่สุดมีความยาวประมาณ 22 เซนติเมตรส่วนลูกอื่น ๆ มีความยาวลดหลั่นกันลงไปลูกละประมาณ 1 เซนติเมตร

2. เหลาไม้ไผ่รวกที่เตรียมไว้เพื่อใช้ทำเป็นแกนโหวดหรือภาษาถิ่นที่เรียกว่า “ตั้งโหวด” ซึ่งนำมาจากส่วนปลายของไม้ไผ่โดยเหลาในลักษณะให้โหวดบังส่วนไม้ของแกนกลางไม้ให้มองเห็นเป็นรูปกระบอกกลมของไม้ไผ่แต่จะเห็นไม้แกนกลางในส่วนที่เหลาเอียง และส่วนล่างเป็นหางของโหวดเพื่อความสวยงามและเหมาะมือในการบรรเลง

3. นำลูกโหวดมาทากาวลาเท็กซ์ติดเข้ากับไม้แกนกลางโดยเริ่มจากลูกที่ 1 โดยเรียงจากลูกโหวดที่มีขนาดใหญ่ไปหาลูกที่มีขนาดเล็กเรียงตามลำไปจนครบทุกลูก

4. นำลูกโหวดมาติดยึดกับไม้แกนกลางแล้วมารัดด้วยหนังยางให้แน่น ผึงแดดให้แห้งเพื่อความอยู่ตัวของลูกโหวด

5. เจียปากลูกโหวด ในส่วนที่จะใช้เป่าโดยตัดเฉียงประมาณ 45 องศา ตัดให้ครบทุกลูกดูให้เหมาะสมกลมกลืน ลาดเอียงให้พอดีกัน

6. นำซี่สุดอุดเข้าไปในท่อพอประมาณในส่วนล่างของลูกโหวด ถ้าต้องการเสียงสูงได้ให้ใช้ไม้ปรับระดับเสียงดันซี่สุดสูงขึ้นด้านบนของลูกโหวดตรงกันข้าม ถ้าต้องการให้เสียงต่ำให้ดันซี่สุดต่ำลงในส่วนล่างของลูกโหวดเทียบระดับเสียงของลูกโหวดแต่ละลูกให้ได้ตรงตามระดับเสียง ตามไม้แบบปรับ 20 ระดับเสียงลูกที่ 1 (ยาวที่สุด) ถ้าต้องการทำโหวดเป็นลายน้อยก็ให้เทียบเป็น “เสียงลา” ถ้า

ต้องการทำโหวดเป็นลายใหญ่ก็ให้เทียบเป็น “เสียงมี” โดยเทียบเสียงกับแคนหรือเครื่องเทียบเสียง (Tuner)

7. นำขี้สูดมาติดส่วนหัว ให้ได้ขนาดที่เหมาะสมสำหรับการเป่าโดยติดขี้สูดให้เต็มหน้าตัดของไม้แกนกลาง และแต่งให้หุ่นคล้ายหมวก เรียกว่า “จุมกโหวด” เพื่อให้เกิดความลาดในการส่งลมที่เป่าผ่านเข้าไปในท่อนลูกโหวดได้สะดวกจนท ทำให้เกิดเสียงได้ดีการตกแต่งหัวโหวดช่วงโหวดจะใช้ไม้ไผ่หัวคมแบนขนาดประมาณ 1 เซนติเมตร ยาวประมาณ 15 เซนติเมตร ขี้สูดที่จะนำมาติดหัวของโหวดนั้นในปัจจุบันจะนิยมนำขี้ชันมาผสมเพื่อให้ขี้สูดมีความแข็งกว่าธรรมดา เพื่อป้องกันการกระแทกและความร้อนด้วยจะนำขี้สูดที่ผสมชันมาตกแต่งหัวลูกโหวด ถ้าขี้สูดมีความแข็งเกินไปช่วงโหวดก็จะนำโหวดไปลนไฟอ่อน ๆ เพื่อไม่ให้ขี้สูดมีความอ่อนตัวปรับรูปลักษณะได้ง่ายขึ้น

8. ตกแต่งส่วนหัวที่พอกด้วยขี้สูดให้ลมผ่านเข้าไปในท่อนโหวดได้สะดวกและใช้พลาสติกกรองทับบนขี้สูดเพื่อให้เกิดความลื่นป้องกันขี้สูดติดค้างเวลาเป่า

9. ทดสอบระดับเสียงของลูกโหวด จำนวน 13 ลูก ให้ได้ระดับเสียงตามต้องการจนครบทุกลูกอีกครั้ง

10. ใช้ผ้าชุบน้ำสะอาด เช็ดล้างชำระคราบขี้สูดที่ติดกับลูกโหวดและตัวโหวด ทั้งภายในและภายนอกให้สะอาด เมื่อล้างทำความสะอาดเรียบร้อยแล้วนำไปผึ่งลมให้แห้งสนิทจึงนำไปใช้บรรเลงได้ (สัญญา สมประสงค์, 2555)

โหวดอีสานมีลักษณะรูปร่างทรงกลม หรือโหวดกลม วัสดุที่ใช้ทำโหวดคือไม้ไผ่เอี้ย ได้แก่ ลูกโหวดและแกนกลางโหวด ส่วนแกนกลางโหวดนั้นมีลักษณะเป็นไม้ขนาดใหญ่นำมาฉีกส่วนล่างออกเป็น หาง ส่วนบนทำเป็นลำเพื่อเป็นแกนกลางให้ลูกโหวดเรียงต่อกัน โดยมีขี้สูดเป็นส่วนประกอบของหัวโหวด และท าหน้าที่ยึดติดลูกโหวดแต่ละลูกให้ติดกันกับแกนกลางเป็นวงกลม นอกจากนี้ขี้สูดยังทำหน้าที่เป็นตัว อุดรูเสียงภายในลูกโหวดแต่ละลูกด้วย ส่วนวิธีการบรรเลงโหวดอีสานจะใช้ลมเป่าเข้าไปในลูกโหวดแต่ละ ลูกและต้องใช้ข้อมือหมุนไปมาเพื่อหาระดับเสียงตามต้องการสำหรับโหวดของ มงคล อุทก มีลักษณะเป็นแผง วัสดุที่ใช้ทำโหวดคือไม้ไผ่เอี้ย ได้แก่ ลูกโหวดและ แกนกลางโหวด ส่วนลูกโหวดนิยมตัดไม้ตั้งแต่ข้อไม้ลงมา มีรูใช้เป่าเพียงด้านเดียว ดังนั้นการตัดไม้ให้สั้น หรือยาวนั้น จะเป็นระดับเสียงตามต้องการ ส่วนแกนกลางโหวดนั้นมีลักษณะเป็นไม้ไผ่แผ่นบาง โดยมีเชือก เป็นส่วนประกอบหลักที่ใช้ในการยึดลูกโหวดแต่ละลูกให้ติดกับแกนโหวดเพื่อเรียงต่อกันเป็นแผง ส่วนวิธีการ บรรเลงโหวดจะใช้ลมเป่าเข้าไปในลูกโหวดแต่ละลูกและต้องใช้มือเลื่อนไปมาเพื่อหาระดับเสียงตามต้องการโหวดอีสานได้มีการเทียบเสียง 2 ลักษณะเช่นเดียวกันกับพิณอีสาน ได้แก่ ลักษณะ 5 เสียงประกอบด้วยโน้ต โด เร มี โซล ลา และลักษณะ 7 เสียง ประกอบด้วยโน้ต โด เร มี ฟา โซล ลา ที่อย่างไรก็ตามการเทียบเสียงโหวดในอดีตมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการเทียบเสียงพิณ กล่าวคือโน้ตในบันได เสียงเหล่านี้เมื่อทำการวัดเสียงด้วยเครื่องวัดเสียง พบว่าจะมีค่าความถี่ของเสียงที่แตกต่างไป

จากค่าความถี่ มาตรฐาน ของระดับเสียงดนตรีสากล เนื่องจากเป็นลักษณะของเครื่องดนตรีพื้นบ้านที่สร้างขึ้นตามความชำนาญเฉพาะบุคคล โดยมิได้มีการกำหนดเสียงที่เป็นมาตรฐาน จึงทำให้เครื่องดนตรีมีระดับเสียงแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น แต่ปัจจุบันโหวตอีสานทั่วไปได้มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนระดับเสียงโหวต เช่นเดียวกับระบบเสียงโหวตของมณฑล อุทก คือ มีทั้งเสียงเต็มและครึ่งเสียง นอกจากนี้การวัดเสียงด้วยเครื่อง วัดเสียง พบว่าจะมีค่าความถี่ของเสียงตรงกับค่าความถี่มาตรฐานของระดับเสียงดนตรีสากล เนื่องจาก การสร้างโหวตในปัจจุบัน ช่างผู้ชำนาญมีการเทียบเสียงลูกโหวตแต่ละลูกด้วยเครื่องวัดเสียงให้ตรงกับระดับ เสียงดนตรีสากลเป็นหลัก (กาญจนา วัฒนะพิพัฒน์ และศรัณย์นักรบ, 2553)

โหวตมี 3 ประเภท ได้แก่

- 1) โหวตหางหรือโหวตแกว่ง
- 2) โหวตกลม
- 3) โหวตแผง

ซึ่งโหวตทั้ง 3 ประเภท มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในส่วนประกอบหลักและมีลักษณะที่แตกต่างดังต่อไปนี้

1.1 โหวตหาง ลักษณะเหมือนโหวตกลมแต่ต่างกันตรงที่ติดหางยาวไว้สำหรับแกว่งให้เกิดเสียงซึ่งเป็นเครื่องเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน โหวตสมัยก่อนเป็นอุปกรณ์เครื่องเล่นเพื่อความเพลิดเพลินอย่างหนึ่งเท่านั้นยังไม่ถือว่าเป็นเครื่องดนตรีเพราะยังไม่มีการเล่นมาเป็นเพลงจริง ๆ โดยโหวตในสมัยก่อนประกอบด้วยแกนกลางซึ่งทำจากไม้ไผ่ลำโตขนาดกลางและลูกโหวตซึ่งทำจากลำไผ่เล็กมีรูหากลูกโหวตมีผิวหนาก็ใช้มีดเหลาเปลือกออกให้บางลง นำลูกโหวตมาติดรอบแกนด้วยขี้สูดหรือหากไม่มีขี้สูดก็ใช้ยางมูก (มูกเป็นต้นไม้ชนิดหนึ่งมียางเหนียว) เป็นตัวประสานซึ่งโหวตนี้สามารถถือเป่าเล่นเพื่อความเพลิดเพลินได้ นอกจากนั้นสามารถนำโหวตนี้ไปเล่นในลักษณะอื่นได้ โดยนำไม้ไผ่ลำเล็กยาวประมาณ 1 วา หรือสมดุลกับตัวโหวตมามัดติดเข้ากับเข้ากับตัวโหวตทำเป็นหางโหวต เรียกโหวต นี้ว่า โหวตหางการเล่นโหวตหาง คือ ใช้เชือกทำเป็นบ่วง สองอัน คล้องมัดกับตัวโหวตให้สมดุล จากนั้นจับหางเชือกแกว่งเวียนรอบศีรษะในทิศทางที่หัวโหวตด้านลม จะเกิดเสียงดังฟังสนุกสนานหากต้องการขว้างแข่งกัน ก็ปล่อยหางเชือกให้โหวตลอยไปในอากาศ ซึ่งก็จะเกิดเสียงดังเช่นกัน ในช่วงฤดูเก็บเกี่ยวหรือหน้าหนาว นิยมทำโหวตหางมาขว้างแข่งกัน โดยใครขว้างได้ไกลกว่าเป็นผู้ชนะ ซึ่งโหวตที่นำมาเล่นต้องมีเสียงดังด้วยหากไม่ดังแม้จะไปได้ไกลกว่าก็ไม่ถือว่าเป็นชนะ โหวตหางเอาเพียงแค่มีสเสียงดังซึ่งก็มีทั้งเสียงทุ้มและเสียงแหลม แต่ยังไม่มีการเรียงเป็นโน้ต หรือไม่มีการประดับโทนเสียงให้เล่นเป็นเพลงได้แม้จะนำมาเป่าเพื่อความเพลิดเพลินได้แต่ก็ยังไม่จัดว่าเป็นเครื่องดนตรี

1.2 โหวตกลม ใช้เป่าเป็นเครื่องดนตรีประกอบวงดนตรีพื้นเมืองอีสานนิยมใช้กันมากที่สุดในปัจจุบันซึ่งได้รับการปรับปรุงพัฒนาโดย นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ โดยอาศัยหลักการของโหวตหาง

แต่จัดรูปแบบโน้ตโดยหลักการทางดนตรีเทียบเสียงกันแคน ซึ่งในสมัยแรกใช้เพียง 5 โน้ตตามลักษณะ
ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน

1.3 โหวดแฉง ใช้เป่าเหมือนโหวดกลม แต่ได้ดัดแปลงการติดตั้งลูกโหวดจากการติดรอบแกน
มาเป็นติดกันเป็นแผงเหมือนกับแคนแต่เป็นแถวเดี่ยวแถวเดียว ซึ่งใช้หลักการเดียวกันกับโหวดกลม
ผสมผสานกับรูปแบบของเม้าท์ออร์แกน จนออกมาเป็นโหวดแฉงจะติดลูกโหวดเรียงกันเป็นแถวเดี่ยว
ตามลวดลายความยาว-สั้น (วรกร สิริโย, 2554)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถอนุมานได้ว่า โหวด ทำมาจากวัสดุธรรมชาติคือ ไม้ไผ่เสี้ยนโดย
ประกอบไปด้วย ลูกโหวด แกนโหวด จมูกโหวด สามารถแบ่ง โหวด ออกได้เป็น 3 ประเภท คือโหวด
หางหรือโหวดแกว่ง มีลักษณะคล้ายกับโหวดกลมแต่มีหางโหวดที่ยาวกว่าไว้สำหรับแกว่ง เป็นโหวดที่
ทำมาเพื่อเป็นเครื่องเล่นของคนสมัยก่อน เป็นต้น โหวดกลม ใช้เป่าเป็นเครื่องดนตรีซึ่งได้รับความนิยม
อย่างมาก เพราะเป็นโหวดที่สามารถบรรเลงได้ง่ายเหมาะแก่การนำมาบรรเลง โหวดแฉงดัดแปลงจาก
การติดลูกโหวดรอบแกนโหวดมาเป็นติดเรียงกันเป็นแผงแทน บรรเลงยากกว่าโหวดกลมผู้บรรเลงต้อง
มีความแม่นยำในการเป่าจึงไม่ค่อยเป็นที่นิยมเท่ากับ โหวดกลม

2.4 การฝึกเป่าโหวดโหวดที่ใช้ฝึกในแบบฝึกหัดนี้ ใช้โหวดระบบ 5 เสียง (ลายใหญ่) มี 12 ลูก
เริ่มจากลูกที่ 1 ถึง ลูกที่ 12 ดังนี้ 1. มี 2. ซอล 3. ลา 4. โด 5. เร6. มี 7. ซอล 8. ลา 9. โด 10. เร11.
มี 12. ซอล

ผู้ฝึกเป่าโหวดควรฝึกตามลำดับ ดังนี้

1. การจับโหวดให้มือข้างที่ถนัด มือขวาหรือมือซ้าย ให้ส่วนนิ้วหัวแม่มือแตะที่ลูกยาวสุดโดย
ให้นิ้วหัวแม่มือชี้ขึ้นส่วนนิ้วที่เหลือจับตัวโหวดตามถนัด ให้ส่วนหัวของโหวดอยู่บริเวณร่องคางทำมุม
ประมาณ 45 องศา แล้วลองหมุนลำตัวโหวดไปทางซ้ายและขวากลับไปมาหลาย ๆ เที้ยวจนทำได้
คล่องแคล่วโดยโหวดไม่หลุดจากร่องคาง การหมุนโหวดให้ใช้ข้อมือเท่านั้น ไม่ควรใช้ทั้งแขนเพราะจะ
ทำให้ทิศทางลมที่เป่าไม่มีความสม่ำเสมอ ลักษณะการเป่าคล้ายกับการเป่าปากขวด

2. เริ่มฝึกเป่าเสียงโดยทำความเข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 จับโหวดด้วยมือข้างที่ถนัดโดยวางที่ร่องคางอย่างสบายและโดยให้ตำแหน่งของ
ลูกโหวดที่เสียงต่ำที่สุดอยู่ริมฝีปาก

2.2 สูดหายใจเข้าลึก ๆ เพื่อเก็บลมให้ได้มากที่สุด (ให้หายใจเข้าทางปากอย่าง
รวดเร็วสังเกตท้องจะป่องและพยายามอย่ากลืน) ขณะที่หายใจเข้าท้องให้ปากมีลักษณะกลม

2.3 ควรฝึกเป่าลมออกจากริมฝีปาก โดยใช้ริมฝีปากบังคับปริมาณของลมที่เป่าออก
ถ้าเป่าลูกใหญ่ใช้ลมมาก และต้องใช้ริมฝีปากบังคับลมผ่านออกมาเบา ๆ โดยริมฝีปากกว้างเพื่อให้ลม
เข้าไปในรูลูกโหวดพอดีลูกต่อไปจะใช้ลมน้อยตามขนาดของลูกโหวดคือ ยิ่งเล็กลมก็ใช้อย่างน้อยตามไป
ด้วยการฝึกเป่าเสียงแรก ตรงกับโน้ตตัว มี ค่อย ๆ เป่าลมออกทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอให้ได้เสียงที่

ชัดเจนที่สุด ถ้ายังไม่ได้เสียงที่ต้องการให้ค่อย ๆ ใช้ข้อมือหมุนโหวดเพื่อหาตำแหน่งเสียงที่ต้องการเมื่อลมจะหมดให้รีบหายใจเข้าอย่างรวดเร็ว ไม่ควรปล่อยให้ลมหมดก่อนค่อยหายใจเพราะจะมีผลทำให้ทางเสียงไม่นิ่ง และลมไม่สม่ำเสมอ

2.4 ให้ฝึกเป่าเสียงเดี่ยวก่อน พยายามให้เสียงกังวานมีคุณภาพ โดยมีหลักวิธีคือไม่ควรกระแทกเสียงเวลาเป่า และพยายามควบคุมลมที่เป่าให้สม่ำเสมอโดยต้องใช้ลมจากท้องหรือกะบังลมเท่านั้น ไม่ควรใช้ลมจากปากปองแถมเพราะควบคุมลมได้ยาก ฝึกเป่าให้เสียงเบาที่สุดและดังที่สุด โดยรักษาคุณภาพของเสียง

3. ควรฝึกเป่าเสียงที่อยู่ถัดไป โดยฝึกเหมือนลูกที่ 1 มี และให้ได้เสียงที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับเสียงที่ 1 มี มากที่สุด เวลาเป่าลูกใดให้นึกชื่อของโน้ตที่เป่าทุกครั้ง และควรฝึกจนครบทุกเสียง

4. เริ่มฝึกเป่าโหวดเข้ากับจังหวะโดยเริ่มเป่าที่เสียงต่ำที่สุดไปหาเสียงสูงที่สุดจนครบทุกเสียง (โยธิน พลเขต, 2559)

วิธีการบรรเลงโหวดอีสานเริ่มจากผู้เป่าใช้มือจับโหวดตามถนัด โดยวางตำแหน่งของหัวโหวดที่พอกด้วยขี้สูดให้วางไว้ที่ใต้ริมฝีปากส่วนล่าง จากนั้นเป่าลมจากปากให้ลมเข้าไปในกระบอกลูกโหวดแต่ละเสียงให้เสียงดังชัดเจน เมื่อต้องการเป่าท่อนเสียงใดก็ให้หมุนข้อมือให้กระบอกลูกโหวดของเสียงนั้นไปอยู่ใต้ริมฝีปากล่างตามตำแหน่งของเสียงนั้น ๆ ลมที่ถูกเป่าเข้าไปในลูกโหวดจะเข้าไปสะท้อนภายในกระบอกไม้ที่มีขี้สูดอุดรูอยู่และทำให้เกิดระดับเสียงสูงเสียงต่ำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดและความยาวของลูกโหวด แตกต่างจากวิธีการในการบรรเลงโหวดของมวงคล อุทก กล่าวคือ วิธีการบรรเลงจะจับโหวดด้วยมือทั้งสองข้าง โดยนำด้านที่เป็นรูของท่อนไม้ที่ติดต่อกันใช้เป็นด้านที่เป่าวางไว้ใต้ริมฝีปากส่วนล่าง แล้วเป่าลมเข้าไปในท่อนโหวดในแต่ละลูก เมื่อต้องการเป่าเสียงใดก็ให้เลื่อนมือขยับไปทางซ้ายและทางขวาเพื่อหาตำแหน่งของเสียงนั้น ๆ ลมที่เป่าเข้าไปในลูกโหวดจะเข้าไปสะท้อนภายในท่อนโหวดและทำให้เกิดเสียง (กาญจนา วัฒนะพิพัฒน์ และศรัณย์ นักรบ, 2553)

วิธีการบรรเลงผู้เป่าจะเอาส่วนหัวโหวดที่พอกด้วยขี้สูดวางที่ร่องคางใต้ริมฝีปากล่าง แล้วเป่าลมเข้าไปสะท้อนเสียงในท่อนโหวด เมื่อต้องการเป่าท่อนเสียงใด ก็ให้หมุนท่อนนั้นไปอยู่ที่ใต้ริมฝีปากล่างเพื่อให้ท่อนที่ต้องการเป่าตรงกับปาก ส่วนที่มีลมเป่าออกมาลมจะเข้าไปสะท้อนในท่อนไม้ทำให้เกิดเสียง ควรจับโหวดด้วยมือขวาเอาส่วนหัวโหวดมาแตะที่คางใต้ริมฝีปากระดับ 45 องศา กับคางและเป่าลมออกมาสู่โหวดในลักษณะเป่าปากขุดให้เกิดเสียงดัง วิธีการฝึกเป่าออกเสียงมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. จับโหวดด้วยมือที่ถนัดและวางที่ร่องคางอย่างสบายและเป็นธรรมชาติมากที่สุดโดยให้ตำแหน่งเสียงของโหวดลูกที่เสียงต่ำที่สุดอยู่กลางริมฝีปาก

2. สูดหายใจเข้าลึก ๆ ให้ได้ลมมากที่สุด (หายใจเข้าทางปากและจมูกอย่างรวดเร็วสังเกตท้องจะป่องและพยายามอย่ายกไหล่) ขณะที่หายใจเข้าท้องให้นึกถึงคำว่า “อ” ซึ่งจะมีผลทำให้รูปปากมีลักษณะกลม

3. ฟีกเป่าเสียงแรกตรง กับโน้ตซอล (ให้นึกถึงซอลในใจทุกครั้งทีเป่า) โดยกำหนดปากเหมือน ร้องเสียงโอ ค่อยปล่อยลมออกทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอให้ได้เสียงชัดเจน และกังวานที่สุดหากยังไม่ได้ เสียงที่ต้องการให้ค่อย ๆ ขยับโหวดหาตำแหน่งของเสียงจนได้เสียงที่ต้องการหากรู้ว่าจะหมดลมให้รีบ หายใจใหม่อย่างรวดเร็วให้ปฏิบัติเหมือนข้อ 2 ทุกครั้ง (อย่าปล่อยยให้ลมหมดก่อนแล้วค่อยหายใจ เพราะจะมีผลทำให้หางเสียงไม่นิ่งและไม่สม่ำเสมอ)

4. ให้ฟีกเป่าเสียงเดียวก่อน โดยพยายามพัฒนาเสียงให้กังวานและมีคุณภาพ เพื่อให้เสียงที่ได้ มีคุณสมบัติดังกล่าวผู้เป่าควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

4.1 ในการเป่าออกเสียงควรให้หัวเสียงนิ่มนวลไม่กระแทกเสียง

4.2 พยายามกำหนดเสียงให้นิ่งและสม่ำเสมอมากที่สุดซึ่ง ทำได้โดยการควบคุมลม ให้สม่ำเสมอและต้องใช้ลมจากท้องหรือกระบังลมเท่านั้นห้ามใช้ลมจากแก้มเนื่องจากทำให้ควบคุมได้ ยาก

4.3 ฟีกเป่าให้เสียงดังที่สุดและเบาที่สุดแต่ยังคงไวซึ่งเสียงที่มีคุณภาพ ข้อควรระวัง ในการฟีกซ้อมแต่ละครั้ง ต้องมีความตั้งใจและจดจำทุกขั้นตอนของการฟีกและปฏิบัติตามอย่าง เคร่งครัดจนเป็นธรรมชาติ

5. ฟีกเป่าเสียงอื่น ๆ โดยเริ่มจากเสียงที่ใกล้เคียงก่อนฟีกเหมือนเสียงแรกและให้ได้เสียงที่มี คุณภาพใกล้เคียงกับเสียงแรกมากที่สุด และอย่าลืมนึกชื่อของโน้ตในใจทุกครั้ง ฟีกต่อไปจนได้เสียงที่มี คุณภาพครบทุกเสียง

6. เริ่มเป่าให้เข้ากับจังหวะ โดยเริ่มจากความเร็วที่ช้าและค่อย ๆ เร็วขึ้น เริ่มเป่าจากเสียง ต่ำสุดไปหาเสียงสูงที่สุดจนครบทุกเสียง (วรกร สีโอ, 2554)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถอนุมานได้ว่า การฟีกเป่าโหวด ควรมีวิธีการฟีกดังนี้ จับโหวดด้วยมือ ข้างที่ถนัดสามารถหมุนโหวดได้อย่างสบาย โดยการหมุนโหวดนั้นจะใช้ส่วนข้อมือในการหมุน จากนั้น วางโหวดบนริมฝีปากล่างอย่างสบาย ๆ จับโหวดเฉียงประมาณ 45 องศา ฟีกเป่าไล่เสียงทีละลูกเริ่ม จากลูกที่ 1 อย่างช้า ๆ โดยให้เสียงโหวดที่เป่าออกมาดังเต็มเสียง และลักษณะการเป่าควรใช้ลมจาก ท้องจะไม่ใช่ลมจากกระพุ้งแก้ม ต่อมาเริ่มฟีกเป่าโหวดเป็นเพลงโดยเริ่มจากเพลงช้า ๆ ไปสู่เพลงเร็ว

2.5 เทคนิคการบรรเลงการบรรเลงโหวด

แต่แต่ละคนจะมีเทคนิคเฉพาะตนที่อาจจะค้นพบด้วยตัวเอง หรือได้รู้เรียนมาจากครูผู้สอน ซึ่ง เทคนิคการบรรเลงนี้จะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองในการบรรเลงมีผู้กล่าวถึงเทคนิคการบรรเลง ดังนี้

เทคนิคในการเป่าโหวดเพื่อให้ได้คุณภาพเสียงดังนี้

1. เป่าอ่อนลม เป็นการเป่าโดยใช้ลมยาว ซึ่งต้องเป่าลมออกไปไม่แรงนักหรือค่อย ๆ ระบายลมออกอย่างสม่ำเสมอ การเป่าแบบนี้เป็นการเป่าเพื่อให้ได้เสียงเรียบคงที่และเสียงยาว
2. เป่าตดลม เป็นการเป่าลมออกอย่างแรง แล้วใช้ปลายลิ้นมาอุดที่ริมฝีปากทำให้ลมที่เป่าออกมาหยุดอย่างรวดเร็วจึงทำให้เกิดเสียงสั้นและตดเสียง ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในบางช่วงของบทเพลง
3. เป่าสะบัดเสียง เป็นการเป่าลมออกมาหนึ่งครั้งให้ได้เสียงโหวดเป็น 2-3 เสียงดังสลับกัน การเป่าสะบัดเสียงจะใช้การเป่าอ่อนลมและการเป่าตดลมมาผสมกับการเป่าต้องใช้เสียงสะบัดจากเสียงหนึ่งไปอีกเสียงหนึ่งอย่างรวดเร็วจึงก่อให้เกิดเสียงสั้นและตดเสียง ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในบางช่วงของบทเพลง
4. เป่าอ่อนเสียง เป็นการเป่าทำให้เสียงยาวเป็นคลื่นหรือเสียงสั้น (Vibrato) ผู้เป่าต้องเป่าอ่อนเสียงให้ยาวและปล่อยลมให้เป็นคลื่นออกมาโดยจะใช้มือที่จับโหวดกระดิกไปมา (วรากร สิริโย, 2554)

เทคนิคในการบรรเลงโหวดอีสานกับเทคนิคในการบรรเลงโหวดของมณฑล อุทกนั้นมีความคล้ายคลึงกันมาก ทั้งเทคนิคการเป่าอ่อนลม เพื่อให้ได้เสียงเรียบคงที่และเสียงยาว เทคนิคการเป่าตดลม เพื่อให้เกิดเสียงสั้นและตดเสียง เทคนิคการเป่าสะบัดเสียงหนึ่งไปยังอีกเสียงหนึ่งอย่างรวดเร็วจึงเกิดจากการสะบัดข้อมือขณะเป่าอย่างรวดเร็วจึงและเทคนิคการเป่าอ่อนเสียง เป็นการเป่าทำให้เสียงยาวเป็นคลื่นหรือเสียงสั้น ผู้เป่าจะต้องเป่าอ่อนเสียงให้ยาวและปล่อยลมให้เป็นคลื่นออกมาโดยใช้มือจับที่โหวดให้ขยับโหวดไปมา ซึ่งเทคนิคที่สำคัญของมณฑล อุทก นอกจากจะนิยมเป่าตามระดับเสียงโน้ตที่ละเสียงแล้ว บางช่วงของบทเพลงมีการใช้เทคนิคการเป่าแบบสะบัดเสียง คือ การเป่าลมออกมาหนึ่งครั้งแต่ให้ได้เสียงโหวดเป็นโน้ต 2-4 เสียง หรือมากกว่านั้นซึ่งเป็นวิธีการลากเสียงที่เกิดจากการเลื่อนมือจากโน้ตตัวหนึ่งลากไปหาโน้ตตัวอื่นอย่างรวดเร็ว (กาญจนา วัฒนะพิพัฒน์ และศรัณย์กรบ, 2553)

โหวด เดิมเป็นของเล่นของคนอีสาน ถือเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวอีสานดั้งเดิม ใช้เล่นในช่วงปลายฤดูฝนก่อนเก็บเกี่ยวข้าวนาปี โดยการแกว่งเล่นเหมือน “สนุ” การแกว่งไม่จำเป็นต้องเทียบเสียงให้ได้ตามระบบเสียง ภาคอีสานเรียกการแกว่งโหวดว่า “แกว่งโหวด” ต่อมาได้ดัดแปลงมาเป็นเครื่องดนตรีเพื่อนำมาใช้ ในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ชาวอำเภอนหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้นำโหวดมาบรรเลงประสมวงกับพิณ แคนกับเครื่องประกอบจังหวะ เรียกชื่อวงว่า “วงโหวดเสียงทอง” นำออกแสดงต่อสาธารณชนแถบภาคอีสานช่วงแรก ๆ ราวปี พ.ศ. 2516

ต่อมาปี พ.ศ. 2517 มีการนำไปประสมกับวงโปงลาง โดยพัฒนาโหวดให้มีลูก 12 -13 ลูก เพื่อให้มีเสียง 12-13 เสียงเท่ากับลูกของโปงลาง คือ เสียง “ มี, โซ, ลา, โด, เร, มี, โซ, ลา, โด, เร, มี, โซ, ลา ” เป็นที่รู้จักแพร่หลายจนถึงปัจจุบัน

โหวดเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด จัดอยู่ในประเภทเครื่องเป่าที่ไม่มีลิ้น ลักษณะเป็นกระบอกไม้ไผ่นามามัดเรียงกันเป็นแพเดียวกัน รอบแกนเป็นวงกลม เสียงมีความแตกต่างกันตามความสั้นยาวของกระบอกไม้ ถ้ากระบอกไม้สั้นเสียงสูง กระบอกไม้ยาวเสียงจะต่ำ

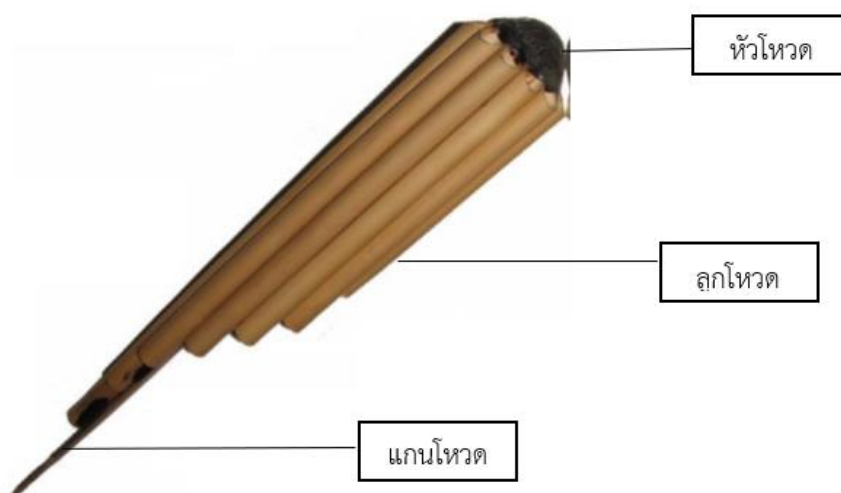
ภาพประกอบ 2 นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์กำลังปรับเสียงโหวด
ที่มา : สารคดีจากที่ราบสูง

โหวดเดิมใช้แกว่ง ขว้าง ปาเล่น หรือเพื่อประกอบพิธีกรรม ซึ่งมีเพียง 2 – 3 ลูก พอทำให้เกิดเสียงแต่ไม่สามารถที่จะเป่าร่วมวงกับเครื่องดนตรีชิ้นอื่น ๆ ได้ นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ได้นำโหวดมาปรับปรุงโดยการเพิ่มลูกโหวด จาก 2 – 3 ลูก เป็น 10 – 13 ลูก และปรับระบบเสียงของโหวดให้สามารถบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานรวมไปถึงการบรรเลงกับเครื่องดนตรีสากลได้ และถือเป็นแบบอย่างมาจนถึงปัจจุบัน

การทำโหวดเดิมนั้นทำแบบง่าย ๆ วัสดุไม่ละเอียด นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ได้มีการจัดกระบวนการทำอย่างพิถีพิถันมากขึ้น ปรับเสียงปรับรูปร่างโหวดให้มีความเหมาะสมสวยงามยิ่งขึ้น

ส่วนประกอบของโหวด ได้แก่

1. จมูกโหวด (ขี้สุด)
2. ลูกโหวด (ไม้กู่แคน)
3. แกนโหวด (ไม้ไผ่รวก)

ภาพประกอบ 3 ส่วนประกอบของโหวด

ที่มา : โยธิน พลเขต

ขนาดของโหวด

ขนาดของโหวดแต่เดิมนั้นนิยมทำกัน 3 ขนาด คือ

1. โหวดเล็ก มีลูกโหวด 3-7 ลูก
2. โหวดกลาง มีลูกโหวด 9 ลูก
3. โหวดใหญ่ มีลูกโหวด 11-13 ลูก

ความยาวของลูกโหวดในแต่ละลูกนั้นจะสั้นยาวต่างกัน ลูกยาวที่สุดประมาณ 25 เซนติเมตร ลูกต่อมาจะยาวลดหลั่นกันลงมา จนถึงลูกที่สั้นที่สุด ประมาณ 6 เซนติเมตร คนโบราณเรียกลูกโหวดลูกที่ยาวที่สุดว่า "ลูกไอ้" ลูกที่เหลือไม่ปรากฏชื่อ ในปัจจุบันจะเรียกชื่อลูกโหวดตามระดับเสียงโน้ตสากล คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที โหวดใหญ่เป็นโหวดที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน

ชนิดของโหวด

ชนิดของโหวด โหวดมี 3 ชนิด ประกอบด้วย

1. โหวดกลม นิยมใช้เป่าประกอบวงดนตรีพื้นเมืองอีสาน(วงโปงลาง)และเพลงลูกทุ่งหมอลำ

2. โหวดแกว่ง ลักษณะเหมือนโหวดกลม ต่างกันตรงที่มีเชือกผูกติดตรงหางโหวดเพื่อใช้แกว่งให้เกิดเสียง

3. โหวดแผง ใช้เป่าเหมือนโหวดกลม แต่ดัดแปลงการติดลูกโหวดจากการติกรอบแกน มาเป็นการติดกันเป็นแผงเหมือนกับแคนแต่เป็นแถวเดียว

การเก็บรักษาโหวด

1. เก็บในที่ ที่มีอุณหภูมิไม่สูงเกินไป เพราะ ถ้าอุณหภูมิสูงหรือร้อนมากจะทำให้ขี้สูดละลาย
2. เก็บใส่กล่อง หรือถุงผ้า เพื่อป้องกันแมลงและการกระแทกเพราะโหวดมีความเปราะบางมาก

การทำโหวด

วัสดุที่ใช้ทำโหวด ประกอบด้วย

1. ไม้ไผ่เอี้ย หรือไม้กุ่มแคน ต้องมีลักษณะเป็นท่อนบาง ผิวสวยไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป เพราะถ้าอ่อนเกินไปเวลาตากแดดเพื่อให้แห้งจะมีลักษณะเหี่ยวย่น ถ้าไม้แก่เกินไปจะมีลักษณะผิวหยาบ ไม่สวยงาม
2. ไม้ไผ่รวก ขนาดยาวประมาณ 2 ปล้อง ใช้ทำแกนโหวด
3. ขี้สูด เป็นตัวยึดไม้ลูกโหวดให้ติดกับแกนกลาง ทาจมูกโหวด และติดกันท่อลูกโหวด ปัจจุบันนิยมใช้กาว

อุปกรณ์ในการทำโหวด

1. มีดตอก บางที่ใช้มีดคัตเตอร์ จะต้องเป็นมีดที่มีความคมเป็นพิเศษ เพราะสะดวก และง่ายในการทา
2. มีดอีโต้ (พร้า) เพื่อผ่า หรือตัดไม้ไผ่รวก
3. ไม้สำหรับปรับระดับเสียง มีขนาดพอที่จะสอดเข้าไปในท่อของลูกโหวดที่ตัดเอาไว้ได้ความยาวประมาณ 1 ฟุต โดยให้ไม้ยาวกว่าลูกโหวด
4. น้ำมันก๊าด สำหรับล้างทำความสะอาดโหวดหลังจากทาเสร็จแล้ว

ขั้นตอนการทำโหวด

1. นำไม้ไผ่เอี้ย ตามขนาดที่ต้องการ คัดไว้ทำลูกโหวด โดยตัดเป็นท่อนจำนวน 13 ท่อน หรือจำนวนท่อนตามที่ต้องการ (9 - 10 - 11 - 12) ลูกที่ยาวที่สุดมีความประมาณ 22 ซม. ส่วนลูกอื่น ๆ มีความยาวลดหลั่นกันลงไปลูกละประมาณ 1 ซม.

2. ตัดปลายลูกโหวด ในส่วนที่จะใช้เป่า โดยตัดเฉียงเอียงประมาณ 25 - 30 องศา ตัดให้ครบทุกลูก ดูให้เหมาะสม กลมกลืน ลาดเอียงให้พอดีกัน

3. นำขี้สูด อุดเข้าไปในท่อพอประมาณในส่วนล่างของลูกโหวด ถ้าต้องการเสียงสูงให้ใช้ไม้ตันขี้สูดสูงขึ้นด้านบนของลูกโหวด ตรงกันข้ามถ้าต้องการให้เสียงต่ำให้ตันขี้สูดต่ำลงในส่วนล่างสุดของลูกโหวด เทียบระดับเสียงของลูกโหวด แต่ละลูกให้ได้ตรงตามระดับเสียงที่ต้องการ ลูกที่ 1 (ยาวที่สุด) ถ้าต้องการทำโหวดเป็นลายน้อย ก็ให้เทียบเป็นเสียง ลา ถ้าต้องการทำโหวดเป็นลายใหญ่ ก็ให้เทียบเป็นเสียงมี โดยสามารถเทียบเสียงกับแคนแปด, เปียโน ,คีย์บอร์ดหรือเครื่องเทียบเสียง(Tuner) เป็นต้น

4. ปรับระดับเสียงของลูกโหวดให้ได้ระดับเสียงตามต้องการจนครบทุกลูก

5. เหลาไม้ไผ่รวกที่เตรียมไว้ เพื่อใช้ทำเป็นแกนกลางของโหวด

6. นำขี้สูดมาติดส่วนหัวและรอบ ๆ แกนกลาง โดยเฉพาะส่วนหัวให้ได้ขนาดที่เหมาะสมสำหรับการเป่า โดยติดขี้สูดให้เต็มหน้าตัดของไม้แกนกลาง และแต่งให้नुคนคล้ายหมวกเรียกว่า “ จมูกโหวด “ เพื่อให้เกิดความลาดในการส่งลมที่เป่าผ่านเข้าไปในท่อลูกโหวดจนทำให้เกิดเสียงดัง การตกแต่งหัวโหวด จะใช้ไม้ไผ่หัวคมแบน ขนาดประมาณ 1 ซม. ยาวประมาณ 15 ซม.

7. ตกแต่งส่วนหัวที่พอกด้วยขี้สูด ให้ลมผ่านเข้าไปในท่อโหวดได้สะดวก และควรใช้พลาสติกรองทับบนขี้สูดอีกที เพื่อความลื่น ป้องกันขี้สูดติดค้างเวลาเป่า

8. นำลูกโหวดที่เทียบและปรับระดับเสียงไว้แล้วมาวางทับขี้สูดเข้ากับแกนกลาง โดยเริ่มจากลูกที่ 1 (เสียง ลา หรือ มี ตามลายที่ต้องการจะทำ) และลูกต่อ ๆ ไปจนครบทุกลูก

9. จัดตกแต่งลูกโหวดแต่ละลูกให้สวยงาม พร้อมทั้งจะใช้งาน ส่วนแหล่งผลิตโหวดที่มีคุณภาพดี เป็นที่ยอมรับ คือ โหวดจากอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด โดยอาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ต้นแบบโหวดที่ใช้เป่าในปัจจุบัน

ระบบเสียงโหวด

ระบบเสียงโหวด มี 2 ระบบ คือ

1.ระบบ 5 เสียง คือ

1.1 ลายน้อย ประกอบด้วยเสียง ลา โด เร ฟา ซอล ระบบ 5 เสียง มีลูกโหวดจำนวน 12 ลูก ลูกที่ 1 ลูกยาวที่สุด เสียง ลาต่ำ (ล) และลูกถัดไปเสียง โดต่ำ (ด) เร , ฟา , ซอล , ลา , โด , เร , ฟา , ซอล , ลา , โดสูง (ด°) ตามลำดับ

1.2 ลายใหญ่ ประกอบด้วยเสียง มี ซอล ลา โด เร ระบบ 5 เสียง มีลูกโหวดจำนวน 12 ลูก ลูกที่ 1 ลูกยาวที่สุด เสียง ลาต่ำ (ม) และลูกถัดไปเสียง โดต่ำ (ช) ลา , โด , เร , มี , ซอล ลา , โด , เร , มี , ซอลสูง (ช°) ตามลำดับ

2.ระบบ 7 เสียง คือ โด เร มี ฟา ซอล ลา ที

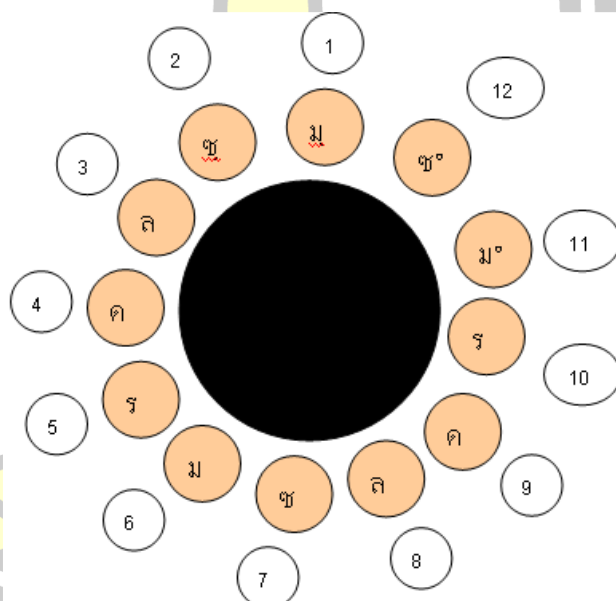
2.1 ลายน้อย ระบบ 7 เสียง มีลูกโหวตจำนวน 12 ลูก ลูกที่ 1 ลูกยาวที่สุด เสียง ลาต่ำ (ล) และลูกถัดไปเสียง ทีต่ำ (ท) โด , เร , มี , ฟา , ซอล , ลา , ที , โด , เร , มีสูง (ม°) ตามลำดับ

2.2 ลายใหญ่ ระบบ 7 เสียง มีลูกโหวตจำนวน 12 ลูก ลูกที่ 1 ลูกยาวที่สุด เสียง มีต่ำ (ม) และลูกถัดไปเสียง ฟาต่ำ (ฟ) , ซอล , ลา , ที , โด , เร , มี , ฟา , ซอล , ลา ที่สูง (ท°) ตามลำดับ เนื่องจากโหวตได้รับความนิยมมาบรรเลงในเพลงลูกทุ่งหมอลาจำนวนมาก จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนคีย์เพื่อให้เข้ากับนักร้อง และเพิ่มเสียง # และ b เพื่อให้กลมกลืนกับบทเพลง แต่อย่างไรก็ตามวงดนตรีพื้นบ้านโป่งกลางในปัจจุบัน ยังคงใช้โหวตระบบ 5 เสียง (ลายใหญ่) อยู่เช่นเดิม

การฝึกเป่าโหวต

โหวตที่ใช้ฝึกในแบบฝึกหัดนี้ ใช้โหวตระบบ 5 เสียง (ลายใหญ่) มี 12 ลูก เริ่มจากลูกที่ 1 ถึง ลูกที่ 12 ดังนี้

1.มี 2.ซอล 3.ลา 4.โด 5.เร 6.มี 7.ซอล 8.ลา 9.โด 10.เร 11.มี 12.ซอล

ภาพประกอบ 4 โหวตระบบ 5 เสียง

ที่มา : โยธิน พลเขต

ผู้ฝึกเป่าโหวตควรฝึกตามลำดับ ดังนี้

1. การจับโหวตให้ใช้มือข้างที่ถนัด มือขวาหรือมือซ้าย ให้ส่วนนิ้วหัวแม่มือแตะที่ลูกยาวสุด (ลูกที่ 1) โดยให้นิ้วหัวแม่มือชี้ขึ้นส่วนนิ้วที่เหลือจับตัวโหวตตามถนัด ให้ส่วนหัวของโหวตอยู่บริเวณ

ร่องคาง ทำมุมประมาณ 45 องศา แล้วลองหมุนลาตัวโหวดไปทางซ้ายและขวากลับไปกลับมาหลาย ๆ เที้ยว จนทำได้คล่องแคล่วโดยโหวดไม่หลุดจากร่องคาง การหมุนโหวดให้ใช้ข้อมือเท่านั้น ไม่ควรใช้ทั้งแขนเพราะจะทำให้ทิศทางลมที่เป่าไม่มีความสม่ำเสมอ ลักษณะการเป่าคล้ายกับการเป่าปากขวด ดังภาพ

ภาพประกอบ 5 ท่าจับโหวด

ที่มา : โยธิน พลเขต

ภาพประกอบ 6 การนำหัวโหวดเข้าไปหนุนที่ร่องคาง

ที่มา : โยธิน พลเขต

ภาพประกอบ 7 ลักษณะปากเป่าโหวดคล้ายปากขวด

ที่มา : โยธิน พลเขต

2. เริ่มฝึกเป่าเสียงโดยหาความเข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 จับโหวดด้วยมือข้างที่ถนัดโดยวางที่รองคางอย่างสบายและโดยให้ตำแหน่งของลูกโหวด ที่เสียงต่ำที่สุดอยู่ตรงริมฝีปาก

2.2 สูดหายใจเข้าลึก ๆ เพื่อเก็บลมให้ได้มากที่สุด (ให้หายใจเข้าทางปากอย่างรวดเร็ว

สังเกตท้องจะป่องและพยายามอย่ายกไหล่) ขณะที่หายใจเข้าท้อง ให้ปากมีลักษณะกลม

2.3 ควรฝึกเป่าลมออกจากริมฝีปาก โดยใช้ริมฝีปากบังคับปริมาณของลมที่เป่าออกมา ถ้าเป่าลูกใหญ่ใช้ลมมากและต้องใช้ริมฝีปากบังคับให้ลมผ่านออกมาเบา ๆ โดยริมฝีปากกว้างเพื่อให้ลมเข้าไปในรูลูกโหวดพอดี ลูกต่อไปจะใช้ลมน้อยตามขนาดของลูกโหวดคือยิ่งเล็กลมที่ใช้ยิ่งน้อยตามไปด้วย

การฝึกเป่าเสียงแรก ตรงกับโน้ตตัว มี ค้อย ๆ เป่าลมออกทีละน้อยอย่างสม่ำเสมอให้ได้เสียงที่ชัดเจนที่สุด ถ้ายังไม่ได้เสียงที่ต้องการให้ค่อย ๆ ใช้ข้อมือหมุนโหวดเพื่อหาดำแหน่งเสียงที่ต้องการ เมื่อลมจะหมดให้รีบหายใจเข้าอย่างรวดเร็ว ไม่ควรปล่อยให้ลมหมดก่อนค่อยหายใจเพราะจะมีผลทำให้หางเสียงไม่นิ่งและลมไม่สม่ำเสมอ

2.4 ให้ฝึกเป่าเสียงเดียวกันก่อนโดยพยายามให้เสียงกังวานมีคุณภาพ โดยมีหลักวิธีคือไม่ควรกระแทกเสียงเวลาเป่า และ พยายามควบคุมลมที่เป่าให้สม่ำเสมอโดยต้องใช้ลมจากท้องหรือกะบังลมเท่านั้น ไม่ควรใช้ลมจากปอดแถมเพราะควบคุมลมได้ยาก ฝึกเป่าให้เสียงเบาที่สุดและดังที่สุด

โดยรักษาคุณภาพของเสียงให้ดี การฝึกซ้อมแต่ละครั้งต้องมีความอดทน ตั้งใจและพยายามจดจาขั้นตอนต่างๆให้ดี

2.5 ควรฝึกเป่าเสียงที่อยู่ถัดไป โดยฝึกเหมือนลูกที่ 1 เสียง มี และให้ได้เสียงที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับเสียงที่ 1 เสียงมี มากที่สุด เวลาเป่าลูกใดให้นึกชื่อของโน้ตที่เป่าทุกครั้ง และควรฝึกจนครบทุกเสียง

2.6 เริ่มฝึกเป่าโหวดเข้ากับจังหวะโดยเริ่มเป่าที่เสียงต่ำที่สุดไปหาเสียงสูงที่สุดจนครบทุกเสียงโดยปฏิบัติตามแบบฝึกหัดต่อไปนี้

แบบฝึกเป่าโหวดลมละ 1 เสียง

เป่าไล่เสียงขึ้น ลมละหนึ่งเสียง(จากลูกที่ 1 → ลูกที่ 12)

--- ม.	--- ช.	--- ล.	--- ด	--- ร	--- ม	--- ช	--- ล
--- ด		--- ร		--- ม°		--- ช°	

เป่าไล่เสียงลง ลมละหนึ่งเสียง(จากลูกที่ 12 → ลูกที่ 1)

--- ช•	--- ม•	--- ร	--- ด	--- ล	--- ช	--- ม	--- ร
--- ด		--- ล.		--- ช.		--- ม.	

แบบฝึกเป่าโหวดลมละ 2 เสียง (เป่าลมเดียวให้ได้ 2 เสียง)

เป่าไล่เสียงขึ้น (จากลูกที่ 1 → ลูกที่ 12)

- ม. - ม.	- ช. - ช.	- ล. - ล.	- ด - ด	- ร - ร	- ม - ม	- ช - ช	- ล - ล
- ด - ด		- ร - ร		- ม° - ม°		- ช° - ช°	

เป่าไล่เสียงลง(จากลูกที่ 12 → ลูกที่ 1)

- ช° - ช°	- ม° - ม°	- ร - ร	- ด - ด	- ล - ล	- ช - ช	- ม - ม	- ร - ร
- ด - ด		- ล. - ล.		- ช. - ช.		- ม. - ม.	

(โยธิน พลเขต. มมป)

จากการกล่าวข้างต้น โหวดเป็นของเล่นเด็กเลี้ยงควายที่ถูกพัฒนามาเป็นเครื่องดนตรีประกอบวงดนตรีพื้นบ้าน โดยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ เป็นที่ยอมรับของวงการดนตรีพื้นบ้าน โดยมีตำนานนิทานปรัมปราเล่าถึงต้นกำเนิดของโหวดแตกต่างกันไป ตามมุมมองของผู้

ที่ได้รับการถ่ายทอดเรื่องราวนั้น ๆ อีกทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับเครื่องดนตรีโหวดในด้านข้อห้าม คือ ห้าม เล่นโหวด ในช่วงฤดูฝน หากมีการเล่นโหวด จะเป็นการส่งเสียงบอกเทวดาให้ส่งน้ำฝนลงมาจากฟ้า แต่ก็มีความเชื่อ ที่มีการ นำลูกโหวดไปติดที่หัวบันได ไฟ เวลาจุดบันไดไฟขึ้นไปจะทำให้ได้ยินเสียง เป็นการบอกเทวดาให้น้ำฝนลงมาสู่พื้นซึ่งสองความเชื่อนี้ ค่อนข้างที่จะมีความย้อนแย้งกัน อาจจะเป็นความเชื่อในบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน การทำโหวดมีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก มีการใช้วัสดุในท้องถิ่นที่หาได้ง่าย นำมาประกอบเป็นตัวโหวด เทคนิคการเล่นโหวดก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของโหวดแต่ละรูปแบบ

3. พัฒนาการของวงโหวด

3.1 ประวัติและความเป็นมาของวงโหวด

วงโหวดเป็นวงดนตรีพื้นบ้าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2511 บ้านเลขที่ 1 หมู่ 10 ตำบลหนองพอก อำเภอนาทม จังหวัดร้อยเอ็ด แรกเริ่มมีสมาชิกวงในขณะนั้นจำนวน 4 คน ได้แก่ นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ นายสายัญ ขอบบุญ นายสมเจตน์ ศรีวะรัมย์ และนายจำลอง พันธุ์สีมา โดยมีนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ เป็นหัวหน้าคณะ เครื่องดนตรีในวงประกอบด้วย โหวด พิณ แคนและกลอง บทบาทของวงโดยทั่วไปเป็นการบรรเลงดนตรีในหมู่บ้านหรืองานวัด สมาชิกในชุมชนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ จึงมีแนวคิดอยากตั้งชื่อวงดนตรีพื้นบ้านเป็นของตนเอง เพื่อให้มีชื่อเรียกที่จดจำได้ง่ายและมีความหมายเป็นเอกลักษณ์

เมื่อปีพ.ศ.2513 นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ปรึกษารื้อกับสมาชิกในวงเพื่อการตั้งชื่อวงดนตรีพื้นบ้านของตนเอง จึงได้ชื่อวงว่า “ศักดิ์สายัญเจตจำลอง” ซึ่งเป็นการนำชื่อของสมาชิกในวงทั้ง 4 มาประกอบกันดังนี้ “ศักดิ์” มาจากชื่อนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ “สายัญ” มาจากชื่อนายนายสายัญ ขอบบุญ “เจต” มาจากชื่อนายสมเจตน์ ศรีวะรัมย์ และ “จำลอง” มาจากชื่อนายจำลอง พันธุ์สีมา บทบาทของวงโดยทั่วไปเป็นการบรรเลงดนตรีในหมู่บ้านหรืองานวัด โดยใช้ชื่อวง “ศักดิ์สายัญเจตจำลอง” เรื่อยมาตลอดระยะเวลา 5 ปี

ต่อมาในปีพ.ศ.2518 นายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ได้รับแรงบันดาลใจในการตั้งชื่อวงจากวงแคน ของพ่อสมัย อ่อนวงศ์ วงซอพ่อสุภาพ ดาวดวงเด่น และวงเพชรพิณทองของนายทองใส ทับถนุน ซึ่งเป็นวงที่มีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง และในขณะนั้นทั้งวงแคน วงซอ และวงเพชรพิณทอง ยังไม่มีการนำโหวดไปบรรเลงประกอบ เกิดแนวคิดในการตั้งชื่อวงขึ้นใหม่เพื่อให้จดจำได้ง่าย และมีความเป็นมงคล จึงได้ตั้งชื่อวงว่า “วงโหวดเสียงทอง” ได้เพิ่มเครื่องดนตรี ขั้วร้องและการฟ้อนรำเข้าไป ทำให้มีบทบาทในการรับใช้สังคมเรื่อยมาในฐานะวงดนตรีพื้นบ้าน ของหมู่บ้าน ได้เป็น

ตัวแทนของจังหวัดในการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองในงานประจำปีของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งถือว่าเป็นเกียรติประวัติอย่างยิ่งของวงโหวดเสียงทอง

ในปีพ.ศ.2522 เมื่อครั้งที่นายถนอม ส่งเสริม ได้ย้ายมาเป็นนายอำเภอหนองพอก ได้เกิดความชื่นชอบในวงดนตรีคณะโหวดเสียงทองอย่างมาก จึงได้ส่งเสริม สนับสนุน และจัดหาเครื่องดนตรีให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้มีความหลากหลายในการบรรเลงและเพิ่มโอกาสในการแสดงหรือการรับใช้ชุมชน ในขณะเดียวกันนายถนอม ส่งเสริม นายอำเภอหนองพอก ได้ปรับเปลี่ยนชื่อวงใหม่เพื่อให้สอดคล้องและบ่งบอกยุคสมัยในการปกครองของตนขณะดำรงตำแหน่งนายอำเภอหนองพอก จึงตั้งชื่อวงว่า “วงโหวดเสียงทองเพชรส่งเสริม” การต่อท้ายด้วยเพชรส่งเสริมนี้เป็นการตั้งตามนามสกุลของนายถนอม ส่งเสริม ซึ่งในปีพ.ศ.2522 นี้ ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากส่วนราชการชั้นผู้ใหญ่ มีโอกาสได้พัฒนางโหวดมากยิ่งขึ้นจนเป็นที่รู้จัก มีชื่อเสียงและถูกยอมรับในวงการดนตรีพื้นบ้านมากที่สุด นอกจากนี้วงโหวดเสียงทองเพชรส่งเสริมยังได้รับรางวัลชนะเลิศ ในการประกวดวงดนตรีพื้นบ้านที่สถานีวิทย์ 909 ณ จังหวัดสกลนคร โดยนำเสนอโหวดที่เป็นจุดเด่นของวง พัฒนารูปแบบการบรรเลงและการนำเสนอตามยุคตามสมัยให้มีความแปลกใหม่ มีการขับร้องและฟ้อนภูไทประกอบการบรรเลง จึงถือเป็นยุคที่มีความรุ่งเรืองและประสบความสำเร็จมากที่สุด

เมื่อปีพ.ศ.2523 มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย แต่ยังคงเอกลักษณ์ที่เป็นเสน่ห์ประจำวง คือ โหวด มีการเปลี่ยนชื่อวงเป็น “วงโหวดเสียงทอง” อีกครั้ง เพื่อความกระชับทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีการพัฒนาให้เครื่องดนตรีโหวดเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนทางด้านดนตรีพื้นบ้าน ตลอดจนมีการพัฒนาลายดนตรี และสร้างสรรค์การแสดงให้เป็นต้นแบบของวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน เนื่องจากหัวหน้าวงได้สมัครเข้าทำงานด้านการสอนดนตรีพื้นบ้านที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด จึงทำให้วงโหวดเสียงทองหยุดพักทำการแสดงเป็นการชั่วคราว

ปีพ.ศ.2532 คณะโหวดเสียงทอง ถูกชักชวนให้ไปทำการแสดงที่เมืองจำลองในพญา จังหวัดชลบุรี โดยเสนอรายได้ 5,000 บาท ต่อเดือน หัวหน้าวงโหวดเสียงทองได้ปรึกษามาชิกวงและพิจารณาถึงความสำคัญของความอยู่รอดในอาชีพสายดนตรีของสมาชิกวง จึงตัดสินใจตกลงทำสัญญาให้วงโหวดเสียงทองไปทำการแสดงตามข้อเสนอดังกล่าว และในขณะเดียวกันการไปแสดงในครั้งนั้นขาดหัวหน้าวง ที่จะบริหารจัดการ ทำให้เกิดการทำผิดข้อสัญญา อีกทั้งไม่ได้รับค่าตอบแทนตามที่ตกลงกันไว้ ทำให้สมาชิกวงโหวดเสียงทองเดือดร้อน สมาชิกจึงได้ปรึกษากันยุติการรับงานการแสดงในครั้งนี้ หลังจากเหตุการณ์นี้สมาชิกจึงได้แยกย้ายกันไปตามทางของแต่ละคน เพื่อความอยู่รอดสมาชิกบางคนก็หางานใหม่ในพื้นที่เดิม บางคนก็กลับบ้านเกิดเพื่อมาทำไร่ทำนาดังเดิม หลังจากนั้นวงโหวดเสียงทองจึงหยุดพักวงอีกครั้ง

ปีพ.ศ.2536 วงโหวดเสียงทอง ได้กลับมารวมตัวอีกครั้ง ณ บ้านหนองพอก ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ได้ปรับเปลี่ยนให้มีความน่าสนใจในรูปแบบการแสดงมากยิ่งขึ้น คือ

เพิ่มเครื่องดนตรีคีย์บอร์ด และกลองชุด เพิ่มฉากและเวที เพิ่มนักร้องและนักแสดง วางรูปแบบการนำเสนอแบบใหม่ ตลอดจนถึงตั้งชื่อวงขึ้นมาใหม่โดยใช้ชื่อว่า “วงโหวตเสียงทองยุคใหม่” การรวบรวมสมาชิกในวงจะเป็นกลุ่มเครือข่ายที่พอจะมีทักษะการบรรเลงดนตรี ทักษะการร้องและทักษะการแสดง นอกจากนั้นหัวหน้าวงและสมาชิกในวงยังรวบรวมเงินทุนในการตั้งวงใหม่ด้วย มีการลงทุนในการบันทึกเทปคาสเซ็ทในนามวงโหวตเสียงทองยุคใหม่ทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย หลังจากมีชื่อเสียงได้ไม่นานทำให้วงยุบตัวลงอีกครั้ง เนื่องจากมีวงดนตรีอื่น ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้ผู้ว่าจ้างมีตัวเลือกเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้การรับงานการแสดงของวงซบเซาลง ในปัจจุบันหากมีงานการแสดงวงโหวตเสียงทองจะเรียกรวมตัวกันเป็นครั้งคราวไป เป็นวงดนตรีจิตอาสาที่บรรเลงในฐานะวงดนตรีพื้นบ้านอนุรักษ์เท่านั้น

(ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์, 11 กุมภาพันธ์ 2567: สัมภาษณ์)

3.2 พัฒนาการของวงโหวต

วงโหวต ถูกพัฒนามาจากเครื่องดนตรีโหวต และโหวตเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด ได้รับการปรับปรุงพัฒนา โดยนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ โดยอาศัยหลักการของโหวตทาง จัดรูปแบบโน้ตโดยใช้หลักการทางดนตรีเทียบเสียงเข้ากับแคน ซึ่งในสมัยแรกมีเพียง 5 โน้ต คือ มี ซอล ลา โด เร แต่ในปัจจุบันมีการปรับระดับเสียงให้ครบทั้ง 7 เสียง เพื่อให้สามารถนำไปบรรเลงประกอบกับวงดนตรีสากลได้ ต่อมาจึงมีการนำโหวตไปประสมวงโปงลาง โดยพัฒนาให้โหวตมี 12-13 ลูก เพื่อให้มีระดับเสียง 12-13 เสียงเท่ากับลูกของโปงลาง

วงโหวตในปัจจุบันกำลังได้รับความนิยมในวงการการศึกษา ผู้บริหารหลาย ๆ โรงเรียนในจังหวัดร้อยเอ็ดให้ความสำคัญกับการจัดตั้งวงดนตรีโหวต มีการสร้างสรรค์งานใหม่ขึ้นมาเรื่อย ๆ แต่จากการสร้างงานใหม่นี้ จะนำมาซึ่งแนวทางการพัฒนางวงโหวตในอนาคต เพื่อเป็นการรักษาเอกลักษณ์ของการแสดงที่เป็นแก่นแท้ของวงโหวตทั้งในอดีตและปัจจุบัน รวมทั้งการคิดงานใหม่เพื่อเป็นการพัฒนาศิลปะการแสดง เนื่องจากว่าการแสดงวงโหวตในช่วงก่อนกำเนิดกับการแสดงวงโหวตในปัจจุบันมีความแตกต่าง และเปลี่ยนแปลงไปมาก ตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี นโยบายของภาครัฐที่เกี่ยวข้องทั้งทางด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ ที่สำคัญคือวัฒนธรรมจากภายนอก ทั้งวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมอื่น ๆ

พัฒนาการของวงโหวต จังหวัดร้อยเอ็ดประกาศให้โหวตเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัดในปี พุทธศักราช 2542 จังหวัดก็ได้มีการมหรหรรโหวตเกิดขึ้น ซึ่ง ณ เวลานั้นได้ให้เด็ก ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดมาร่วมเป่าโหวต รวมทั้งมีการแสดงเกี่ยวกับโหวต แล้วหลังจากนั้นการแสดงโหวตก็หายไปจนประมาณปี 2550 ซึ่งมีการแข่งขันวงดนตรีพื้นบ้านอีสานของกรมพละ จัดที่

จังหวัดร้อยเอ็ด ที่เป็นศาลาจัตุรมุข ปีนั้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ได้ชนะเลิศอันดับหนึ่ง ณ เวลานั้น เป็นการจัดการประกวดแบบวงโปงลาง แล้วหลังจากนั้นก็ไม่มีจัดการประกวดอีก จนกระทั่งมาถึงปี พุทธศักราช 2563 ซึ่งหอโหวดสร้างเสร็จ จะต้องมีการเปิดหอโหวด ในเรื่องของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของหอโหวด เพื่อให้ทุกคนได้รับรู้ถึงการสร้างหอโหวด มีการจัดกิจกรรมประกวดถ่ายภาพวาดภาพ และประกวดเป่าโหวด ครั้งแรกการจัดการประกวดเป่าโหวด อยู่ในช่วงของเทศกาลปีใหม่ ทางผู้ใหญ่ในจังหวัดได้พูดคุยกัน ทั้งเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด และวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ได้ร่วมจัดงานการแข่งขันครั้งนี้ขึ้นมา ซึ่งครั้งแรกนั้น จะเป็นการแข่งขันแบบไม่มีการแสดงประกอบ จะมีเพลงการแสดงดนตรีที่เน้นไปที่เครื่องดนตรีโหวด และในปีต่อมา คือปี พุทธศักราช 2564 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินมา เปิดหอโหวด ทางผู้ใหญ่ในจังหวัด ท่านนายก ท่านรอง นิชากร ได้คิดว่าควรที่จะมีการประกวดชิงถ้วยพระราชทาน จึงได้มีการขอถ้วยพระราชทานจากสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทางท่านรองนิชากร ได้สนทนากับท่านอาจารย์เรืองยศ พิณทอง ผู้เรียบเรียงเสียงประสานเพลงออนซอนหอโหวด ซึ่งมีอาจารย์สลา คุณวุฒิเป็นผู้ประพันธ์คำร้อง และในครั้งแรกที่มีการประกวดถ้วยพระราชทานก็จะมี คุณแม่ฉวีวรรณ ดำเนิน(ศิลปินแห่งชาติ) อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์(ศิลปินแห่งชาติ) และได้เชิญมาร่วมออกเกณฑ์การประกวด ทำเกณฑ์การประกวดให้เหมือนการแข่งขันวงดนตรีพื้นบ้านทั่วไป แต่ให้มีเครื่องดนตรีโหวด เพิ่มเครื่องดนตรีโหวดขึ้นมาให้จำนวนมีมากขึ้นไปจากเดิม พอการแข่งขันในปีแรกผ่านไป หลายคนก็สะท้อนผล ในเกณฑ์การประกวดบางข้อ มีทั้งยากไป และง่ายไป และได้มีการปรับเกณฑ์การประกวดคือ นำเครื่องดนตรีบางชนิดออกจากการแข่งขันวงโหวด นั่นคือ โปงลาง เพราะมองว่า ถ้าอยากให้มองว่าวงโหวด ต้องมีเครื่องดนตรีโหวดเป็นเครื่องดนตรีหลัก โดยได้ตัดเครื่องดนตรีโปงลางออก เป็นเกณฑ์ที่ใช้ในปีที่ 3 ในแต่ละปีผู้จัดการประกวด ก็จะพบปัญหาในแต่ละครั้ง ที่แตกต่างกันออกไป จนในปีที่ 4 ท่านอาจารย์เรืองยศ พิณทอง ก็ได้มองเห็นว่าควรจะมีอะไรใหม่ๆ เกิดขึ้น จึงได้ปรับให้วงโหวดมีการใช้เครื่องดนตรีสากลบางอย่างได้ เช่น กลองชุด กีตาร์เบส เพื่อให้การแสดงมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น แต่ยังคงรูปแบบการแสดงที่มีเพลงออนซอนหอโหวด ก็อาจจะทำให้สมบูรณ์ขึ้น ต่อมาได้มีการปรับเกณฑ์เล็กน้อย แต่ก็ยังคงรูปแบบการประกวดแบบเดิม คือ ต้องมีเพลงออนซอนหอโหวด การแสดงเทิดพระเกียรติ การแสดงพื้นบ้าน การแสดงเดี่ยวโหวด และการแสดงวิถีชีวิตชีวิต 12

(ธนันท์ ดิษเจริญ, 21 กุมภาพันธ์ 2567: สัมภาษณ์)

ปรากฏการณ์ด้านการพัฒนางโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีรายการประกวดวงโหวดตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 – 2566 พัฒนาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัด

ร้อยเอ็ด ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการบำรุงรักษาศิลปะวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้วงโหวดเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรีพื้นบ้าน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะก่อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

1.2.1 พัฒนาการด้านวงดนตรี (เครื่องดนตรีและเพลงที่ใช้ในการบรรเลง)

ปี พ.ศ.2563

การประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) รายละเอียดในการประกวดดังนี้

1. มีนักดนตรี นักร้อง ในวงไม่น้อยกว่า 10 คน แต่ไม่เกิน 15 คน
2. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วยเครื่องดนตรี และนักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวดอย่างน้อยจำนวน 4 ตัว แคน 1 ตัว พิณ 1 ตัว ซออีสาน 1 ตัว และพิณเบส 1 ตัว หรือโหซอง

เครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ และฉาบเล็ก

นอกจากนี้ยังได้กำหนดเพลงเพื่อเป็นการบังคับให้ทุกวงที่เข้าประกวดวงโหวด ได้สร้างสรรค์บทเพลงที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด และมีเนื้อหาเกี่ยวกับโหวดที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่ ตลอดจนการบังคับลายเพลงพื้นบ้านอีสาน โดยมีตัวเลือก 2 ลาย คือ ลายสวาน้อยหยิกแม่ และลายสุดสะแนน ทั้งนี้ที่เข้าร่วมประกวดจะต้องเลือกลายบังคับเพียง 1 ลายเท่านั้น

จากแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนการปฏิบัติตามเกณฑ์การประกวด ทำให้วงเพชรพลาญชัย ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ถ้วยรางวัลจากผู้ว่าราชการจังหวัดร้อยเอ็ด ในการประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอและรายละเอียดการแสดงประกอบไปด้วย 1) เป็ดวง 2) เชิญเที่ยวเมืองร้อยเอ็ด 3) เพลงส่งเสริมโหวดร้อยเอ็ด 4) การบรรเลงเดี่ยวลายสวาน้อยหยิกแม่ และ 5) เต้ยลา

ปี พ.ศ.2564

การประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ปี พ.ศ.2564 มีรายละเอียดในการประกวดดังนี้

1. นักดนตรี นักร้อง นางเกราะ นางไห นักแสดงประกอบ ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 50 คน

2. ผู้เข้าประกวดทุกคน ต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด 19 ครบโดส และผ่านการตรวจคัดกรองโควิด 19 ด้วยชุด ATK จากสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด

3. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วยเครื่องดนตรี และ นักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวดอย่างน้อยจำนวน 4 ตัว แคน 1 ตัว พิณ 1 ตัว พิณเบส 1 ตัว และโปงลาง 3 ราง

เครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และโหซong

เกณฑ์ในการประกวดวงโหวด ระบุหมายเหตุเพื่อให้มีความชัดเจน ในเรื่องของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด โดยระบุว่าไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง ส่วนอุปกรณ์ และฉากประกอบการแสดงควรมีขนาดที่เหมาะสมสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ทุกวงที่เข้าประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ใช้เวลาในการบรรเลงไม่น้อยกว่า 20 นาที แต่ไม่เกิน 30 นาที ลายเพลงที่ใช้ในการประกวด ประกอบด้วย

1. ลายเพลงบรรเลงเปิดวง พร้อมการแสดงประกอบ
2. เพลง เทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมการแสดงประกอบ
3. เป่าโหวด ลายเพลงบังคับ ลายสวน้อยหยิกแม่
4. เป่าโหวด ลายบรรเลงอิสระ 1 เพลง
5. บรรเลงเพลง อ่อนซอนหอโหวด 101 พร้อมการแสดงประกอบ

เกณฑ์การให้คะแนนการประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนนรวม 100 คะแนน จากการแสดงทักษะ ความสามารถ รูปแบบการนำเสนอ ตลอดทั้งทักษะในการการบรรเลงเพื่อให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว

จากแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนการปฏิบัติตามเกณฑ์การประกวด ทำให้วงเพชรพลาญชัย ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดวงโหวด ประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอและรายละเอียดการแสดง ดังต่อไปนี้

1. การแสดงเทิดพระเกียรติ แนวคิดในการสร้างสรรค์กล่าวถึงเมื่อครั้งสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงเสด็จมายังจังหวัดร้อยเอ็ด เมื่อวันที่ 20 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ทรงทำการเปิดหอโหวด และมีการทรงโหวดในครั้งนั้นด้วย การแสดงประกอบไปด้วยนักร้องชายหญิงโดยมีนักร้องชายหนึ่งคน นักร้องหญิงสองคน และมีนางรำทั้งชายหญิงในการแสดง มีการสร้างฉากในการแสดงโดยยกเอาหอนาฬิกามาเป็นฉากประกอบในการแสดง

2. เป็ดวง ในการแสดงเปิดวงใช้จังหวะดนตรีที่น่าตื่นตาตื่นใจให้นักแสดงออกฉายชายหญิงโดยมีนักแสดงหลักคือก๊ับแก๊บและนางไห ในการแสดงจะมีนักแสดงสมทบได้แก่ การแสดงของนางเกราะลอ พร้อมทั้งการควงกระบองไฟของนายรำ

3. เป่าโหวดลายสาวน้อยหยิกแม่ (ลายบังคับ) เป็นการบรรเลงเดี่ยวโหวดในลายสาวน้อยหยิกแม่ ซึ่งเป็นลายที่มีมาแต่โบราณ ในการแสดงใช้การแสดงซึ่งยกเอาวิถีชีวิตของคนอีสานในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การทำเกษตรกรรม การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว และที่ขาดไม่ได้คือการทำโหวดนอกจากนี้ยังมีการรำประกอบเพลงโดยใช้กระบวนการทำรำจากการแสดงชุดฟ้อนโหวดของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดโดยมีนักแสดงทั้งชายและหญิง

4. เป่าโหวดลายสุดสะแนน (ลายอิสระ) ในการแสดงช่วงนี้ ได้รับแรงบันดาลใจจากการแข่งขันประชันโหวดมาเป็นหลักในการสร้างสรรค์การแสดงประกอบ โดยใช้นักดนตรี 3 – 4 คนในการเป่าโหวดเพื่อประชันกันในแต่ละฝ่ายโดยใช้ ลายสุดสะแนน ในการประชันกันของนักดนตรี นอกจากนี้ยังมีการแสดงวิถีชีวิตและการฟ้อนประกอบทำนองของนักแสดงชายและหญิง

5. บรรเลงเพลงออนซอนหอโหวด การแสดงออนซอนหอโหวดร้อยเอ็ดเป็นการนำเพลงออนซอนหอโหวดร้อยเอ็ด ที่มีการแต่งคำร้องทำนองโดยครูสลา คุณวุฒิ นำมาใช้เป็นเพลงบังคับในการแข่งขัน ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับการสร้างหอโหวด ที่ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ที่คิดค้นขึ้นมาโดยครูทรงศักดิ์ ปทุมสินธุ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำในการสร้างเครื่องดนตรีอีสานที่เรียกว่าโหวด อีกทั้งยังกล่าวถึงบุญประเพณี ที่ถือว่าเป็นบุญประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ดคือ บุญเดือนสี่หรือบุญผะเหวดและยังกล่าวถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สถานที่สำคัญภายในจังหวัดร้อยเอ็ดคือ ในส่วนของการแสดงมีการใช้นักแสดงทั้งชายและหญิง นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ประกอบฉากที่เป็นการจำลองหอโหวดมาสร้างเป็นฉากหลักประกอบการแสดง

จากการศึกษาพบว่า วงเพชรพลาญชัย เป็นวงที่เข้าร่วมประกวดวงโหวดในนามของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด มีทั้งหมด 5 ชุดการแสดง ได้แก่ 1) การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2) เป็ดวง 3) เป่าโหวดลายสาวน้อยหยิกแม่ (ลายบังคับ) 4) เป่าโหวดลายสุดสะแนน (ลายอิสระ) และ 5) บรรเลงเพลงออนซอนหอโหวด101 การแข่งขันวงโหวดประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีอีสาน โดยจะเน้นไปใช้เครื่องดนตรีโหวด

มากกว่า ในส่วนของเครื่องแต่งกายมีการใช้เสื้อผ้าและแต่งกายตามแบบฉบับอีสานท้องถิ่น มีการนำผ้าพื้นถิ่นมาประยุกต์ใช้ในบางการแสดง

ปี พ.ศ.2565

การจัดการประกวดในครั้งนี้ เป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว การบำรุงรักษา ศิลปะวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประชาสัมพันธ์ ให้ "หอโหวด 101 ROI ET-TOWER" เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำโครงการประกวดวงโหวด ประจำปี 2565 เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรี และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และสังคม

การประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ปี พ.ศ.2565 มีรายละเอียดในการประกวดดังนี้

1. นักดนตรี นักร้อง นางเกราะ นางไห นักแสดงประกอบ ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 40 คน
2. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วย เครื่องดนตรี โดยกำหนดให้มีนักดนตรี 10 ตำแหน่งเท่านั้น ส่วนนักร้อง นางไห นางเกราะ และนักแสดงประกอบ ให้เป็นการบริหารคนอย่างอิสระ
3. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ต้องประกอบด้วยเครื่องดนตรี และนักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวง ได้แก่ โหวด ไหซองหรือพิณเบส แคน พิณโปร่ง กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะลอ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่ ในการประกวดปีนี้พบว่า เกณฑ์การประกวดไม่ได้กำหนดจำนวนเครื่องดนตรี แต่กำหนดจำนวนนักดนตรีแทน นอกจากนี้ยังพบว่าอนุญาตให้ใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดการแสดง อาทิเช่น ปี่อ้อ ปี่สโน ซออีสาน และสังข์ เป็นต้น

เกณฑ์ในการประกวดวงโหวด ระบุหมายเหตุเพื่อให้มีความชัดเจน ในเรื่องของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด โดยระบุว่าไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ทุกวงที่เข้าประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ใช้เวลาในการบรรเลงไม่น้อยกว่า 30 นาที แต่ไม่เกิน 40 นาที ลายเพลงที่ใช้ในการประกวด ประกอบด้วย

1. ลายเพลงบรรเลงเปิดวงสร้างสรรค์จากเพลงออนซอนหอโหวด 101 พร้อมการแสดงประกอบ

2. เพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมการแสดงประกอบ (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)

3. เป่าโหวด ลายเพลงบังคับ ลายสาวน้อยหยิกแม่

4. การแสดงบังคับเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)
ลายเพลงในการประกวดวงโหวดประเภททั่วไป ผู้บรรเลงสามารถเลือกเล่นได้อย่างอิสระ เพื่อแสดงถึงความสามารถสูงสุดในการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น โดยจะพิจารณาการให้คะแนนจากสิ่งเหล่านี้ เช่น ความโดดเด่นของลาย เนื้อหาของลาย ฝีมือหรือความสามารถของผู้บรรเลง เทคนิค และรูปแบบในการนำเสนอ

การแสดงดนตรีและการขับ ร้อง ลำ ในทำนองประเภทต่าง ๆ ตามความสามารถและความถนัด เพลงที่มีเนื้อร้องในเทิดพระเกียรติฯ โดยให้ใช้ทำนองสำหรับการขับร้องอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

1. ประเภทหมอลำ เช่น ลำทางสั้น ลำทางยาว ลำเต้ย ลำเดิน ลำเพลิน ลำแพน ลำพวน ลำภูไท ลำตังหวาย ลำสีพันดร ลำคอนสวรรค์ ลำสาละวัน ลำไทรเลย เป็นต้น

2. ประเภทขับหรือสวด เช่น แห่ ลำนำ สรภัญญะ เป็นต้น

3. ประเภทเพลงของแต่ละท้องถิ่น เช่น กล่อมลูก กันตรึม อาโย เจริญ ตรด เพลงโคราช เป็นต้น

การแสดงในการประกวดวงโหวดประเภททั่วไป ให้จัดทำสูจิบัตรอธิบายที่มาหรือแรงบันดาลใจในการคิดประดิษฐ์การแสดง เช่น เพลงร้อง เนื้อร้อง ทำนองลายบรรเลง ท่าพ้อน การแต่งกาย ชื่อเจ้าของผลงาน ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ลาย ผู้เรียบเรียง ผู้ออกแบบท่าพ้อน ผู้ออกแบบการแต่งกาย ผู้ฝึกซ้อม และผู้กำกับการแสดง

เกณฑ์การให้คะแนนการประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนนรวม 100 คะแนน จากการแสดงทักษะ ความสามารถ รูปแบบการนำเสนอ ตลอดจนทักษะในการการบรรเลงเพื่อให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว

จากแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนการปฏิบัติตามเกณฑ์การประกวด ทำให้วงเพชรพลาญชัย ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอและรายละเอียดการแสดง

จากการศึกษาพบว่า วงเพชรพลาญชัย เป็นวงที่เข้าร่วมประกวดวงโหวดในนามของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด มีทั้งหมด 4 ชุดการแสดง ได้แก่ 1) การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระ

กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2) การแสดงเปิดวง ชุด เบิก ฟ้านครสาเกตนคร 3) การเป่าโหวดลายสวน้อยหยิกแม่(ลายบังคับ) และ 4) การแสดงวิถีชีวิต ชุด อภิญา มหาชาติชาดก กษัตริย์คีนนคร การสร้างสรรค์การแสดงทั้ง 4 ชุดนี้ เป็นการประพันธ์คำร้อง และทำนองขึ้นใหม่ พบว่ามีแค่เพลงหรือลายบังคับตามเกณฑ์การประกวด 1 ลาย คือ ลายสวน้อย หยิกแม่ ส่วนรูปแบบในการนำเสนอจะประกอบไปด้วย เครื่องดนตรี นักดนตรี นักร้อง นักแสดง เครื่องแต่งกาย ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงในแต่ละชุด เพื่อให้มีความแปลกใหม่และมีความ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ปี พ.ศ.2566

การประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ปี พ.ศ.2566 แตกต่าง จากทุกปี เพราะมีการเปลี่ยนประเภทการประกวดเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยระบุคุณสมบัติ ผู้เข้าประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าสมาชิกภายในทีมทุกคน จะต้องเป็น นักเรียนที่กำลังศึกษาภาคปกติหรือเท่าเทียม แต่ไม่เกินระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และส่งเข้าประกวดใน นามสถานศึกษาเท่านั้น มีรายละเอียดในการประกวดดังนี้

1. นักดนตรี นักร้อง นางเกราะ นางไห นักแสดงประกอบ ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 40 คน
2. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วย เครื่องดนตรี โดย กำหนดให้มีนักดนตรีเพียง 10 ตำแหน่งเท่านั้น ส่วนนักร้อง นางไห นางเกราะ และนักแสดงประกอบ ให้เป็นการบริหารคนอย่างอิสระ
3. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ต้องประกอบด้วยเครื่องดนตรี และนักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวง ได้แก่ โหวด ไหซองหรือพิณเบส แคน พิณโปร่ง กลอง หาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะลอ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่ ในการประกวดปีนี้พบว่า เกณฑ์การ ประกวดไม่ได้กำหนดจำนวนเครื่องดนตรี แต่กำหนดจำนวนนักดนตรีแทน ซึ่งเหมือนกับเกณฑ์ ปี พ.ศ. 2565 นอกจากนี้ยังพบว่าอนุญาตให้ใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดการ แสดง อาทิเช่น ปี่อ้อ ปี่สโน ซออีสาน และสังข์

เกณฑ์ในการประกวดวงโหวด ระบุหมายเหตุเพื่อให้มีความชัดเจน ในเรื่อง ของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด โดยระบุว่าไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่อง ดนตรีสากลร่วมบรรเลง แต่เพิ่มข้อยกเว้นเครื่องดนตรีอยู่ 2 ชนิด คือ กลองชุดและเบส

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ทุกวงที่เข้าประกวดวงโหวด รุ่นมัธยมศึกษาตอน ปลายหรือเทียบเท่า ใช้เวลาในการบรรเลงไม่น้อยกว่า 30 นาที แต่ไม่เกิน 40 นาที ลายเพลงที่ใช้ใน การประกวด ประกอบด้วย

1. ลายเพลงบรรเลงเปิดวงสร้างสรรค์จากเพลงออนซอนหอโหวด 101 พร้อมการแสดงประกอบ

2. เพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมการแสดงประกอบ (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)

3. เป่าโหวด ลายเพลงบังคับ ลายสาวน้อยหยิกแม่

4. การแสดงบังคับเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)
ลายเพลงในการประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ผู้บรรเลงสามารถเลือกเล่นได้อย่างอิสระ เพื่อแสดงถึงความสามารถสูงสุดในการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น โดยจะพิจารณาการให้คะแนนจากสิ่งเหล่านี้ เช่น ความโดดเด่นของลาย เนื้อหาของลายฝีมือหรือความสามารถของผู้บรรเลง เทคนิค และรูปแบบในการนำเสนอ

การแสดงในการประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ให้จัดทำสูจิบัตรอธิบายที่มาหรือแรงบันดาลใจในการคิดประดิษฐ์การแสดง เช่น เพลงร้อง เนื้อร้อง ทำนองลายบรรเลง ท่าพ้อง การแต่งกาย ชื่อเจ้าของผลงาน ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ลาย ผู้เรียบเรียงผู้ออกแบบท่าพ้อง ผู้ออกแบบการแต่งกาย ผู้ฝึกซ้อม และผู้กำกับการแสดง

เกณฑ์การให้คะแนนการประกวดวงโหวด รุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนนรวม 100 คะแนน จากการแสดงทักษะ ความสามารถ รูปแบบการนำเสนอ ตลอดจนทักษะในการการบรรเลงเพื่อให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว นอกจากนี้การตัดสินการประกวดในครั้งยังได้รับเกียรติจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน คือ ครูสลา คุณวุฒิ ครูเรืองยศ พิมพ์ทอง และ ครูธีรวัฒน์ เจียงคำ เป็นกรรมการตัดสินการประกวดในครั้งนี้

จากแนวคิดและแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน ตลอดจนการปฏิบัติตามเกณฑ์การประกวด ทำให้วงแสนล้านช้าง ได้รับรางวัลชนะเลิศอันดับ 1 ถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอและรายละเอียดการแสดง ดังต่อไปนี้

พูน ปณ จิต ชีเว

ภาพประกอบ 8 วงแสงล้านช้างรับรางวัลชนะเลิศ
ที่มา : พรสุดา สิงห์เจริญกิจ และราตรี บุญเรืองนาม, 2566

1. การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งวงโจวเมืองแสงล้านช้าง น้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ อีกทั้งพระราชกรณียกิจนันทนาการในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จึงได้สร้างสรรค์การแสดงเทิดพระเกียรติ ในการนี้ การแสดงเทิดพระเกียรติ ชุดสองพิภพน้อมนบพระกนิษฐา วงโจวเมืองแสงล้านช้าง กล่าวถึงพระมหาบารมีของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่แผ่ขจรกระจายไปยังสองพิภพ คือ เมืองมนุษย์โลกและเมืองบาดาล โดยเนื้อหาการประพันธ์คำร้องแสดงให้เห็นถึงพระมหากรุณาธิคุณ ที่พระองค์ทรงทะนุบำรุงประเทศชาติและชาวภาคอีสาน รวมไปถึงเมืองมนุษย์โลก และเมืองบาดาล มาร่วมถวายพระพรแด่พระองค์ท่านผู้ทรงเป็นมิ่งขวัญดวงใจของปวงชนชาวไทย การประพันธ์เพลง สองพิภพน้อมนบพระกนิษฐา โดยมีนายวรพจน์ จันทยา ประพันธ์คำร้องและทำนอง และมีนายจิรกฤต อุดมวงศ์ เรียบเรียงดนตรี การบรรจุคำร้องและทำนอง

2. เป็ดวงออนซอนหอโหวด เดิมโหวดเป็นของเล่นของคนอีสาน ถือเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวอีสานดั้งเดิม ใช้เล่นในช่วงปลายฤดูฝนก่อนเก็บเกี่ยวข้าวนาปี โดยการแกว่งเล่นเหมือน “สนู” การแกว่งไม่จำเป็นต้องเทียบเสียงให้ได้ตามระบบเสียง ภาคอีสานเรียกการแกว่งโหวดว่า “แกวโหวด” วงโจวเมืองแสงล้านช้าง ได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตและความเป็นมาของโหวด ผ่านการเล่าเรื่องออกมาเป็นการแสดงเปิดวง โดยนำการเล่นแกวโหวดผสมผสานกับการฟ้อนอีสานลายบรรเลงเปิดวง เป็นลายดนตรีที่ได้เรียบเรียงและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยมีแนวคิดและการ

สร้างสรรค์ บทเพลงจากลายเพลงลูกทุ่งอีสาน เพื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของลายบรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ทำให้เกิดความสนุกสนานและเข้าถึงได้ง่าย โดยใช้แนวการบรรเลงแบบประสานของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้เกิดมิติในการบรรเลงดนตรี ประกอบกับการแสดงของนักแสดงที่มีความแปลกใหม่

3. เป้าโหวดลายสาวน้อยหยิกแม่ (ลายบังคับ) แนวคิดในการสร้างสรรค์ นำบทประพันธ์ “ลายสาวน้อยหยิกแม่” ของนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ มาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบร่วมสมัย และยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของลายสาวน้อยหยิกแม่ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทั้งรูปแบบการบรรเลง และพัฒนาการของโหวดที่มีความร่วมสมัย มีความน่าสนใจมากขึ้นใช้ผู้บรรเลง 2 คน เป่าสลับกันเพื่อให้อีกคนได้มีเวลาเปลี่ยนโหวดเพราะหนึ่งคนจะใช้โหวดในการบรรเลง 3 ตัว

4. การแสดงวิถีชีวิต ชุม บัญผะเหวดสาเกตนคร ซึ่งชาวอีสานส่วนใหญ่นับถือคำสอนในพุทธศาสนา ดำรงชีวิตด้วยความเรียบง่าย ดำรงชีวิตด้วยความสุขยึดมั่นคำสอนในพระพุทธศาสนา เชื่อในการสั่งสมบุญบารมี เพื่อเป็นทุนในภพหน้าหรือชาติหน้า ในการนับถือคำสอนในพระพุทธศาสนาของชาวอีสานนั้นจะปรากฏเห็นในงานบุญประเพณีต่าง ๆ เช่น การเทศน์มหาชาติ หรือประเพณีงานบุญผะเหวดของจังหวัดร้อยเอ็ด วงโหวดเมืองแสนล้านช้าง ได้แรงบันดาลใจจากความเชื่อ ความศรัทธาในคำสอนที่ปรากฏในพุทธชาดก เรื่องมหาเวสสันดรชาดก โดยเฉพาะบุญพระเวส หรือ บุญผะเหวด การทำบุญหรือฟังเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศน์มหาชาติ ที่นับว่าเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญของชาวอีสาน จึงได้สนใจตอนพระเวสสันดรได้ประทานกัณหาชาลีให้แก่ชูชกตามความประสงค์ แต่สองกุมารไม่ยอมไปกับชูชก จึงถูกชูชกฉุดกระชากโดยปราศจากความเมตตา เนื่องจากผลแห่งวิบากกรรมของกัณหา และชาลี ได้กระทำไว้กับชูชกในอดีตชาติปางก่อนที่เชื่อว่าชูชกเกิดเป็นวัว สองกุมารเกิดเป็นพ่อค้าวัว และได้กระทำการเข่นฆ่าด้วย ความทารุณ ด้วยผลแห่งกรรมจากอดีตชาติจึงได้กลับตามสนองเปรียบเสมือน “กงเกวียน กำเกวียน” การประพันธ์กลอนลำบุญผะเหวดสาเกตนคร ของวงแสนล้านช้างมีรพจน์ จันทยา ประพันธ์คำร้อง/ทำนอง และมีนายจิรฤต อุดมวงศ์ เป็นผู้เรียบเรียงดนตรี

วงโหวดเป็นวงดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีพัฒนาการมาจากการรวมวงของนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ พร้อมกับชาวคณะ เริ่มต้นเพียงเครื่องดนตรี 4 ชิ้น คือ โหวด พิณ แคน กลอง ในยุคเริ่มต้น จนได้มีการแข่งขันวงดนตรีพื้นบ้าน ของสถานีวิทย์ 909 จังหวัดสกลนคร โหวดก็ได้ไปสร้างชื่อเสียงให้กับชาวอำเภอหนองพอก โดยมีความโดดเด่นของเครื่องดนตรีโหวด มีความแปลกใหม่ เป็นที่นาสนใจของผู้ชม ทำให้เป็นรู้จักเป็นวงกว้าง จนทางจังหวัดร้อยเอ็ดได้หยิบยกให้เครื่องดนตรีโหวด เป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัด สร้างแลนามาคสำคัญของเครื่องดนตรีโหวดขึ้นมาคือ หอโหวด มีกิจกรรมการแข่งขันวงโหวด เพื่อให้เห็นถึงการอนุรักษ์สืบสาน วัฒนธรรมดนตรีโหวดขึ้นมา โดยมีการแข่งขันวงโหวด ซึ่ง

แตกต่างจากวงดนตรีพื้นบ้านอีสานวงอื่น มีลักษณะเฉพาะทางด้านการบรรเลง การประสมวง เป็นความแปลกใหม่สำหรับวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน

4. บริบทพื้นที่วิจัย

ภูมิศาสตร์ ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดร้อยเอ็ดตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างละติจูดที่ 15 องศา 24 ลิปดาเหนือ ถึง 16 องศา 19 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 103 องศา 16 ลิปดาตะวันออก ถึง 104 องศา 21 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยทางรถยนต์ประมาณ 512 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งสิ้น 8,299.46 ตารางกิโลเมตร หรือ 5,187,156 ไร่ มีเขตแดนติดต่อกับจังหวัดอื่น ดังนี้

- ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดมุกดาหาร
- ทิศตะวันออกติดต่อกับจังหวัดยโสธร
- ทิศใต้ติดต่อกับจังหวัดมหาสารคามและจังหวัดสุรินทร์
- ทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษ

แผนที่

ภาพประกอบ 9 แผนที่จังหวัดร้อยเอ็ด

ที่มา : <https://sites.google.com/site/diarywithdisneypoooh/canghwad-rxyxd/4-phaenthi-khxm-l-keiyw-kab-phunthi-ni-canghwad-rxyxe>

ประชากรศาสตร์

มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,310,259 คน แยกเป็นชาย 654,508 คน หญิง 655,751 คน โดยมีอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดได้แก่ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด 118,789 คน รองลงมาได้แก่ อำเภอเสลภูมิ มีจำนวน 108,063 คน และอำเภอสุวรรณภูมิ มีจำนวน 106,451 คน สำหรับอำเภอที่มีความหนาแน่นของประชากรมากที่สุด คือ อำเภอจังหาร โดยมีอัตราความหนาแน่น 295 คนต่อตารางกิโลเมตร รองลงมาได้แก่ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด มีอัตราความหนาแน่น 240 คนต่อตารางกิโลเมตร และอำเภอเชียงขวัญมีอัตราความหนาแน่น 215 คนต่อตารางกิโลเมตร โดยอัตราความหนาแน่นโดยเฉลี่ยของจังหวัดอยู่ในระดับ 158 คนต่อตารางกิโลเมตร

ประวัติจังหวัดร้อยเอ็ด

ประวัติ เคยเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยปรากฏชื่อในตำนานอุรังคธาตุว่า สาเกตนคร หรือ เมืองร้อยเอ็ดประตู่ อันเนื่องมาจากเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองโดยที่มีเมืองขึ้นจำนวนมาก การตั้งชื่อเมืองว่า "ร้อยเอ็ดประตู่" นั้น น่าจะเป็นการตั้งชื่อเชิงอุปมาอุปไมยให้เป็นสิริมงคลและแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของเมืองมากกว่าการที่เมืองจะมีประตูเมืองอยู่จริงถึงร้อยเอ็ดประตู่ ซึ่งการตั้งชื่อเพื่อแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองผ่านการมีประตูเมืองจำนวนมากนั้น น่าจะได้รับอิทธิพลหรือแบบอย่างมาจากเมืองหรืออาณาจักรที่เคยรุ่งเรืองในสมัยโบราณอย่างทวารวดี ซึ่งมีความหมายว่าเมืองที่มีประตูล้อมรอบเป็นกำแพง หรืออย่างเมืองหงสาวดีที่มีประตูเมืองรายล้อมกำแพงเมืองอยู่ยี่สิบประตู่ ซึ่งแต่ละประตู่จะตั้งชื่อตามเมืองขึ้นของตน เช่น เชียงใหม่ ไชยยา จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น นอกจากนั้นการตั้งชื่อเมืองให้ดูยิ่งใหญ่เกินจริงเพื่อความเป็นสิริมงคลก็ถือเป็นธรรมดาของการตั้งชื่อเมืองหรืออาณาจักรในสมัยโบราณ

ส่วนข้อสันนิษฐานที่ว่าเมืองร้อยเอ็ดน่าจะมีเพียงสิบเอ็ดหัวเมือง อันเนื่องมาจากการเขียนจำนวนตามแบบภาษาลาวโบราณ โดยเลขสิบเอ็ดจะประกอบไปด้วยเลขสิบกับเลขหนึ่ง (10+1 = 101) ทำให้เกิดการอ่านที่ผิดเพี้ยนเป็นคำว่าร้อยเอ็ดนั้น น่าจะเป็นสมมุติฐานที่คลาดเคลื่อน เพราะจากการตรวจสอบข้อความตัวอักษรธรรมในต้นฉบับใบลานเรื่องอุรังคธาตุไม่ปรากฏว่ามีจุดไหนที่เขียนชื่อเมืองร้อยเอ็ดเป็นตัวเลข แต่กลับมีการเขียนถึงเมืองร้อยเอ็ดเป็นตัวอักษรทุกจุด (มีทั้งหมด 59 จุด) และไม่มีข้อความตอนใดที่บรรยายแจกแจงรายชื่อหัวเมืองทั้ง 11 แห่ง (อ่านเพิ่มเติมที่ ร้อยเอ็ด คือ ร้อยเอ็ดมิใช่สิบเอ็ด หรือ 10 + 1 โดย สุวัฒน์ ลิขจร

ประกอบกับตามธรรมดาของการตั้งชื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะคนหรือเมืองนั้น จะต้องมีการออกเสียงก่อนถึงจะมีการเขียนเป็นตัวอักษรหรือตัวเลข ซึ่งหากชื่อเมืองแต่เดิมชื่อว่าเมืองสิบเอ็ดประตู่แล้ว จึงมีการจารึกชื่อเป็นตัวเลขอย่าง 101 นั้น คำว่าสิบเอ็ดก็ไม่น่าจะออกเสียงเพี้ยนจนมาเป็นคำว่าร้อยเอ็ด

อย่างในปัจจุบันได้ ดังนั้นชื่อเมืองร้อยเอ็ดหรือเมืองร้อยเอ็ดประตุน่าจะเป็นชื่อเมืองที่มีมาอยู่แต่แรกเริ่มดังปรากฏในหลักฐานสำคัญ คือ ตำนานอรัญธาตุฉบับกรมศิลป์ฯ

สรุปความหมาย ก็คือ มีคำ 2 คำที่ต้องทำความเข้าใจ คำแรก คือคำว่า ร้อยเอ็ด แปลว่า จำนวนที่มากมายจนนับไม่ถ้วน และ อีกคำหนึ่ง ก็คือ คำว่า เมืองร้อยเอ็ดประตู ซึ่งมีนักวิชาการ ได้ตีความว่าน่าจะหมายถึง ทวารวดี เพราะ ทวาร แปลว่า ช่อง, รู, ประตู วดี หรือ วดี แปลว่า เขต หรือ รั้ว ทวารวดี จึงแปลว่า เมืองที่มีประตูเป็นรั้ว ซึ่งเปรียบเทียบแล้วน่าจะมีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า เมืองร้อยเอ็ดประตูที่สุด

โดยประชากรมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- กลุ่มภาษาไทย-ลาว เป็นคนกลุ่มหลักในจังหวัดร้อยเอ็ด แบ่งย่อยเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1. ชาวไทยอีสานเดิม คนกลุ่มนี้มีภาษาไทยที่เป็นเอกลักษณ์เรียกว่า "สำเนียงร้อยเอ็ด" ไม่พบการใช้สำเนียงนี้ในที่อื่นนอกจากร้อยเอ็ด เป็นกลุ่มภาษาเดียวในภาคอีสานที่จังหวัดอื่นไม่มี สันนิษฐานว่าเป็นชนพื้นเมืองร้อยเอ็ดในรุ่นแรกที่เข้ามาอาศัยไม่ต่ำกว่า 500 ปี จนวิวัฒนาการมีภาษาและสำเนียงของตนเอง ทางประเทศลาวได้กำหนดภาษาลาวไว้ 6 สำเนียง โดยสำเนียงร้อยเอ็ดนี้ทางประเทศลาวได้จัดให้เป็นภาษาลาวตะวันตก มีเฉพาะในจังหวัดร้อยเอ็ดเท่านั้นและไม่พบการพูดสำเนียงนี้ในที่อื่น ๆ รวมถึงประเทศลาว แต่ทั้งนี้และทั้งนั้น ภาษาลาวจัดอยู่ตระกูลภาษาขร้า-ไท เช่นเดียวกับภาษาไทยทุกสำเนียง แต่ที่ถูกเรียกเป็นภาษาลาวเพราะทางการลาวใช้สำเนียงเวียงจันทน์เป็นภาษากลางในการจำแนก จึงทำให้สำเนียงร้อยเอ็ดถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มลูกของภาษาลาว เนื่องจากมีความใกล้เคียงกับภาษาเวียงจันทน์มากกว่าทางกรุงเทพมหานคร 2. ชาวไทยอีสานใหม่ เป็นกลุ่มชาวไทยอีสานที่โยกย้ายกันในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้นมา ไม่ว่าจะเป็นยุคสงครามหรือการเมือง คนไทยอีสานในกลุ่มนี้ไม่ได้ใช้สำเนียงร้อยเอ็ด แต่ใช้ภาษาอีสานที่มีในอีสานเหนือ, อีสานกลาง รวมถึงสำเนียงลาวใต้ที่พบในแขวงจำปาศักดิ์, แขวงอัตตะปือ อีกทั้งมีการพบสำเนียงลาวเวียงจันทน์ที่โยกย้ายเข้ามาช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์

- กลุ่มภาษาเขมร เป็นคนพื้นเมืองร้อยเอ็ด แต่มีบรรพบุรุษเชื้อสายเขมร อยู่ในอำเภอสวรรณภูมิ และอำเภอเกษตรวิสัย กลุ่มคนเหล่านี้มีภาษาใกล้เคียงกับชาวเขมรในอีสานใต้ หรือที่เรียกกันว่า ภาษาเขมรสูง แยกเป็นอีกสำเนียงหนึ่งในตระกูลภาษาเขมร โดยคนกัมพูชาฟังไม่ค่อยเข้าใจ แต่ชาวเขมรสูงในประเทศไทยสามารถฟังภาษาเขมรในกัมพูชาแตกฉาน

- กลุ่มภาษาส่วย-กูย เป็นคนที่อยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีเชื้อสายเป็นชาวส่วยหรือกูย อยู่บริเวณอำเภอสวรรณภูมิ, อำเภอปทุมรัตน์ และอำเภอโพธิ์ทราย ติดต่อกับจังหวัดศรีสะเกษ ภาษากูยจัดอยู่ในตระกูลภาษาออสโตร-เอเชียติก เช่นเดียวกับกลุ่มภาษามอญ-เขมร แต่ชาวกูยแยกสายออกมาเป็น

เวลานานมากจึงทำให้มีภาษาใหม่ ปัจจุบันภาษากูยถูกแยกย่อยเป็นอีกกลุ่มภาษาคือกลุ่มภาษากะตุ ภาษาย่อยกูย

- กลุ่มภูไทหรือผู้ไท เป็นกลุ่มที่ตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอเมยวดี, อำเภอหนองพอก ซึ่งติดต่อกับ จังหวัดกาฬสินธุ์, ยโสธร และมุกดาหาร คนกลุ่มนี้เข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ยาว จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 โดยในปัจจุบันคือแขวงหัวพัน, แขวงเชียงขวาง, แขวงพงสาลี รวมถึงดินแดน สิบสองจุไท หรือในปัจจุบันคือจังหวัดเขินเบียนพูในประเทศเวียดนาม พูดภาษาผู้ไท และเรียกตนเอง ว่าไทหน้าหนา เช่น ไทดำ นอกจากนี้ภาษาใกล้เคียงมากกับชาวไทพวน โดย "พวน" คือชื่อเมือง

- กลุ่มไทญ้อ เป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายมาจากแขวงคำมวน ประเทศลาว อาศัยอยู่ในเขตอำเภอโพธิ์ชัย ภาษาไทญ้อจัดอยู่ในกลุ่มภาษาไทตะวันตกเฉียงใต้ ในประเทศไทยมีจำนวนกว่า 50,000 คน ถึงแม้ ในอดีตจะมาจากฝั่งประเทศลาว แต่ชาติพันธุ์ไทญ้อไม่ได้ถูกนับรวมกับกลุ่มภาษาลาวทั้ง 6 สำเนียง จากการทางภาษาไทญ้อ ใกล้เคียงกับภาษาภูไท, ผู้ไท, พวน, ลาวโซ่ง และไทดำ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มคนอพยพเข้ามาอาศัยในจังหวัดร้อยเอ็ดในภายหลัง ได้แก่ กลุ่มชาวจีน, ชาวเวียดนาม, เขก(วิถีพิเศษ สารานุกรมออนไลน์ 2565)

จากการกล่าวข้างต้น จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทย มีพื้นที่ทั้งสิ้น 8,299.46 ตารางกิโลเมตร เป็นแหล่งเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามแห่งหนึ่งของไทย มีกลุ่มคนหลายเชื้อชาติที่มีการอพยพเข้ามาอยู่จากอดีต ได้นำวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมเข้ามาอยู่ในจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีเครื่องดนตรี โหวดเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เป็นที่รับรู้จากคนทั่วโลก ในการศึกษา โหวด บทบาท และสุนทรียภาพในสังคมดนตรี ผู้วิจัยจึงเลือกจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นพื้นที่ในการศึกษาข้อมูล ในการทำวิจัย ในครั้งนี้

5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

5.1 ทฤษฎีมานุษยดนตรีวิทยา

การศึกษามานุษยดนตรีวิทยาเป็นการศึกษาถึงวิถีชาวบ้าน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ของผู้คน ทั่วไปซึ่งอยู่กับชุมชนต่างสถานที่กัน กลุ่มคนเหล่านี้ความเป็นอยู่เฉพาะตัวแตกต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็น เรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อทักษะในการสร้างสรรค์ ภาษาและการละเล่นพิธีกรรม การแสดง การก่อสร้าง การฝีมือ ตลอดจนการดนตรีและศิลปะการแสดง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมาโดยการสั่งสอนกันแบบปากต่อปาก โดยไม่มีรูปแบบและกฎเกณฑ์ตายตัว การวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยามีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ การปฏิบัติภาคสนาม หมายถึง การเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากพื้นที่ที่ต้องการศึกษา โดยเลือกแหล่งศึกษาที่เป็น ชุมชนการวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยาได้นำเอาหลักการของมานุษยวิทยามาใช้ ดังนั้น การวิจัยจึงไม่ได้มุ่งศึกษาตัว

ดนตรีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องศึกษาบริบทของดนตรีอีกด้วย สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยทางมานุษยดนตรีวิทยาคือ กรณีเป็นข้อมูลทั่วไป ศึกษาทางมานุษยวิทยาของกลุ่มคนที่เราศึกษาซึ่งจะเน้นในเรื่องของชาติพันธุ์วรรณนา (Ethnography) และชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology) มากกว่ามานุษยวิทยา (Anthropology) เช่น การรวบรวมข้อมูลจากการออกภาคสนามโดยการทำการบันทึกพฤติกรรมต่าง ๆ ศึกษาวัฒนธรรมศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคล เช่น ระบบเครือญาติ และ สภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ได้กล่าวถึงแนวการศึกษาด้านมานุษยดนตรีวิทยาโดยผู้วิจัยได้ศึกษาดังนี้

ณรงค์ชัย ปิฎกรัษต์ (2535) ได้สรุปแนวความคิดและกล่าวไว้ว่า มนุษยดนตรีวิทยา เน้นการศึกษาที่ดนตรีของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่อยู่นอกระบบดนตรีตะวันตก ได้แก่ ดนตรีชนเผ่าดนตรีพื้นบ้าน ดนตรีของท้องถิ่นต่าง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง โดยการศึกษาเป็นการผสมผสานระหว่างวิธีการทางมานุษยวิทยาและวิธีการดนตรีวิทยาเข้าด้วยกัน

ดวงใจ อมาตยกุล (2533) กล่าวโดยสรุปว่า แนวการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยาต้องใช้หลักของดนตรีและหลักของมานุษยวิทยาสัมพันธ์กัน รวมเป็นมานุษยดนตรีวิทยา โดยต้องยอมรับว่าดนตรีกับการแสดงออกทางดนตรีของแต่ละวัฒนธรรมมีพื้นฐานแตกต่างกัน แต่ละชาติมีกระบวนการคิดและมีความสำคัญแตกต่างกันไป หมายความว่า ดนตรีของชาติใดก็ย่อมมีบทบาทและความหมายต่อชาตินั้น การศึกษาที่ดีคือ การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง เช่น การสัมภาษณ์บันทึกเทปและการถ่ายรูปเป็นต้น ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจดีกว่าการได้ข้อมูลจากแหล่งที่มีผู้เก็บข้อมูลไว้แล้วหรือจากหนังสือ ดังนั้นหนังสือควรเป็นองค์ประกอบในการศึกษาเท่านั้นและดนตรีทุกชนิดสามารถทำทรานสคริปชันได้ แล้วนำมาวิเคราะห์ในบรรทัด 5 เส้น แบบตะวันตก สำหรับการวิเคราะห์ทำได้ 2 แบบคือศึกษาโครงสร้างโดยสังเขปของดนตรีชนิดต่าง ๆ กับศึกษาลงลึกในแต่ละวัฒนธรรมบางครั้งลงลึกจนสามารถรวมเป็นทฤษฎีดนตรีชนชาตินั้นได้

ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์ (2533) ได้กล่าวถึงการวิจัยทางมนุษยดนตรีวิทยาไว้ว่า การทำงานทางมนุษยดนตรีวิทยามี 2 อย่าง คือ การทำงานภาคสนาม ได้แก่ งานรวบรวมข้อมูลขั้นต้นและประสบการณ์ตรงจากการทำงาน อย่างที่ 2 คือ การทำงานบนโต๊ะทำงาน ได้แก่ การบันทึกโน้ตเสียง การเรียบเรียงข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผลการศึกษางานภาคสนามเป็นงานที่ละเอียดและยุ่งยาก ในสถานการณ์ที่มีการผสมผสานระหว่างสถานที่วิจัยกับสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะต้องใช่วิธีทางวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ ผลงานของภาคสนามมิใช่เพียงข้อมูลที่ได้มาเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีกด้วย

สุกรี เจริญสุข (2538) ได้กล่าวถึง Ethnomusicology ว่า มนุษยดนตรีวิทยามีความผูกพันอย่างใกล้ชิด อย่างแยกกันไม่ออกกับมานุษยวิทยาศิลปวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของคนและตนเองเป็นผู้รู้คุณค่าของศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ เมื่อไม่มีคุณค่าวัฒนธรรมนั้น ๆ ก็จะจางหายไปจาก

สังคม ความเป็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมอยู่ที่ความมีชีวิตอยู่คือชีวิตซึ่งเริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเราการปรับตัวให้เข้ากับสังคม การอยู่กับสังคมดนตรีเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายทั้งส่วนตัวและส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นเพลงของเด็ก เพลงเกี่ยว เพลงแต่งงาน เพลงสรงกานต์ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงแห่ และเพลงอื่น ๆ ในทุก ๆ กิจกรรมของสังคมเข้าไปเกี่ยวข้องในรูปหนึ่ง ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์มีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิดอย่างแยกไม่ออกกับมานุษยวิทยศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง กับวัฒนธรรมของมนุษย์และมนุษย์เองเป็นผู้ให้คุณค่าขอศิลปวัฒนธรรมนั้น ๆ เมื่อไม่มีคุณค่าวัฒนธรรมนั้นก็จะเป็นเพียงหายไปจากสังคมดังนั้นความเป็นคุณค่าเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวการปรับตัวให้เข้ากับสังคมและการอยู่ร่วมกัน

5.2 แนวคิดการสร้างสรรคดนตรี

ปิยะพันธ์ แส่นทวิสุข ได้กล่าวไว้ว่า ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน “ลาย” ในความหมายของดนตรีอีสาน คือสิ่งที่มีมากกว่า 1 ขึ้นไปผสมผสานอยู่ในสิ่งเดียวกัน อยู่ในแนวเดียวกัน หรือตัดกัน เรียกว่า ลาย สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทำนองร้อง เช่น การลำประเภทต่าง ๆ

2. ทำนองบรรเลง โดยใช้เครื่องดนตรีอีสานบรรเลง หรือหมายถึงท่วงทำนอง และลีลาการบรรเลงดนตรีอีสาน ลายมีความสลับซับซ้อนขึ้นอยู่ความสามารถ และความเชี่ยวชาญของผู้บรรเลง จะยาวสั้นเท่าไรก็ได้ ที่มาของลายดนตรีขึ้นอยู่กัขนิด และความเหมาะสม ในการบรรเลงของเครื่องดนตรีที่ใช้ดำเนินทำนอง ผู้เชี่ยวชาญการเป่าแคนได้แยกคำว่า ลาย และระดับเสียง ออกจากกันเนื่องจากการปลุกฝังและสืบทอดกันมายาวนาน ซึ่งกล่าวได้ว่าดนตรีอีสานสามารถแยกระดับเสียงได้โดยยึดแคนเป็นหลัก มี 2 กลุ่มระดับเสียง คือ กลุ่มทางยาว และกลุ่มทางสั้น ทางยาว หมายถึง การบรรเลงประกอบการลำที่มีท่วงทำนองเชื่องช้า เหมาะสำหรับการลำในบทเล่าเรื่อง บทพรรณนา บทโศกเศร้า ทางสั้น หมายถึง การบรรเลงประกอบการลำที่มีท่วงทำนองกระชับ สนุกสนาน ร่าเริง แคน มีลายหลัก ๆ 6 ลาย โดยแยกตามกลุ่มทางยาวและทางสั้นได้ ดังนี้

กลุ่มลายทางยาวมี 3 ระดับเสียง คือ

1. เสียงต่ำ หมอแคนเรียกว่า ทางใหญ่ หรือ ลายใหญ่
2. เสียงกลาง หมอแคนเรียกว่า ทางน้อย หรือ ลายน้อย
3. เสียงสูง หมอแคนเรียกว่า ทางเซ หรือ ลายเซ

กลุ่มลายทางสั้นมี 3 ระดับเสียง คือ

1. เสียงต่ำ หมอแคนเรียกว่า สุดสะแนน
2. เสียงกลาง หมอแคนเรียกว่า ลายโป้ซ่าย (หัวแม่มือซ่าย)
3. เสียงสูง หมอแคนเรียกว่า ลายสร้อย

องค์ประกอบดนตรี

โกวิท ชันศิริ ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของดนตรี ดนตรีเป็นศิลปะของเสียงที่เกิดจากความเพียรพยายามของมนุษย์ ในการสร้างเสียงให้อยู่ในระเบียบของจังหวะ ทำนอง สีสันของเสียงดนตรี และคีตลักษณ์ ดนตรีไม่ว่าจะเป็นของชาติใด ภาษาใด ล้วนมีพื้นฐานมาจากส่วนต่าง ๆ เหล่านี้ทั้งสิ้น ความแตกต่างในรายละเอียดของแต่ละส่วน แต่ละวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ส่วนจะมีความแตกต่างกันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับกรอบวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ที่จะเป็นปัจจัยกำหนดให้ดนตรีตรงตามรสนิยมของแต่ละวัฒนธรรม จึงส่งผลให้มนุษย์สามารถแยกประเภทของดนตรีในแต่ละชาติได้ ดนตรีของแต่ละชาติมีความแตกต่างกัน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากองค์ประกอบของดนตรี องค์ประกอบของดนตรี มีดังต่อไปนี้ (โกวิท ชันศิริ, 2550. อ้างอิงจาก ศิริพงษ์ ประยูณแสง)

1. เสียง (Tone) เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ผู้สร้างสรรค์ทางดนตรีสามารถสร้างเสียงที่หลากหลายวิธี เช่น การดีด การสี การตี การเป่า

1.1 ระดับเสียง (Pitch) หมายถึง ระดับความสูง - ต่ำของเสียง ซึ่งเกิดการจำนวนความถี่ของการสั่นสะเทือน

1.2 ความสั้น-ยาวของเสียง (Duration) หมายถึง คุณสมบัติที่เกี่ยวกับความยาว - สั้นของเสียง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งของการกำหนดลีลา จังหวะในดนตรี สำหรับดนตรีพื้นบ้านอีสานแต่เดิมไม่มีการบันทึกโน้ต แต่อย่างไรก็ตามการสร้าง ความยาว-สั้นของเสียงอาจสังเกตได้จากลีลาการบรรเลงเครื่องดนตรีต่าง ๆ เช่น ซออาจแสดงออกมาในลักษณะของการลากคันชักยาว

1.3 ความเข้มของเสียง (Intensity) ความเข้มของเสียงกับน้ำหนักของความหนัก - เบาของเสียง จะเป็นคุณสมบัติที่เกื้อหนุนเสียงให้มีลีลาจังหวะที่สมบูรณ์ ไพเราะ

1.4 คุณภาพของเสียง (Quality) เกิดจากคุณภาพของแหล่งกำเนิดเสียงที่แตกต่างกันระหว่างเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

2. พื้นฐานจังหวะ (Element of Time) จังหวะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความช้าเร็วความหนักเบา และความสั้น-ยาว ที่นำมาร้อยเรียงเข้าด้วยกันตามหลักวิชาการทางดนตรี สามารถสร้างสรรค์ให้เกิดลีลาจังหวะที่หลากหลาย

3. ทำนอง (Melody) เป็นการจัดระเบียบของเสียงที่เกี่ยวข้องกับความสูง - ต่ำ ความสั้น - ยาว และความดัง - เบา เป็นองค์ประกอบของดนตรีที่ผู้ฟังสามารถจดจำ และทำความเข้าใจได้ง่ายที่สุด

4. พื้นผิว (Texture) คือรูปแบบของเสียงทั้งที่สัมพันธ์ และไม่สัมพันธ์กันโดยอาจจะเป็นการนำเสียงมาบรรเลงพร้อมกันทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ลักษณะรูปแบบพื้นผิวของเสียงมีอยู่หลายรูปแบบ ดังนี้

4.1 Monophonic Texture เป็นลักษณะของเสียงที่มีแนวทำนองเดียว ไม่มีเสียงประสาน ถือเป็นรูปแบบการใช้แนวเสียงของดนตรีในยุคแรกๆ ของดนตรีในโลกนี้

4.2 Polyphonic Texture เป็นลักษณะของเสียงตั้งแต่สองทำนองขึ้นไป โดยแต่ละทำนองมีความเด่น และเป็นอิสระจากกัน

4.3 Homophonic Texture เป็นลักษณะของเสียง ที่ประสานด้วยแนวทำนองแนวเดียว โดยมีกลุ่มเสียง (Chords) ทำหน้าที่สนับสนุนเป็นฉากหลัง

4.4 Heterophonic Texture เป็นรูปแบบของเสียงที่มีหลายทำนองแต่ละทำนองมีความสำคัญเท่ากันทุกแนว

5. สีสันทของเสียง (Tone Color) คือ คุณสมบัติของเสียงที่จากแหล่งกำเนิดที่แตกต่างกัน ทั้งที่เป็นเสียงของมนุษย์และเสียงของการเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ ความแตกต่างของเสียงร้องมนุษย์ปัจจัยที่ทำให้เสียงแตกต่างกันของเครื่องดนตรีมีหลายประการ เช่น วิธีการบรรเลงวัสดุที่ใช้ทำ รูปทรง และขนาด เช่น

5.1 วิธีการบรรเลง อาศัยวิธีตีดี สี ดี และเป่า

5.2 วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี วัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรีเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างในด้านสีสันทของเสียง

5.3 ขนาดและรูปทรง เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างกันในด้านสีสันทของเสียง

6. คีตลักษณ์ (Forms) คือรูปแบบของเพลง ซึ่งหมายรวมเอาทั้งจังหวะ ทำนองพื้นผิวและสีสันทของเสียงให้เคลื่อนที่ไป ความสั้น-ยาว การย้อนกลับ ล้วนเป็นรูปแบบของคีตลักษณ์ทั้งสิ้น

องค์ประกอบของดนตรีที่กล่าวมา ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อบทเพลงเพราะแต่ละบทเพลงต่าง ๆ จะประกอบขึ้นมาเป็นเพลงได้ ต้องอาศัยการนำองค์ประกอบต่าง ๆ มารวมกันตามหลักวิชาการดนตรี

ณัชชา พันธุ์เจริญ (2560). ได้กล่าวไว้ในตำราเรียนสังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์ ในเรื่องของ การวิเคราะห์เสียงว่า ส่วนประกอบสุดท้ายของเพลงก็คือ เสียง คำว่า เสียง เป็นคำรวมในภาษาไทยที่เรียกใช้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเสียงในแง่มุมต่าง ๆ แต่ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำต่างกัน เมื่อพูดถึงแง่มุมของเสียง ตั้งใจจะกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวกับเสียง มีดังนี้

สีสันทเสียง (Tone Color หรือ Timber) ลักษณะเสียงที่แตกต่างกันของเครื่องดนตรี เช่น สีสันทของเครื่องลมกับเครื่องสายแตกต่างกันมาก เสียงจากเครื่องดี สีสันทในการเล่นประเภทเครื่องที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้เกิดสีสันทของเสียงที่แตกต่างกัน สีสันทเสียงเหล่านี้เมื่อมีสีสันทเสียงที่แตกต่างกัน ย่อมให้อารมณ์ต่างกัน เพราะสีสันทเสียงสามารถสะท้อนอารมณ์เป็นอย่างดีได้ดี เครื่องดนตรีเป็นตัวกำหนดสีสันทของเสียง เพลงเดียวกันหรือทำนองเดียวกัน เมื่อบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน ย่อมทำให้สีสันทเสียงแตกต่างกัน และจะส่งผลให้ได้เกิดอารมณ์ของเพลงที่ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์สีสันทเสียงจะคำนึงถึงเครื่องดนตรีเป็นเกณฑ์ประเภทของวงดนตรี วงดนตรีถือเป็น

มาตรฐานของคนตรีตะวันตกซึ่งมีอยู่หลายประเภท เมื่อทราบประเภทของวงจะทำให้จินตนาการได้ว่า จะใช้สีสายเสียงอย่างไร บทบาทของเครื่องดนตรี การวิเคราะห์บทบาทของเครื่องดนตรีควรพิจารณา โดยใช้โน้ตเพลงประกอบ เพราะการฟังเพียงอย่างเดียวอาจต้องใช้เวลามาก และอาจทำให้มองข้าม รายละเอียดที่น่าสนใจบางอย่างไปความสมดุลของเครื่องดนตรี

จากการกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย ได้นำทฤษฎีหลัก สองกลุ่มคือ ทฤษฎีด้านสังคม และทฤษฎีด้านดนตรี เพื่อนำมาศึกษาเทียบเคียงข้อมูลหาคำตอบ วิเคราะห์ข้อมูล ในงานวิจัยเรื่อง ลักษณะเฉพาะทางดนตรีวงโหวด ในจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ได้ผลของการวิจัย ออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

(เชิดศักดิ์ ฉายถวิล, 2549) ได้กล่าวไว้ว่า โหวดเป็นเครื่องดนตรีที่มีประวัติความเป็นมาด้านดนตรีในช่วงระยะเวลาไม่ถึง 40 ปี (2511 – 2549) ก่อนที่โหวดจะถูกปรับเปลี่ยนมาเป็นเครื่องดนตรี โหวดเคยเป็นของเล่นเด็กในภาคอีสานมาก่อน เรียกการเล่นนี้ว่า "แกวโหวด" และเป็นของต้องห้ามที่ผู้เฒ่าผู้แก่ของคนอีสานมีความเชื่อว่าเสียงของโหวดจะทำให้ฝนไม่ตกจึงมีการห้ามไม่ให้เล่นโหวดในช่วงฤดูฝน เริ่มแรกของการกำเนิดโหวดนั้นไม่ได้สร้างมาเพื่อวัตถุประสงค์สำหรับใช้เป็นเครื่องดนตรี การนำโหวดมาพัฒนาให้เป็นเครื่องดนตรีเริ่มขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2511 โดยชาวบ้านหนองพอก ตำบลหนองพอกอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด คือนายทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ ผู้ที่ได้รับฉายาว่า “ราชาโหวดเสียงทอง” เริ่มจากการนำเอาโหวดที่เป็นของเล่นเด็กตามท้องทุ่งนา มาดัดแปลงแต่งเสียงให้สามารถเป่าร่วมกับวงแคนแบบง่าย ๆ ต่อมาจึงมีการนำโหวดเข้าไปบรรเลงร่วมกับวงโปงลาง การบรรเลงโหวดจึงมีความชัดเจนขึ้นทั้งในเรื่องของโน้ตเพลงและเทคนิคการเป่า และยังมีการนำโหวดมาบรรเลงประกอบภาพยนตร์และเพลงลูกทุ่ง โหวดจึงเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในนามของเครื่องดนตรีไม่ใช่ของเล่นเด็กอีสานเหมือนในอดีต และยังส่งผลให้ความเชื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับโหวดคลี่คลายลงด้วย ปัจจุบันโหวดเป็นสินค้าที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนอีสาน และยังมีการใช้โหวดเป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมประจำจังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อใช้เป็นจุดเชื่อมความรู้สึกและจิตสำนึกของคนในสังคมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน บทบาทหน้าที่ของโหวดในการบรรเลงเพลงพื้นบ้านแบ่งข้อมูลออกเป็นสองประเด็นคือ การบรรเลงโหวดในวงโปงลาง มีอยู่สองบทบาทคือ บรรเลงเกริ่นนำและบรรเลงทำนอง และอีกประเด็นหนึ่งคือการบรรเลงโหวดประกอบเพลงขับร้อง มีสองบทบาทคือ บรรเลงเดี่ยว (Solo) และบรรเลงประสานเสียง

(ศุภวรรณ อุบลเลิศ, 2550) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมดนตรี และการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏศิลป์ พบว่า ศักยภาพในการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมดนตรีและการแสดงพื้นบ้านอีสานของวิทยาลัยนาฏศิลป์ในยุคแรกมีข้อจำกัดในส่วนของเครื่องดนตรี

พื้นบ้านและการแสดงพื้นบ้านที่ยังน้อย เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะสาขานั้นๆ ดังนั้นการพัฒนาารูปแบบและการถ่ายทอดและการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ผู้มีความสำคัญในการพัฒนาสายเพลงและชุดการแสดงคือ ศิลปินพื้นบ้าน โดยมีผู้บริหารเป็นหัวใจของการพัฒนาจัดระบบการบริหารจัดการรวมทั้งงบประมาณในการสนับสนุน ในส่วนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ควรส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรนักเรียนและนักศึกษา ให้คิด สร้างสรรค์ เผยแพร่สู่สังคม และเป็นแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางวัฒนธรรม

(วีระพันธุ์ ธงตะทบ, 2548) การทำโหวดของกลุ่มอำเภอหนองพอกมีการผสมผสานระหว่างการทำแบบโบราณและการทำแบบสมัยใหม่เข้ากันได้เป็นอย่างดี เช่น การเทียบเสียงโหวดจะใช้เสียงแคนเป็นตัวเทียบเสียง แต่ปัจจุบันก็มีการนำเครื่องเทียบเสียง (Tuner) เข้ามาใช้ เพื่อให้เสียงที่ได้มีความเที่ยงตรง และเป็นมาตรฐานสากล แต่ในขณะเดียวกันวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ก็ยังเป็นของดั้งเดิม เช่น การใช้ซี่สุด (ซี่ฉัตร) ในการยึดติดแทนการใช้กาว เพื่ออนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปะแขนงนี้อย่างแท้จริง การทำโหวดของกลุ่มทำโหวดอำเภอหนองพอก มีหลักการทำอยู่ สองขั้นตอนคือ ขั้นตอนเตรียมการ คือการเตรียมเครื่องมือและวัสดุ อันประกอบไปด้วยมีดตอก มีดคัดเตอร์ เครื่องเทียบเสียง กระดาษทราย ไม้ปรับเสียง และแม่พิมพ์ลูกโหวด ขั้นตอนต่อมาคือ ขั้นตอนผลิตโหวด คือการลงมือทำโหวดโดยมีขั้นตอนคือการคัดเลือกไม้ไผ่รวกและไม้ไผ่เอี้ย เพื่อทำแกนโหวด การตัดลูกโหวด การทำแกนโหวด การเทียบเสียงลูกโหวด การติดลูกโหวดเข้ากับแกน การจำจุมูกโหวด การตกแต่งรูโหวด การทำความสะอาดโหวด และการเป่าเพื่อทดลองเสียง

(คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531) กล่าวว่าวัฒนธรรมก็คือระบบสัญลักษณ์ในสังคมมนุษย์ ที่มนุษย์สร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นมาแล้ว จึงสอนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้หรือนำไปปฏิบัติ วัฒนธรรมจึงมีการเรียนรู้และการถ่ายทอด ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมจึงควรเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมาก

(อรุณี ตันศิริ, 2549) มีความเห็นว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต การปฏิบัติและสิ่งของที่เป็นผลมาจากการสะสมถ่ายทอดจากกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งไปสู่รุ่นถัด ๆ ไป เพื่อแสดงความเป็นเอกลักษณ์หรือเครื่องบ่งชี้ความเป็นกลุ่มชนของกลุ่มนั้น ๆ

(สนธิ สมัครการ, 2538) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ เครื่องแสดงความจริงและเอกลักษณ์ของชาติ ประชาชนในชาติที่เจริญแล้วทั้งหลาย จึงมีความภาคภูมิใจ ช่วยปกป้องรักษาวัฒนธรรมของชนชาติตน เพื่อให้เอกลักษณ์ของชาติดำรงอยู่

(อมรา พงศาพิชญ์, 2534) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง การรวมของพฤติกรรมแห่งวิถีชีวิตของกลุ่มมนุษย์ ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และได้ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหลังต่อ ๆ ไป ทั้งนี้โดยอาศัยสัญลักษณ์และการเรียนเป็นสื่อ

(ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2545) ได้กล่าวไว้ว่า เครื่องมือในการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในปัจจุบันมีอยู่ 2 แบบ คือ เครื่องแบบดั้งเดิม และเครื่องมือที่ใช้ไฟฟ้า เครื่องมือแบบดั้งเดิมได้แก่ มิดโต้ ขวาน ตลับเมตร ซอเล็ก ไม้บรรทัด/ไม้หรือเหล็กยาว ๆ เลื่อย มีดตอกเหล็กซี่ ค้อน ทั้ง หินลับมีด กรรไกร เหล็กแซ่ด ติวไม้ชา ไม้มือลิงมีดกลึงคมแหลม ส่ว เหล็กทองบุง ส่วนเครื่องมือที่ใช้ไฟฟ้า ได้แก่ เลื่อยเครื่อง เลื่อยวงเดือน สว่าน กบไสไม้ไฟฟ้า เลื่อยฉลุเครื่องทำบัว เครื่องขัดกระดาษทราย เครื่องขัดเงา-กระดาษทรายกลม สว่านไขควงใช้แบตเตอรี่ เครื่องเป่าลม เครื่องเจียรมือถือ เครื่องเลื่อยสายพาน และเครื่องกลึงไม้

(ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2546) ได้กล่าวเกี่ยวกับหลักกลศาสตร์พื้นฐานและกลวิธีการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานไว้ว่า หลักกลศาสตร์และกลวิธีการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ที่พบในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดมหาสารคาม จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดกาฬสินธุ์ มีหลักในการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่ไม่แตกต่างกันมากนักโดยมีปัจจัยที่สำคัญต่อคุณภาพเสียง คือ คุณภาพของวัสดุที่นำมาใช้ทำ เช่น คุณภาพของไม้ คุณภาพของหนัง และฝีมือของช่างแต่ละคนที่มีเทคนิคและกลวิธีที่แตกต่างกันออกไปซึ่งในภาพรวมของเครื่องมือที่ใช้นั้นยังเป็นเครื่องมือดั้งเดิมอยู่ เช่น มิดโต้ ขวาน ตลับเมตร ซอเล็ก ไม้บรรทัด เลื่อย มีดตอก เหล็กซี่ ค้อน ทั้ง หินลับมีด กรรไกร เหล็ก เลื่อยวงเดือน สว่าน กบไสไม้ไฟฟ้า เป็นต้น ส่วนวัสดุหรือไม้ที่ใช้ทำนั้นจะเป็นไม้ที่หาได้ในท้องถิ่นนั้น ๆ ยกเว้นไม้กู่แคนซึ่งต้องสั่งซื้อจากประเทศลาว สำหรับข้อเสนอแนะพบว่า ควรมีการศึกษาในเรื่องเทคนิคการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานให้ครอบคลุมทั้งภาคอีสาน ควรส่งเสริมให้มีการประกวดการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน และควรส่งเสริมให้ช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานระหว่างช่างในแต่ละพื้นที่ อันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

(ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจากไม้ยางพาราพบว่า การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้เพื่อศึกษากรรมวิธีและขั้นตอนการสร้างเครื่องดนตรีจากไม้ยางพารา เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานโดยกำหนดขอบเขตเครื่องดนตรี 6 เครื่องมือ คือ กลอง พิณโป่ง พิณไฟฟ้า พิณเบส แคนและโป่งยาง กรรมวิธีสร้างเครื่องดนตรีจะศึกษาวิธีการสร้างเครื่องดนตรีจาก วิธีการ เทคนิคและจากวัสดุดั้งเดิม ผลการศึกษาจะพบว่าไม้ยางพาราจะหาได้ง่าย ราคาถูกกว่าไม้ท้องถิ่นความคิดเห็นของศิลปินผู้เชี่ยวชาญต่อคุณภาพเครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ยางพาราส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ไม้ยางพาราสามารถทำเครื่องดนตรีอีสานได้ ในระดับเท่ากัน/เหมือนกัน โดยได้ให้ความคิดเห็นใน 4 ด้าน คือ การทำรูปร่าง/รูปทรง ความสวยงาม คุณภาพเสียง และความเหมาะสมในการนำมาทำเครื่องดนตรี การวิเคราะห์เปรียบเทียบเสียงพบว่า เสียงโป่งยางที่ทำจากไม้มะหาดตามเทคนิคและวิธีการดั้งเดิม มีคุณภาพเสียงที่ดีที่สุด ส่วนคุณภาพเสียงโป่งยางที่ทำจากไม้ยางพาราด้วยเทคนิควิธีการดั้งเดิมของชาว

อีสาน จะมีคุณภาพเสียงที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยไม้ที่ผ่านการอบน้ำยาหรืออบแห้ง จะมีคุณภาพเสียงที่ดีกว่าไม้ที่ไม่ผ่านกรรมวิธีอบแห้งและอบน้ำยา

(สะอาด สมศรี, 2543) ได้ศึกษาค้นคว้าวิจัยไว้ว่า เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานที่ผลิตขึ้นโดยฝีมือช่างจังหวัดร้อยเอ็ดมี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ เครื่องดนตรีประเภทกระทบ มี 2 กลุ่มย่อย คือ เครื่องกระทบที่ใช้บรรเลงทำนองได้ คือ โปงลาง เครื่องกระทบใช้บรรเลงจังหวะคือ กลองตั้ง และกลองยาว เครื่องดนตรีประเภทเครื่องสาย มี 2 กลุ่มย่อย คือ เครื่องสายใช้ดีดคือ พิณ เครื่องสายใช้สี คือ ซอ และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าหรือเครื่องเป่ามี 2 กลุ่มย่อยคือ เครื่องเป่าไม่มีลิ้นหรือโหวด กับเครื่องเป่ามีลิ้นหรือแคน ช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ดมีกระจายอยู่ทุกอำเภอต่าง ๆ แต่ที่ทำเป็นอาชีพอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คงเหลือจำนวนน้อยในเขตอำเภอเมือง อำเภอธวัชบุรี และอำเภอหนองพอก เมื่อนำช่างมารวมกันทั้งสามอำเภอ มีประมาณ 100 คน แต่ผู้ศึกษาได้เลือกศึกษาจากช่างที่ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ชนิดละ 2 คนเท่านั้น โดยเลือกจากช่างที่มีชื่อเสียงและมีฝีมือดี มีประสบการณ์ในการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และยังคงยึดอาชีพทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านจำหน่ายได้ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สาเหตุนี้ช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านลดจำนวนลง เพราะเครื่องดนตรีพื้นบ้านจำหน่ายไม่ได้ราคาเท่าที่ควร ช่างจึงหาอาชีพประกอบตามโรงงานต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ วัสดุที่สำคัญที่ช่างทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานใช้ในการทำเครื่องดนตรี คือ ไม้ชนิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติตามป่าของจังหวัดร้อยเอ็ด กับไม้ที่ปลูกขึ้นตามที่ดินรกร้างและว่างเปล่า หรือตามขอบเขตของที่ดิน โดยเจ้าของหวังผลิตผลในรูปแบบผลไม้ใช้เป็นอาหารความหวานได้ เช่น ขนุนส่วนลำต้นของขนุนเป็นผลพลอยได้อีกทอดหนึ่งซึ่งจะขายได้ต้นละ 100-200 บาท ราคาสูงต่ำขึ้นกับขนาดของไม้ ประโยชน์ของไม้ขนุนทำเครื่องดนตรี ประเภทดีด ได้แก่ พิณโป่ง และกลอง ต่าง ๆ เช่นกลองยาว กลองตั้ง ไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ไม้มะหาด ไม้มะเกลือใช้ทำเครื่องกระทบ เช่น ใช้ทำเครื่องดนตรีโปงลาง ไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ ใช้ทำเครื่องดนตรีประเภทดีด สี เช่น ใช้ทำพิณไฟฟ้าและคันทรอนของซอ ไม้เียน้อย หรือไม้เียน้อย ไม้เียน้อย ไม้เียน้อย ไม้เียน้อย และไม้เียน้อย ใช้ทำเครื่องเป่า เช่น ใช้ทำเครื่องดนตรีประเภทเป่าทั้ง 2 รูปแบบ เช่น แคน และโหวด

(วรกร สืบ, 2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องเป่า กลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการศึกษา สรุปได้ว่าลักษณะทางอุทกวิทยา ของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนอันได้แก่แคนปี่โทและโหวด นั้นมีความสัมพันธ์กับลักษณะโครงสร้างของเครื่องเป่าแต่ละชนิดกล่าวคือเครื่องเป่าประเภทแคนและปี่โทมีองค์ประกอบที่ทำให้เกิดเสียงอยู่สองส่วนคือลิ้นกับกู คือผมบอกเลย(พ่อ) ลิ้นแคนหรือลิ้นปี่ เป็นส่วนที่ ทำให้เกิดเสียงเบื้องต้นและความสั้นยาวของกูแคนหรือกูปี่เป็นส่วนขยายเสียงและเป็นตัวกำหนดระดับความสูงต่ำของเสียงลักษณะทางอุทกวิทยาของโหวดนั้น ปลายโหวดด้านรูเป่า รูด้านที่ติด ขั้วสุด คือพอแล้วเก็บเป็นส่วนที่ทำให้เกิดเสียงส่วนความสั้นยาวของลูกโหวดเป็นตัวกำหนดระดับ

ความสูงต่ำของเสียงวิธีการเล่นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนนั้นพบว่าวิธีการเป่าแคนทำได้โดยการใช้อุ้งมือทั้งสองข้างประกบและประคองเต้าแคน เอาไว้ในลักษณะที่ปลายแหลมของท่อนด้านบนและเต้าแคนด้านที่เป็นรูเป่าหันเข้าหาผู้เป่าผู้เป่าจรมีปากทั้งสองข้าง เข้าที่เต้าแคนตรงด้านรูเป่าและใช้นิ้วนิ้วหัวแม่มือของนิ้วชี้และนิ้วกลางคีบรูเป่าให้แน่น เมื่อเป่าลมเข้าออกจะทำให้ลิ้นเกิดการสั่นสะเทือนที่ลิ้นแคนและคลื่นของการสั่นสะเทือนนั้นก็ได้รับการขยายเสียงโดยมวลอากาศภายในท่อนแคนการที่ระดับจะสูงต่ำนั้นขึ้นอยู่กับขนาดความสั้นยาวของท่อนแคน วิธีการเป่าปี่ภูไททำได้โดยผู้เป่าใช้มือทั้งสองข้างถือปี่ไว้ตามตำแหน่งรูนิ้วกับตำแหน่งของนิ้วมือที่ใช้นับแล้วผู้เป่าอมส่วนบนของปี่ซึ่งเป็นส่วนที่เป็นตำแหน่งของลิ้นปี่ที่อมไว้ในปาก เมื่อผู้เป่าเป่าและใช้นิ้วปิดรูนิ้วตามระบบจะทำให้ลิ้นปี่เกิดการสั่นสะเทือนและเกิดเสียงดัง ขณะเดียวกันมวลอากาศในท่อนของปี่ก็จะเกิดการสั่นสะเทือนเกิดการขยายเสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของลิ้นปี่ เราจะได้เสียงของปี่ตามที่ ผู้เป่าได้เป่า

ส่วนวิธีการเป่าโหวดนั้นผู้เป่าใช้มือถือโหวดไว้ในมือจรวดโหวดด้านรูเป่าหนึ่งที่มีขลุ่ยติดไว้ที่ริมฝีปากด้านล่างเมื่อเป่าลมเข้าที่รูของลูกได้รูนั้นก็เกิดเสียง ได้ ระดับเสียงสูงต่ำตามขนาดความสั้นยาวของลูกโหวดนั้น ๆ หากผู้เป่าใช้ลมแรงขึ้นก็จะได้ระดับเสียงสูงขึ้นเป็นเสียงคู่แปดโดยสรุปเครื่องเป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตภาคอีสานตอนบนเป็นเครื่องดนตรีที่มีความสำคัญและใช้ประกอบการแสดงของชาวอีสาน เช่นกันแสดงหมอลำและการฟ้อนคล้ายต่าง ๆ มีการทำและโครงสร้างของอุโฆษวิทยาที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนสมควรที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้การสนับสนุนโดยการนำเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบ โรงเรียนทั้งนี้เพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่กับสังคมอีสานสืบไป

(ศุภชัย สุริยฤทธิ์, 2546) ได้ศึกษา การรู้เชิงคุณค่าในดนตรี การสืบสวนสอบสวนหาคุณค่าสุนทรียภาพในดนตรีวัฒนธรรมร่วมของไทย จากการศึกษาพบว่า สาระสำคัญของการวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณค่าทางศิลปะดนตรี โดยใช้เครื่องมือในการตรวจสอบระดับความซาบซึ้งสุนทรียภาพในดนตรีของบุคคลข้อมูลได้นำเอาสุนทรียวัตถุ (ดนตรี) ที่ผสมผสานระหว่างดนตรีตะวันออก-ตะวันตก โดยใช้เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณค่าเชิงคำถามทางตรรกมาเป็นเครื่องมือสำหรับพิสูจน์ทดสอบซึ่งตัวเครื่องมือนี้สมบูรณ์ทั้งทฤษฎีและเกณฑ์ในการประเมินผลทางสุนทรียภาพ และสามารถนำมาใช้ปฏิบัติการได้จริงดังนั้นผลที่ได้ทราบถึงระดับความซาบซึ้งในสุนทรียภาพร่วมสมัยที่เกิดจากการผสมผสานองค์ประกอบสาระทางดนตรีระหว่างตะวันออก-ตะวันตกในบทเพลงที่กำหนดและเพลงที่ได้รับความนิยมขึ้นและมีสุนทรียภาพในดนตรีในระดับความซาบซึ้งมากที่สุด จากจำนวนประชากรบุคคลที่ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน ดังนี้ เพลงจับปูด้า จำนวน 7 คน เพลง ชีพจรลงเท้า จำนวน 6 คน เพลงลาวเสียงเทียนจำนวน 1 คน และเพลง The butterfly love จำนวน 2 คนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยนี้เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณค่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทำการวิจัยกับบรรดาศิลปะต่าง

ๆ ได้นอกเหนือจากคนตรีเช่น ทักษิณศิลป์ การละคร ภาพยนตร์ และการรำในมิติของการสืบสวนสอบสวนหาคุณค่าสุนทรียภาพในศิลปะวัตถุที่มีผลต่อบุคคลหรือสังคมนั้น ๆ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

(Miller, 1998) ได้ศึกษาหมอลำยุคต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยได้กล่าวไว้ว่า ลำเพลิน (Lam Phun) ในปี 1940 หมอลำเพลินเริ่มเสื่อมลงหมอลำเพลินมีวิวัฒนาการมาจากลำเรื่อง ต่อกลอนเป็นการแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเช่นท้าวการะเกดท้าวสุริวงศ์ แต่เมืองเวียงจันทน์เป็นการแสดงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศลาวและเวียงจันทน์มีชื่อเรียกว่าลำเรื่องนักแสดงจะเปลี่ยนชุดตามเนื้อเรื่องในแต่ละฉากใช้แคนลายใหญ่และลายน้อยเป่าประกอบในปี 1980 ลำกลอนเป็นที่นิยมแพร่หลายของคนอีสานการแสดงมีชาย 1 คนหญิง 1 คนร้องโต้ตอบกันโดยหมอลำฝ่ายหญิงจะมีอายุน้อยหมอลำฝ่ายชายจะอายุวัยกลางคนก็ได้มีแคนเป่าประกอบมีการเกี่ยวพาราสักกักลอนลำจะเกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์วรรณคดีบางครั้งก็เป็นกลอนไม่สุภาพเกี่ยวกับเรื่องเพศบ้างการลำจะประสบผลสำเร็จได้ต้องมี 3 ส่วนคือ

1. ความโดดเด่นในเรื่องเสียงมีน้ำเสียงไพเราะ
2. จังหวะเสียงสัมผัส
3. เนื้อหากลอนลำลำกลอนเริ่มจากการลำทางสั้นโดยมีแคนเป่าประกอบตามจังหวะการลำของหมอลำ

ชาวอีสานนิยมว่าจ้างหมอลำกลอนไปสมโภชน์งานประเพณีของคนอีสานส่วนลำซิ่ง (Lam Sing) เป็นการลำประกอบเสียงดนตรีมีกีตาร์เบสพิณกลองชุดลำซิ่งเป็นลำที่พัฒนารูปแบบมาจากลำกลอนวาดขอนแก่นประกอบด้วย 4 ทำนองคือทำนองทางสั้นทำนองทางยาวทำนองลำเดินและทำนองลำเตี้ยเป็นลำที่ได้รับความนิยมมากในยุคปัจจุบันนำเพลงลูกทุ่งสตริงที่ทันสมัยมาผสมผสานประกอบการแสดงมีทำนองที่เร้าใจเพื่อดึงดูดความสนใจจากผู้ชมซึ่งเป็นผลให้วัฒนธรรมการลำมั่วหมองลำหมู่ (Lam Mu) มีมาตั้งแต่ปี 1950 ลำหมู่พัฒนาขึ้นโดยการสร้างเวทีมีฉากประกอบด้านหลังเวทีมีการใช้แสงไฟเข้าช่วยการแต่งตัวใช้รูปแบบการแต่งตัวของลิเกเข้ามาผสมผสานมีแคนเป่าประกอบการแสดงต่อมาในปี 1970 มีการใช้กลองชุดประกอบกับเพลงสตริงลูกทุ่งมากกว่าการใช้ลำทางยาว (Lam ThangYoa) เรื่องที่แสดงเป็นเรื่องเกี่ยวกับเทพนิยายพระพุทธรเจ้าและนิทานหมอลำคณะหนึ่งจะประกอบด้วยคนทั้งหมดโดยเฉลี่ย 24 คนประกอบด้วยนักแสดงชายหญิงนักดนตรีตัวตลกพระเอกนางเอกผู้ร้ายบิดามารดาลำหมู่เล่นตามเนื้อเรื่องเนื้อหาที่กำหนดไว้เป็นเรื่องเมื่อเสร็จท้องไร่ท้องนาคนหนุ่มสาวก็หาโอกาสมาฟังหมอลำเพื่อความบันเทิงสนุกสนานในปี 1980 หมอลำหมู่เริ่มประสบความล้มเหลวเนื่องจากคนนิยมหันมาฟังเพลงป๊อปลูกทุ่งลูกกรุงและมีทางเครื่องมาเต้นประกอบกับการแสดงของวงดนตรีทำให้วัยรุ่นนิยมและสนใจมากยิ่งขึ้นลำผีฟ้า (Lam Phi Fa) คนไทย

สมัยก่อนมีความเชื่อเรื่องผีสาธิตไสยศาสตร์โดยมีมนุษย์เป็นร่างทรงติดต่อกับผีหรือโลกไสยศาสตร์มีดนตรีประกอบการลำโดยมีหมอลำฝ่ายหญิงเป็นผู้ประจบหมอลำฝ่ายชายเรียกว่าการลำผีฟ้าซึ่งเป็นการรำเพื่อรักษาเยียวยาคนป่วยด้วยวิธีทางไสยศาสตร์

(Merriam, 1964) ได้ศึกษาดนตรีเป็นสัญลักษณ์ทางพฤติกรรมเพราะดนตรีถือว่าเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งขอสังคมเกิดจากความคิดสร้างสรรค์และเพื่อสนองความต้องการของสังคมดนตรีจึงเป็นเรื่องสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของสังคมได้จังหวะและท่วงทำนองของเสียงดนตรีสามารถสื่อความหมาย แต่บ่งบอกถึงอารมณ์ได้ด้วยและได้กล่าวถึงเรื่องเฉพาะในด้านที่เป็นพื้นฐานสาขาวิชามานุษยวิทยาดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) เป็นต้นว่างานภาคสนามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิธีการวิเคราะห์ทางดนตรีและการฝึกในสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิชาดนตรีจากความคิดรวบยอดของเมอร์เรียมที่ได้พยายามรวบรวมงานค้นคว้าวิจัยกว่า 15 ปีในประสบการณ์การสอนในสาขามานุษยวิทยาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะในเรื่องของมานุษยดุริยางค-วิทยาส่วนสำคัญของหนังสือเล่มนี้เน้นไปในเรื่องของการศึกษาในตัวดนตรีเฉพาะเป็นต้นว่าการศึกษาคำร้องของเพลง (Song Text) ความสัมพันธ์ของดนตรีในด้านอื่นเช่นงานศิลปะประวัติของวัฒนธรรมอิทธิพลของวัฒนธรรม (Cultural Dynamics) ทำให้เราสามารถนำเอาวิธีการประยุกต์ใช้ศึกษาดนตรีของชนเผ่าใดเผ่าหนึ่งในรูปของการใช้ดนตรีในฐานะเทคนิคอันหนึ่งเพื่อสร้างความเข้าใจและการสร้างขึ้นมาใหม่ของวัฒนธรรม

(Apan Valeriu, 1994) ได้กล่าวถึงเครื่องดนตรีชนิดขลุ่ยแถวหรือPanpipes ไว้ว่า ขลุ่ยแถวหรือ Panpipes ในสมัยโบราณของโรมันเป็นเครื่องดนตรีที่เก่าแก่และเป็นเครื่องดนตรีแพร่หลายมากในโลก โดยสร้างขึ้นมามีชื่อของขลุ่ยชนิดต่าง ๆ ที่แตกต่างกันตามวัฒนธรรม และมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนตามลักษณะทางดนตรีและประโยชน์ในวิทยานิพนธ์นี้ได้พิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับขลุ่ยโรมานีในลักษณะทาง ดนตรีและลักษณะทางสังคม ประวัติศาสตร์ของขลุ่ยที่แพร่หลายไปทั่วโลก เครื่องดนตรี ชนิดของดนตรีสภาพแวดล้อมและวิธีการฝึกปฏิบัติ หลังจากที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับที่มาของขลุ่ยโรมานีและดนตรีพื้นบ้านของโรมานีที่หลงเหลือ จากประเด็นดังต่อไปนี้ เช่น ประวัติศาสตร์ของบุคคล ลักษณะโครงสร้างโครงสร้างกระบวนการ ระบบเสียง การผลิตเสียงและศักยภาพเสียง การดูแลรักษา รูปแบบการเล่นและเทคนิค เครื่องดนตรีที่เป็นที่นิยม สภาพนักดนตรี เครื่องดนตรีทั้งหมด การแสดงสภาพแวดล้อมและพื้นที่ทางสังคมการเมืองและดนตรีพื้นบ้าน เป้าหมายส่วนใหญ่คือการเสนองานด้วยรูปแบบดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับขลุ่ยโรมานี โดยวิเคราะห์อย่างชัดเจน มีความสำคัญในวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านโรมานี

(Velichkina Olga V, 1998) ได้ศึกษาวิเคราะห์และพรรณนาถึงดนตรีชาติพันธุ์และวิเคราะห์ Panpipe ประเพณี ในอาณาบริเวณกรุง Kursk ในทางตอนใต้ของประเทศรัสเซีย โดยค้นหาวีธีปฏิบัติ เครื่องดนตรี Panpipe ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยเปรียบเทียบกับสภาพดั้งเดิมที่เป็นอยู่กับในปัจจุบันนี้ จากการศึกษาพบว่า ประเพณีการเล่น Panpipe ของกรุง Kursk ตอนใต้ของประเทศรัสเซีย ตก

อยู่ในสภาพกำลังหายไป โดยมีผู้สืบทอดการเล่นน้อยมากโดยเปรียบเทียบกับแต่ก่อนหน้า และมีความโน้มจะละทิ้งการเล่น Panpipe ไปในข้างหน้า อย่างไรก็ตามจะมีการชดเชยสิ่งที่หายไปโดยการจัดคอนเสิร์ตให้ได้มีการแสดงออกรวมทั้งการจัดประชุมสัมมนา

(Turino Thomas Robert, 1989) ได้ศึกษามานุษยวิทยาเกี่ยวกับประเพณีดั้งเดิมการเล่นดนตรีอามารา (Aymara) ในชีวิตเกษตรกรรมของเมืองโคนิมา (Conima) และพูโน (Puno) แล้วเปรียบเทียบดนตรี จากการเดินทางของดนตรีอามาราจากเมืองโคนิมาเพื่อมาติดต่อกับลิมา เมืองหลวงของเปรู โดยศึกษาธรรมชาติวัฒนธรรมดั้งเดิมการเล่นขลุ่ยแก้ว (Panpipe Sikuris) และฟลูต (Pinkillu, Pitu, Tarka) จากทั้งสองสถานที่ โดยศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ และบทบริบทในพื้นที่ ในองค์ประกอบด้านความงาม ความสำคัญ ลักษณะทางดนตรี วงดนตรีวิธีการบรรเลง การประพันธ์บทเพลง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน วัสดุและอุปกรณ์ในการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน อีกทั้งเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวประวัติและการเล่นหรือบรรเลงโหวดในพื้นที่ต่าง ๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ดครั้งนี้ เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และเพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างมีระบบ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยตามลักษณะประเด็นที่ทำการวิจัย หรือตามความมุ่งหมายของการวิจัยคือ ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะทางดนตรีทั้งเครื่องดนตรี รูปแบบวง และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด โดยการสัมภาษณ์จากประสบการณ์ของผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในวงการดนตรีพื้นบ้านอีสาน โดยพิจารณาจาก ความนิยมของผู้ฟัง ทั้งจากการแสดง สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้รับการเสนอเหล่านี้ มาปรึกษาหารือกับผู้รู้เพื่อคัดเลือกให้เหลือส่วนที่สำคัญสำหรับนำมาวิเคราะห์ ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด ที่มีผลต่อวงการดนตรีต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อในการดำเนินการเป็น 2 ประเด็น ดังนี้คือ

ขอบเขตการวิจัย

เนื้อหา
วิธีวิจัย
ระยะเวลา
พื้นที่วิจัย
ประชากร
กลุ่มตัวอย่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
การเก็บรวบรวมข้อมูล
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1.1 ด้านเนื้อหา

ศึกษาเอกสาร (Documentary study) แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด ดังนี้

1.1 ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด

1.2 บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด

1.2 วิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการเก็บข้อมูลสองวิธี ได้แก่การเก็บข้อมูลจากเอกสาร(Documentary study) และการเก็บข้อมูลจากภาคสนาม (Field Research)โดยการสัมภาษณ์สังเกตแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้ตรงตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้ดังนี้

2.1 ศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 ศึกษาบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด

1.3 ระยะเวลา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษา ภาคสนาม ตั้งแต่ ตุลาคม 2566 ถึงมีนาคม

2567

1.4 พื้นที่วิจัย

พื้นที่ที่ทำการวิจัยคือ วงโหวดที่ชนะเลิศอันดับ 1 การประกวดวงโหวด จังหวัดร้อยเอ็ด

1.5 ประชากร

วงโหวดจำนวน 2 วง คือวงโหวดเพชรพลาญชัย และวงโหวดแสนล้านช้าง

1.6 กลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้ จำแนกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม

6.1กลุ่มผู้รู้(Key Informants) ประกอบไปด้วย นักวิชาการทางด้านดนตรีพื้นบ้าน เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด จำนวน 3 คน ได้แก่

1. อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ ศิลปินแห่งชาติ (สาขาศิลปะการแสดง)
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.หิรัญ จักรเสน อาจารย์ประจำหลักสูตรดนตรีพื้นเมืองคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. อาจารย์ ดร. คำล่า มุสิกอาจารย์ประจำหลักสูตร ดนตรีศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

6.2กลุ่มผู้ปฏิบัติ(Casual Informants) ได้แก่ นักดนตรี นักแสดง วงโหวด 2 วงและผู้จัดการประกวดวงโหวด

วงเพชรพลาญชัยปี 2563 ,ปี 2564 ,ปี 2565 อาจารย์ผู้ควบคุมวง อาจารย์พุฒิพงษ์ พาหา

วงแสนล้านช้าง ปี 2566 ครูผู้ควบคุมวง ครูวรพจน์ จันทยา

กรรมการจัดการประกวดวงโหวด คุณธนันท์ ดิษเจริญ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ การศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

6.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) ผู้วิจัยคัดเลือกจาก กลุ่มผู้ชมผู้ฟัง วงโหวด

- 1) นายวิจิต ภัคศิริตัน
- 2) นางสาวดวงฤทัย บุญสินชัย
- 3) นายอัศรพงษ์ กอหาญ
- 4) นางนริศรา ไชยกันยา

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด ผู้วิจัยได้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนการวิจัย ดังต่อไปนี้

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ประเภทของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรหรือตัวอย่างประชากร

1.1.1) แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้กลุ่มผู้ปฏิบัติกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ซึ่งกำหนดตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้กลุ่มผู้ปฏิบัติกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อค้นหาประเด็นที่นอกเหนือจากกรอบที่ตั้งไว้

1.1.2) แบบสังเกต (Observation) เป็นแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้กับกลุ่มผู้รู้และกลุ่มผู้ปฏิบัติเป็นการสังเกตสภาพทั่วไป และเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดง หรือการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับโหวด

1.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1.2.1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือจากหนังสือการวิจัยเบื้องต้นของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2543) และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

กำหนดขอบข่ายและสร้างแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างให้ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะ

1.2.2) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่

1. อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ (ศิลปินแห่งชาติ)
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.หิรัญ จักรเสน
3. อาจารย์ ดร. คำล่า มุสิกกา

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ

1.2.3) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.2.4) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2 แบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

2.1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือจากหนังสือการวิจัยเบื้องต้นของ บุญชม ศรีสะอาด (2543) และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง

2.2) กำหนดขอบข่ายและสร้างแบบสังเกตฉบับร่างให้ครอบคลุมความมุ่งหมายของการวิจัยและนิยามศัพท์เฉพาะ

2.3) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่

1. อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมศิลป์ ศิลปินแห่งชาติ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.หิรัญ จักรเสน
3. อาจารย์ ดร. คำล่า มุสิกกา

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ

2.4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.5) จัดพิมพ์แบบสังเกตฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 รวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) ประกอบด้วย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับดนตรีอีสาน
 - 1.1 ลักษณะของดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 1.2 เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 1.3 วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับโหวด
 - 2.1 ประวัติความเป็นมาและความเชื่อ
 - 2.2 การพัฒนาโหวดมาเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน
 - 2.3 รูปแบบของโหวดและลักษณะทางกายภาพ
3. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการวงโหวด
 - 3.1 ประวัติและความเป็นมาของวงโหวด
 - 3.2 พัฒนาการของวงโหวด
4. บริบทพื้นที่วิจัย
5. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 ทฤษฎีมานุษยดนตรีวิทยา
 - 5.2 แนวคิดการสร้างสรรค์ดนตรี
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.2 รวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Study) การวิจัยครั้งนี้ใช้ข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก ประกอบด้วย

1) วิธีดำเนินการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

1.1 จะใช้การสัมภาษณ์(Interview) โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง(Structured Interviews) และ แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ซึ่งเป็นนักวิชาการดนตรีพื้นบ้านจำนวน 3 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติซึ่งเป็นผู้ควบคุมวงโหวด จำนวน 2 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไปซึ่งเป็นกลุ่มผู้ชมผู้ฟัง จำนวน 5 คน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด

1.2) การสังเกต (Observation) ใช้การสังเกตกระบวนการการสร้างทำนองประกอบ ใน เพลง ,ภาพยนตร์ และการสร้างเครื่องดนตรีโหวด โดยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – Participatory Observation)

1.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดกระทำต่อข้อมูล

1) นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์การ สังเกต ตรวจสอบความถูกต้องตามประเด็นที่วางไว้หากพบว่าข้อมูลไม่สมบูรณ์จะเก็บข้อมูลตามความ เหมาะสม

2) นำข้อมูลที่รวบรวมไว้สังเคราะห์จำแนกหมวดหมู่ตามกลุ่มตัวอย่างและ ประเภทของข้อมูลที่กลั่นกรองจากเครื่องมือ

3) สรุปข้อมูลของแต่ละประเภทเครื่องมือ โดยอาจสร้างขึ้นมาในการสังเคราะห์ ข้อมูล

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยแยกวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Descriptive Analysis)

2) ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ใช้วิธีตรวจสอบแบบ 3 เสา (Methodological Triangulation) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยวิธีInvestigator Triangulation โดยนำ ข้อมูลที่ศึกษาได้ไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามจริง

1.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ ประมวลผลให้ตรงตามความมุ่งหมายที่ วางไว้ เป็นลักษณะการพรรณนาวิเคราะห์ (Desscriptive analysis) เพื่อให้เห็นองค์ประกอบของ เนื้อหาตามวัตถุประสงค์

บทที่ 4

ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด

จากการศึกษา ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้เห็นประเด็นของการศึกษาแต่ละหัวข้อ ตามที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ดังนี้

1. วงดนตรีและเครื่องดนตรี
2. รูปแบบวงดนตรี

1. วงดนตรีและเครื่องดนตรี

การพัฒนาควบคู่กับการอนุรักษ์ ซึ่งเป็นรูปแบบการผสมวงเฉพาะเครื่องดนตรีพื้นบ้าน เรียกว่า “รูปแบบพื้นบ้านดั้งเดิม” ซึ่งวงโหวดในรูปแบบดังกล่าวนี้ เป็นการรักษารูปแบบของเครื่องดนตรีและลักษณะของเพลงให้เป็นแบบดั้งเดิม เนื่องจากปัจจุบันยังมีกลุ่มผู้ฟังที่มีความนิยมในการฟังในรูปแบบนี้ และเพื่อเป็นการสืบทอดลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด จะประกอบด้วยเครื่องดนตรี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวด แคน พิณ ซออีสาน และพิณเบส ส่วนกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน กราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ และฉาบเล็ก นอกจากนี้วงโหวดยังมีพัฒนาที่ดีมาเป็นลำดับ เริ่มมีการปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยมีการปรับเปลี่ยนจำนวนเครื่องดนตรีโหวดให้มีการบรรเลงที่แตกต่างไปตามจินตนาการของการประสมวงนั้นๆ เพื่อเพิ่มอรรถรสของวงโหวดให้แปลกจากวงพื้นบ้านอื่น ๆ อีกทั้งยังส่งต่อภาพจำของวงโหวดที่ทุกคนสามารถจดจำได้เมื่อเห็นการแสดงของวงโหวด ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยมีรูปแบบของวงโหวดดังนี้

พูน ปณ จิต ชีเว

2. รูปแบบวงโหวด

1. รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2563

ภาพประกอบ 10 รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2563

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

1. นักดนตรี นักร้อง ไม่น้อยกว่า 10 คน แต่ไม่เกิน 15 คน
2. วงโหวด ประกอบด้วยเครื่องดนตรี และนักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวดอย่างน้อยจำนวน 4 ตัว แคน 1 ตัว พิณ 1 ตัว ซออีสาน 1 ตัว และพิณเบส 1 ตัว หรือไหซอง

เครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ และฉาบเล็ก

พูน ปณ จิตโต ชีเว

2. รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2564

ภาพประกอบ 11 รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2564

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

1. นักดนตรี 20 คน นักร้อง นางเกราะ นางไห นักแสดงประกอบ ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 50 คน

2. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ต้องประกอบด้วยเครื่องดนตรี และ นักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวดจำนวน 12 ตัว แคน 1 ตัว พิณ 1 ตัว พิณเบส 1 ตัว โปงลาง 1 ราง และซอ 1 ตัว

เครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และไหซอง

พูน ปณ จิตโต ชีเว

3. รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2565

ภาพประกอบ 12 รูปแบบวงเพชรพลาญชัย ปี พ.ศ.2565

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

1. นักดนตรี 12 คน นักร้อง 2 คน

2. วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ต้องประกอบด้วยเครื่องดนตรี และ นักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวดจำนวน 4 ตัว แคน 1 ตัว พิณ 1 ตัว พิณเบส 1 ตัว โปงลาง 1 รางวัล และซอ 1 ตัว

เครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และไหซอง

พูน ปณ จิตโต ชีเว

4. รูปแบบวงสนล้นข้าง ปี พ.ศ.2566

ภาพประกอบ 13 รูปแบบวงสนล้นข้าง ปี พ.ศ.2566

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ต้องประกอบด้วยเครื่องดนตรี และนักร้อง ซึ่งเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง และเครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ

เครื่องดนตรีกลุ่มดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวดจำนวน 4 ตัว แคน 1 ตัว พิณ 1 ตัว พิณเบส 1 ตัว และซอ 1 ตัว

เครื่องดนตรีกลุ่มประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และโหซอง

รูปแบบของวงโหวดถูกพัฒนาตามเกณฑ์การประกวดของแต่ละปี ประกอบไปด้วย นักดนตรี นักร้อง นางโห นางเกราะ และนักแสดงประกอบ สามารถบริหารสมาชิกในวงอย่างอิสระ และมีความเหมาะสม เครื่องดนตรีในวงโหวด ประกอบไปด้วย โหวด แคน พิณโปร่ง โหซองหรือพิณเบส กลองทาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่ ในการประกวดพบว่าเกณฑ์การประกวดไม่ได้กำหนดจำนวนเครื่องดนตรี แต่กำหนดจำนวนนักดนตรีแทน นอกจากนี้ยังพบว่า อนุญาตให้ใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดการแสดง อาทิเช่น ป้อ อ้อ ปี่ส

ไน ซออีसान โปกลาง กองเพล และสังข์ เป็นต้น ส่วนในเรื่องของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด ไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง

วงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด ต่างต้องโชว์ความโดดเด่นของวงโดยการบรรเลงที่เน้นไปที่เครื่องดนตรีโหวด ในแต่ละปีจะมีการใช้โหวดในจำนวนที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งความแตกต่างของวงโหวดจะเห็นได้ชัดเจนถึงการประสมวงให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะจังหวัดร้อยเอ็ด คือ เครื่องดนตรีโหวดจะต้องนำ บรรเลงประกอบกับเครื่องดนตรีดำเนินทำนองอื่นคือ แคน พิณ พิณเบส ซออีसान และเครื่องดนตรีประกอบจังหวะคือ กลองทาง กลองรำมะนาอีसान เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก และไหซอง

บทที่ 5

บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด

จากการศึกษาพบว่าบทเพลงที่ใช้บรรเลงเป็นองค์ประกอบสำคัญ ที่ทำให้วงโหวดมีแนวทางในการบรรเลงในแบบฉบับของตน ควรค่าแก่การการอนุรักษ์ไว้ บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวดสามารถแยกออกได้ 3 กลุ่ม คือ เพลงบรรเลงเดี่ยว (ลายเดี่ยว) ได้แก่ ลายสาวน้อยหยิกแม่ และลายสุดสะแนน เพลงบรรเลงประกอบการขับลำ ได้แก่ ลายภูไท และลายเต้ย นอกจากนี้ยังมีเพลงบรรเลงประกอบการแสดงอีกด้วย ได้แก่ ลายลมพัดพร้าว ลายลมพัดไผ่ และลายสาวคอยอ้าย

ปรากฏการณ์ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีรายการประกวดวงโหวดตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 – 2566 พัฒนาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดร้อยเอ็ด ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้วงโหวดเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรีพื้นบ้าน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การอนุรักษ์บทเพลงที่ใช้บรรเลงในการประกวดที่ถือว่าเป็นเพลงบังคับ จากการศึกษพบว่าลายเพลงพื้นบ้านอีสาน (ลายบังคับ) โดยมีตัวเลือก 2 ลาย คือ ลายสาวน้อยหยิกแม่ และลายสุดสะแนน แต่ลายสาวน้อยหยิกแม่ จะเป็นลายที่วงโหวดทุกวงเลือกบรรเลง นอกจากนี้ยังพบอีกว่าในการประกวดวงโหวด ปี พ.ศ.2565 – 2566 ในเกณฑ์การประกวดบังคับลายสาวน้อยหยิกแม่เท่านั้น จึงถือได้ว่าลายสาวน้อยหยิกแม่เป็นลายยอดนิยมในการบรรเลงโหวด สมควรที่จะหาแนวทางในการอนุรักษ์ลายสาวน้อยหยิกแม่ เพื่อให้เป็นลายต้นแบบและให้จดจำในฐานะลายโหวดทั้งในอดีตและปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีอีกหนึ่งบทเพลงที่จังหวัดร้อยเอ็ด พยายามผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์เครื่องดนตรีโหวดและหออโหวด 101 ให้เป็นที่รู้จักกันในวงกว้างผ่านบทเพลงออนซอนหออโหวด101 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์เพลงที่ใช้บรรเลงในการประกวดวงโหวด ในเรื่องโครงสร้างของเพลง โน้ตเพลง และเนื้อเพลง

การเลือกบทเพลงที่เหมาะสมกับการประกวด นักดนตรีได้แสดงออกถึงทักษะการบรรเลง นักร้องได้ถ่ายทอดเทคนิควิธีการขับร้องอย่างเหมาะสม บทเพลงที่ใช้บรรเลงมีทั้งรูปแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ที่มีความทันสมัย นอกจากนี้บทเพลงที่ใช้บรรเลงยังได้แสดงออกถึงความจงรักภักดี ต่อ

สถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย ดังนั้น การรักษารูปแบบของบทเพลงที่ใช้ในการประกวดวงโหวด จึงมีความจำเป็นที่ต้องระบุในเกณฑ์การประกวดทุกปี เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์บทเพลงที่ใช้ในการประกวด ให้เป็นมาตรฐานของวงโหวดในปัจจุบันและอนาคต

ในการศึกษาบทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด ปี พ.ศ.2563 – 2566 พบว่ามีการจัดการประกวดวงโหวดของจังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เกณฑ์การประกวดได้กำหนดบทเพลงที่ใช้บรรเลงเพื่อการประกวด ดังนี้

1. บทเพลงส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด มีการประพันธ์คำร้องและทำนองขึ้นใหม่ เพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด และให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหวด

2. ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน (ลายบังคับ) คือ ลายสวาน้อยหยิกแม่ การเป่าโหวดลายสวาน้อยหยิกแม่ (ลายบังคับ) แนวคิดในการสร้างสรรค์ นำบทประพันธ์ “ลายสวาน้อยหยิกแม่” ของนายทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ มาเรียบเรียงใหม่ในรูปแบบร่วมสมัย และยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของลายสวาน้อยหยิกแม่ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทั้งรูปแบบการบรรเลง และพัฒนาการของโหวดที่มีความร่วมสมัย มีความน่าสนใจ และได้สร้างสรรค์การแสดงประกอบโดยการแต่งกายของนักแสดงและนักดนตรี จะแต่งกายแบบชาวร้อยเอ็ดในช่วงปี พ.ศ.2500

1. แร้งบันดาลใจ เดี่ยวโหวดลายสวาน้อยหยิกแม่ หรือ สาวสะกิดแม่ เป็นการเลียนแบบมาจากลายแคน ซึ่งบางลูกบางทำนอง โหวดไม่สามารถบรรเลงตามทั้งหมดได้ เนื่องจากโหวดเป็นเครื่องดนตรีที่มีห้าเสียง ท่านอาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ จึงได้ดัดแปลงทางบรรเลงมาเป็นทางเฉพาะของโหวด ในสมัยโบราณเมื่อถึงฤดูหนาวชาวอีสานจะมีการลงช่วง(ลงลานทำงานร่วมกัน)ในตอนกลางคืน พ่อแม่ก็จะเปิดโอกาสให้ลูกสาวของตนลงมาทำงานได้ถนัดบ้านและไปลงช่วง เพื่อให้หนุ่มสาวได้พบปะพูดคุย ทำความรู้จักกัน ถือเป็นการเลือกคู่ครองไปในตัว ดังนั้นชายหนุ่มจะต้องทำให้ฝ่ายหญิงสนใจและเลือกตนเป็นคู่ครอง ชายคนใดที่มีความสามารถในการเล่นดนตรีก็จะได้เปรียบชายอื่นเป็นอย่างมาก เมื่อหญิงสาวเกิดความชอบพอในตัวชายหนุ่มจึงสะกิดแม่ของตนด้วยความเขินอายเป็นนัยว่าชอบพอชายผู้นั้น

2. การประพันธ์ทำนอง ในการบรรเลงลายสวาน้อยหยิกแม่ หรือ สาวสะกิดแม่ เป็นการเลียนแบบมาจากลายแคน ซึ่งบางลูกบางทำนอง โหวดไม่สามารถบรรเลงตามทั้งหมดได้ เนื่องจากโหวดเป็นเครื่องดนตรีที่มีห้าเสียง ท่านอาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ จึงได้ดัดแปลงทาง

บรรเลงมาเป็นทางเฉพาะของโหวด วิธีการบรรเลงลายสวาน้อยหยิกแม่ จะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ
1) เริ่มจากลายอ่านหนังสือน้อยก่อนหรือโดยทั่วไปเรียกว่าเกริ่น และ 2) บรรเลงทำนองหลักของลายสวาน้อยหยิกแม่

3. โน้ตลายสวาน้อยหยิกแม่ วิธีการบรรเลงลายสวาน้อยหยิกแม่ จะประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ 1) เริ่มจากลายอ่านหนังสือน้อยก่อนหรือโดยทั่วไปเรียกว่าเกริ่น และ 2) บรรเลงทำนองหลักของลายสวาน้อยหยิกแม่ ซึ่งสามารถอธิบายเป็นโน้ตได้ดังนี้

เกริ่นลายอ่านหนังสือน้อย

ตารางที่ 1 โน้ตเกริ่นลายอ่านหนังสือน้อย

---ม	รมชม <u>ด</u> ร	ดล-ม <u>ด</u> ร	<u>ด</u> ร <u>ด</u> ล- <u>ด</u> ร	-ช ม ม ร <u>ด</u> ช	ช <u>ด</u> ล- <u>ด</u> ช	<u>ด</u> ร <u>ม</u> - <u>ร</u> ด <u>ล</u>	<u>ล</u> ร <u>ด</u> ล <u>ด</u>
<u>ล</u> ม <u>ร</u> ม - <u>ด</u> ร	<u>ล</u> ด- <u>ร</u> ม <u>ช</u>	<u>ล</u> ม <u>ช</u> ม- <u>ร</u>	<u>ด</u> ล-- <u>ม</u>	ร <u>ม</u> ช <u>ด</u> ร	ดล-ช <u>ด</u> ร	ดล-ล <u>ด</u> ร	----
---ด	ช <u>ร</u> ม <u>ช</u> ม	----	----	--- <u>ร</u> ด <u>ล</u>	---ร	ม <u>ช</u> ม <u>ช</u>	- <u>ม</u> <u>ร</u> <u>ช</u> - <u>ด</u> ล <u>ด</u>
---ร	ม <u>ช</u> ม <u>ช</u>	<u>ล</u> ด- <u>ล</u> ด <u>ล</u>	- <u>ช</u> ล <u>ช</u>	- <u>ม</u> ช <u>ม</u>	- <u>ล</u> ม <u>ช</u>	ล <u>ด</u> <u>ล</u> ด <u>ร</u> <u>ด</u>	- <u>ล</u> ด <u>ล</u>
- <u>ช</u> ล <u>ช</u>	- <u>ม</u> ช <u>ม</u>	-- <u>ล</u> ม	-- <u>ช</u> ม	-- <u>ล</u> ม	-- <u>ช</u> ร	ม <u>ช</u> ม <u>ช</u>	---ร
ม <u>ด</u> ล- <u>ด</u> ร	- <u>ด</u> ร- <u>ด</u> ร	ด <u>ร</u> -- <u>ด</u>	--- <u>ล</u>	----	----	----	----

ตาราง 1 ตารางแสดงโน้ตเกริ่นลายอ่านหนังสือน้อย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

หมายเหตุ การอธิบายสัญลักษณ์

ลด หมายถึง การเป่าโหวดลมเดียวในหนึ่งจังหวะให้ได้สองตัวโน้ต

ดรม หมายถึง การเป่าโหวดลมเดียวในหนึ่งจังหวะให้ได้สามตัวโน้ต

ลายสวาน้อยหยิกแม่

ตารางที่ 2 โน้ตลายสวาน้อยหยิกแม่

---ม	---ม	---ม	---ร	มชมร	มชมร	มชมล	---ล
---ล	---ช	ลคลช	ลคลช	ลคชล	---ล	-มชล	คชคค
ชมชล	---ล	-มชล	คชคค	ชมรม	-ช-ค	รรรม	ชลคค
ชมรม	--ชร	มรดค	-ล-ม	รรชค	-ล-ม	รรชค	---ช
รรชม	-มชค	รรชม	ชลชม	รรชม	-ลชม	ชลชม	---ล
-มชล	คคคค	คคชล	---	-มชล	คคคค	คคชล	-ค-ม
--คค	คชคค	ชมรม	-ช-ค	รรรม	ชลคค	ชมรม	-มชค
รรชร	---	-มชร	---	-มชร	--ชม	รรชร	-มรด
คคคค	ชลคค	ชมคค	-มรด	คคคค	-ลชม	รรชม	-มชค
รรชม	ชลคค	ชล-ล	--ม	--คค	-คคค	คคชล	คชคค
ชมชล	คชคค	ชมรม	---ค	รรชม	คคชร	คคคค	-ล-ม
รรชร	-ม-ล	คค-ค	---ล	---	---	---	---

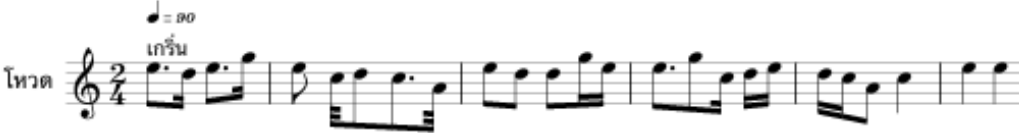
ตาราง 2 ตารางแสดงโน้ตลายสวาน้อยหยิกแม่

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

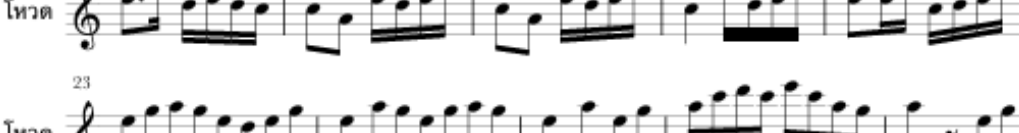
สาวน้อยหยิกแม่

ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์

โทวด

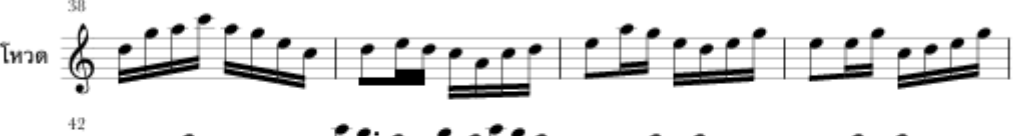
โทวด

โทวด

โทวด

โทวด

โทวด

โทวด

โทวด

โทวด

ภาพประกอบ 14 ไน้ตยลายสาวน้อยหยิกแม่

ที่มา : ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์

ปี พ.ศ.2563 วงเพชรพลาญชัย

ใช้ผู้บรรเลงไวโอลินทั้งหมด 4 คน โดยมีหมอไวโอลินที่เดียวในลายนี้ทั้งหมด 2 คน ท่อนเกริ่นไม่มีการประสานเสียงคอร์ด เป็นการโชว์ความสามารถของหมอไวโอลินอย่างเห็นได้ชัด พอเดินทางมาถึงช่วงกลางเพลง ได้มีการสับเปลี่ยนหมอไวโอลินเพื่อที่จะบรรเลงต่อจากหมอไวโอลินคนที่ 1 บรรเลงสักพักจึง

กลับมาเป็นหมอโหวดคนเดิม และพบการ Unison เสียงโดยใช้โหวดทั้ง 4 ตัวในท่อนจบการบรรเลง
(ม /ร ช/ร ม/ล ด/ฯ)

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

ภาพประกอบ 15 ไน้ตยลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2563 วงเพชรพลาญชัย

ที่มา : วงเพชรพลาญชัย

ปี พ.ศ.2564

หมอโหวด 16 คน ท่อนเกริ่นจะใช้เมโลดี้ที่คล้ายกับต้นฉบับ แต่จะมีการเพิ่มสีสันทัน (Tone) ของตัวโน้ตเข้ามา คือมีการนำคอร์ดเข้ามาใช้ในโน้ตสุดท้ายของวรรคห้อง

ท่อนเกริ่น

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

โหวด 5

โหวด 6

โหวด 7

โหวด 8

ภาพประกอบ 16 โน้ตท่อนกรีนลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2564 วงเพชรพลาญชัย

ที่มา : วงเพชรพลาญชัย

ท่อนเดิน 1 ใช้คอร์ดในการนับลงจังหวะ โดยใช้โน้ตเชบ็ต 1 ชั้น 6 ตัว จึงนำเข้าสู่ท่อนบรรเลง มีการเพิ่มคอร์ดเข้ามาในโน้ตตัวสุดท้ายของท่อน โน้ตจังหวะตก กลุ่มโน้ตแรกของท่อนใหม่ และจังหวะรับตามผู้สร้างสรรค์เห็นสมควร

ท่อน 1

ท่อน 2

ท่อน 3

ท่อน 4

ท่อน 5

ท่อน 6

ท่อน 7

ท่อน 8

ภาพประกอบ 17 โน้ตท่อนเดินลายสวาน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2564 วงเพชรพลาญชัย

ที่มา : วงเพชรพลาญชัย

ปี พ.ศ.2565

หมอท่อน 4 คน ท่อนเกริ่น ใช้การเกริ่นลักษณะการเดี่ยวประชัน บรรเลงคนละท่อนวรรค ไม่มีการประสานในโน้ตตัวสุดท้าย

ท่อนเดิน มีการใช้คอร์ด โดยมีเครื่องดนตรีประเภทอื่นในการดำเนิน Progressive ที่เปลี่ยนไปจากเดิม (iii-IV-V-vi) และมีท่อนมารับคอร์ดในโน้ตสุดท้าย

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

เครื่องดนตรีอื่น

ภาพประกอบ 18 โน้ตท่อนเดินสายสวาน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2565 วงเพชรพลาญชัย

ที่มา : วงเพชรพลาญชัย

หลังจากนั้นมีการเปลี่ยนคีย์เพลง เปลี่ยนลักษณะ Groove กลอง

Percussion

ใช้โน้ตตัวเข้บ็ต 1 ขึ้นในการเปลี่ยนผ่านคีย์ โดยใช้คอร์ด ii ของคีย์เดิม และใช้กระบวนการดังกล่าวในการเปลี่ยนคีย์และในการกลับมาคีย์ต้นฉบับเดิม อีกทั้งยังเป็นการเปลี่ยนหมอลโหวดที่เป็นผู้บรรเลง ซึ่งผู้บรรเลงจะมีคีย์เฉพาะตัวของตนเองด้วย

เครื่องดนตรีอื่น

มีการนำโน้ต 3 พยางค์มาช่วยในการเปลี่ยนคีย์

โหวด 1

พิณ

โหวดหลักใช้ Semitone และเทคนิค Improvisation ใช้โหวดลูกที่เหลือบบรรเลงเป็นลูกลื้อ ลูกขัด โดยบรรเลงไปในลักษณะของคอร์ด Triads (จังหวะยกเข้บ็ต 1 ขึ้น) เปลี่ยน Groove ของกลองเป็น Disco

กลองหาง

กลองตุ้ม

เกราะล่อ

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

ภาพประกอบ 19 โน้ตเครื่องดนตรีอื่น ๆ ปลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2565 วงเพชรพลาญชัย

ที่มา : วงเพชรพลาญชัย

ปี พ.ศ.2566

ท่อนเกริ่นปกติทั่วไป ไม่พบการประสานเสียงหรือใช้คอร์ดในท่อนนี้ ใช้หมอโหวด 2 คนในการบรรเลงเกริ่น

ท่อนเดิน Progressive ที่แตกต่างจากปี 2565 คือใช้คอร์ด I-vi เพิ่มสัดส่วนของท่อนต้นเพลง โดยการเพิ่มโน้ตเพลง

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

พิณ

ภาพประกอบ 20 โน้ตท่อนเกริ่นปลายสาวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2566 วงแสนเมืองล้านช้าง

ที่มา : วงแสนเมืองล้านช้าง

มีการเพิ่มคอร์ดท่อนบรรเลงหลังจากท่อน Disco (โน้ตตัวดำ 3 ตัว)

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

เครื่องดนตรีอื่น

ภาพประกอบ 21 โฉตการเปลี่ยนคีย์ลายสวน้อยหยิกแม่ ปี พ.ศ.2566 วงแสนเมืองล้านช้าง
ที่มา : วงแสนเมืองล้านช้าง

พบการเปลี่ยนคีย์ เปลี่ยนคนบรรเลง ไม่พบการใช้คอร์ดรองรับในโน้ตจังหวะตกตามห้องเพลงต่าง ๆ

3. บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ฯ สยามบรมราชกุมารี การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นการสร้างสรรค์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม มีแนวคิดและแรงบันดาลใจ เพื่อเป็นการเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ได้มีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชภารกิจในการอนุรักษ์มรดกของชาติในสาขาต่าง ๆ คือ พุทธศาสนา ภาษาไทยและวรรณกรรม ประวัติศาสตร์และโบราณคดีงานช่าง สถาปัตยกรรมและดนตรีไทย พสกนิกรชาวไทยจึงได้รำลึกแบบอย่างทรงมีพระวิริยะอุตสาหะบำเพ็ญพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติ และได้เจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาท ในการสร้างสรรค์และธำรงมรดกของชาติ ให้ยั่งยืนตกทอดถึงลูกหลานไทยสืบต่อไป พระเกียรติคุณและพระราชภารกิจอันยิ่งใหญ่ ที่ได้ทรงบำเพ็ญและจารึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยในด้านการอนุรักษ์มรดกของชาติมีมากมาย นานัปการ ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจทั้งปวง ด้วยพระปรีชาสามารถด้วยพระวิริยะอุตสาหะล้ำเลิศ

อำนวยการประโชชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนนานาประการ ในอันที่จะอนุรักษ์ไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติ โดยมีเนื้อหาการประพันธ์คำร้องและทำนองดังต่อไปนี้

บทร้องท่อนที่ 1 ใช้ทำนองเพลงไทยเดิม

องค์ภูมิพลผ่านฟ้า พระบรมหา ชนกาธิเบศรไต้
แม่ทรงครลย์ลับล้า เมตตา ฐ ผากเอาไว้ สติใจไทยทุกยาม
เคียงองค์พระพันปีแม่สยาม งดงามยิ่งล้ำด้วยน้ำพระทัย
พระทรงผากดวงแก้วแววฟ้า
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้าไท้
พระองค์ทรงรักศิลป์ของไทย
ปวงชนชาวไทย ขอถวายพระพร

บทร้องท่อนที่ 2 ใช้ทำนองสรภัญญะ

อัญเชิญดวงมาลา มาแบ่งบานบนพานทอง
ดวงใจไทยทั้งผอง กราบฝ่าละอองพระบาทองค์
สมเด็จพระกนิษฐา มิ่งมหาจักรีวงศ์
เลิศล้ำพระดำรง ทรงเมตตาประชาชน
ทรงงานเนิ่นนานมา พระกรุณาตั้งสายฝน
ดับแล้งทุกแห่งหน ตั้งสายชลชลโลมไผท
แผ่นดินถิ่นอีสาน แม่กัณดารสักเพียงไหน
ภูผาป่าพงไพร พระองค์ไ้เสด็จมา
ดอกไม้บานเต็มภู ข้าวเอนลู่อยู่เต็มนา
ซึ่งแล้วเต็มแววตา ปวงประชาสดดี

บทร้องท่อนที่ 3 ใช้ทำนองลายสุดสะแนน

แม่นว่าเด้อคำ...ฟังเด้อลำทองคำสูงค่า
สิหาไ้ได้ฟ้าคือแก้วหน่วยมณี
แก้วหน่วยนี้ สุดที่พรรณนา
สมเด็จพระกนิษฐา หน่วยมณีนามแก้ว
แว่วไยยังพระปรีชาสามารถ ศิลป์และศาสตร์รอบด้าน
พระองค์ท่านเชี่ยวชาญ
ดนตรีนั้นกับทั้งการกวี ฝัพระหัตถ์ยามเขียนงดงามยามแต้ม การรำ
ร้องทำนองต่างๆ นาฏศิลป์เอกอ้าง ทวยหล้าชื่นชม
ขอกราบกำขวัญมิ่งมวลศิลป์ องค์วิศิษฐศิลป์ถิ่นสยามนามไท้

ดำรงไว้มรดกของไทยป้อมีอ้างว่างเปล่า พระกนิษฐาธิราชเจ้ารักษา

ไว้อย่างดี อย่างดีรักษาไว้อย่างดี

การแสดงเทิดพระเกียรติ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

บทร้องท่อนที่ 4 ขับลำอีสาน

แนวคิดในการแสดงในท่อนนี้ จะบรรยายถึงทวยเทพนาคาได้บาดาล มาถวายพระพรชัย โดยเชื่อว่าพญานาคตามความเชื่อของคนอีสานเป็นเทพที่บันดาลความอุดมสมบูรณ์

“ถวายพระพรชัย ขอท่านทรงพระเจริญ	ขอทูลเทอญให้ทรงเกษมสำราญ
ขอพระบาทสถิตเกล้า ชาวอีสาน	*เทวาบาดาล เป็นพยานความภักดี*
ไอ้ โอ ไอ้ ดวงมณีแห่งศิลป์	2 เมฆา ดังฟ้าประทอนชาวไทย
มอบแก้วให้มาส่องผืนแผ่นดิน	ราชสมภพพระเทพแห่งธานีรินทร์
มาสืบศาสตร์ศิลป์ ผืนแผ่นดินสยาม	ขอเทิดพระนามจงทรงพระเจริญเทอญ”

นอกจากนี้ยังมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ ฉากประกอบการแสดงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การสร้างสรรค์ฉากได้แรงบันดาลใจจากฉากในท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทพระบรมมหาราชวัง และสีที่ใช้ คือ “โทนสีเขียว” มาจากสีของเสื้อฉลองพระองค์ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และเป็นสีพื้นหลังของฉากท้องพระโรงกลางพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

2.4 บรรเลงเพลงออนซอนหอโหวด 101 การบรรเลงเพลงออนซอนหอโหวด การแสดงออนซอนหอโหวดร้อยเอ็ดเป็นการนำเพลงออนซอนหอโหวดร้อยเอ็ด ที่มีการแต่งคำร้องทำนองโดยครูสลา คุณวุฒิ นำมาใช้เป็นเพลงบังคับในการแข่งขัน ซึ่งเนื้อหาของบทเพลงเกี่ยวกับการสร้างหอโหวด ที่ถือได้ว่าเป็นเครื่องดนตรีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ที่คิดค้นขึ้นมาโดยครูทรงศักดิ์ ปทุมสินธุ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำในการสร้างเครื่องดนตรีอีสานที่เรียกว่าโหวด อีกทั้งยังกล่าวถึงบุญประเพณี ที่ถือว่าเป็นบุญประเพณีประจำจังหวัดร้อยเอ็ด คือ บุญเดือนสี่หรือบุญผะเหวดและยังกล่าวถึงสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ สถานที่สำคัญภายในจังหวัดร้อยเอ็ด ในส่วนของการแสดงมีการใช้นักแสดงทั้งชายและหญิง นอกจากนี้ยังมีอุปกรณ์ประกอบฉากที่เป็นการจำลองหอโหวดมาสร้างเป็นฉากหลักประกอบการแสดง

แรงบันดาลใจ หอโหวด 101" จังหวัดร้อยเอ็ด จะเป็น HUB ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านประวัติศาสตร์นับตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จังหวัดร้อยเอ็ดได้ครอบ 245 ปี ในปี พ.ศ. 2563 มีแหล่งโบราณสถานอันแสดงถึงความรุ่งเรือง จากอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน ด้านภูมิศาสตร์ เหมาะแก่การ

เกษตรกรรม โดยเฉพาะทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดในโลก ด้วยสภาพภูมิประเทศเหมาะแก่การส่งเสริมการคมนาคม การขนส่งทางอากาศ ด้านศิลปวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดมีชื่อเสียงด้านผ้าไหมทอมือ เครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ได้รับความนิยมเป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ คือ โหวด และถือเป็นการเปิดตัวหอโหวด101 ROI ET TOWER เพื่อรองรับการท่องเที่ยว

เนื้อร้องเพลงออนซอนหอโหวด การประพันธ์คำร้องและทำนองเพลงออนซอนหอโหวด101 โดยครูสุลา คุณวุฒิ ประพันธ์คำร้องและทำนอง และมีนายเรืองยศ พิมพ์ทอง เป็นผู้เรียบเรียงดนตรี ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับหอโหวด101 ROI ET TOWER และสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ในเมืองร้อยเอ็ดประกอบในเนื้อร้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สูงเจ้เงินเท็นอยู่กลางเดินหน้าบึงปลาญชัย	สืบสานตำนานวิหารไม้แห่งเมืองสาเกตนคร
คือหอโหวดสามสิบห้าชั้น	สูงร้อยเอ็ดเมตรเห็นแล้วสะออน
เป็นแลนด์มาร์คร้อยเอ็ดนคร	ที่ครูทรงศักดิ์คนร้อยเอ็ดคนเฮ็ดโหวดบันดาลใจ

ออนซอนเป็นตาละออนซอน (ซ้ำ)	สาเกตนครยุคนี้งามหลาย
มีหอโหวดสูงโจัดโจัดเทียมฟ้า	อยู่ทุ่งกุลากะยังแนมเห็นได้
นี่ละคือเครื่องหมาย	นี่ละคือละแลนด์มาร์คแห่งใหม่
สิบเอ็ดพักตู สิบแปดป้องเอี่ยม	ชาวเก่าแม่คันไค
นนั้นคือความหมายนครสาเกต	เมื่อคราวก่อนนั้น
มากินข้าวปั้น เอาบุญผะเหวด	คือร้อยเอ็ดในเมื่อวันวาน
มือนี่ต้องเพิ่มคำขวัญ	มือนี่ต้องเติมคำขวัญ
ว่ามาชมหอโหวด	ให้ได้ในชาตินี้

สูง เจ้เงินเท็น สูง สูง สูง เจ้เงินเท็น ตระหง่านคู่เมืองร้อยเอ็ดบ้านนาเมืองอิหลี
อันเชิญพระพุทธมิ่งเมืองมงคล อันเชิญพระบรมสารี ประดิษฐานบนชั้นสูงที่ลี
แผ่บารมีคุ้มครองพวกเฮา

ออนซอน เป็นตาละออนซอน (ซ้ำ) มาเบิ่งสา ก่อนแล้วสิสะออนบ้านเฮา
บรรจงสร้างจุดรวมใจ แนมเห็นยามได้กะจูบใจจ้าวๆ
คือจั่งได้ยินเสียงโหวดเบาๆ ที่บรรพชนเพิ่นคงช่วยกันเป่า กล่อมพวกเฮา ให้อยู่ดี

พูน ปณ จิต ชเว

ออนซอนหอโหวด

$\text{♩} = 100$

สูง เจ็น เ็น อยู่ กลาง เ็น หน้า บึง พ ลาญ ชัย สิบ สาน ดำ นาน วิหาร

ไม้ แห่ง เมือง สา เกต น คร คือ หอ โหวด สาม สิบ ห้า ชัน สูง ร้อย เอ็ด

เมตร เ็น แล้ว สะ ออน เป็น แลนด์ มาร์ค ร้อย เอ็ด น คร ที่ ครู ทรง

ศักดิ์ คน ร้อย เอ็ด คน เอ็ด โหวด บัน ดาล ใจ

ภาพประกอบ 22 โน้ตเพลงออนซอนหอโหวด

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ปี 65 พบความหลากหลายของตัวโน้ตและจังหวะที่มากกว่า โดยในตอนเริ่มต้นใช้จังหวะดนตรีจังหวะ Disco (11.27) เป็นทำนองที่รวดเร็วและเร้าใจ
นาที่ที่ 11.50 พบโน้ตประสานในท้ายห้อง

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

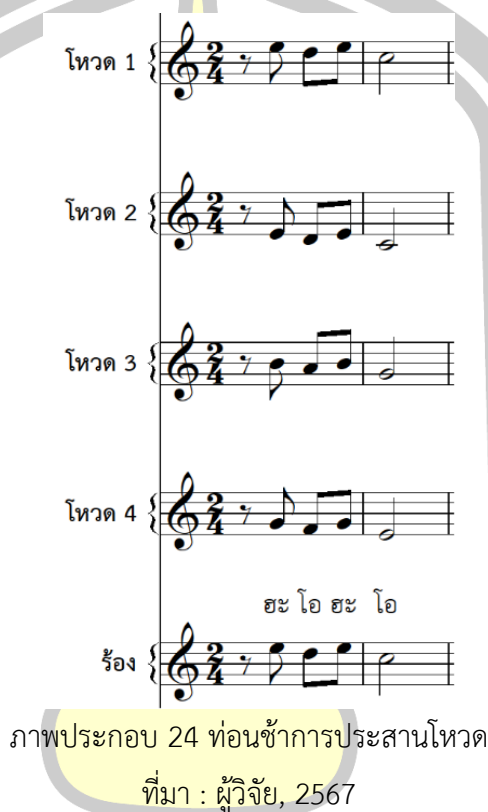
โหวด 4

ร้อง ที่ ครู ทรงศักดิ์ คน ร้อย เอ็ด

ภาพประกอบ 23 โน้ตประสานในท้ายห้อง

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

นาทีกี่ 12.17 เข้าสู่ท่อนซ้ำ มีการประสานโหวด รับเครื่องดนตรีจากท่อนเร็ว ใช้คอร์ดประสานท่อนร้อง และรับในท่อนท้ายของท่อนร้องหลังจากจบวรรคเป็นท่อน ๆ หลังจากนั้นในแต่ละท่อนก็ใช้เทคนิคเดียวกันหรือลักษณะกลุ่มโน้ตใกล้เคียงกันกับท่อนนี้คือการรับโน้ตตัวสุดท้าย โดยประสานเป็นคอร์ด

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

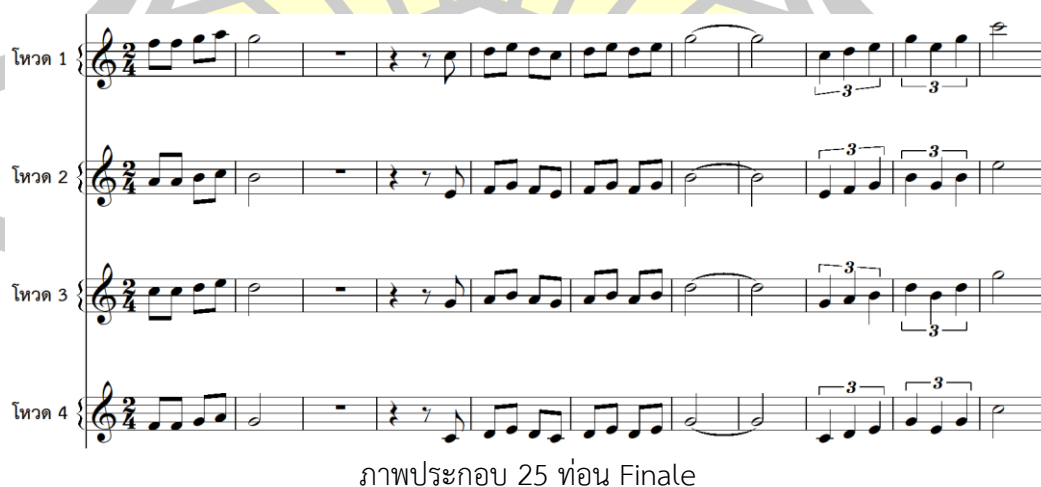
อะ โอ อะ โอ

ร้อง

ภาพประกอบ 24 ท่อนซ้ำการประสานโหวด

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

นาทีกี่ 15.10 ในท่อน Finale มีการประสานตัวโน้ตทั้งท่อนเพลงจนถึงโน้ตตัวสุดท้ายของท่อนและจบบทเพลงตามลำดับ

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

ภาพประกอบ 25 ท่อน Finale

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ปี 66 เริ่มต้นเพลงมาด้วยจังหวะที่ช้าเพื่อที่จะดึงอารมณ์ของผู้ชมมาจากจังหวะก่อนหน้านี้ที่มีความเร็ว (นาทีก่อน 10.16) โหวด 1 บรรเลงเล่าเรื่องราว คลอกับนักร้องที่บรรยาย พรรณนาต่าง ๆ โดยมีโหวด 2 3 4 บรรเลงเป็นคอร์ด หลังจากนั้นนาทีก่อน 10.40 เพิ่มอัตราจังหวะที่เร็วขึ้น มีโน้ตมากขึ้น เพื่อเพิ่มความสุขสนุกสนาน เร้าใจ มีการประสานเสียง โดยใช้โหวด 1 Unison กับเครื่องอื่น ๆ โหวด 2 3 4 ประสานลือนโน้ตเป็นกลุ่มคอร์ด

นาฬิกาที่ 10.57 มีการประสานในกลุ่มโน้ตที่จะส่งเข้าสู่ท่อนต่อไป และมีการใช้โหวด Adlib ตามคำร้องเป็นระยะ ๆ

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

โหวด 1

โหวด 2

โหวด 3

โหวด 4

เพลงออนซอนหอโหวด นอกจากจะเป็นการประชาสัมพันธ์หอโหวด101แล้ว ยังเป็นการประกาศตัวที่จะเป็น HUB ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนในอนาคตอันใกล้อีกด้วย

2.5 ลายเพลงบรรเลงเป็ดวง เป็ดวงออนซอนหอโหวด เดิมโหวดเป็นของเล่นของคนอีสาน ถือเป็นการละเล่นอย่างหนึ่งของชาวอีสานดั้งเดิม ใช้เล่นในช่วงปลายฤดูฝนก่อนเก็บเกี่ยวข้าวนาปี โดยการแกว่งเล่นเหมือน “สนู” การแกว่งไม่จำเป็นต้องเทียบเสียงให้ได้ตามระบบเสียง ภาคอีสานเรียกการแกว่งโหวดว่า “แกวโหวด” วงโหวดเมืองแสนล้านช้าง ได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตและความเป็นมาของโหวดผ่านการเล่าเรื่องออกมาเป็นการแสดงเป็ดวง โดยนำการละเล่นแกวโหวดผสมผสานกับการฟ้อนอีสาน ลายบรรเลงเป็ดวง เป็นลายดนตรีที่ได้เรียบเรียงและสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ โดยมีแนวคิดและการสร้างสรรค์ บทเพลงจากลายเพลงลูกทุ่งอีสาน เพื่อให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของลายบรรเลงในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ทำให้เกิดความสนุกสนานและเข้าถึงได้ง่าย โดยใช้แนวการบรรเลงแบบประสานของเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อให้เกิดมิติในการบรรเลงดนตรี ประกอบกับการแสดงของนักแสดงที่มีความแปลกใหม่

2.6 บทเพลงเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 มีการประพันธ์คำร้องและทำนองที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 เป็นการแสดงวิถีชีวิต ชุด อภิญา มหาชาติชาดก กษัตริย์คีนนคร แนวคิดในการสร้างสรรค์เกี่ยวกับประเพณี ฮีต 12 ตามวิถีวัฒนธรรมของชาวอีสาน โดยนำบุญผะเหวดมาเป็นแรงบันดาลใจแรก กล่าวคือบุญผะเหวด จัดอยู่ในฮีตที่ 4 หรือ บุญเดือนสี่ คำว่า "ผะเหวด" เป็นภาษาอีสาน มีที่มาจากงานประเพณีพระเวสสันดรชาดกในภาษาภาคกลาง หรืองานบุญมหาชาติ ที่เป็นพระนามขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าในชาติสุดท้ายก่อนที่พระองค์จะประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะและตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง เป็นศาสดาของศาสนาพุทธ พระเวสสันดร ถือว่าเป็นชาติที่สำคัญยิ่งเนื่องจากเป็นชาติที่พระองค์ได้บำเพ็ญทานบารมีอย่างใหญ่หลวง บุญผะเหวดร้อยเอ็ดเป็นงานบุญอันเก่าแก่ที่อยู่คู่กับชาวร้อยเอ็ดมานานกว่า 100 ปี การจัดงานบุญผะเหวดของชาวร้อยเอ็ดนั้น มีความเชื่อกันว่าหากได้ฟังเทศน์บุญผะเหวดครบ 13 กัณฑ์ จบภายในวันเดียวและจัดพิธีตั้งเครื่องคาย (บูชา) ได้ถูกต้อง อาานิสงส์จะดลบันดาลให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตร ซึ่งพื้นดินแดนแห่งความสุขสงบ จึงได้หยิบยกประเพณีบุญผะเหวดมาสร้างสรรค์การแสดงประกอบการบรรเลงวงโหวด ในชุด อภิญา มหาชาติชาดก กษัตริย์คีนนคร มีการประพันธ์คำร้องและทำนองขึ้นใหม่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ลำเตือนห้าพรรณมหาชาติ (ยาสอนหลาน)

หลานเอ๋ย...เวสสันดรแต่เค้า นิทานเก่าชาดกปู่สืขอย่อยกให้ค่อยฟังเด้อเจ้า คนเฒ่าเพิ่นพาแต่งพาทำ ในอีสานเขตกำ ปากันจำพากันจื้อ แพงเอ๋ยค้อมหาชาตินั้นขานเ็นแต่นาน พันคาถาว่านั่นแต่ละกัณฑ์ประดับแต่ง สิบสามกัณฑ์ม่วนแม้งๆ ผลาได้แกผู้ฟัง ไผผู้เอาใจตั้งฟังครบจบกัณฑ์ สิบเก็ดพระศรีอารียผู้เพิ่นลงมาได้ โอยน้อคำ ปากันหามวลไมเอาามาประดับแต่ง ผ้าผะเวสแต่มไ่ว้หายล้อมบาดนังฟัง กอกกล้วยอ้อยกับทั้งฮังต่อฮังแตน ดอกดวงเอาามาแขน ต้นโนมีพร้อม คั่นแมนชอมดูแล้วให้

คือหิมพานต์ป่า เต็น้อย เถิงเข้าหนมเข้าต้มดาไว้ชูแนว ละจนว่าถึงม้วนแล้วๆ จังพากันหัวกะด้าเมื่อ ละบุญเดือนสามปีละเทื่อ ฮีตสิบสองเฮาเออย

ทำนองลำย่าว

อ่าวหานี้ พระเวสนั้นลำกันแต่เก่า แต่เก่าแต่เก่า สิบสามกัณฑ์เดอละนั้นละเจ้า เฮาฮู้ซุวัน กัณฑ์หนึ่งนั้นมื่อช้อทศพร หิมพานต์กัณฑ์สอง ทานกัณฑ์ที่สามต่อตามมานี้ กัณฑ์สี่นั้นวนปเวส ชุชก กัณฑ์ที่ห้าหกนั้นจุลพน ออย่าหลงส่นเหลื่ออีกบ่ทันเสร็จ กัณฑ์ที่เจ็ดมหาพน แปดกุมารเจ้า แม่มะที กัณฑ์เก้า ฟังเอาให้จื้อให้จื้อ กัณฑ์สิบคือสักกบรรพเอ๋ยอ้างทางเจ้าพ่อพระอินทร์ โอ้ยนั้นแล้ว ยังบ่สิ้น มหาราชที่สิบเอ็ดยังบ่เสร็จฉ้อกษัตริย์สิบสอง หม่องนิทานลงคล้อยสิบสามจ้อยนครกัณฑ์บั้นส่ง เชิญ องค์พระเวสเจ้าคีนเข้าสู่นคร...ว่าองค์เวสเอ๋ย...ให้คีนเมื่อสาท่อนคีนนครไปนำพ่อฟังคนสับส่อว่าจั้ง ขับเจ้าเข้าป่าไพร ขอเชิญองค์เวสไ้ให้กลับตัวคีนโงงลาจากดงพงไพรเถิดในคราวนี้ พ่อได้เอาช้างแก้ว โตเผือกขาว พ่อได้เอาช้างแก้วขาวโตผ่อง มาฮับคีนสู่ห้องไปครองด้อมหมู่ประชาหกษัตริย์พบหน้า อยู่กลางป่าพญาตร เสียวอนวอนจาขานต่อกันกระสันเข้ามาเชิญองค์เวสเข้าเนาปางด้อมไฟ กลางพนา ป่าไม้พากันให้ดอกใส่กันทันใดหกษัตริย์นั้นกะม้อยมิ่งสมประดี เป็นลมไปทันที่อยู่พงดงด้าว กะใน คราวตอนนั้นฝนโบกขรพรรษ จังได้ตรินลงสู่คิงดิงพี น กะเลยพากันคีนคชาสารเผื่อผ่อง พากันคีนสู่ ห้อง....ไปครองยัง...นั่งนคร...นั่งนคร....นำ

จากการศึกษาพบว่า วงเพชรพลาญชัย เป็นวงที่เข้าร่วมประกวดวงโหวดในนามของวิทยาลัย นาฏศิลป์ร้อยเอ็ด มีทั้งหมด 4 ชุดการแสดง ได้แก่ 1) การแสดงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 2) การแสดงเปิดวง ชุด เบิกฟ้านคราสาเกตนคร 3) การเป่าโหวดลายสาวน้อยหยิกแม่(ลายบังคับ) และ 4) การแสดงวิถีชีวิต ชุด อภิญญา มหาชาติชาดก กษัตริย์คีนนคร การสร้างสรรค์การแสดงทั้ง 4 ชุดนี้ เป็นการประพันธ์คำร้องและทำนองขึ้นใหม่ พบว่ามีแค่เพลงหรือลายบังคับตามเกณฑ์การประกวด 1 ลาย คือ ลายสาวน้อยหยิกแม่ ส่วนรูปแบบในการนำเสนอจะประกอบไปด้วย เครื่องดนตรี นักดนตรี นักร้อง นักแสดง เครื่องแต่งกาย ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงในแต่ละชุด เพื่อให้มีความแปลกใหม่และมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

พูน ปณ จิต ชเว

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด และบทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวด สามารถสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผล

การวิจัยเรื่องลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวด เป็นการรักษารูปแบบของเครื่องดนตรีและลักษณะของเพลงให้เป็นแบบประยุกต์ปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย เพื่อเป็นการสืบทอดลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด จะประกอบด้วยเครื่องดนตรี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวด แคน พิณ ซออีสาน และพิณเบส ส่วนกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ และฉาบเล็ก นอกจากนี้วงโหวดยังมีพัฒนาที่ดีมาเป็นลำดับ เริ่มมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยและน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาบรรเลงประกอบด้วย นั่นคือกลองชุด และกีตาร์เบส เพื่อเพิ่มอรรถรสของวงโหวดให้แปลกจากวงพื้นบ้านอื่น ๆ อีกทั้งยังส่งต่อภาพจำของวงโหวดที่ทุกคนสามารถจดจำได้เมื่อเห็นการแสดงของวงโหวด ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด นอกจากนี้จากการศึกษาถึงรูปแบบการรวมวงของวงโหวดตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 – 2566 ของวงเพชรพลาญชัยและวงแสนเมืองล้านช้างสรุปได้ว่ารูปแบบของวงโหวดถูกพัฒนาตามเกณฑ์การประกวดของแต่ละปี ประกอบไปด้วยนักดนตรี นักร้อง นางไหม นางเกราะ และนักแสดงประกอบ สามารถบริหารสมาชิกในวงอย่างอิสระและมีความเหมาะสมเครื่องดนตรีในวงโหวด ประกอบไปด้วย โหวด แคน พิณโปร่ง โหซองหรือพิณเบส กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะลอ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่ ในการประกวดพบว่าเกณฑ์การประกวดไม่ได้กำหนดจำนวนเครื่องดนตรี แต่กำหนดจำนวนนักดนตรีแทน นอกจากนี้ยังพบว่าอนุญาตให้ใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดการแสดง อาทิเช่น ปี่อ้อ ปี่สโน ซออีสาน โปงลาง กองเพล และสังข์ เป็นต้น ส่วนในเรื่องของเครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด ไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง

2. บทเพลงที่ใช้บรรเลงในการประกวดที่ถือว่าเป็นเพลงบังคับ จากการศึกษาพบว่า บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงของวงโหวด ปี พ.ศ.2563 – 2566 ในการจัดการประกวดวงโหวดของจังหวัด

ร้อยเอ็ด ซึ่งร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เสนอโครงการประกวดได้กำหนดบทเพลงที่ใช้บรรเลงเพื่อการประกวด ดังนี้ 1) บทเพลงส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด 2) ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน (ลายบังคับ) คือ ลายสาวน้อยหยิกแม่ 3) บทเพลงเทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 4) ลายเพลงบรรเลงเปิดวง 5) บทเพลงออนซอนหอโหวด 101 และ 6) บทเพลงเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 การเลือกบทเพลงที่เหมาะสมกับการประกวด นักดนตรีได้แสดงออกถึงทักษะการบรรเลง นักร้องได้ถ่ายทอดเทคนิควิธีการขับร้องอย่างเหมาะสม บทเพลงที่ใช้บรรเลงมีทั้งรูปแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ที่มีความทันสมัย นอกจากนี้บทเพลงที่ใช้บรรเลงยังได้แสดงออกถึงความจงรักภักดี ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อีกด้วย ดังนั้น การรักษารูปแบบของบทเพลงที่ใช้ในการประกวดวงโหวด จึงมีความจำเป็นที่ต้องระบุในเกณฑ์การประกวดทุกปี เพื่อเป็นแนวทางในการอนุรักษ์บทเพลงที่ใช้ในการประกวด ให้เป็นมาตรฐานของวงโหวดในปัจจุบันและอนาคต

2. อภิปรายผล

ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด จะประกอบด้วยเครื่องดนตรี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องดำเนินทำนอง ได้แก่ โหวด แคน พิณ ซออีสาน และพิณเบส ส่วนกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน กราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ และฉาบเล็ก นอกจากนี้วงโหวดยังมีพัฒนาการที่ดีมาเป็นลำดับ เริ่มมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัยและน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น โดยนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาร่วมบรรเลงประกอบด้วย นั่นคือกลองชุด และกีตาร์เบส เพื่อเพิ่มอรรถรสของวงโหวดให้แปลกจากวงพื้นบ้านอื่น ๆ อีกทั้งยังส่งต่อภาพจำของวงโหวดที่ทุกคนสามารถจดจำได้ เมื่อเห็นการแสดงของวงโหวด ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของวงโหวดในจังหวัดร้อยเอ็ด มีรูปแบบเฉพาะของวงโหวด พบได้จากรายการประกวดตั้งแต่ ปี พ.ศ.2563 - 2566 โดยให้ความสำคัญกับเครื่องดนตรีโหวด ตั้งแต่ 4 ตัวถึง 14 ตัว และในอนาคตอาจจะพัฒนาให้เป็นรูปแบบการบรรเลงโหวดหมู่ ทั้งนี้รายการประกวดวงโหวดตั้งแต่ปี พ.ศ.2563 - 2566 ได้รับการสนับสนุนจากจังหวัดร้อยเอ็ด ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด เพื่อเป็นการบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และส่งเสริมให้วงโหวดเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรีพื้นบ้าน และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในวงโหวดสามารถสรุปได้ 3 กลุ่ม คือ เพลงบรรเลงเดี่ยว (ลายเดี่ยว) เพลงบรรเลงประกอบการขับลำ และเพลงบรรเลงประกอบการแสดง นอกจากนี้ยังมีส่วนของเพลงที่บังคับตามเกณฑ์การประกวดในทุก ๆ ปี คือ เพลงพื้นบ้านลายเดี่ยวสวณ้อยหยิกแม่ และเพลงออนซอนหอโหวด สำหรับการประชาสัมพันธ์หอโหวด101 ซึ่งสอดคล้องกับนักศึกษา พันธุ์เจริญ ได้กล่าวไว้ในตำราเรียนสังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์ ในเรื่องของการวิเคราะห์เสียงว่า ส่วนประกอบสุดท้ายของเพลงก็คือ เสียง คำว่า เสียง เป็นคำรวมในภาษาไทยที่เรียกใช้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเสียงในแง่มุมต่าง ๆ แต่ในภาษาอังกฤษมีการใช้คำต่างกัน เมื่อพูดถึงแง่มุมของเสียง ตั้งใจจะกล่าวถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสียง คือ สีสันเสียง (Tone Color หรือ Timber) ลักษณะเสียงที่แตกต่างกันของเครื่องดนตรี เช่น สีสันของเครื่องลมกับเครื่องสายแตกต่างกันมาก เสียงจากเครื่องตี สีสันในการเล่นประเภทเครื่องที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้เกิดสีสันของเสียงที่แตกต่างกัน สีสันเสียงเหล่านี้เมื่อมีสีสันเสียงที่แตกต่างกัน ย่อมให้อารมณ์ต่างกัน เพราะสีสันเสียงสามารถสะท้อนอารมณ์เป็นอย่างดีได้ดี เครื่องดนตรีเป็นตัวกำหนดสีสันของเสียง เพลงเดียวกันหรือทำนองเดียวกัน เมื่อบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน ย่อมทำให้สีสันเสียงแตกต่างกัน และจะส่งผลให้ได้เกิดอารมณ์ของเพลงที่ไม่เหมือนกัน อย่างไรก็ตามในการวิเคราะห์สีสันเสียงจะคำนึงถึงเครื่องดนตรีเป็นเกณฑ์ประเภทของวงดนตรี วงดนตรีถือเป็นมาตรฐานของดนตรีตะวันตกซึ่งมีอยู่หลายประเภท เมื่อทราบประเภทของวงจะทำให้จินตนาการได้ว่า จะใช้สีสันเสียงอย่างไร บทบาทของเครื่องดนตรี การวิเคราะห์บทบาทของเครื่องดนตรีควรพิจารณาโดยใช้โน้ตเพลงประกอบ เพราะการฟังเพียงอย่างเดียวอาจต้องใช้เวลามาก และอาจทำให้มองข้ามรายละเอียดที่น่าสนใจบางอย่างไป ความสมดุลของเครื่องดนตรี ตลอดจนการประกาศตัวเป็น HUB ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งจะเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

- 1.1 นำข้อมูลไปสร้างเป็นแบบเรียนเพื่อใช้ในหลักสูตรท้องถิ่นด้านการศึกษา
- 1.2 เป็นแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาวงโหวด

2. ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาวงโหวดเพื่อนำมาพัฒนาให้เป็นงานสร้างสรรค์
- 2.2 ควรมีการศึกษาส่งเสริมให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการแสดงวงโหวด
- 2.3 ควรมีการศึกษาวงโหวดระบุถึงประเภทของวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองวิชาการและแผนงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. (2554). เล่าเรื่องเมืองร้อยเอ็ด. (อ้างในปกิณก
วัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, 2547).
- กาญจนา วัฒนะพิพัฒน์ และศรีณย์ นักรบ. (2553). การประยุกต์ใช้พื้นและโหนดของมณฑลอุดร
เพื่อการบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีสากล. บทความวารสาร : คณะมนุษยศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2555). สุนทรีศาสตร์หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ศิลปวิจารณ์.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกวิท ชันศิริ. (2550). ดุริยางคศิลป์ตะวันตก (เบื้องต้น). พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คุณวิจิตร โคตะบุตร. (2544). ดนตรีพื้นบ้านอีสานพื้นบ้านอีสาน. ขอนแก่น: โรงเรียนเทศบาล
นครขอนแก่น.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2529). ดนตรีพื้นบ้านอีสาน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จรรุวรรณ ธรรมวัตร. (2527). รายงานวิจัยเรื่องการละเล่นพื้นเมืองอีสาน. มหาสารคาม : สถาบันวิจัย
ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2546). แคนวและโป่งกลาง. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เชิดศักดิ์ ฉายถวิล. (2549). โหวด : เครื่องดนตรีพื้นบ้านภาคอีสาน. บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัธ. (2535). สารานุกรมเพลงไทย. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2560). สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์เกษะรัต.
- ดวงใจ อมาตยกุล. (2533). ดนตรีตะวันออก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุษกร บิณฑสันต์ และคำคม พรประสิทธิ์. (2553). หมอลำ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ วีพรีน.
- ปกิณกวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด. (2540). เล่าเรื่องเมืองร้อยเอ็ด. (หน้า 128).
- ประกฤต เขียวพันธุ์. (2556). แคน : สังคีตลักษณ์ในพิธีกรรม. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประคอง นิฆมานเหมินท์. (2545). นิทานพื้นบ้านศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการ
เผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประสิทธิ์ เลี้ยวสิริพงศ์. (2533). ประวัติดนตรีตะวันตกโดยสังเขป. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2544). รายงานการวิจัยการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานจากไม้ยางพารา The Improvement of Isan Folk Musical Instrument made from Rubber Wood. มหาสารคาม : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2545). การจัดการและเผยแพร่ดนตรีอีสานและศิลปะการแสดงอีสานเชิงพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์. มหาสารคาม : คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. ประธาน วงศ์บุญกุล และสุชาติ ภาคสุชล. (2545). การพัฒนาเครื่องมือการผลิตเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน เพื่อรองรับการผลิตเชิงธุรกิจ The Development of Native Musical instruments Making Machine for Commercial Production. มหาสารคาม : สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2546). รายงานการวิจัยเรื่องหลักกลศาสตร์พื้นฐานและกลวิธีการสร้างเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน Principles of Acoustic Mechanical and Technique of Construction the Isan Music Instruments. มหาสารคาม : สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- _____. (2549). ดนตรีพื้นบ้านอีสาน : คีตกวีอีสาน ดำเนินเครื่องดนตรี และการเรียนรู้ดนตรี พื้นบ้านอีสาน. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. (2521). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมการสร้างตำรา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พูลพิศ อมาตยกุล. (2535). หนังสือดนตรีไทยอุดมศึกษา. ครั้งที่ 23
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). การพัฒนาชนบท. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- โยธิน พลเขต. (2559). การฝึกดนตรีพื้นบ้านอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กทม. : ประสานการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- วรากร สโย. (2554). เครื่องเป่าของกลุ่มชาติพันธุ์ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วีระพันธุ์ ธงตะทบ. (2548). รายงานผลการวิจัยการศึกษาประวัติและเทคนิคการผลิตเครื่องดนตรีอีสาน. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- วัชรกร แสงผล. (2564). พัฒนาการของวงโหวดเสียงทอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุริยางคศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศุภวรรณ อุบลเลิศ. (2550). การพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมดนตรีและการแสดง

พื้นบ้าน อีสานของวิทยาลัยนาฏศิลป์. มหาสารคาม : คณะวัฒนธรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

ศักดิ์ชัย หิรัญรักษ์. (2536). ความสำคัญของภาษาในการศึกษาดนตรีพื้นบ้าน การศึกษาทางหนึ่ง.

วารสารภาษาและวัฒนธรรม. (69-72)

สนธิ สมัครการ. (2538). การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สะอาด สมศรี. (2543). พันธุ์ไม้ที่ใช้ทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในจังหวัดร้อยเอ็ด.

วิทยานิพนธ์ ศ.ศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุกรี เจริญสุข. (2538). ฟังดนตรีอย่างไรให้ไพเราะ. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว.

สัญญา สมประสงค์. (2555). การศึกษาการทำเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานกรณีศึกษาหมู่บ้านท่าเรือ

ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้าจังหวัดนครพนม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต,

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำเร็จ คำโหมง. (2522). ดนตรีอีสาน. มหาสารคาม : ภาควิชาดนตรีศึกษาและมนุษยศาสตร์

วิทยาลัยครูมหาสารคาม.

หิรัญ จักรเสน. (2560). ดนตรีพื้นเมืองชั้นแนะนำ. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อรุณี ดันศิริ. (2549). วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิชย์,

อมรา พงศาพิชญ์. (2534). สังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

Alan P. Merriam, Valerie Merriam. (1964). The Anthropology of Music. Northwestern
University Press.

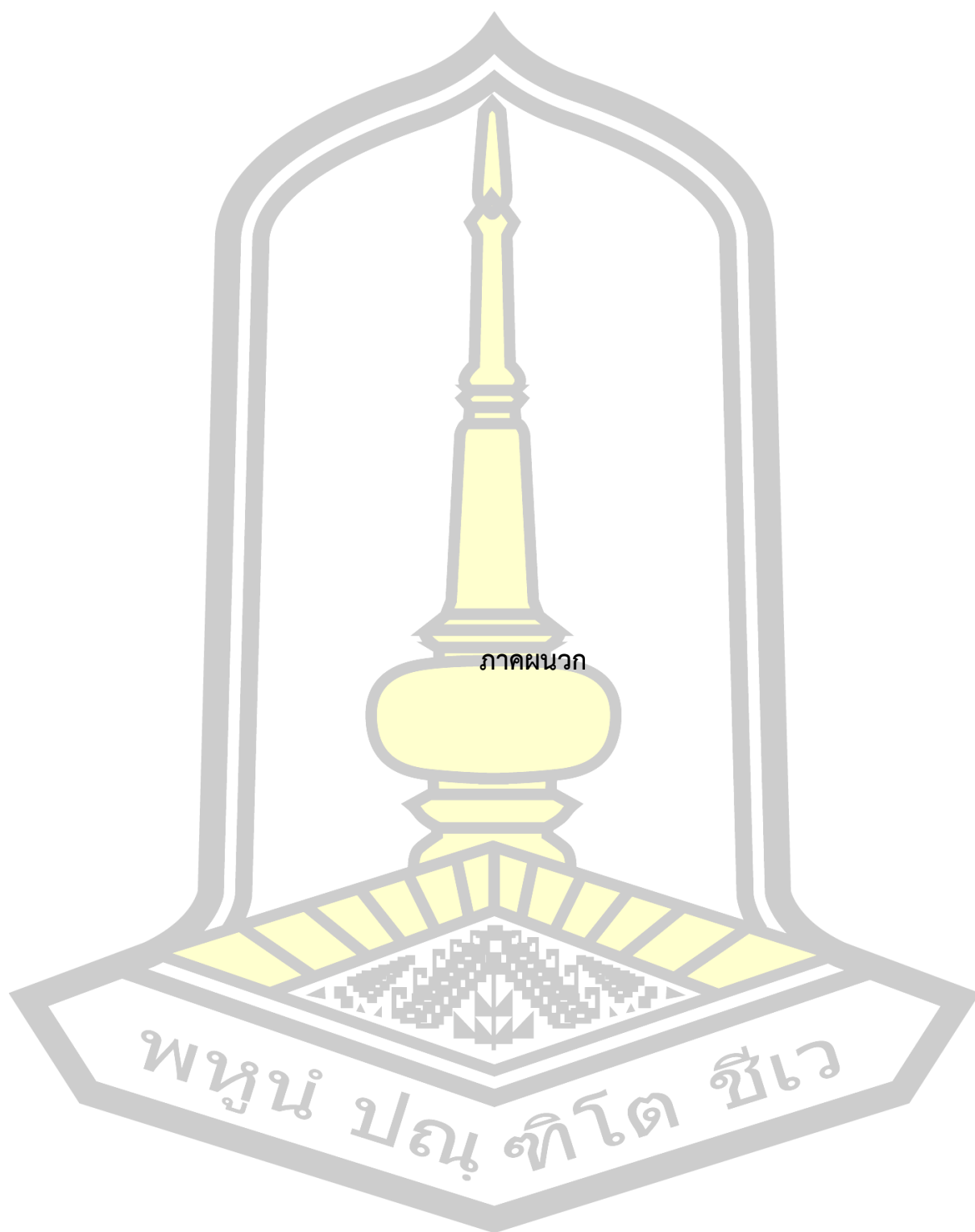
Benede, Arthur H. "The Physics of Woodwind," Music Education Journal. 7(3) : 21-24
;May, 1971.

Diagram, George. Music Instrument of the World. Holland :Smeets Offset, B.V. ,Weert.
,1976 .

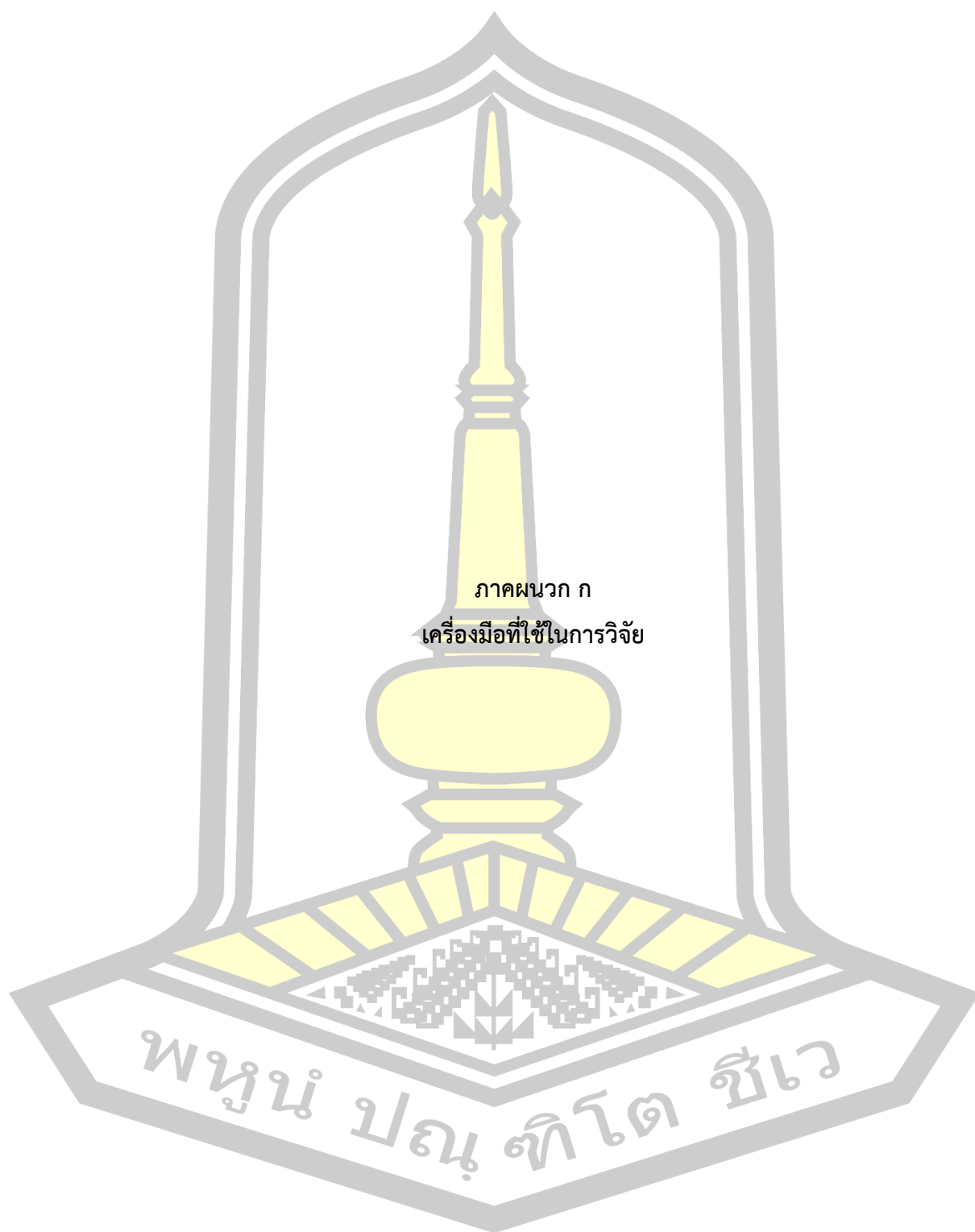
Velichkina, Olga V. (1998). Playing panpipes in Southern Russia : history, ethnography,
and performance practices. The Ohio State University, School of
Music, Alumna.

Turino, Thomas. "The Coherence of Social Style and Musical Creation Among the
Aymara of Southern Peru." Ethnomusicology 33.1(1989) : 1-30.

Wood, Alexander. Revised by Bowsheer. J.M. (1975). The Physics of music. 7th ed.
London : Chapman.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1

แบบสัมภาษณ์ผู้รู้เกี่ยวกับวงโหวด

(ศิลปินพื้นบ้านดนตรี นักวิชาการดนตรี,นักวิชาการด้านประเพณีและวัฒนธรรม)

พัฒนาการและแนวทางการอนุรักษ์ วงโหวด

หมวดที่ 1 ประวัติและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล.....อายุ.....
 2. การศึกษา.....
 3. อาชีพหลัก.....
 4. ที่อยู่.....
 5. โทรศัพท์.....
 6. สถานภาพครอบครัว.....
- ☐ โสด ☐ สมรส ☐ หย่าร้าง

หมวดที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวงโหวดเสียงทอง

1. มีความรู้เกี่ยวกับวงโหวดเป็นระยะเวลา.....ปี
2. ประวัติความเป็นมาวงโหวด เป็นอย่างไร

พจนานุกรมศัพท์โหวด

หมวดที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการ วงโหวดเสียงทอง

1. แนวทางการอนุรักษ์วงโหวดเสียงทอง เป็นอย่างไร

2. การพัฒนางวงโหวดเสียงทอง เป็นอย่างไร

3. การพัฒนางโหวด เป็นอย่างไร

4. วงโหวดเสียงทอง อิทธิพลในการพัฒนา โหวด และวงโหวด เป็นอย่างไร

พูน ปณ กิตติ ชื่น

5. ข้อสังเกต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. คำแนะนำ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

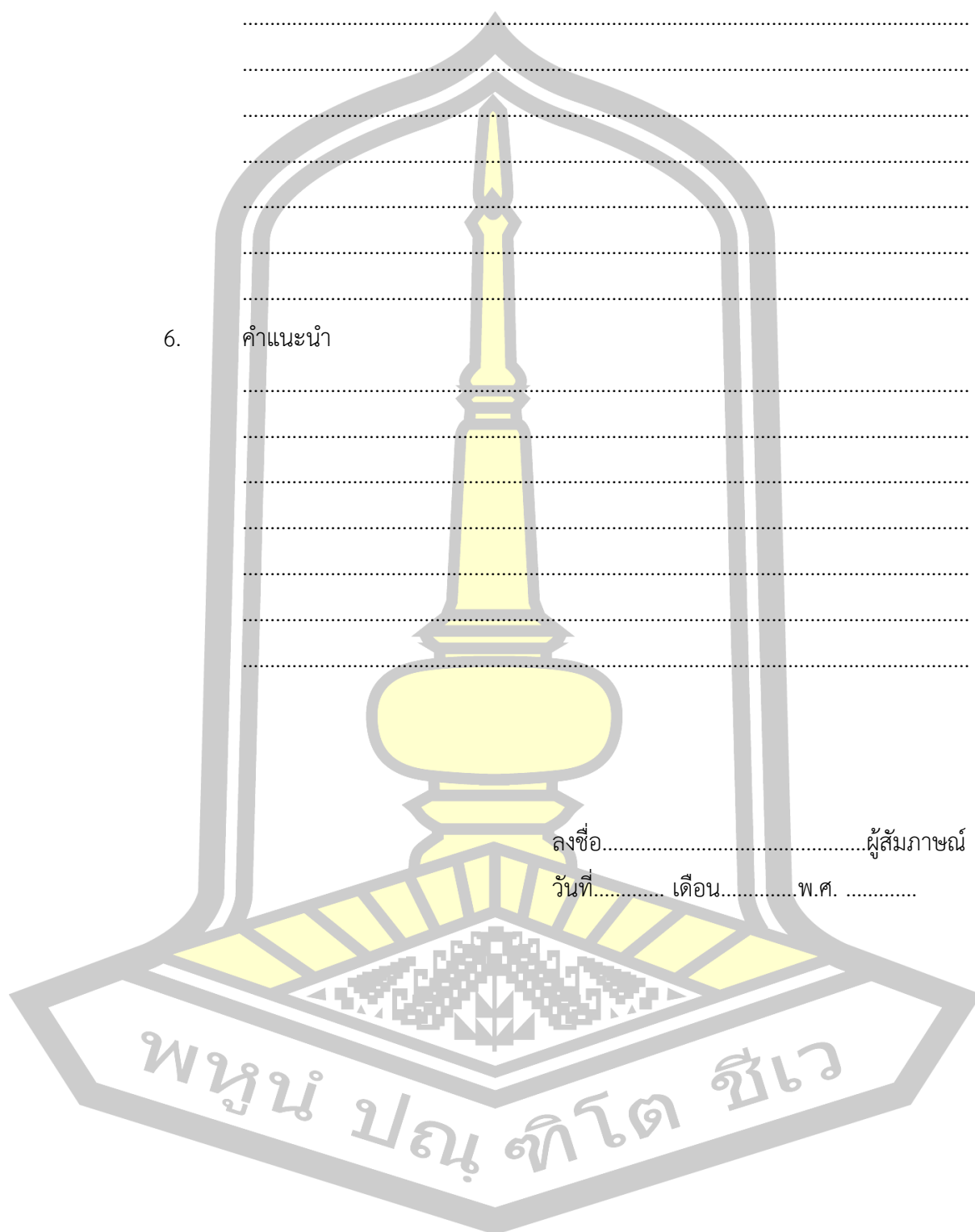
.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2

แบบสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับ นักแสดงวงโหวด ผู้บันทึกเสียง นักดนตรีโหวด

(ผู้ปฏิบัติ)

หมวดที่ 1 ประวัติและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล.....อายุ.....
2. การศึกษา.....
3. อาชีพหลัก.....
4. ที่อยู่.....
.....
.....
5. โทรศัพท์.....
6. สถานภาพครอบครัว.....

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หย่าร้าง

หมวดที่ 2 ผู้ปฏิบัติเกี่ยวกับโหวด

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่องการแสดงวงโหวด(กลุ่มนักแสดงวงโหวดเสียงทอง)

1. ร่วมแสดงในวงโหวดเสียงทองมาแล้วกี่ปี.....
2. เหตุใดจึงสนใจเข้าร่วมการแสดงกับวงโหวดเสียงทอง
.....
.....
.....
3. ใครเป็นผู้ชักชวนเข้าสู่วงโหวดเสียงทอง.....
4. การแสดงวงโหวดเสียงทองแต่ละครั้งใช้ผู้แสดงมากน้อยเพียงใด
.....
.....
.....

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดองค์ความรู้

1. ปัจจัยที่ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับโหนด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนางโหนดเสียงทอง

1. ลักษณะกายภาพของโหนดจากอดีตสู่ปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....

.....

2. เสียงโหนดที่ได้จากการผลิต

.....

.....

3. ธุรกิจการจำหน่ายโหนด การตอบรับในความนิยมของโหนด

.....

.....

หมวดที่3 การเปลี่ยนแปลงของโหนดในสภาพสังคม

1. วงโหนดเสียงทองโหนดในสภาพสังคมปัจจุบันต่างจากอดีตอย่างไร

.....

.....

2. วงโหนดเสียงทองโหนดมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านบริบทสังคมอย่างไรบ้างอย่างไรบ้าง

.....

.....

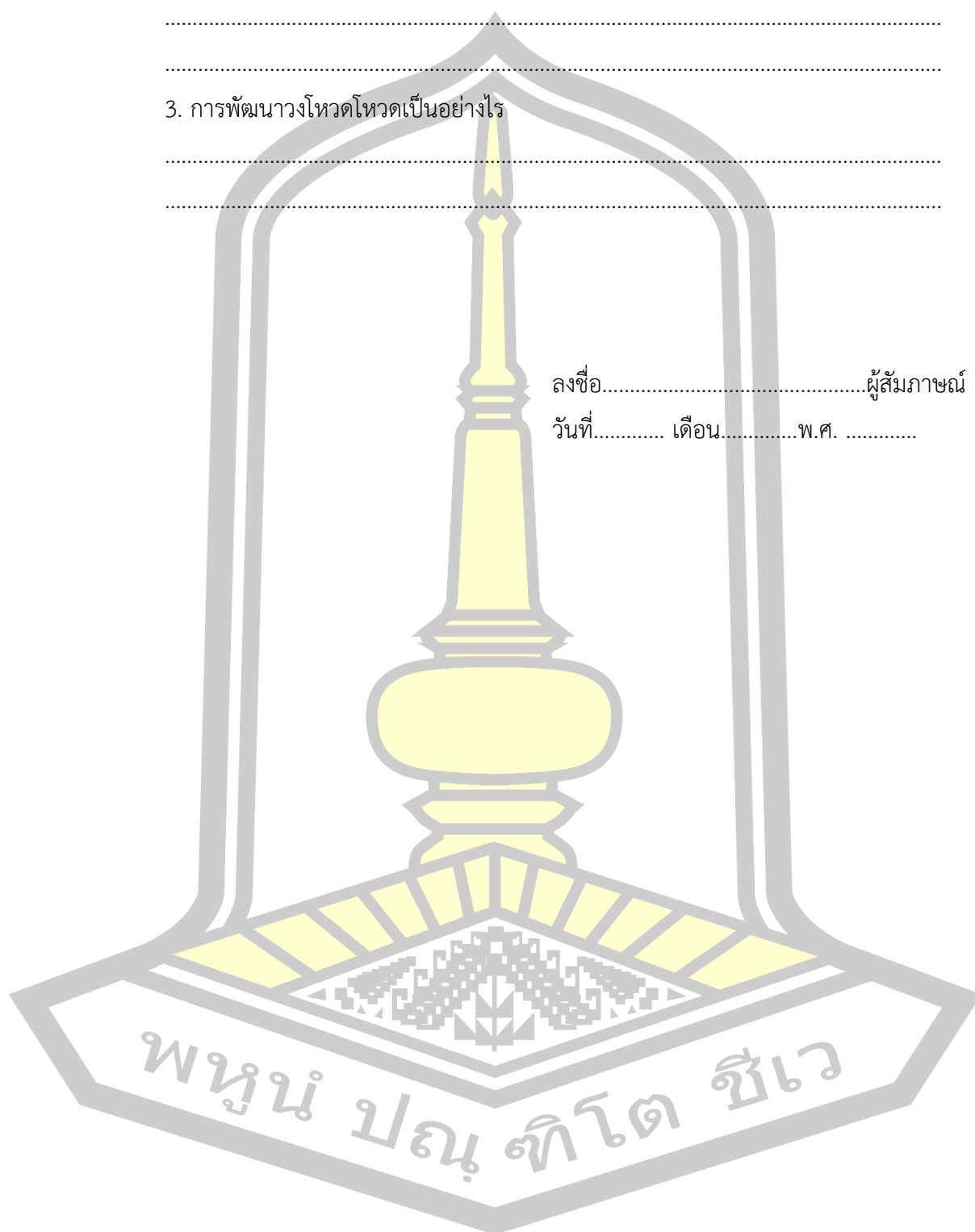
3. การพัฒนางโหนดโหนดเป็นอย่างไร

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3
แบบสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มผู้รู้ทั่วไป
(ผู้รับชมการแสดง เพลง ที่มีโหวดประกอบ)
พัฒนาการและการอนุรักษ์ วงโหวด

หมวดที่ 1 ประวัติและข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล.....อายุ.....
2. การศึกษา.....
3. อาชีพหลัก.....
4. ที่อยู่.....
5. โทรศัพท์.....
6. สถานภาพครอบครัว.....

☐ โสด

☐ สมรส

☐ หย่าร้าง

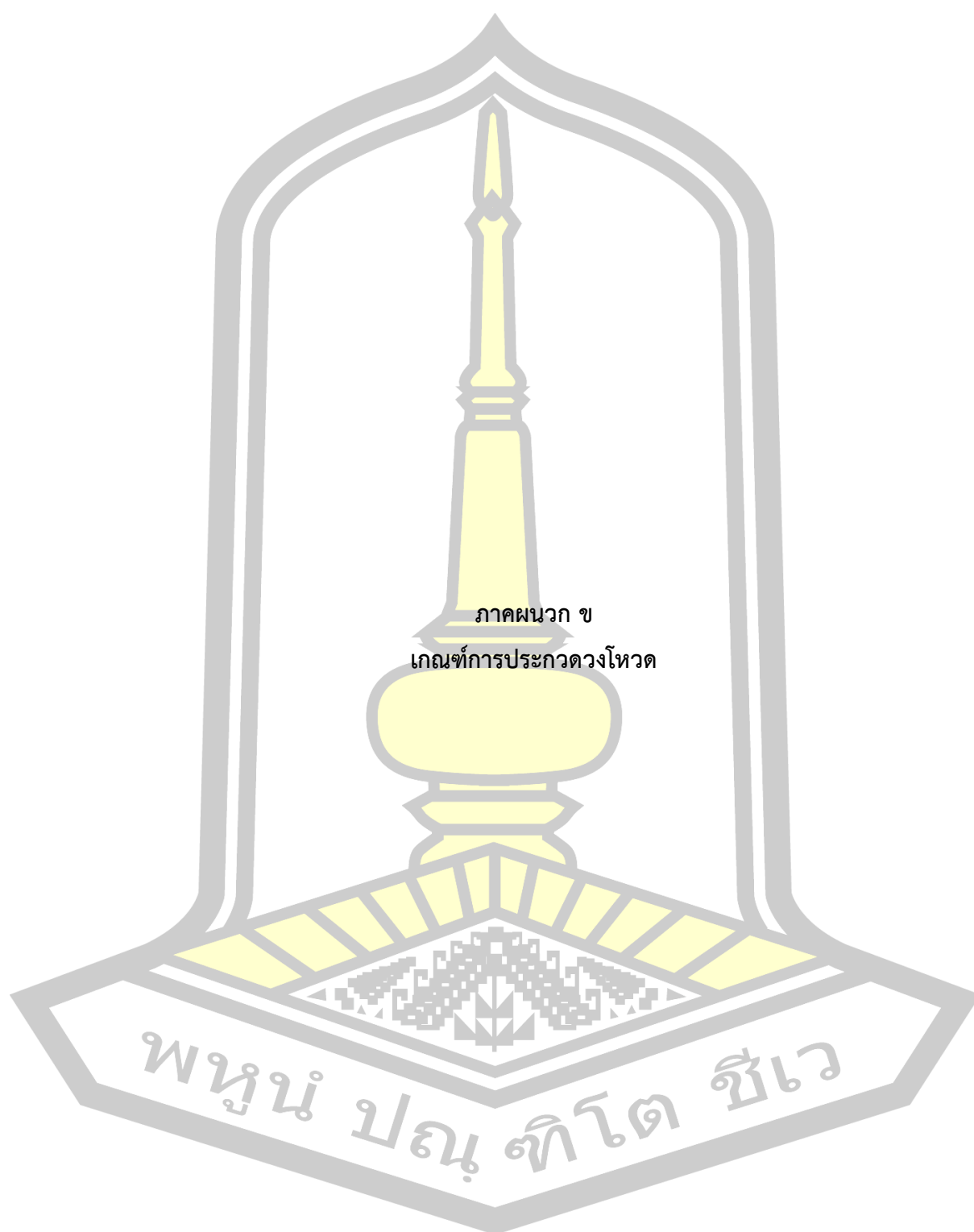
หมวดที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้เรื่อง การแสดง วงดนตรีโหวด

1. เคยพบเห็นการแสดง เพลง ที่มีวงโหวด เป็นระยะเวลา.....ปี
2. นอกจากการแสดงวงโหวด เคยเห็นวงโหวดที่คล้ายกับวงโหวดเสียงทองหรือไม่.....
3. วงโหวด มีการเปลี่ยนแปลงใดบ้าง.....

พูน ปณ จิตโต ชีเว

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

เกณฑ์การประกวดวงโหวด 2563

ประกาศเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

เรื่อง การประกวดเป่าโหวดและวงโหวด

ด้วยเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดร่วมกับ วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม และจังหวัดร้อยเอ็ด กำหนดจัดประกวดการเป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว) และวงดนตรี พื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อเป็นส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว การบำรุงรักษา ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่ง ของการขับเคลื่อนประชาสัมพันธ์ ให้ “หอโหวด ๑๐๓ ROI ET TOWER” เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำโครงการแข่งขันเป่าโหวด ประจำปี ๒๕๖๓ เพื่อให้เด็ก เยาวชนและ ประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรี และใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการ ส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน สังคม ในวันที่ ๒๗ - ๒๘ ธันวาคม ๒๕๖๓ ณ เวทีกลางแจ้ง ลานสาเกตนคร รายละเอียดดังนี้

๑. การประกวดเป่าโหวดและวงโหวด

- ๑.๑ เป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว) ระดับประถมศึกษา
- ๑.๒ เป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
- ๑.๓ เป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือระดับ ปวช.
- ๑.๔ วงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

๒. คุณสมบัติผู้เข้าประกวด

- ๒.๑ คุณสมบัติผู้เข้าประกวดเป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว)
- ๒.๓.๑ นักเรียนระดับ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.
- ๒.๒ คุณสมบัติผู้เข้าประกวดวงโหวดระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) จำนวน

๑๐ ทีม

- ๒.๒.๑. นักดนตรี นักร้อง ไม่น้อยกว่า ๑๐ คน แต่ไม่เกิน ๑๕ คน

๒.๒.๒ วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วยเครื่องดนตรี นักดนตรี

นักร้อง

เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวง ได้แก่ โหวดอย่างน้อยจำนวน ๔ ตัว แคน ๑ ตัว พิณ ๑ ตัว ขออีสาน ๑ อัน พิณเบส ๑ ตัว หรือโหซอง และเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานประกอบจังหวะ เช่น กลองทาง กลองร้านมะนาวอีสาน เกราะ ยิง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก ฯลฯ
(หมายเหตุ) เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด ไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากล

- เพลงที่ส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด
- ลายเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโหวดที่ประพันธ์ขึ้นมาใหม่
- ลายเพลงพื้นบ้านอีสาน เช่น ลายบังคับ ๒ ลาย ได้แก่ ลายสาวน้อย

หยิกแม่และลายสุดสะแนน

๔.๕ การประกวดเป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว)

คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนน รวม ๑๐๐ คะแนน จากการแสดงทักษะ

ความสามารถ

รูปแบบการนำเสนอ ตลอดทั้งฝีมือการบรรเลงให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว ดังนี้

(๑) ความสามารถของผู้บรรเลง	๔๐ คะแนน
- ความไพเราะ	๑๕ คะแนน
- ความถูกต้องแม่นยำ	๑๕ คะแนน
- เทคนิคลีลา	๑๐ คะแนน
(๒) ความโดดเด่นของโหวด	๓๐ คะแนน
(๓) รูปแบบการนำเสนอ	๑๐ คะแนน
(๔) ความคิดสร้างสรรค์	๑๐ คะแนน
(๕) การแต่งกาย	๕ คะแนน
(๖) การรักษาเวลา	๕ คะแนน

๔.๖ การประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนน รวม ๑๐๐ คะแนน จากการแสดงทักษะ

ความสามารถ รูปแบบการนำเสนอ ตลอดทั้งฝีมือการบรรเลงให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว ดังนี้

(๑) ความสามารถของผู้บรรเลง	๓๐ คะแนน
- ความไพเราะ	๑๐ คะแนน
- ความถูกต้องแม่นยำ	๑๐ คะแนน

- เทคนิคลีลา

๑๐ คะแนน

(๒) ความโดดเด่นของโหวด

๓๐ คะแนน

(๓) การขับร้อง

๑๐ คะแนน

(๔) รูปแบบการนำเสนอ

๑๐ คะแนน

(๕) ความคิดสร้างสรรค์

๑๐ คะแนน

(๖) การแต่งกาย

๕ คะแนน

(๗) การรักษาเวลา

๕ คะแนน

ผลการตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

๕. การสมัครรับสมัคร

๕. การประกวดเป่าโหวด (ประเภทเดี่ยว)

๕.๓.๓ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ของผู้แสดงจริงและผู้แสดงสำรอง

พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง

๕.๒ การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด

๕.๒.๑ สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ของผู้แสดงจริงและผู้แสดงสำรอง พร้อม

รับรอง

สำเนาถูกต้อง โดยให้สมัครได้คนละ ๑ วง ต่อ ๑ประเภท เท่านั้น

๕.๒.๒ เอกสารแนบนำวง จำนวน ๑๐ ชุด

๕.๒.๓ รายละเอียดการแสดง ชื่อลายเพลง เนื้อร้องที่กำหนดให้ประพันธ์ขึ้นใหม่

จำนวน ๓๐ ชุด พร้อมระบุชื่อผู้ประพันธ์ และ วัน เวลา ที่ประพันธ์เนื้อร้อง

๕.๒.๔ ผู้สมัครเข้าประกวดทุกประเภทต้องเตรียมเครื่องดนตรีไปเอง

๕.๒.๕ ผู้สมัครเข้าประกวดทุกประเภทต้องแต่งกายตามที่กำหนดในเกณฑ์การ

ประกวด

ติดต่อขอรับรายละเอียดเกณฑ์การ ประกวดและใบสมัครได้ที่ สำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

ถนนเทวาภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๑๕๐๐๐ โดยรับสมัครตั้งแต่วันที่

บัดนี้เป็นต้นไป จนถึง วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๒ ในวันและเวลาราชการ หรือถ้ามีผู้สมัครครบ ๑๐

วงตามประกาศก็จะปิดรับสมัครทันที

๕.๓ ขั้นตอนการรับสมัคร มีดังนี้

๕.๓.๑ สมัครด้วยตนเองได้ที่ สำนักงานการศึกษา (ชั้น ๒) สำนักงานเทศบาลเมือง

ร้อยเอ็ด

โทร. ๐๕๓-๕๑๑๒๒๒ ต่อ ๑๓-๑๓๒ ในวันและเวลาราชการ

๕.๓.๒ สมัครโดยส่งหลักฐานการสมัครได้ที่ E-mail : edoo@mu@hotmail.com

(ประกวดเป่าโหวด) ถนนเทวภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐

๕.๓.๓ สมัครทางไปรษณีย์ ตามที่อยู่ สำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

(ประกวดเป่าโหวด) ถนนเทวภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐

๕. การประกวด การประกาศผล และมอบรางวัลการประกวด

๕.๑ การประกวด การประกาศผล และมอบรางวัล การประกวด เป่าโหวดประเภทเดี่ยว ทั้ง ๓ ระดับ

ในวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๓ ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนคร

๕.๒ การประกวด การประกาศผล และมอบรางวัล การประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ในวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๓ ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนคร

๖. การเผยแพร่ผลงาน

ผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศของการประกวดทั้งประเภทเดี่ยวโหวด ทั้ง ๓ ระดับ และประเภทวงโหวด จะต้องมาร่วมบรรเลงในกิจกรรมการจัดงานปีใหม่เคหะทาวน์ ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ในวันที่ 4 ธันวาคม ๒๕๖๓ ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนคร

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจึงขอประกาศเชิญชวนสถานศึกษาทุกสังกัด หน่วยงาน องค์กร นักเรียน นักศึกษา ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง ได้เข้าร่วมกิจกรรม การประกวดเป่าโหวดทั้งประเภทเดี่ยวและการประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) โดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายบรรจง โขจิตจรรย์นันท)
นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด

พูน ปณ จิต ชีเว

เกณฑ์การประกวดวงโหวด 2564

ประกาศเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

เรื่อง การประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

ด้วยจังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยองค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดกำหนดจัดประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเพณีวงโหวดชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณในวโรกาส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดอาคารหอโหวด ๑๐๑ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ยิ่งความปลาบปลื้มปิติแก่พสกนิกรชาวจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ ให้ได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายพระองค์ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญา ว่า "วิศิษฎ์ศิลปิน" เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖ ในวันศิลปินแห่งชาติ และเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชน ได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประชาสัมพันธ์ ให้ "หอโหวด ๑๐๑ ROI ET-TOWER" เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำโครงการประกวดวงโหวดประจำปี ๒๕๖๔ เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรี และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริม ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ด อันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สังคม ในวันพุธที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๔ ณ เวทีกลางแจ้ง ลานสาเกตนคร สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด รายละเอียดดังนี้

๑. การประกวดวงโหวด

๑.๑ วงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

๒. คุณสมบัติผู้เข้าประกวด

๒.๑ คุณสมบัติผู้เข้าประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

๒.๑.๑ นักดนตรี นักร้อง นางเกราะ นางไท นักแสดงประกอบ ไม่น้อยกว่า ๓๐ คน แต่ไม่เกิน ๕๐ คน

๒.๑.๒ ผู้เข้าประกวดทุกคน ต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโควิด ๑๙ ครบโดส และผ่านการตรวจคัดกรองโควิด ๑๙ ด้วยชุด ATK จากสาธารณสุขจังหวัดร้อยเอ็ด

๒.๑.๓ วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วยเครื่องดนตรี นักดนตรี นักร้อง เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานโนวง ได้แก่ โหวดอย่างน้อยจำนวน ๔ ตัว แคน ๑ ตัว พิณ ๑ ตัว พิณเบส ๑ ตัว กลองหาง ๑ ชุด กลองรำมะนาอีสาน ๑ ตัว โปงลาง รำ และเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประกอบจังหวะเช่น เกราะ ฉิ่ง ฉาบใหญ่ ฉาบเล็ก ไหซอง ฯลฯ เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด ไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง อุปกรณ์ ฉาก ประกอบการแสดงมีขนาดที่เหมาะสมสะดวกต่อการเคลื่อนย้าย

๓. รางวัลการประกวด

๓.๑ วงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

๓.๑.๑ รางวัลชนะเลิศ เงินสด ๕๐,๐๐๐ บาท พร้อมถ้วยรางวัลพระราชทาน

๓.๑.๒ รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๑ เงินสด ๓๐,๐๐๐ บาท พร้อมถ้วยรางวัล

๓.๑.๓ รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๒ เงินสด ๒๐,๐๐๐ บาท พร้อมถ้วยรางวัล

๓.๑.๔ วงดนตรีที่เข้าร่วมประกวด และไม่ได้รับรางวัลตามข้อ ๓.๑.๑ - ๓.๑.๓ จะได้รับรางวัลสมนาคุณทีมละ ๑๐,๐๐๐ บาท

๔. หลักเกณฑ์การประกวด

๔.๑ การประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) เวลาในการบรรเลงไม่น้อยกว่า ๒๐ นาที แต่ไม่

เกิน ๓๐ นาที

ลายเพลงที่ใช้ในการประกวด ประกอบด้วย

- ลายเพลงบรรเลงเปิดวง พร้อมการแสดงประกอบ
- เพลง เทิดพระเกียรติ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
- เป่าโหวด ลายเพลงบังคับ ลายสาวน้อยหยิกแม่
- เป่าโหวด ลายบรรเลงอิสระ ๑ เพลง
- เพลง อ่อนช่อนหอโหวด ๑๐๑ พร้อมการแสดงประกอบ

๔.๒ เกณฑ์การตัดสิน

คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนน รวม ๑๐๐ คะแนน จากการแสดงทักษะความสามารถ
รูปแบบการ
นำเสนอ ตลอดทั้งฝีมือการบรรเลงให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว ดังนี้

ที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
๑	ความไพเราะ ความถูกต้อง แนวการบรรเลง กลวิธีการบรรเลง ความกลมกลืน และความต่อเนื่องในการบรรเลง	๔๐
๒	การร้องตามจังหวะดนตรี กลวิธีขับกล่อม ร้องถูกต้องตาม อักขรวิธี ลีลาการขับร้อง	๓๐
๓	ลีลาท่ารำ กระบวนท่ารำ จังหวะ ความพร้อมเพรียง ความ สวยงามของเครื่องแต่งกายและความคิดสร้างสรรค์ในการ แสดงประกอบบทเพลง	๓๐
รวมคะแนน		๑๐๐

หมายเหตุ ถ้าทำการแสดงเกินเวลา คณะกรรมการทำการหักเวลาส่วนที่เกินเวลา นาที ละ
๑ คะแนน จากคะแนนรวมทั้งหมด
ผลการตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

๕. การสมัครรับสมัคร

๕.๑การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด

๕.๑.๑สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนผู้ควบคุมวงพร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง

๕.๑.๒เอกสารแนบนำวงจำนวน๖ชุด

๕.๑.๓รายละเอียดการแสดงชื่อสายเพลงเนื้อร้องที่กำหนดให้ประพันธ์ขึ้นใหม่
จำนวน๖ชุดพร้อมระบุชื่อผู้ประพันธ์และวันเวลาที่ประพันธ์เนื้อร้อง

๕.๑.๔ผู้สมัครเข้าประกวดทุกประเภทต้องเตรียมเครื่องดนตรีไปเอง

๕.๑.๕ผู้สมัครเข้าประกวดแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองตามความเหมาะสมของชุดการ

แสดง

ติดต่อขอรับรายละเอียดเกณฑ์การประกวดและใบสมัครได้ที่เพจ "สำนักงานการศึกษาเทศบาลเมือง
ร้อยเอ็ด"

หรือสำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดถนนเทวาภิบาลตำบลในเมืองอำเภอเมืองร้อยเอ็ดจังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐ โดยรับสมัครตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปจนถึงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๔ ในวันและเวลาราชการหรือถ้ามีผู้สมัครครบวง ตามประกาศก็จะปิดรับสมัครทันที

๕.๒ ขั้นตอนการรับสมัครดังนี้

๕.๓.๑ สมัครด้วยตนเองได้ที่สำนักการศึกษา (ชั้น ๒) สำนักงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โทร. ๐๔๓-๕๑๑๒๒๒ ต่อ ๑๓๑-๑๓๒ ในวันและเวลาราชการ

๕.๓.๒ สมัครผ่านเพจ "สำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด"

๕.๓.๓ สมัครโดยส่งหลักฐานการสมัครได้ที่ E-mail : ed101 mu@hotmail.com

๕.๓.๔ สมัครทางไปรษณีย์ตามที่อยู่สำนักการศึกษาเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด (ประกวดเป้าไหวด) ถนนเทวาภิบาลตำบลในเมืองอำเภอเมืองจังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐

๖. การประกวดการประกาศผลและมอบรางวัลการประกวด

๖.๑ การประกวดการประกาศผลและพิธีรับพระราชทานถ้วยรางวัลสมเด็จพระ

กนิษฐกรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การประกวดวงไหวดประเภท

ทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ในวันพุธที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๖๔ ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนครสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

พระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

๗. การเผยแพร่ผลงาน

ผู้ที่ได้รับรางวัลชนะเลิศของการประกวดวงไหวดจะต้องมาร่วมบรรเลงในกิจกรรมการจัดงานปีใหม่เคหะดาดาว์ของเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๔ ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนคร

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจึงขอประกาศเชิญชวนสถานศึกษาทุกสังกัดหน่วยงานองค์กร นักเรียน นักศึกษา ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียงได้เข้าร่วมกิจกรรมการประกวดวงไหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) โดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

(นายอนุชากร มาศอมาดล)
รองนายกเทศมนตรี ปฏิบัติราชการแทน
นายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด

เกณฑ์การประกวดวงโหวด ปี2565

ประกาศเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

เรื่อง การประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

ด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด กำหนดจัดประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ซึ่งด้วยพระราชทาน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในวโรกาส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน มาเปิดอาคารหอโหวด 101 เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 20 พฤษภาคม 2564 ยิ่งความปลื้มปิติแก่พสกนิกรชาวจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายพระองค์ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญา ว่า “วิศิษฐศิลปิน” เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ในวันศิลปินแห่งชาติ และเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปะวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประชาสัมพันธ์ ให้ “หอโหวด 101 ROI ET TOWER” เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำโครงการประกวดวงโหวด ประจำปี ๒๕64 เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรี และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สังคมในวันศุกร์ที่ 30 ธันวาคม 2565 ณ เวทีกลางแจ้ง ลานสาเกตนคร สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด รายละเอียดดังนี้

๑. การประกวดวงโหวด

1.1 วงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

๒. คุณสมบัติผู้เข้าประกวด

2.1 คุณสมบัติผู้เข้าประกวดวงโหวด ระดับประชาชนทั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

2.1.1 นักดนตรี นักร้อง นางเกราะ นางไห่ นักแสดงประกอบ ไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 40 คน

2.1.2 วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วย เครื่องดนตรี นักดนตรี 10 ตำแหน่ง นักร้อง นางไเหนงเกราะ และนักแสดงประกอบ

2.1.3 เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวง ได้แก่ โหวด ไหซองหรือพิณเบส แคน พิณ โปรง กลองหาง กลองรำมะนาอีสาน เกราะลอ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่

* เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด ไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง

** อนุญาตให้ใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดการแสดง อาทิเช่น ปี่อ้อ ปี่สโน ซออีสาน สังข์ เป็นต้น

๓. รางวัลการประกวด

3.1 วงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

- 3.1.1 รางวัลชนะเลิศ เงินสด 80,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัลพระราชทาน
- 3.1.2 รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๑ เงินสด 50,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
- 3.1.3 รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 เงินสด 30,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
- 3.1.4 รางวัลโหวดยอดเยี่ยม เงินสด 3,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล
- 3.1.5 วงดนตรีที่เข้าร่วมประกวด และไม่ได้รับรางวัลตามข้อ 3.1.1 – 3.1.3 จะได้รับรางวัลสมนาคุณทีมละ 15,000 บาท

4. หลักเกณฑ์การประกวด

4.1 การประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) เวลาในการบรรเลงไม่น้อยกว่า 30 นาที แต่ไม่เกิน 40 นาที

- 4.1.1 ลายเพลงที่ใช้ในการประกวดประกอบด้วย
 - ลายเพลงบรรเลงเปิดวงสร้างสรรค์จากเพลงออนซอนหอโหวด 101 พร้อมการแสดงประกอบ
 - เพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมการแสดงประกอบ (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)
 - เป้าโหวด ลายเพลงบังคับ ลายสวาน้อยหยิกแม่
 - การแสดงบังคับเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12 (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)

4.1.2 ลายเพลงในการประหวัดวงโหวดประเภททั่วไป ผู้บรรเลงสามารถเลือกเล่นได้อย่างอิสระ เพื่อแสดงถึงความสามารถสูงสุดในการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น โดยจะพิจารณาการให้คะแนนจากสิ่งเหล่านี้ เช่น ความโดดเด่นของลาย เนื้อหาของลาย ฝีมือหรือความสามารถของผู้บรรเลง เทคนิค และรูปแบบในการนำเสนอ เป็นต้น

4.1.3 การแสดงดนตรีและการขับ ร้อง ลำ ในทำนองประเภทต่าง ๆ ตามความสามารถและความถนัดเพลงที่มีเนื้อร้องในทิวพระเกียรติฯ โดยให้ใช้ทำนองสำหรับการขับร้องอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนี้

- ประเภทหมอลำ เช่น ลำทางสั้น ลำทางยาว ลำเต้ย ลำเดิน ลำเพลิน ลำแพน ลำพวน ลำภูไท ลำดังหวาย ลำสีทันดร ลำคอนสวรรค์ ลำสาละวัน ลำไทเลย เป็นต้น
- ประเภทขับหรือสวด เช่น แห่ ลำนำ สรภัญญะ เป็นต้น
- ประเภทเพลงของแต่ละท้องถิ่น เช่น กล่อมลูก กัณฑ์ริม อาโย เจริญ ตรดเพลงโคราช เป็นต้น

และการแสดงดนตรี การขับร้อง ลำ ในการแสดงต่าง ๆ ให้ยึดหลักตามข้อ 4.1.3

4.1.4 การแสดงในการประหวัดวงโหวดประเภททั่วไปให้จัดทำสูจิบัตรอธิบายที่มาหรือแรงบันดาลใจในการคิดประดิษฐ์การแสดง เช่น เพลงร้องเนื้อร้อง ทำนองลายบรรเลง ท่าพ้อง การแต่งกาย ชื่อเจ้าของผลงาน ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ลาย ผู้เรียบเรียง ผู้ออกแบบท่าพ้อง ผู้ออกแบบการแต่งกาย ผู้ฝึกซ้อม และผู้กำกับการแสดง

4.2 เกณฑ์การตัดสิน

คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนน รวม ๑๐๐ คะแนน จากการแสดงทักษะความสามารถ รูปแบบการนำเสนอ ตลอดทั้งฝีมือการบรรเลงให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว ดังนี้

ที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	ความไพเราะ ความถูกต้อง แนวการบรรเลง กลวิธีการบรรเลง ความกลมกลืน และความต่อเนื่องในการบรรเลง	40
2.	ลีลาท่ารำ กระบวนท่ารำ จังหวะ ความพร้อมเพรียง ความสวยงามของเครื่องแต่งกายและความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงประกอบบทเพลง	40
3.	การร้องตามจังหวะดนตรี กลวิธีขับกล่อม ร้องถูกต้องตามอักขรวิธี ลีลาการขับร้อง	20
รวมคะแนน		100

หมายเหตุ ถ้าทำการแสดงเกินเวลา คณะกรรมการจำกัดเวลาส่วนที่เกินเวลา นาที่ ละ 1
คะแนน จากคะแนนรวมทั้งหมด ผลการตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

5. การสมัครรับสมัคร

5.1 การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด

- ถูกต้อง
- 5.1.1 สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน ผู้ควบคุมวงพร้อมรับรองสำเนา
 - 5.1.2 เอกสารแนวนาง จำนวน 6 ชุด
 - 5.1.3 รายละเอียดการแสดง ชื่อลายเพลง เนื้อร้องที่กำหนดให้ประพันธ์ขึ้นใหม่ จำนวน 6 ชุด พร้อมระบุชื่อผู้ประพันธ์ และ วัน เวลา ที่ประพันธ์เนื้อร้อง
 - 5.1.4 ผู้สมัครเข้าประกวดทุกประเภทต้องเตรียมเครื่องดนตรีไปเอง
 - 5.1.5 ผู้สมัครเข้าประกวด แต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองตามความเหมาะสมของชุด

การแสดง

ติดต่อขอรับรายละเอียดเกณฑ์การประกวดและใบสมัครได้ที่ เพจ “สำนักงานศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” หรือ สำนักงานศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด ถนนเวหาภิบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐ โดยรับสมัครตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนถึงวันที่ 26 ธันวาคม ๒๕๖5 ในวันและเวลาราชการ หรือถ้ามีผู้สมัครครบ 6 วงตามประกาศก็จะปิดรับสมัครทันที

5.2 ขั้นตอนการรับสมัคร มีดังนี้

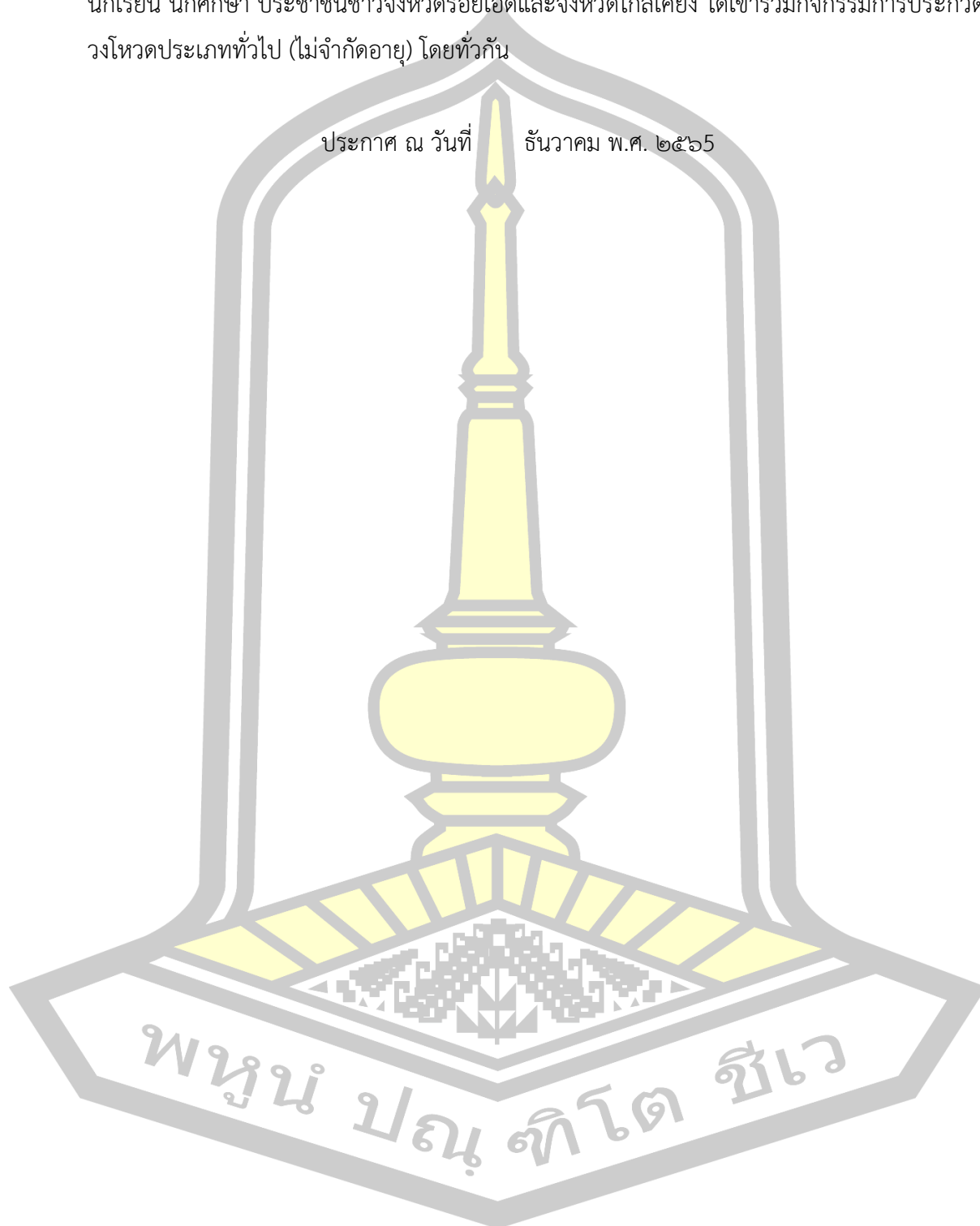
- ร้อยเอ็ด
- 5.3.1 สมัครด้วยตนเองได้ที่ สำนักงานศึกษา (ชั้น 2) สำนักงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด โทร. 043-511222 ต่อ 131-132 ในวันและเวลาราชการ
 - 5.3.2 สมัครผ่าน เพจ “สำนักงานศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด”
 - 5.3.3 สมัครโดยส่งหลักฐานการสมัครได้ที่ E-mail : ed101mu@hotmail.com
 - 5.3.4 สมัครทางไปรษณีย์ ตามที่อยู่ สำนักงานศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด (ประกวดเป่าโหวด) ถนนเวหาภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

6. การประกวด การประกาศผล และมอบรางวัลการประกวด

6.1 การประกวด การประกาศผล และพิธีรับพระราชทานถ้วยรางวัล สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การประกวดวงโหวดประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) ในวันศุกร์ที่ 30 ธันวาคม 2565 ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนครสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจึงขอประกาศเชิญชวนสถานศึกษาทุกสังกัด หน่วยงาน องค์กร
นักเรียน นักศึกษา ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง ได้เข้าร่วมกิจกรรมการประกวด
วงโยทวธประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ) โดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ใบสมัครการประกวด วงโหวด ประเภททั่วไป (ไม่จำกัดอายุ)

วันศุกร์ที่ 30 ธันวาคม 2565

ณ เวทีกลาง ลานสาเกตนคร สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

ข้าพเจ้า..... นามสกุล.....

ชื่อ.....

สถานศึกษา/หน่วยงาน..... ที่อยู่.....

ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด..... โทรศัพท์.....

ขอส่งใบสมัครเข้าร่วมประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด และได้ส่งหลักฐานมาแล้ว คือ

- () 1. ใบสมัคร กรณีสมัครประกวดในนามสถานศึกษา ต้องลงนามโดยผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือผู้ควบคุมวง
- () 2. สำเนาบัตรประชาชนหรือเอกสารที่ทางราชการออกให้ของผู้ควบคุมวง ซึ่งแสดงรายละเอียดและรูปภาพชัดเจน พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง
- () 3. เอกสารแนะนำวง จำนวน 6 ชุดและเอกสารรายละเอียดการแสดง ชื่อลายเพลง เนื้อร้องที่กำหนดให้ประพันธ์ขึ้นใหม่ จำนวน 6 ชุดพร้อมระบุชื่อผู้ประพันธ์ และ วัน เวลา ที่ประพันธ์เนื้อร้อง

ข้าพเจ้าขอรับรองข้อความข้างต้นว่าเป็นจริงทุกประการ และยอมรับกฎระเบียบการประกวดที่คณะกรรมการกำหนดขึ้น

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ควบคุมวง

โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้.....

พูน บัณฑิต ชีวะ

เกณฑ์การประกวดวงโหวด ปี 2566

ประกาศเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

เรื่อง การประกวดวงโหวด รุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

ด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด และเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด กำหนดจัดประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ซึ่งด้วยพระราชทาน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ในวโรกาส สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเปิดอาคารหอโหวด 101 เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 20 พฤษภาคม 2564 ยังความปลาบปลื้มปิติแก่พสกนิกรชาวจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมของชาติให้ได้รับการอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายพระองค์ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายพระสมัญญา ว่า “วิศิษฐศิลปิน” เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ในวันศิลปินแห่งชาติ และเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว การบำรุงรักษาศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนประชาสัมพันธ์ ให้ “หอโหวด 101 ROI ET TOWER” เป็นที่รู้จักของคนทั่วประเทศ เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จึงได้จัดทำโครงการประกวดวงโหวด ประจำปี ๒๕66 เพื่อให้เด็ก เยาวชนและประชาชน ได้มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถในการแสดงออกทางด้านดนตรี และใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อันจะเกื้อหนุนให้เป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม ตลอดจนได้เป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดร้อยเอ็ดอันจะนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สังคมในวันศุกร์ที่ 29 ธันวาคม 2566 ณ เวทีกลางแจ้ง ลานสาเกตนคร สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด รายละเอียดดังนี้

๑. การประกวดวงโหวด

1.1 วงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

๒. คุณสมบัติผู้เข้าประกวด

2.1 คุณสมบัติผู้เข้าประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าสมาชิกภายในทีมทุกคน จะต้องเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาภาคปกติหรือเท่าเทียม แต่ไม่เกินระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 และส่งเข้าประกวดในนามสถานศึกษาเท่านั้น

2.1.1 นักดนตรี นักร้อง นางเกรา นางไห นักแสดงประกอบไม่น้อยกว่า 30 คน แต่ไม่เกิน 40 คน

2.1.2 วงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด ประกอบด้วยเครื่องดนตรี นักดนตรี 10 ตำแหน่ง นักร้องนางไหนางเกรา และนักแสดงประกอบ

2.1.3 เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานในวง ได้แก่โหวด ไหซองหรือพิณเบส แคน พิณ โปรง กลองหางกลองรำมะนาอีสาน เกราะลอ ฉิ่ง ฉาบเล็ก และฉาบใหญ่

* เครื่องดนตรีที่ใช้ในการประกวดทุกชนิด ไม่ให้ใช้เครื่องช่วยแต่งเสียงและไม่ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลง ยกเว้นกลองชุดและเบส

** อนุญาตให้ใช้เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของชุดการแสดง อาทิเช่น ปี่อ้อ ปี่สไน ซออีสาน สังข์ เป็นต้น

๓. รางวัลการประกวด

3.1 วงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

3.1.1 รางวัลชนะเลิศ เงินสด 80,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัลพระราชทาน

3.1.2 รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ ๑ เงินสด 50,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล

3.1.3 รางวัลรองชนะเลิศอันดับที่ 2 เงินสด 30,000 บาท พร้อมถ้วยรางวัล

3.1.4 วงดนตรีที่เข้าร่วมประกวด และไม่ได้รับรางวัลตามข้อ 3.1.1 – 3.1.3 จะได้รับรางวัลสมนาคุณทีมละ 15,000 บาท

4. หลักเกณฑ์การประกวด

4.1 การประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า เวลาในการบรรเลงไม่น้อยกว่า 20 นาที แต่ไม่เกิน 30 นาที(รวมการทดสอบระบบเสียง)

4.1.1 ลายเพลงที่ใช้ในการประกวดประกอบด้วย

- เพลงบังคับ เพลงออนซอนหอโหวด101 พร้อมการแสดงประกอบ
- เพลงเทิดพระเกียรติสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมการแสดงประกอบ (มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)
- เป่าโหวด ลายเพลงบังคับ ลายสาวน้อยหยิกแม่
- การแสดงบังคับเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี ฮีต 12(มีเครื่องดนตรีโหวดประกอบ)

4.1.2 ลายเพลงในการประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าผู้บรรเลงสามารถเลือกเล่นได้อย่างอิสระ เพื่อแสดงถึงความสามารถสูงสุดในการบรรเลงของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น โดยจะพิจารณาการให้คะแนนจากสิ่งเหล่านี้ เช่น ความโดดเด่นของลาย เนื้อหาของลาย ฝีมือหรือความสามารถของผู้บรรเลง เทคนิคและรูปแบบในการนำเสนอ เป็นต้น

4.1.3 การแสดงในการประกวดวงโหวดรุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าให้จัดทำสูจิบัตรอธิบายที่มาหรือแรงบันดาลใจในการคิดประดิษฐ์การแสดง เช่น เพลงร้องเนื้อร้อง ทำนองลายบรรเลง ท่าพ็อน การแต่งกาย ชื่อเจ้าของผลงาน ผู้ประพันธ์คำร้อง ผู้ประพันธ์ลาย ผู้เรียบเรียง ผู้ออกแบบท่าพ็อน ผู้ออกแบบการแต่งกายผู้ฝึกซ้อม และผู้กำกับการแสดง

4.2 เกณฑ์การตัดสิน

คณะกรรมการพิจารณาให้คะแนน รวม ๑๐๐ คะแนน จากการแสดงทักษะความสามารถ รูปแบบการนำเสนอ ตลอดจนฝีมือการบรรเลงให้เกิดความไพเราะกลมกลืนอย่างลงตัว ดังนี้

ที่	เกณฑ์การให้คะแนน	คะแนน
1.	ความไพเราะ ความถูกต้อง แนวการบรรเลง วิธีการบรรเลงความกลมกลืน และความต่อเนื่องในการบรรเลง	40
2.	ลีลาท่ารำ กระบวนท่ารำ จังหวะ ความพร้อมเพรียง ความสวยงามของเครื่องแต่งกายและความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงประกอบบทเพลง	40
3.	การร้องตามจังหวะดนตรีร้องถูกต้องตามอักขรวิธี ลีลาการขับร้อง	20
รวมคะแนน		100

หมายเหตุ ถ้าทำการแสดงเกินเวลา คณะกรรมการทำการหักเวลาส่วนที่เกินเวลา นาที ละ 1 คะแนนจากคะแนนรวมทั้งหมด

ผลการตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นที่สุด

5. การสมัครรับสมัคร

5.1 การประกวดวงดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวด

5.1.1 สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนผู้เข้าแข่งขัน พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง

5.1.2 หนังสือรับรองจากสถานศึกษา

5.1.3 เอกสารแนะนำวง จำนวน 6 ชุด

5.1.4 รายละเอียดการแสดง ชื่อลายเพลง เนื้อร้องที่กำหนดให้ประพันธ์ขึ้นใหม่ จำนวน 6 ชุดพร้อมระบุชื่อผู้ประพันธ์ และ วัน เวลา ที่ประพันธ์เนื้อร้อง

5.1.5 ผู้สมัครเข้าประกวดทุกประเภทต้องเตรียมเครื่องดนตรีไปเอง

5.1.6 ผู้สมัครเข้าประกวดแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองตามความเหมาะสมของชุดการแสดง

ติดต่อขอรับรายละเอียดเกณฑ์การประกวดและใบสมัครได้ที่ เพจ “สำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด” หรือ สำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดถนนเทวาภิบาลตำบลในเมือง อำเภอเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ๔๕๐๐๐ โดยรับสมัครตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนถึงวันที่ 15 ธันวาคม ๒๕๖๖ ในวันและเวลาราชการหรือถ้ามีผู้สมัครครบ 6 วงตามประกาศก็จะปิดรับสมัครทันที

5.2 ขั้นตอนการรับสมัคร มีดังนี้

5.3.1 สมัครด้วยตนเองได้ที่สำนักงานการศึกษา (ชั้น 2) สำนักงานเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดโทร. 043-511222 ต่อ 472ในวันและเวลาราชการ

5.3.2 สมัครผ่าน เพจ “สำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด”

5.3.3 สมัครโดยส่งหลักฐานการสมัครได้ที่ E-mail : ed101mu@hotmail.com

5.3.4 สมัครทางไปรษณีย์ ตามที่อยู่ สำนักงานการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด (ประกวดเป่าโหวด) ถนนเทวาภิบาล ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000

6. การประกวด การประกาศผลและมอบรางวัลการประกวด

6.1การประกวด การประกาศผล และพิธีรับพระราชทานถ้วยรางวัล สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี การประกวดวงโหวด รุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ในวันศุกร์ที่ 29 ธันวาคม 2566 ณ เวทีกลางแจ้งลานสาเกตนครสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

เทศบาลเมืองร้อยเอ็ดจึงขอประกาศเชิญชวนสถานศึกษาทุกสังกัด หน่วยงาน องค์กร นักเรียน นักศึกษา ประชาชนชาวจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดใกล้เคียง ได้เข้าร่วมกิจกรรมการประกวดวงโหวดรุ่นอายุไม่เกิน 19 ปี โดยทั่วกัน

ประกาศ ณ วันที่สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

ใบสมัครการประกวด วงโหวด รุ่นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า

วันศุกร์ที่ 29 ธันวาคม 2566

ณ เวทีกลาง ลานสาเกตนคร สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ร้อยเอ็ด

ข้าพเจ้า..... นามสกุล.....

ชื่อ.....

สถานศึกษา/หน่วยงาน..... ที่อยู่.....

ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด..... โทรศัพท์.....

ขอส่งใบสมัครเข้าร่วมประกวดดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทวงโหวดและได้ส่งหลักฐานมาแล้ว คือ

- () 1.ใบสมัคร (ต้องลงนามโดยผู้บริหารสถานศึกษา)
- () 2. หนังสือรับรองจากสถานศึกษา
- () 3. สำเนาบัตรประชาชนหรือเอกสารที่ทางราชการออกให้ของนักแสดง ซึ่งแสดงรายละเอียดและรูปภาพชัดเจน พร้อมรับรองสำเนาถูกต้อง
- () 4. เอกสารแนะนำวง จำนวน 6 ชุดและเอกสารรายละเอียดการแสดง ชื่อลายเพลง เนื้อร้องที่กำหนดให้ ประพันธ์ขึ้นใหม่ จำนวน 6 ชุดพร้อมระบุชื่อผู้ประพันธ์ และ วัน เวลา ที่ประพันธ์เนื้อร้อง

ข้าพเจ้าขอรับรองข้อความข้างต้นว่าเป็นจริงทุกประการ และยอมรับกฎระเบียบการประกวดที่คณะกรรมการกำหนดขึ้น

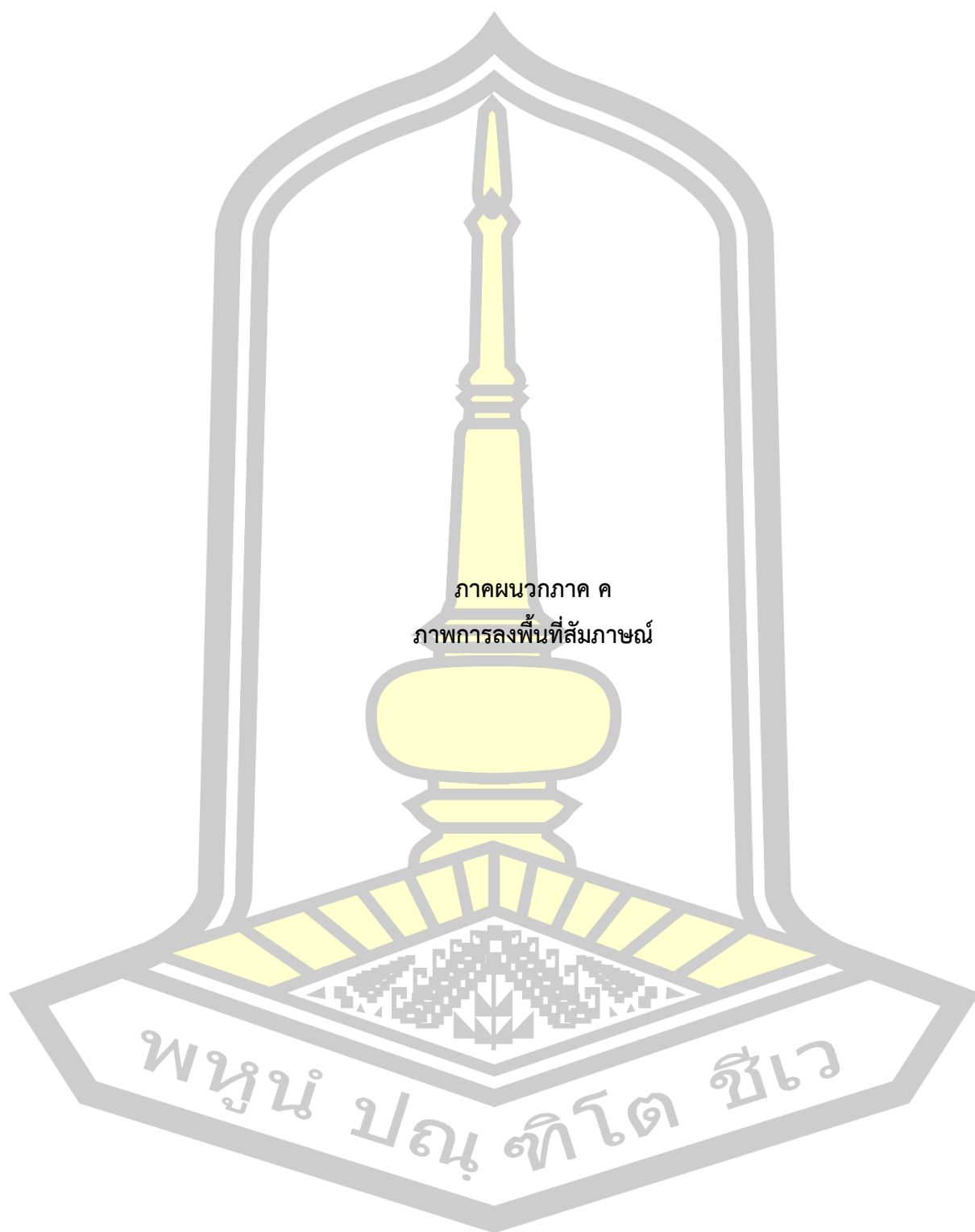
ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้บริหารสถานศึกษา

โทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้.....

พูน ปณ จิตโต ชีเว

ภาพประกอบ 26 สัมภาษณ์ อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง
(ดนตรีพื้นบ้านอีสาน) ประจำปี 2562
ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ภาพประกอบ 27 สัมภาษณ์ อาจารย์ทรงศักดิ์ ประทุมสินธุ์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง
(ดนตรีพื้นบ้านอีสาน ประจำปี 2562
ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ภาพประกอบ 28 สัมภาษณ์ ดร.นุชากร มาศฉมาดล รองนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่าย
การศึกษา)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ภาพประกอบ 29 สัมภาษณ์ ดร.นุชากร มาศฉมาดล รองนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่าย
การศึกษา)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

พหุ ประเด็น ชีว

ภาพประกอบ 30 สัมภาษณ์ ดร.นุชากร มาศมณฑล รองนายกเทศมนตรีเมืองร้อยเอ็ด (ฝ่ายการศึกษา)

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ภาพประกอบ 31 สัมภาษณ์ นายวุฒพงศ์ พาหา ครูผู้ควบคุมวงโหวดเพชรพลาญชัย วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด

ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

พหุ ประถม ๓๖

ภาพประกอบ 32 สัมภาษณ์ นายวุฒพงศ์ พาหา ครูผู้ควบคุมวงโหวดเพชรพลาญชัย วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ภาพประกอบ 33 สัมภาษณ์ นายวรพจน์ จันทยา ครูผู้ควบคุมวงโหวดแสนล้านช้าง โรงเรียนพนมไพร
วิทยาคาร
ที่มา : ผู้วิจัย, 2567

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ คณะรัฐ ปิตสาเยะ
วันเกิด 20 กรกฎาคม 2536
สถานที่เกิด อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน 235 หมู่ 8 ตำบลหนองพอก อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด
ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2558 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี หลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
พ.ศ. 2567 สำเร็จการศึกษาปริญญาโท
หลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยดุริยางคศิลป์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ จิต ชีวะ